

รายงานการวิจัยร่างสมบูรณ์

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง
วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่าน
กระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน

Analyze The Development Approaches to Natural Landscapes through
the Process of Knowledge Management with The Community

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน
พื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

The Natural Landscape Development through The Knowledge
Management Process with The Community at
Thung Salaeng Luang area, Phitsanulok Province

โดย

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (สุเทพ ดิเยี่ยม)

พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว)

พระมหาเทวประภาส วชิรญาณเมธี (มากคล้าย)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766037

รายงานการวิจัยร่างสมบูรณ์

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติ
ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน

Analyze The Development Approaches to Natural Landscapes through
the Process of Knowledge Management with The Community

โดย

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (สุเทพ ดีเยี่ยม)

พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว)

พระมหาเทวประภาส วชิรญาณเมธี (มากคล้าย)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766037

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Final Drafted Research Report

Research Sub-Project 1

Analyze The Development Approaches to Natural Landscapes through
the Process of Knowledge Management with The Community

BY

Phrakrupaladsuwattanabuddhikun (Suthep Deeyiam)
Phrarajrattanasudhi (Khaunrak Gaesonbau)
Phramahatevaprapas (Tevaprapas Makklay)
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Buddhachinaraj Buddhist College
B.E. 2566

Research Project Funded
By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800766037

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการ
ความรู้ร่วมกับชุมชน
ผู้วิจัย: พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ, ดร. (สุเทพ ดีเยี่ยม) พระราชรัตนสุธี
(ขวัญรัก เกษรบัว) และพระมหาเทวประภาส วชิรญาณเมธี (มากคล้าย)
ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
ปีงบประมาณ: ๒๕๖๖
ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง “วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการ
ความรู้ร่วมกับชุมชน” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ใน
พื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ๒) เพื่อวิเคราะห์ แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมิ
นิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนา
ภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก
เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษาแนวทางการพัฒนาภูมิ
นิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดย
วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นตัวแทน
ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ พระสงฆ์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอนันทบุรี
จำนวน ๓๐ ท่าน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เกี่ยวข้อง จำนวน
๑๐ ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขต และชุมชน
ในพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติ, ชุมชนเขตพื้นที่ผ่อนปรน และชุมชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ
ตามมาตรา ๑๖ ชุมชนมีการเคลื่อนไหวทางสังคม ถ่ายทอดและส่งต่อองค์ความรู้ ในการเฝ้าระวัง
ป้องกันรักษา และสามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการ ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติได้

๒. แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติอย่างยั่งยืน ๓ ด้าน คือ
ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ
ของชุมชน เป็นกรอบสำคัญในการศึกษาสภาพการจัดการความรู้ โดย การจัดการความรู้ภูมินิเวศ
ธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจชุมชน เพื่อเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชนในบริบทภูมินิเวศธรรมชาติ ที่มี
จุดเริ่มต้นมาจากการตระหนักในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่คนในชุมชนผูกพัน จน
ก่อให้เกิดการจัดการในรูปแบบขององค์กรชุมชน การช่วยกันสงวนรักษาภูมินิเวศธรรมชาติ ภายใต้หลักคิด
ด้านความภาคภูมิใจที่ชุมชนของตนมีภูมินิเวศธรรมชาติที่งดงามและน่าค้นหา เพื่อพร้อมต้อนรับ
นักท่องเที่ยว ที่จะนำรายได้เข้ามาสู่คนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

๓. จากการวิเคราะห์ SWOT ปัจจัยภายในและภายนอก และสังเคราะห์ TOWS matrix เพื่อกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ฯ สามารถนำมาจัดทำเป็นรูปแบบกลยุทธ์ หรือองค์ประกอบที่สำคัญที่เหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติจริง ได้ ๗ ด้าน ๔๗ กลยุทธ์การพัฒนา ซึ่งสามารถกำหนดเรียงลำดับที่เหมาะสมในการนำไปปฏิบัติจากผลการวิจัย สอดคล้องกับหลักธรรมที่ค้นพบจากการวิจัย คือ อิทธิบาท ๔ และ ปัญญา ๓ ได้แก่ ฉันทะ เสริมการบ่งชี้ความรู้, วิริยะ เสริมการสร้างและแสวงหาความรู้, จิตตะ เสริมการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ, วิมังสา เสริมการประมวลและกลั่นกรองความรู้, จินตามยปัญญา เสริมการเข้าถึงความรู้, สุตมยปัญญา เสริมการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และ ภาวนามยปัญญา เสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนทุ่งแสลงหลวง

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชน; ภูมินิเวศธรรมชาติ; การจัดการความรู้

Research Title: Analyze The Development Approaches to Natural Landscapes through the Process of Knowledge Management with The Community

Researchers: Phrakrupaladsuwattanabuddhikun, Dr. (Suthep Deeyiam)
Phrarajrattanasudhi (Khaunrak Gaesonbau) and
Phramahatevaprapas (Tevaprapas Makklay)

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buddhachinaraj Buddhist College

Fiscal Year: 2021/2565

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research were 1 . to investigate development approaches to natural landscapes management and 2. to analyze the elements that are critical to development approaches to natural landscapes management and 3. to propose a development approaches for natural landscapes through the process of knowledge management with Thung Salaeng Luang community, Phitsanulok Province. It is a qualitative research method. The researcher has focused on studying ways to develop the natural landscape through knowledge management processes in collaboration with the Thung Salaeng Luang area community Phitsanulok Province. By means of in-depth interviews (In-depth Interview) key informants (Key Informants) which represents the community, government agencies, monks and those involved with tourist attractions in Noen Maprang District of 30 people. Focus group discussions with 10 people involved.

The results of the research revealed that

1. Communities in Thung Salaeng Luang are 4 types, namely communities at the national park area and in the beside protected area and in relief zone and in under Section 16 of National Reserved Forests Act, B.E. 2507 (A.D. 1964). The community has socially active and knowledge transfer in surveillance prevention treatment and can be develop as a process in managing knowledge of the natural landscape.

2 . Guidelines for developing sustainable natural landscape knowledge management in 3 areas: community economy. Social aspect of learning and knowledge and transfer of natural ecological knowledge of the community. It is an important framework for studying the state of knowledge management. By managing

knowledge of natural landscapes. Community economy. To enhance community tourism in the context of natural landscapes. That began with awareness of the conservation of natural resources. That people in the community are connected to until causing management in the form of community organizations. Helping to preserve the natural landscape. Under the principle of being proud that your community has a beautiful and interesting natural landscape. To be ready to welcome tourists. That will bring income to the people in the community continuously.

3. From SWOT analysis and the TOWS matrix synthesis, key components to strategic success factors in managing the development approaches in knowledge were determined to be used to develop strategy or important components that are suitable for practical implementation in 7 areas and 47 strategies bas on Iddhipada 4 and Panya 3 in Buddhist texts.

Keywords: community development; natural landscape; knowledge management

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับร่างสมบูรณ์เรื่อง วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน “Analyze The Development Approaches to Natural Landscapes through the Process of Knowledge Management with The Community” นี้ สำเร็จเสร็จสิ้นได้ด้วยความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่ายดังนี้

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ให้โอกาสแก่ผู้วิจัยจากวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชได้ทำวิจัยศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและเป็นผลงานทางวิชาการ

ขอขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณอาจารย์ พระสุธีรัตนบัณฑิต รองศาสตราจารย์ ดร. พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และบุคลากรทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีเมตตาตรวจงานวิจัยคอยเสนอแนะแก้ไขให้งานออกมาสมบูรณ์ที่สุด ตลอดถึงอำนวยความสะดวกทุกอย่างแก่คณะผู้วิจัย

ขอบพระคุณคณะกรรมการผู้ตรวจงานวิจัยทุกท่านที่เมตตาเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยให้แก่คณะผู้วิจัย ซึ่งจะทำให้ผลงานออกมามีคุณภาพยิ่งขึ้น และได้นำมาปรับปรุงแก้ไข

ส่วนดีที่เกิดจากงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยขอถวายบูชาพระรัตนตรัย คุณครูอุปัชฌาย์อาจารย์ มารดาบิดา และผู้มีพระคุณทุกท่าน ตลอดถึงทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ, ผศ.ดร. และคณะ

๕ มกราคม ๒๕๖๗

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภาพ.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	๔
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา.....	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้.....	๑๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	๒๓
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	๒๙
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	๓๔
๒.๖ บริบททั่วไปในพื้นที่.....	๓๗
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓๗
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย.....	๕๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๕๐
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๕๑
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย.....	๕๓
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๕๕
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๕

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย.....	๕๗
๔.๑ สภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชน ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก.....	๕๘
๔.๒ วิเคราะห์องค์ประกอบศักยภาพที่สำคัญต่อ การจัดการความรู้ ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก.....	๑๒๑
๔.๓ แนวการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก.....	๑๘๒
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๑๙๗
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๒๐๔
๕.๑ สรุปผลการศึกษา.....	๒๐๖
๕.๒ อภิปรายผล.....	๒๑๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๒๒๓
บรรณานุกรม.....	๒๒๕
ภาคผนวก.....	๒๒๙
ผนวก ก หนังสือแนะนำ.....	๒๓๐
ผนวก ข แบบสัมภาษณ์.....	๒๓๕
ผนวก ค ภาพประกอบ.....	
ผนวก ง รายชื่อผู้ให้ข้อมูล.....	
ผนวก จ ประวัติผู้วิจัย.....	
ประวัติผู้วิจัย.....	

สารบัญญัตินี้

ตารางที่	หน้า
๔.๑ แสดงข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลวังนกแอ่นอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก.....	๖๘
๔.๒ แสดงข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก.....	๖๙
๔.๓ แสดงข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก.....	๗๑
๔.๔ แสดงข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านแยงอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก.....	๗๒
๔.๕ แสดงข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก.....	๗๔
๔.๖ แสดงข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลแก่งไสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก.....	๗๕
๔.๗ แสดงตารางสรุป การกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง จำแนกตามประเภทของป่าอนุรักษ์ของทางราชการ.....	๗๖
๔.๘ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อ การจัดการความรู้ภูมิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านเศรษฐกิจชุมชน.....	๑๕๘
๔.๙ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อ การจัดการความรู้ภูมิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้.....	๑๖๐
๔.๑๐ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อ การจัดการความรู้ภูมิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้.....	๑๖๒
๔.๑๑ แสดงการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก และ TOWS matrix ด้านเศรษฐกิจชุมชน.....	๑๖๕
๔.๑๒ แสดงด้านเศรษฐกิจชุมชน จากสภาพที่เป็นจุดแข็งและโอกาส.....	๑๖๖
๔.๑๓ แสดงด้านเศรษฐกิจชุมชน จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและโอกาส.....	๑๖๗
๔.๑๔ แสดงด้านเศรษฐกิจชุมชน จากสภาพที่เป็นอุปสรรคและจุดแข็ง.....	๑๖๘
๔.๑๕ แสดงด้านเศรษฐกิจชุมชน จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรค.....	๑๖๙
๔.๑๖ แสดงการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก และ TOWS matrix ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้.....	๑๗๑
๔.๑๗ แสดงด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ จากสภาพที่เป็นจุดแข็งและโอกาส.....	๑๗๒
๔.๑๘ แสดงด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและโอกาส.....	๑๗๔
๔.๑๙ แสดงด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ จากสภาพที่เป็นอุปสรรคและจุดแข็ง.....	๑๗๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๒๐	แสดงด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรค..... ๑๗๖
๔.๒๑	แสดงการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก และ TOWS matrix ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้..... ๑๗๗
๔.๒๒	แสดงด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ จากสภาพที่เป็นจุดแข็งและโอกาส..... ๑๗๘
๔.๒๓	แสดงด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและโอกาส..... ๑๗๙
๔.๒๔	แสดงด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ จากสภาพที่เป็นอุปสรรคและจุดแข็ง..... ๑๘๑
๔.๒๕	แสดงด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรค..... ๑๘๒

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๖
๒.๑ องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	๑๓
๒.๒ การวิเคราะห์แบบ TOWS.....	๑๖
๔.๑ แสดงแผนที่แนบท้ายกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๖๗ (พ.ศ. ๒๕๐๙) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗.....	๖๑
๔.๒ แสดงแผนที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง แนบท้าย พระราชกฤษฎีกา พ.ศ. ๒๕๑๘ ออกตามความในมาตรา ๖ และ ๗ แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔.....	๖๒
๔.๓ แผนที่แสดงเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง.....	๖๗
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๑๙๗

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๔.๑ ภูผาหินนันทนาการ ในเขตตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง ซึ่งมีประกาศกรมป่าไม้ กำหนดให้บริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เป็นป่านันทนาการ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๔ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่.....	๙๒
๔.๒ ป้ายเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ติดกับร้านอาหารของคนในชุมชน.....	๙๕
๔.๓ สัมภาษณ์ นายสมพงษ์ พิมพ์เสน ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบล วังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง หมู่บ้านเดียวที่ถูกกันออกจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ใจกลางอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง.....	๙๗
๔.๔ แผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกาฯ และประกาศคณะปฏิวัติ ทั้ง ๓ ฉบับ ที่ระบุแนวเขตที่ดินในหมู่บ้านน้ำพรม ว่าเป็นที่ของเอกชนไม่อยู่ใน เขตอุทยานแห่งชาติ.....	๙๘
๔.๕ พื้นที่ตำบลแก่งโสภา มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญจากลำน้ำเข็ก ที่ไหลผ่านตัวตำบล ทำให้มีผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยวมาก จึงมีประเด็นปัญหาจาก การจัดการขยะและกำจัดของเสีย.....	๑๐๐
๔.๖ พื้นที่ตำบลชมพูในที่ราบเชิงเขา มีวัดที่อยู่ในพื้นที่ติดกับ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงหลายแห่ง ทำให้ข้อจำกัดทางกฎหมาย เกี่ยวกับการใช้พื้นที่.....	๑๐๑
๔.๗ ตำบลบ้านม่วง เป็นตัวอย่างที่ดีของการตื่นตัวของคนในชุมชนที่ร่วมกันปลูกพลัง จากภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อรักษาความงดงามทางธรรมชาติของชุมชนไว้ จากความต้องการเข้ามาทำสัมปทานเหมืองแร่ในพื้นที่.....	๑๐๖

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการอุทยานแห่งชาติ ในปัจจุบันมีการจัดการด้วยดี โดยการตั้งภาคีชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องก่อให้เกิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจสำหรับผู้นิยมบรรยากาศท่ามกลางธรรมชาติ เป็นสถานที่ที่สามารถอำนวยความสะดวกแก่สถานศึกษาและสถาบันที่จะทำให้การศึกษา ค้นคว้า วิจัย ในวิชาการสาขาต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง เช่น พฤกษศาสตร์ สัตวศาสตร์ สังคมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ นิเวศวิทยา และธรณีวิทยา อย่างไรก็ตามการจัดการในเรื่องของภูมินิเวศ ป่า ธรรมชาติ วิถีชุมชน ในการที่ชุมชนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับป่ายังไม่มีกระบวนการอย่างชัดเจน จึงเป็นเหตุให้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนาภูมินิเวศน์ธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลกโดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศน์ทุ่งแสลงหลวง เพื่อพัฒนาระบบภูมินิเวศน์ด้วยการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อการเสริมสร้างการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง เพื่อเสริมสร้างเครือข่าย การบริหารจัดการมรดกธรรมชาติ ทุ่งแสลงหลวง ผ่านกระบวนการจัดการความรู้กับชุมชน

สำหรับประเทศไทย แนวความคิดในการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติได้ริเริ่มขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทั้งนี้เนื่องมาจากอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ผลที่ตามมาคือการหักล้างสภาพเปลี่ยนแปลงสภาพป่าเป็นไร่ นา ประกอบกับความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยี มีการใช้อาวุธที่ทันสมัยล่าสัตว์อย่างล้างผลาญ ทำให้สัตว์ป่าลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว สัตว์ป่าบางชนิดสูญพันธุ์ไปเลยก็มี จนในที่สุดรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะด้านป่าไม้และสัตว์ป่า จึงดำริให้มีการจัดตั้งสวนรุกขชาติ วนอุทยาน และอุทยานแห่งชาติการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ ให้เป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วนและสามารถเอื้อประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาประเทศในการพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด อันจะเกิดประโยชน์กับประเทศและประชาคมโลกด้วยในเวลาเดียวกันทั้ง ๓ กลไกขับเคลื่อน อุทยานแห่งชาติตามแนวคิดประเทศไทย ๔.๐ ถือเป็นภารกิจรูปประเทศไทยไปสู่ความมั่นคงอย่างมั่นคงและยั่งยืน เพื่อให้หลุดพ้นจากกับดักอุทยานแห่งชาติที่ไม่ทันสมัย ต้องมีการลงทุนการวิจัยและพัฒนาตัวเองมากขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการศึกษาของเจ้าหน้าที่ สร้างการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมในอุทยานแห่งชาติเพื่อตอบสนองโครงสร้างเศรษฐกิจของชาติให้อุทยานแห่งชาติไทยสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ ๒๑ จะเพิ่มโอกาสแก่ประชาชนให้ได้รับความสุขและความเพลิดเพลิน กับทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ ภายใต้การดูแลของอุทยานแห่งชาติและเป็นสิ่งท้าทายสำหรับผู้นำของประเทศที่จะทำงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้บรรลุความสำเร็จมากยิ่งขึ้นเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติจะทำงานร่วมกับพันธมิตรในแหล่งชุมชน เพื่อเข้าถึงเยาวชนและผู้ที่มีโอกาสที่จะเติมเต็มให้กับชีวิตของเขาเหล่านั้น ขณะเดียวกันก็สามารถจะปกป้องรักษาทรัพยากรอย่างเต็มกำลังเพื่อคนในรุ่นต่อไป

ปัจจุบันประเทศไทยมีอุทยานแห่งชาติ ๑๓๑ แห่งตามที่มีราชกิจจานุเบกษาแล้ว และพื้นที่เตรียมการอีก ๒๓ แห่ง รวม ๑๕๔ แห่ง ซึ่งจังหวัดพิษณุโลกมีอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีพื้นที่ครอบคลุมท้องที่อำเภอวังทอง อำเภอนครไทย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอเขาค้อ อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ มีสภาพธรรมชาติ ทิวทัศน์ และลักษณะทางธรรมชาติที่สวยงามหลายแหล่ง เช่น ถ้ำ น้ำตก ทุ่งหญ้าโล่งใหญ่ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์ป่านานาชนิด มีเนื้อที่ประมาณ ๗๘๙,๐๐๐ ไร่ หรือ ๑๒๖๑.๔๐ ตารางกิโลเมตร สำหรับชื่อของอุทยานแห่งชาติเป็นชื่อของทุ่งหญ้าขนาดใหญ่ ทุ่งแสลงหลวง หรือที่รู้จักกันในนาม “ทุ่งหญ้าสะวันนาแห่งเมืองไทย” เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ ๓ ของประเทศ ถือเป็นแหล่งผืนป่าสะวันนาแห่งเดียวของภาคเหนือที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ พร้อมด้วยความแตกต่างแห่งพืชพรรณที่ไม่พบเห็นบ่อยนัก พื้นที่อุทยานตั้งอยู่ในเขตเทือกเขาเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตระหว่าง จ.พิษณุโลกและ จ.เพชรบูรณ์ ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ หนองแม่นา ประมาณ ๒๕ กิโลเมตร มีพื้นที่เป็นที่โล่งกว้างใหญ่ เนื้อที่ประมาณ ๑๖ ตรกม. ตามเส้นทางจะตัดผ่านป่าเบญจพรรณจะพบสัตว์ป่าออกมาหากินตามข้างทาง และมีพันธุ์ไม้ดอกมากมาย นอกจากนี้ยังมีทุ่งหญ้าแบบสะวันนาสลับกับป่าสนสองใบ คือ ทุ่งหญ้าเมืองเลนและทุ่งโนนสน อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงมีพื้นที่ที่น่าท่องเที่ยวมากมายให้ได้เลือกทำกัน ไม่ว่าจะเป็น น้ำตกแก่งโสภา นักท่องเที่ยวสามารถชมความงามได้จากทางด้านบนของตัวน้ำตก ทุ่งโนนสน ทุ่งหญ้าแบบสะวันนาสลับกับป่าสนเขา ตั้งอยู่ใจกลางอุทยาน ทุ่งนางพญา เป็นทุ่งหญ้าแบบสะวันนา มีพื้นที่ ประมาณ ๕ ตารางกิโลเมตร เหมาะแก่การนั่งรถชมวิว และตั้งค่ายพักแรม แก่งวังน้ำเย็น น้ำตกขอนแก่น ถ้ำเดือน-ดาว ถ้ำพระวังแดง และถ้ำค้างคาว ปันจักรยานเสือภูเขา ชมดอกเอื้องพิสมร เป็นดอกไม้บานในหน้าฝนเท่านั้น

นับจากการเกิดวิกฤตการระบาดทั่วของไวรัสโคโรนา พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๓ ที่เกิดการระบาดทั่วโลกที่กำลังดำเนินไปของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙; โควิด-๑๙) โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ และประเทศไทยเริ่มในเดือนกุมภาพันธ์ อันนำมาสู่การประกาศงดรับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ และจำกัดการเดินทางท่องเที่ยวของผู้คนเป็นเวลาหลายเดือน ในกลางปี พ.ศ. ๒๕๖๓ และต่อเนื่องถึงต้นปี พ.ศ. ๒๕๖๔ เพื่อสนองต่อการป้องกันการดำเนินของโรคดังกล่าว ทำให้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในฐานะการเป็นจุดหมายในการท่องเที่ยวของประชาคมโลก ทำให้ประเทศไทยสูญเสียรายได้จากการท่องเที่ยว รวมนับล้านล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ ๑๒ ของ GDP ปฏิเสธไม่ได้ว่าการถูกจำกัดของกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อความชะงักงันทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในห้วงปีที่ผ่านมา และส่งกระทบไปถึงฐานราก ที่ประสบกับวิกฤตภาคบริการและทำให้ขาดรายได้ไปจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจโดยมุ่งเน้นการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิมไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควรภายใต้วิกฤตที่มีการจำกัดการเคลื่อนย้ายของผู้คน

จากการรายงานผลการแพร่ระบาดของโรคในประเทศไทยดังกล่าว ในกลางปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ประเทศไทยอยู่ในจุดที่ได้รับการยอมรับเรื่องการป้องกันโรคระบาดจากนานาชาติ และพื้นที่อนุรักษ์ทางธรรมชาติที่ได้รับการปกป้องโดยการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของชุมชน เป็นส่วนหนึ่งที่อบอุ่นรากฐานของการดำเนินไปของเศรษฐกิจในฐานรากภายใต้วิกฤต ทำให้พบว่าจุดแข็งของชุมชน บนฐานของการมีส่วนร่วม ในการระดมความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนในชนบทไทย เพื่อส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งในด้านวัฒนธรรม ประเพณี การสร้างอัตลักษณ์ ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม ที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ สามารถปรับตัวเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการอยู่รอดทั้งของบุคคล ชุมชน และสังคม จึงแสดงได้ประจักษ์ชัดว่า ภายใต้วิกฤติทั้งทางเศรษฐกิจหรือสาธารณสุข การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงและอยู่รอดของชุมชนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มรดกธรรมชาติที่มีอยู่ทุกภูมิภาคของประเทศไทย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการนำกระบวนการมีส่วนร่วม มาศึกษาเพื่อหารูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เคยมีกรณีการลักลอบทำลายทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และมีความจำเป็นที่จะต้องค้นหาแนวทางการจัดการมรดกธรรมชาติ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการความรู้ให้เกิดคุณค่าในระดับชุมชน รวมทั้งแหล่งธรรมชาติอื่นๆ และวัฒนธรรม ที่สัมพันธ์กับแหล่งธรณีวิทยา และมีการบริหารจัดการแบบองค์รวมทั้งในด้านการอนุรักษ์ การศึกษา และการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการจากล่างสู่บน เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการ ค้นหาศักยภาพการจัดการความรู้และส่งเสริมสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่จำเป็นต้องได้รับการปกป้องและพร้อมที่จะฟื้นฟูต้อนรับนักท่องเที่ยว ภายหลังจากวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙; โควิด-๑๙) ที่กำลังจะสิ้นสุดลงในอนาคตอันใกล้นี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่มรดกทางธรรมชาติและประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์ แนวทางการพัฒนา การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๑.๒.๓ เพื่อเสนอ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ สภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ วิเคราะห์ ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ควรเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยศึกษาจากเอกสารตำรา แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้อง แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่เสนอแนะแนวทางการพัฒนา ภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน

การวิจัย “การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” จะดำเนินการวิจัยในพื้นที่ครอบคลุมชุมชนในตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ชุมชนในตำบลชมพู อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ชุมชนในตำบลบ้านม่วง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก และในตำบลหนองกระเทียม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ผู้นำท้องถิ่น ท้องถิ่น กลุ่มองค์กรประชาสังคม เครือข่ายภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ จำนวน ๒๕ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การดำเนินการวิจัยโครงการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” ใช้ระยะเวลา ๑ ปี ในกรอบงบประมาณ ๒๕๖๖ (โดยเริ่มตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๕ - ๓๐ กันยายน ๒๕๖๖)

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ที่ได้มาจากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค สภาพทางกายภาพ ของการจัดการความรู้ รวมถึงการวิเคราะห์และประเมินองค์ประกอบ ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดการความรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน

ภูมินิเวศธรรมชาติ หมายถึง การศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ สภาพระบบความสัมพันธ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การใช้ประโยชน์ จากความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่เป้าหมายและพื้นที่ข้างเคียง ซึ่งเป็นภูมินิเวศสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคเอกชนในชุมชน ภาคส่วนผู้นำชุมชน และภาครัฐ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

กระบวนการ หมายถึง รูปแบบพื้นที่ของกลุ่มคนในพื้นที่ทุ่งแสงหลวง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่เข้ามาร่วมมือกันทำงาน โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการความรู้ภูมิเวศน์ในพื้นที่ชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

การจัดการความรู้ หมายถึง การจัดการใน ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการ กิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน ที่เป็นความรู้แบบองค์รวมใน มิติด้านภูมิเวศน์ธรรมชาติ มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านการอนุรักษ์ และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่ชุมชนทุ่งแสงหลวงมีอยู่ ซึ่งการจัดการความรู้ ในงานวิจัยนี้หมายถึง การจัดการระหว่างคนในและคนนอกชุมชน ที่มีการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตภายใต้ศักยภาพของระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืน ใน ๓ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ในเวศธรรมชาติของชุมชน ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ หรือไม่ก็ได้

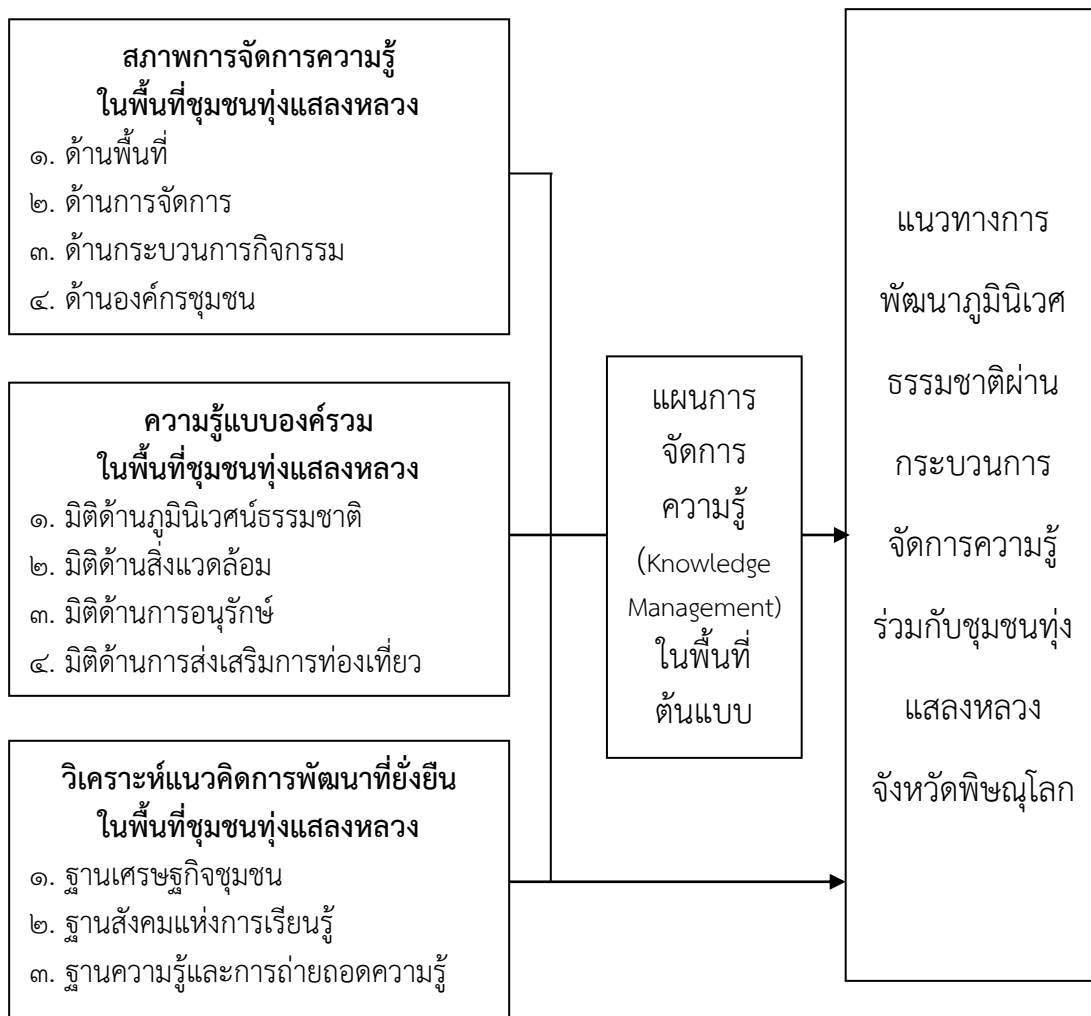
ชุมชนทุ่งแสงหลวง หมายถึง ชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวงด้านตะวันตก ในเขตอำเภอวังทอง อำเภอเนินมะปราง และอำเภอนครไทย ในจังหวัดพิษณุโลก รวมซึ่งได้รับอนุญาตหรือไม่ได้รับอนุญาตให้อาศัยโดยถูกต้องตามกฎหมาย ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง และโดยรอบ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม กับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ทั้งในมิติกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ การอนุรักษ์ และการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ชุมชนทุ่งแสงหลวง หมายถึง ชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวงด้านตะวันตก ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งได้รับอนุญาตหรือไม่ได้รับอนุญาตให้อาศัยโดยถูกต้องตามกฎหมาย ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง และโดยรอบ ได้แก่ ชุมชนในตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง, ตำบลห้วยเขยื้อย และตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย รวมถึง ตำบลชมพู และตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม กับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ทั้งในมิติ กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ การอนุรักษ์ และการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ทุ่งแสงหลวง หมายถึง พื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ตามพื้นที่ตามที่มีราชกิจจานุเบกษา มีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในท้องที่อำเภอวังทอง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอหล่มสัก อำเภอเมือง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ มีสภาพธรรมชาติ ทิวทัศน์ และเอกลักษณ์ทางธรรมชาติที่สวยงามหลายแหล่ง

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางกำหนดกรอบ ดังนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ได้ทราบ สภาพการจัดการความรู้ภูมิวัฒนธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร ซึ่ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และฝ่ายปกครองท้องถิ่น ในเขตพื้นที่ที่ทำการวิจัย สามารถต่อยอดจากผลการวิจัยไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นและท้องถิ่นในประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้

๑.๗.๒ ได้ทราบการ วิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อ การจัดการความรู้ภูมิวัฒนธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ควรเป็นอย่างไร ซึ่ง อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง และศูนย์ขับเคลื่อนและเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคป่าไม้ ระดับพื้นที่ (จังหวัด

พิษณุโลก) และสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบในการจัดทำร่างแผนการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงได้

๑.๖.๓ ได้ทราบ แนวการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลกควรเป็นอย่างไร ซึ่ง ชุมชนต้นแบบที่เป็นเป้าหมายในการวิจัย สามารถนำแนวทางไปพัฒนาเชิงพื้นที่ รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่ที่ทำการวิจัย สามารถนำผลลัพธ์จากการพัฒนาไปใช้สำหรับชุมชนอื่นๆ ได้ ต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในบทนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารงานวิจัย และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
- ๒.๕ บริบททั่วไปในพื้นที่
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

การพัฒนา (Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตองงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่นๆ นักพัฒนาบริหารศาสตร์ได้ให้ความหมายของการพัฒนาเป็น ๒ ระดับ คือ ความหมายอย่างแคบและความหมายอย่างกว้าง ความหมายอย่างแคบ การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทำให้ดีขึ้นอันเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพเพียงด้านเดียวส่วนความหมายอย่างกว้างนั้น การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทั้งด้านคุณภาพปริมาณและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นไปพร้อมๆ กัน ไม่ใช่ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว^๑ การเปลี่ยนแปลงที่ มีการกำหนดทิศทาง (directed change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ใตวางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า (planned change) มีการกระทำให้เกิดขึ้นคือ เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า การวิจัยครั้งนี้ ได้มุ่งเน้นเพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จึงมีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนา แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาในพื้นที่ภูมินิเวศธรรมชาติ รวมถึงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อค้นหาองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนา เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ในบริบทพื้นที่วิจัยชุมชนทุ่งแสลงหลวงได้ต่อไป ดังนี้

^๑สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

๒.๑.๑ แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนา

การพัฒนาที่แท้จริงหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุขความ สะดวกสบายความอยู่ดีกินดีความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม และจิตใจและความสงบสันติซึ่งนอกจาก จะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้วประชาชนยังต้องการ พัฒนาทางด้านการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่ดีการพักผ่อนหย่อนใจและการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตเจตนา ต่างๆ ด้วยความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้ง เราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว ากการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้นหากอยู่ที่การเพิ่มความ พอใจความสุขของประชาชนมากกว่าการพัฒนาอาจจัดแบ่งออกเป็น ๓ ด้านใหญ่ๆ ได้แก่ การพัฒนา ทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคม การพัฒนาทางการเมือง พร้อมกันนั้นยังได้จัดกลุ่มการให้ ความหมายคำว่าพัฒนาออกเป็น ๕ กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง มีความเห็นว่าการพัฒนาหมายถึงความเจริญเติบโต (Growth) อันเป็นการ เพิ่มของผลผลิต (output) ซึ่งกระทำโดยระบบสังคม (social system) ร่วมกับสิ่งแวดล้อม (environment) เช่นการผลิตข้าวเพิ่มขึ้นการสร้างถนนสะพานเขื่อนหรือบ้านเรือนให้ประชาชนได้มี โอกาสใช้สิ่งเหล่านี้มากขึ้น

กลุ่มที่สอง มีความเห็นว่าการพัฒนาหมายถึงการเปลี่ยนแปลงระบบการกระทำ (Development is change in the with performs) เช่นมีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมระบบ การเมืองและระบบบริหารเป็นต้น

กลุ่มที่สาม มีความเห็นว่าการพัฒนาหมายถึงการเน้นที่วัตถุประสงค์เป็นหลักถ้าเป็นการ บริหารจัดการก็ต้องบริหารจัดการด้วยวัตถุประสงค์ (management by objectives) คือ การ ปฏิบัติงานมุ่งไปที่วัตถุประสงค์นั่นเองการพัฒนาตามความเห็นของกลุ่มนี้จึงขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ว่าผู้ กำหนดวัตถุประสงค์จะได้อะไรไว้อย่างไรมีอะไรบ้างที่ต้องการปัญหาต่อมาก็คือวัตถุประสงค์ ที่กำหนด ขึ้นนั้นมีเหตุผลหรือได้รับความเห็นชอบและการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องมาน้อยเพียงใดซึ่งถ้า วัตถุประสงค์ของประเทศประชาชนในประเทศก็น่าจะเป็นผู้มีส่วนรับรู้สนับสนุนหรือได้รับประโยชน์ จากการพัฒนานั้นด้วยอย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย จะมีการกำหนด ไว่กว้างๆเช่นเป็นการสร้างความเจริญก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองเป็นต้น

กลุ่มที่สี่ มีความเห็นว่าการพัฒนาหมายถึงการเปลี่ยนแปลงโดยการวางแผนเพื่อนำไปใช้ ในการดำเนินงานตามความเห็นของกลุ่มนี้เน้นว่าการพัฒนาอยู่ที่การมีแผนและการนำแผนไป ดำเนินการเพื่อกำหนดหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์นั้นๆ

กลุ่มที่ห้า มีความเห็นว่าการพัฒนาหมายถึงความทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพโดย คุณลักษณะทั้งสองแง่นี้ไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาดคือทั้งปริมาณและคุณภาพต้อง ควบคู่กันไปเสมอในแง่ของปริมาณผลของการพัฒนาสามารถมองเห็นได้เป็นวัตถุจับต้องและวัดผลได้ ง่ายเช่นเงินเดือนเพิ่มขึ้นรายได้เพิ่มขึ้นมีถนนหนทางโรงเรียนมหาวิทยาลัยหรือโรงพยาบาลส่วนในแง่ คุณภาพจับต้องไม่ได้วัดผลได้ยากเช่นการพัฒนาให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์สุจริตรู้จักเสียสละเพื่อ ส่วนรวมมีความอดทนขยันหมั่นเพียรรักระเบียบวินัยและความสะอาดเป็นต้นและเป็นความจริงเสมอ ว่าการพัฒนาส่วนใหญ่จะเน้นในแง่ของปริมาณทั้งสิ้นเพราะสามารถที่จะวัดได้ยิ่งสังคมเจริญมากขึ้น เท่าไรการพัฒนาจำต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่รู้เฉพาะเรื่องของสาขาที่ตนชำนาญโดยขาดความ

สนใจในความเป็นมนุษย์ในวงกว้างออกไปการวัดผลการพัฒนาจึงเน้นไปที่ความสำเร็จในด้านสาขาวิชาชีพของตนเป็นส่วนใหญ่เช่นนักเศรษฐศาสตร์จะวัดผลสำเร็จของตนด้วยการเพิ่มผลผลิตรายได้ประชาชาติเพิ่มการส่งสินค้าออกเพิ่มการอุตสาหกรรมและเพิ่มการลงทุนเป็นต้นโดยคำนึงถึงมนุษย์น้อยมาก

การพัฒนาหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้าโดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดีก็ไม่เรียกว่าการพัฒนาขณะเดียวกันพัฒนามิได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชนเท่านั้นแต่หมายความรวมไปถึงการเพิ่มความพึงพอใจและ เพิ่มความสุขของประชาชนด้วย ซึ่งมีองค์ประกอบ^๒ ดังนี้

๑. การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การให้การศึกษาในอันที่จะส่งเสริมความรู้ความสามารถ ความถนัดและทักษะบุคลากรทั้งนี้มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาศักยภาพของคนในองค์การให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้นทั้งในด้านความรู้ความสามารถความชำนาญและประสบการณ์นอกจากนี้การพัฒนาบุคลากรยังมีความหมายที่จะพัฒนาทัศนคติหรือเจตคติของการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทางที่ดีมีกำลังใจในการทำงานและมีความคิดที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย^๓ การพัฒนาบุคคลจะนำมาใช้กับบุคลากรระดับบริหารเพื่อเสริมสร้างความรู้ ประสบการณ์ตลอดจนแนวคิดต่างๆให้บุคลากรในระดับนี้สูงยิ่งขึ้นเพื่อรองรับความเจริญเติบโตด้าน เศรษฐกิจความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วตลอดจนการขยายตัวขององค์การและการปรับโครงสร้างของระบบงานด้วยเหตุผลดังกล่าวองค์การจึงจำเป็นต้องผู้บริหารระดับต่างๆให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายจิตใจความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่จะปฏิบัติงานในระดับสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^๔

๒. การพัฒนาอาชีพ เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในอาชีพวิชาชีพและการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อทำให้เป้าหมายอาชีพบรรลุผลมีการให้คำจำกัดความการพัฒนาอาชีพว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยทางจิตวิทยาสังคมวิทยาเศรษฐศาสตร์กายภาพและโอกาสที่หล่อหลอมผลของงานอาชีพวิชาชีพที่บุคคลอาจเข้าร่วมในช่วงชีวิตของเขาการพัฒนาอาชีพเป็นลักษณะที่สำคัญของการพัฒนามนุษย์มันรวมถึงช่วงชีวิตและความสนใจทั้งหมดของคนทั้งคนการพัฒนาอาชีพเกี่ยวข้องกับบทบาทงานในอดีตปัจจุบันและอนาคตของบุคคลการพัฒนาอาชีพเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับความเจริญงอกงามผ่านชีวิตและงานเกี่ยวกับการเรียนรู้การมีประสบการณ์การเป็นอยู่การทำงานและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการสร้างและการค้นพบแนวทางผ่านชีวิตและการทำงานของบุคคล การพัฒนาอาชีพจึงเป็นความพยายามที่ดำเนินอย่างต่อเนื่องและเป็นทางการซึ่งโฟกัสไปยังการพัฒนาพนักงานให้มีความสามารถมากขึ้น เพราะทรัพยากรที่สำคัญที่สุดคือคนคนเป็นสื่อสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพทรัพยากรคนของประเทศส่วนใหญ่อยู่ในชนบทซึ่งเป็นทรัพยากรที่ต้องใช้แรงงานและเป็นทรัพยากรที่ด้อยคุณภาพเนื่องจากขาด

^๒ สุจิตรา ธานันท์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

^๓ รังสรรค์ ประเสริฐศรี, องค์การและการจัดการงานบุคคลหน่วยที่ ๑๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๔๓), หน้า ๔๖๑ - ๔๖๒.

^๔ วิลาวรรณ รพีพิศาล, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕๘.

การเรียนรู้ขาดโอกาสของการฝึกฝนอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ^๕ ถือเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรให้เติบโตก้าวหน้าตามสายงานนั้นซึ่งขึ้นอยู่กับบาทขององค์กรที่ต้องพัฒนาให้บุคลากรแต่ละคนมีความรู้ความสามารถและความรับผิดชอบงานในตำแหน่งที่สูงขึ้นได้อย่างมั่นใจโดยจัดให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ ขณะเดียวกันตัวบุคลากรเองก็ต้องขวนขวายหาความรู้ประสบการณ์และทักษะเพิ่มเติมด้วยตนเองเมื่อองค์กรมีการขยายขอบเขตงานและต้องการบุคลากรที่มีศักยภาพรับผิดชอบงานในหน้าที่ดังกล่าวบุคลากรที่มีความเตรียมความพร้อมในงานอาชีพนั้นย่อมมีโอกาสได้รับการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งทันที^๖ และการพัฒนาสายอาชีพเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์สอดคล้องระหว่างเป้าหมายของบุคคลในเรื่องงานกับเป้าหมายขององค์กรเพื่อแสดงให้บุคลากรทราบถึงบทบาทหน้าที่ตำแหน่งงานและความก้าวหน้าทางอาชีพของตนซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร พนักงานใหม่ทุกคนเมื่อได้รับการบรรจุเข้าทำงานย่อมจะมีความหวังที่จะมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานหากองค์กรให้ความสำคัญกับกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องดำเนินการทุกอย่างเพื่อความมั่นคงและเป็นหลักประกันให้กับพนักงานว่าเมื่อเข้าร่วมกับองค์กรแล้วทุกคนจะมีความก้าวหน้าในอาชีพอย่างแน่นอนดังนั้นองค์กรจะต้องดำเนินการต่างๆ เพื่อการพัฒนาสายอาชีพ (Career Development) ให้กับพนักงานทุกคน^๗ ในเรื่องการพัฒนาสายอาชีพตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ในการพัฒนาอาชีพถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเพราะว่าทุกคนที่เข้ามาทำงานก็ย่อมต้องการความเจริญก้าวหน้าในการงานอาชีพของตนถือได้ว่าเป็นผลตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรอาจจะมีการเลื่อนตำแหน่งงานในหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งเพื่อไปสู่ตำแหน่งสูงสุดของสายงานนั้นๆ

๓. การพัฒนาองค์กรเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนไว้ล่วงหน้าเป็นการวัดประเมินค่าตัวเองที่อยู่บนรากฐานของค่านิยมโดยมีความเกี่ยวข้องกับการนำเทคนิคการพัฒนาองค์กรเข้ามาใช้อย่างมีแผนนอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์และเทคโนโลยีต่างๆกระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กรทั้งระบบให้ดีขึ้นเป็นกระบวนการที่วางแผนและจัดการอย่างมีระบบระเบียบมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมและระบบการปฏิบัติต่างๆในองค์กรด้วยความมุ่งหมายที่จะเพิ่มพูนประสิทธิภาพขององค์กรในการแก้ปัญหาและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างสมบูรณ์ การพัฒนาองค์กรเป็นกระบวนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความคิดและเป็นการพยายามจากผู้บริหารระดับสูง ที่จะทำให้องค์กรพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อแก้ปัญหาเพื่อให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์^๘

จากความคิดเห็นดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้าโดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดีก็ไม่เรียกว่าการพัฒนาขณะเดียวกันการพัฒนามิได้หมายถึงการเพิ่มปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชนเท่านั้นแต่หมายความรวมถึงการเพิ่มความพึงพอใจและ

^๕ พนิจดา วีระชาติ, การฝึกอบรมกับการพัฒนาอาชีพ, (กรุงเทพมหานคร: โอ, เอส, พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖.

^๖ วิลาวรรณ รัตพิศาล, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิจิตรพิสดาร, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๖.

^๗ อนิวัช แก้วจันทน์, การจัดการทรัพยากรมนุษย์, (สงขลา : บริษัทนำศิลป์โฆษณาจำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖๑.

^๘ จุมพล หนิมพานิช, การบริหารและการพัฒนาองค์กร หน่วยที่ ๔, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๑.

เพิ่มความสุขของประชาชนด้วย การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นระบบปรับปรุงประสิทธิภาพของพนักงานในการทำงานให้ดีขึ้นเมื่อใดก็ตามที่พนักงานทำงานมีประสิทธิภาพจะส่งผลทำให้กลุ่มและองค์การมีประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงมีขอบข่ายถึงการพัฒนาบุคคล (Individual development) รู้จักวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของตัวเองแล้วพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปรวมทั้งการพัฒนาองค์การ (organization development) และการพัฒนาอาชีพ (career development)

๒.๑.๓ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน มีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ ๓ องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ส่วนประกอบทั้ง ๓ องค์ประกอบนี้ จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน วัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวคิดของ Edward Barbier คือ การบรรลุเป้าหมายทั้ง ๓ องค์ประกอบนี้ให้ได้ดีที่สุด และโดยที่สังคมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่สูงสุดในทุกส่วนประกอบได้ จึงจำเป็นต้องยอมลดเป้าหมายในบางองค์ประกอบ เพื่อให้เป้าหมายในองค์ประกอบอื่นเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการจัดลำดับความสำคัญระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ที่จะให้องค์ประกอบใดมีลำดับความสำคัญที่สูงกว่าองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ถ้าให้ลำดับความสำคัญทางด้านการศึกษา เศรษฐกิจในอันดับแรก ก็อาจต้องชดเชยด้วยการให้เป้าหมายทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมลดลง

๑. ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคมต้องสร้างความเจริญเติบโตที่ทำให้เกิดกระจายรายได้ที่เหมาะสม ในขณะที่ยังรักษาไว้ซึ่งสต็อกของทุนที่มนุษย์สร้างขึ้น ทุนมนุษย์และทุนธรรมชาติ เป้าหมายพื้นฐาน ๓ ประการของระบบเศรษฐกิจ คือ

๑.๑ การเพิ่มขึ้นในการผลิตสินค้าและบริการ

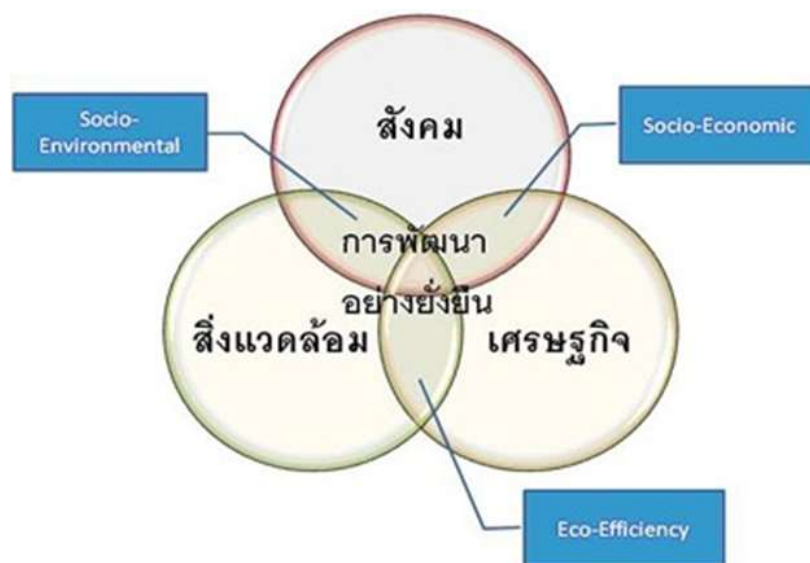
๑.๒ การตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน หรือการลดปัญหาความยากจน

๑.๓ ทำให้เกิดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมเพิ่มขึ้น

เป้าหมายพื้นฐาน ๓ ประการนี้จะต้องดำเนินการในแนวทางที่ยั่งยืน

๒. สังคมของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น จะต้องวางอยู่บนรากฐานของ ๒ หลัก คือ หลักการความยุติธรรม และหลักการความเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในระยะยาว การเข้าถึงทรัพยากร และโอกาสของคนในสังคมจะต้องมีความเท่าเทียมกัน สิทธิมนุษยชนและผลประโยชน์อื่นๆ เช่น อาหาร สาธารณสุข การศึกษา ที่อยู่อาศัยและโอกาสในการพัฒนาตนเอง ความเป็นธรรมในสังคมนี้นั้น ยะถึงโอกาสที่เท่าเทียมกันของประชาชนทุกคนในด้านการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างผลิตภาพให้แก่สังคม สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เป้าหมายทางสังคมทั้งด้านของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเป็นธรรมในสังคม ความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ และการมีส่วนร่วมของประชาชนประสบความสำเร็จ

๓. ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การรักษาไว้ซึ่งสต็อกของทุนธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ แม่น้ำ ภูเขา แร่ธาตุอันเป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่ควรจะต้องดำรงอยู่ ทำให้ส่วนประกอบทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ความมีเสถียรภาพของระบบนิเวศน์ของโลกจะไม่ถูกรบกวนกระทบกระเทือน

แผนภาพที่ ๒.๑ องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากภาพแสดงส่วนประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่จะต้องประกอบด้วย ๓ ส่วนหลัก อันได้แก่ ส่วนของระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม และระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสัมพันธ์และพึ่งพาซึ่งกันและกัน การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นในส่วนที่ทับซ้อนกันของ ๓ องค์ประกอบหรือพื้นที่แรเงาในภาพ กล่าวคือ มีการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม และมีการปกป้องสิ่งแวดล้อมด้วยในขณะเดียวกัน^๔

จากความคิดเห็นดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการพัฒนาที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับบริบทชุมชน สังคม และเศรษฐกิจ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาในพื้นที่ ซึ่งสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในพื้นที่ภูมินิเวศธรรมชาติ รวมถึงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อค้นหาองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนา เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ในบริบทพื้นที่วิจัย ชุมชนทุ่งแสลงหลวงได้ต่อไป โดยการวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดดังกล่าว ไปประยุกต์เพื่อนำไปวิเคราะห์เพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตภายใต้ศักยภาพของระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ใน ๓ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ในวัฒนธรรมชาติของชุมชน

๒.๑.๓ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อค้นหาองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนา

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติ เพื่อมุ่งหมายให้ได้รับกระบวนการ วิธีการดำเนินการ รวมถึงแผนการจัดการความรู้ จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก ทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การวิเคราะห์ เพื่อค้นหาองค์ประกอบที่สามารถส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายการจัดการความรู้อย่างมีขั้นตอน เพื่อใช้พิจารณาวิเคราะห์แนวทางการ

^๔ Edward Barbier, Sustainable Development: Ecology and Economic Progress, (London : Earthscan Publications, 1990), p.11.

พัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้นั้น มีเกณฑ์ในการพิจารณาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

นันทยา หุตานูวัตร และณรงค์ หุตานูวัตร ได้ให้ความหมาย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการสร้างศักยภาพ มีที่มาการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) เป็นตัวย่อมาจากคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ๔ คำ ได้แก่ (๑) จุดแข็ง (Strengths) หมายถึงความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึงการดำเนินงานภายในที่องค์กรที่ได้เปรียบ สามารถกระทำได้ดี (๒) จุดอ่อน (Weakness) หมายถึงสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นลบและด้วยความสามารถซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึงการดำเนินงานภายในองค์กรที่ทำได้ไม่ดี (๓) โอกาส (Opportunities) หมายถึงปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร และ (๔) อุปสรรค (Threats) หมายถึงปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร ซึ่งการวิเคราะห์ SWOT หรือ SWOT Analysis เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ประเมินสถานการณ์ขององค์กรว่าองค์กรมีจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารในการวิเคราะห์หาจุดแข็งเพื่อนำมากำหนดเป็นยุทธวิธีหรือแนวทางการปฏิบัติให้องค์กรมีความโดดเด่น หรือสร้างภาพลักษณ์ที่แตกต่างไปจากคู่แข่ง และวิเคราะห์หาจุดอ่อนตลอดจนผลกระทบจากการดำเนินงานที่ไม่มีประสิทธิภาพภายในองค์กร เพื่อนำไปปรับปรุงสิ่งที่ไม่สามารถเทียบกับคู่แข่งได้ เช่น ต้นทุนการผลิตและต้นทุนการผลิตที่สูงกว่าคู่แข่ง ปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงาน เป็นต้น รวมทั้งคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น สภาวะเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมาย เทคโนโลยี และสภาวะการแข่งขันในอนาคตและสามารถหาทางป้องกันผลกระทบที่อาจทำให้เกิดความเสียหายต่อองค์กรได้ ซึ่งกระบวนการจัดการกลยุทธ์ โดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อค้นหาองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน ดังนี้^{๑๐}

ขั้นตอนที่ ๑ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก โดยการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ขององค์กร ผู้บริหารองค์กรสามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ที่ได้จากการประเมินองค์กรและสภาพแวดล้อมมาใช้ประโยชน์ในการพิจารณาตัดสินใจหาทางเลือกเชิงกลยุทธ์ได้ โดยจะนำจุดแข็ง จุดอ่อน ของสภาพแวดล้อมภายใน มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อดูว่าองค์กรกำลังเผชิญกับสถานการณ์เช่นใด และภายใต้สถานการณ์เช่นนั้นองค์กรควรจะทำอย่างไรในเชิงกลยุทธ์ โดยทั่วไปการวิเคราะห์ SWOT นี้ ผู้บริหารองค์กรจะเผชิญกับสถานการณ์ ๔ รูปแบบ ดังนี้

สถานการณ์ที่ ๑ (จุดแข็ง – โอกาส) เป็นสถานการณ์ที่พึงปรารถนามากที่สุด เนื่องจากองค์กรค่อนข้างมีจุดแข็งภายใน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมค่อนข้างให้โอกาสแก่

^{๑๐} นันทยา หุตานูวัตร และณรงค์ หุตานูวัตร, SWOT: การวางแผนกลยุทธ์ธุรกิจชุมชน, (อุบลราชธานี: คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

องค์กรในหลายอย่าง ดังนั้น ผู้บริหารควรกำหนดกลยุทธ์ในเชิงรุก (Aggressive strategy) เพื่อดึงดูดเอาจุดแข็งที่มีอยู่เสริมสร้าง ปรับใช้และดึงโอกาสต่างๆ ที่มีมาสร้างประโยชน์อย่างเต็มที่

สถานการณ์ที่ ๒ (จุดอ่อน – อุปสรรค) เป็นสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด เนื่องจากองค์กรกำลังเผชิญอยู่กับภัยอุปสรรคจาก

ภายนอกและมีปัญหาจุดอ่อนภายในอยู่ในหลายประการ ดังนั้นทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับผู้บริหารขององค์กร คือ กลยุทธ์การป้องกันตัว (Defensive strategy) เพื่อพยายามลดหรือหลีกเลี่ยงอุปสรรคต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นตลอดจนหามาตรการที่จะทำให้องค์กรเกิดความสูญเสียที่น้อยที่สุดรวมทั้งแก้ไขปัญหาลักษณะต่างๆ

สถานการณ์ที่ ๓ (จุดอ่อน – โอกาส) สถานการณ์นี้เปรียบเสมือนกรณีเครื่องหมายคำถามของหน่วยธุรกิจกลยุทธ์ (Strategy business unit : SBU) เนื่องจากองค์กรมีโอกาสที่เป็นข้อได้เปรียบด้านการแข่งขันอยู่หลายประการ แต่ติดปัญหาตรงที่มีอุปสรรคภายในที่เป็นจุดอ่อนอยู่หลายอย่างเช่นกัน ดังนั้นทางออกสำหรับผู้บริหารขององค์กร คือ กลยุทธ์การพลิกตัว (Turnaround-oriented strategy) เพื่อขจัดปัญหา หรือแก้ไขจุดอ่อนภายในต่างๆ ให้พร้อมที่จะดึงโอกาสต่างๆ ที่เปิดให้

สถานการณ์ที่ ๔ (จุดแข็ง – อุปสรรค) สถานการณ์นี้เกิดขึ้นจากการที่สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการดำเนินงาน แต่ตัวองค์กรเองมีข้อได้เปรียบเป็นจุดแข็งอยู่หลายประการ ดังนั้นแทนที่ผู้บริหารขององค์กรจะรอจนกระทั่งสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารขององค์กรสามารถที่จะเลือกกลยุทธ์การแตกตัว หรือกระจายกิจการ (Diversification strategy) เพื่อใช้ประโยชน์จากจุดแข็งที่มีอยู่ในการสร้างโอกาสในระยะยาวสำหรับผลิตภัณฑ์หรือตลาดด้านอื่นๆ แทน

ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อค้นหาองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน หลังจากดำเนินการวิเคราะห์ SWOT แล้ว เพื่อกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติฯ ต่อไปให้ชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้ จำเป็นที่จะต้องทำการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กร (Strategy formulation) ซึ่งเป็นการค้นหาการกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกโดยใช้ TOWS Matrix (Generating Alternative Strategy Using Threats-Opportunities-Weakness-Strengths Matrix) หรือกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่คาดว่าจะดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เป็นขั้นตอน ต่อจากการวิเคราะห์ SWOT โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินสถานภาพของสภาพแวดล้อม ภายใน (จุดแข็งและจุดอ่อน) และผลการประเมินสถานภาพของสภาพแวดล้อมภายนอก (โอกาสและอุปสรรค) เพื่อออกแบบกลยุทธ์ที่เหมาะสมต่อไปดังแผนภาพต่อไปนี้^{๑๑}

^{๑๑} อารีย์ แม้วสกุลพันธ์, การจัดการเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๕๓), หน้า ๖๕.

TOWS Strategic Alternatives Matrix

	External Opportunities (O) 1. 2. 3. 4.	External Threats (T) 1. 2. 3. 4.
Internal Strengths (S) 1. 2. 3. 4.	SO <i>"Maxi-Maxi" Strategy</i> Strategies that use strengths to maximize opportunities.	ST <i>"Maxi-Mini" Strategy</i> Strategies that use strengths to minimize threats.
Internal Weaknesses (W) 1. 2. 3. 4.	WO <i>"Mini-Maxi" Strategy</i> Strategies that minimize weaknesses by taking advantage of opportunities.	WT <i>"Mini-Mini" Strategy</i> Strategies that minimize weaknesses and avoid threats.

แผนภาพที่ ๒.๒ การวิเคราะห์แบบ TOWS

ขั้นตอนที่ ๒ การกำหนดกลยุทธ์ขององค์กร เป็นกระบวนการออกแบบ ค้นหา และเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสม นำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย จากการวิเคราะห์ทางเลือกด้วยเทคนิคหรือวิธีต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการกำหนดกลยุทธ์โดยใช้วิธี TOWS Matrix เนื่องจากเป็นแนวทางที่สามารถสร้างชุดทางเลือกในการตัดสินใจเพื่อกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนได้อย่างครอบคลุม เพราะเป็นการพิจารณาจากสิ่งที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วนั้น คือ จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค มาใช้ประกอบการตัดสินใจ

TOWS Matrix จะประกอบด้วย ๙ ช่อง คือ ช่องปัจจัยหลัก ๔ ช่อง ช่องกลยุทธ์ ๔ ช่อง และช่องบอกที่มาของปัจจัยว่าเป็นปัจจัยภายในและภายนอกอีก ๑ ช่อง ช่องกลยุทธ์ ๔ ช่องให้ชื่อว่า กลยุทธ์ SO กลยุทธ์ WO กลยุทธ์ ST และกลยุทธ์ WT ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากการใส่ปัจจัยหลักสำคัญทั้ง ๔ ช่องแล้ว ขั้นตอนการจัดทำ TOWS Matrix ประกอบด้วย ๘ ขั้นตอน ดังนี้

(๑) การเขียนรายงานปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาส (O) ที่สำคัญที่สุดจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในชุมชนทุ่งแสงหลวง

(๒) การเขียนรายงานปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรค (T) ที่สำคัญที่สุดจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในชุมชนทุ่งแสงหลวง

(๓) การเขียนรายงานปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็ง (S) ที่สำคัญที่สุดจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในชุมชนทุ่งแสงหลวง

(๔) การเขียนรายงานปัจจัยภายในที่เป็นจุดอ่อน (W) ที่สำคัญที่สุดจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในชุมชนทุ่งแสงหลวง

(๕) จับคู่จุดแข็งภายใน (S) กับโอกาสภายนอก (O) เพื่อกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพ SO

(๖) จับคู่จุดอ่อนภายใน (W) กับโอกาสภายนอก (O) เพื่อกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพ WO

(๓) จับคู่จุดแข็งภายใน (S) กับอุปสรรคภายนอก (T) เพื่อกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพ ST

(๔) จับคู่จุดอ่อนภายใน (W) กับอุปสรรคภายนอก (T) เพื่อกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพ WT

แนวทางการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพ ทั้ง ๔ รูปแบบ มีวิธีการดังนี้

กลยุทธ์ SO (SO Strategies) เป็นการคิดหาองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานของชุมชน เอกชน องค์กรหรือหน่วยงานภาคส่วนในชุมชนทุ่งแสลงหลวง โดยใช้จุดแข็งที่มีอยู่เพื่อสร้างความได้เปรียบจากโอกาสที่เอื้ออำนวยให้

กลยุทธ์ WO (WO Strategies) เป็นการใช้ความพยายามเพื่อปรับปรุงจุดอ่อนภายในชุมชน เอกชน องค์กรหรือหน่วยงานภาคส่วนในชุมชนทุ่งแสลงหลวง ให้ดีขึ้น ด้วยการใช้โอกาสที่เกิดขึ้นจากภายนอก

กลยุทธ์ ST (ST Strategies) เป็นการใช้จุดแข็งของชุมชน เอกชน องค์กรหรือหน่วยงานภาคส่วนในชุมชนทุ่งแสลงหลวง เพื่อหาทางหลีกเลี่ยงหรือลดผลกระทบจากอุปสรรคหรือภัยคุกคามจากภายนอก

กลยุทธ์ WT (WT Strategies) เป็นวิธีป้องกันตัว (Defensive tactics) ของชุมชน เอกชน องค์กรหรือหน่วยงานภาคส่วนในชุมชนทุ่งแสลงหลวง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดจุดอ่อนภายในให้เหลือน้อยที่สุดและเพื่อหลีกเลี่ยงอุปสรรคหรือภัยคุกคามที่เกิดขึ้นจากภายนอก

ขั้นตอนที่ ๓ การปฏิบัติงานตามองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพ เป็นการนำกลยุทธ์ไปใช้สู่การปฏิบัติ โดยคำนึงถึงโครงสร้างขององค์กรและวัฒนธรรมขององค์กรเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ ๔ การควบคุมเชิงกลยุทธ์ เป็นการติดตามผลการปฏิบัติงาน ประเมินผลกระบวนการตามการประเมินความสำเร็จตามองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพ

สรุปได้ว่า การพัฒนา คือการลงมือพัฒนาทุนที่มีอยู่ในตัวบุคคล หรือสังคม ทั้งที่เป็นรูปธรรม หรือนามธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบอย่างหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาโดยหลักทั่วไปแล้วเป็นลักษณะการเรียนรู้ที่กำลังเปลี่ยนจากสิ่งที่เคยเป็นในอดีตไปสู่สิ่งที่ต้องการจะเป็นซึ่งขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการพัฒนาของแต่ละบริบท โดยในมุมมองของการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาตินั้น มีกรอบการวิเคราะห์ในรูปแบบที่จะทำให้ทราบถึงคุณสมบัติที่แฝงอยู่ทั้งโดยเห็นความสำคัญ ความมีเอกลักษณ์ และภูมินิเวศธรรมชาติ ในด้านส่วนดีและส่วนด้อยที่ต้องแก้ไขปรับปรุง เพื่อใช้วัดความเหมาะสมของภูมินิเวศธรรมชาติภายในชุมชนในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับภูมิภาคตามลำดับ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำหลักการดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ เพื่อการสร้างแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติด้านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนในทุกมิติ เพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตภายใต้ศักยภาพของระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ใน ๓ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติของชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อค้นหาลักษณะองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนา ที่หมายถึง กระบวนการ

เทคนิค วิธีการดำเนินการ มีลักษณะเป็น ขั้นตอน มีความยืดหยุ่น พลิกแพลงได้ตามสถานการณ์มุ่งหมาย มีการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและภายในชุมชน เรียกว่าการวิเคราะห์แบบ SWOT คือ ค้นหาจุดแข็ง (S:Strengths) แก้ไขจุดอ่อน (W:Weaknesses) แสวงหาโอกาส (O:Opportunities) และเอาชนะหรือเพื่อหลบหลีกอุปสรรค (T:Threats) ต่างๆ จนสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และนำจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค มาจับคู่ จะเรียกว่า TOWS Matrix คือการนำ จุดแข็งภายใน (S) กับโอกาสภายนอก (O) เพื่อกำหนดกลยุทธ์ SO จับคู่จุดอ่อนภายใน (W) กับโอกาสภายนอก (O) เพื่อกำหนดกลยุทธ์ WO จับคู่จุดแข็งภายใน (S) กับอุปสรรคภายนอก (T) เพื่อกำหนดกลยุทธ์ ST และจับคู่จุดอ่อนภายใน (W) กับอุปสรรคภายนอก (T) เพื่อกำหนดกลยุทธ์ WT ให้ได้องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง ได้ต่อไปตามวัตถุประสงค์

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้

ชุมชนทุ่งแสงหลวง เป็นชุมชนที่มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง จากชุมชนชนบทที่ผู้คนอาศัยพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ มาสู่พื้นที่ที่ได้รับการประกาศให้เป็นป่าอนุรักษ์ ทำให้องค์ความรู้ต่างๆ ถูกจำกัด หรือการเปลี่ยนแปลงของประเภทองค์ความรู้ การเคลื่อนย้ายของผู้คน บริบทกฎหมาย และอื่นๆ ทำให้ชุมชนทุ่งแสงหลวง มีความจำเป็นที่จะต้องค้นหาแนวทางการจัดการมรดกธรรมชาติ เพื่อให้สามารถบริหารการจัดการความรู้ให้เกิดคุณค่าในระดับชุมชน รวมทั้งแหล่งธรรมชาติอื่นๆ และวัฒนธรรม ที่สัมพันธ์กับแหล่งธรณีวิทยา และมีการบริหารจัดการแบบองค์รวมทั้งในด้านการอนุรักษ์ การศึกษา และการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการจากล่างสู่บน ซึ่งทั้งหมดจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากขาดการจัดการความรู้ งานวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน ซึ่งต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ หมายถึง การจัดการให้มีการค้นพบความรู้ความชำนาญที่แฝงเร้นในตัวคน หาทางนำออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อกันให้เข้าใจต่อกัน และเมื่อประโยชน์เพิ่มขึ้นมีการต่อยอดให้คงงาม และใช้ได้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและกาลเทศะ มีความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมเกิดขึ้นจากการเอาความรู้ที่ไม่เหมือนกันมาเจอกัน^{๑๒}

นอกจากนี้ การจัดการความรู้ ยังหมายถึง กระบวนการอย่างเป็นระบบในการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้หรือนวัตกรรมและการจัดเก็บความรู้ที่เหมาะสม เพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานอันจะก่อให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายโอนความรู้ เพื่อให้เกิดการแพร่กระจายและไหลเวียนความรู้ทั่วทั้งองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กร^{๑๓} ซึ่งการจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการนำความรู้ที่มีอยู่หรือเรียนรู้มาใช้ให้

^{๑๒} ประเวศ วะสี, การจัดการความรู้ กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข, (กรุงเทพมหานคร: กรีน-ปัญญาญาณ, ๒๕๕๐), หน้า ๔๗-๔๘.

^{๑๓} เจษฎา นกน้อย และคณะ, นานาพรรณชนะการจัดการความรู้และการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร: ส. เอเชียเพลส, ๒๕๕๒), หน้า ๔.

เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร โดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การสร้าง รวบรวม แลกเปลี่ยนและใช้ความรู้^{๑๔}

ด้วยเหตุนี้ การจัดการความรู้ จึงเป็นกลยุทธ์ในการที่จะทำให้คนได้รับความรู้ที่ต้องการภายในเวลาที่เหมาะสม รวมทั้งช่วยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและนำความรู้ไปปฏิบัติเพื่อยกระดับและปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กร ทั้งนี้ การจัดการความรู้ไม่ใช่เครื่องมือที่จัดการกับตัวความรู้โดยตรง แต่เป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ที่มีระหว่างกันได้^{๑๕}

สรุปได้ว่า ความหมายของการจัดการความรู้ เป็นการรวบรวม สร้าง จัดระเบียบ แลกเปลี่ยนและประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนหรือองค์กรนั้นๆ ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ โดยมีการพัฒนาให้มีการเปลี่ยนแปลงจากจากข้อมูลดิบที่มีอยู่ไปสู่การรวบรวมจัดระเบียบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรหรือชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถให้เข้าถึงความรู้ต่างๆ ได้ เพื่อให้เกิดความรู้และปัญญาเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานต่อองค์กรและชุมชนนั้นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึงการจัดการความรู้ที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีอยู่ ทั้งใน ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน

๒.๒.๒ กระบวนการจัดการความรู้

การจัดการความรู้เป็นกระบวนการ เพราะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างและอาศัยกิจกรรมหลายกิจกรรมแตกต่างกัน มาผสมผสานเข้าด้วยกันด้วยเครื่องมือและเทคนิควิธีต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น ซึ่งช่วยให้เกิดพัฒนาการของความรู้ หรือการจัดการความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร และองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Process) คือ คน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นแหล่งความรู้ และเป็นผู้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เทคโนโลยี ที่เป็นเครื่องมือเพื่อให้คนสามารถค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยน รวมทั้งนำความรู้ไปใช้อย่างง่าย และรวดเร็วขึ้น และกระบวนการความรู้ อันเป็นการบริหารจัดการ เพื่อนำความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ผู้รู้ เพื่อทำให้เกิดการปรับปรุง และนวัตกรรม^{๑๖} การวิจัยครั้งนี้ได้สนใจศึกษาถึงการจัดการความรู้ที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีอยู่ ซึ่งสภาพของความเป็นชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลายส่วน เช่น ภาครัฐ เอกชน หรือประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น จึงควรทำความเข้าใจกระบวนการจัดการความรู้ โดยใช้แนวทางกระบวนการจัดการความรู้ของทางราชการ เป็นฐานในการศึกษาก่อนดังนี้

คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ ได้เสนอขั้นตอนหลักของกระบวนการจัดการความรู้เพื่อใช้ในหน่วยงานราชการไว้ ๗ ขั้นตอนดังนี้

^{๑๔} บุญดี บุญญากิจ และคณะ, การจัดการความรู้...จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒๓.

^{๑๕} Carla O'Dell and others, If Only We Knew What We Know :The Transfer of Internal Knowledge and Best Practice, (New York: The Free Press, 1998), p. 3-9.

^{๑๖} ไพโรจน์ ชลารักษ์, การจัดการความรู้: สังกับทฤษฎี, (นครปฐม: เพชรเกษมพรินติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๕๑), หน้า ๕๓.

๑. การบ่งชี้ความรู้ – เช่นพิจารณาว่า วิสัยทัศน์/ พันธกิจ/ เป้าหมาย คืออะไร และเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เราจำเป็นต้องรู้อะไร, ขณะนี้เรามีความรู้อะไรบ้าง, อยู่ในรูปแบบใด, อยู่ที่ใคร

๒. การสร้างและแสวงหาความรู้ – เช่นการสร้างความรู้ใหม่, แสวงหาความรู้จากภายนอก, รักษาความรู้เก่า, กำจัดความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้ว

๓. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ - เป็นการวางโครงสร้างความรู้ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเก็บความรู้อย่างเป็นระบบในอนาคต

๔. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ – เช่นปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน, ใช้ภาษาเดียวกัน, ปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์

๕. การเข้าถึงความรู้ – เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT), Web board, บอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

๖. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ – ทำได้หลายวิธีการ โดยกรณีเป็น Explicit Knowledge อาจจัดทำเป็น เอกสาร, ฐานความรู้, เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือกรณีเป็น Tacit Knowledge อาจจัดทำเป็นระบบ ทีมข้ามสายงาน, กิจกรรมกลุ่มคุณภาพและนวัตกรรม, ชุมชนแห่งการเรียนรู้, ระบบพี่เลี้ยง, การสับเปลี่ยนงาน, การยืมตัว, เวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น

๗. การเรียนรู้ – ควรทำให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของงาน เช่น เกิดระบบการเรียนรู้จากสร้างองค์ความรู้>นำความรู้ไปใช้>เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง^{๑๗}

ในส่วนของภาควิชาการนั้น บุญดี บุญญาภิจและคณะ ได้สรุปกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Process) จากการศึกษากรอบความคิดของการจัดการความรู้ของนักวิชาการด้านการจัดการความรู้หลายๆ ท่าน ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนหลักๆ ของกระบวนการจัดการความรู้ได้ ๗ ขั้นตอน ดังนี้คือ

๑. การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification) เป็นการค้นหาว่าองค์กรมีความรู้ อะไรบ้าง ในรูปแบบใด อยู่ที่ใคร และความรู้อะไรบ้างที่องค์กรจำเป็นต้องมี ซึ่งจะทำให้องค์กรทราบว่าขาดความรู้อะไรบ้าง โดยทั่วไปองค์กรสามารถใช้แผนที่ความรู้ (Knowledge Mapping) เพื่อหาว่าความรู้ใดมีความสำคัญสำหรับองค์กร จัดลำดับความสำคัญของความรู้เหล่านั้น เพื่อให้องค์กรวางขอบเขตของการจัดการความรู้ และสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้แผนที่ความรู้อย่างยังช่วยทำให้เห็นภาพรวมของคลังความรู้ขององค์กร ทำให้องค์กรทราบว่ามีความรู้ที่ทับซ้อนกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ หรือไม่ ซึ่งจะก่อให้เกิดความสิ้นเปลืองในการรวบรวมและจัดเก็บและทำให้บุคลากรทุกคนทราบว่าองค์กรมีความรู้อะไร และจะหาความรู้ที่ตนเองต้องการได้ที่ไหน และยังใช้เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ที่องค์กรสามารถใช้เป็นฐานในการต่อยอดความรู้ในเรื่องต่างๆ อย่างเป็นระบบ รวมทั้งใช้เพื่อศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงาน และเคลื่อนย้ายแหล่งความรู้ต่อระบบต่างๆ ในองค์กร

๒. การสร้างหรือแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) จากการทำแผนที่ความรู้ องค์กรจะทราบว่ามีความรู้ที่จำเป็นต้องใช้มีอยู่หรือไม่ ถ้ามีแล้วองค์กรจะต้องหาวิธีการ

^{๑๗} คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสถาบันพึงผลผลิตแห่งชาติ, คู่มือการจัดทำแผนการจัดการความรู้, (กรุงเทพมหานคร: เอ็กเซเปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๕-๖.

ในการดึงความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่อาจอยู่กระจัดกระจายมารวมไว้แล้วจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสม และตรงกับความต้องการของผู้ใช้สำหรับความรู้ที่จำเป็นต้องใช้แต่องค์กรยังไม่มี องค์กรอาจต้องสร้างความรู้ดังกล่าวจากความรู้เดิมที่มีอยู่หรือนำความรู้จากภายนอกองค์กรมาใช้ องค์กรจะต้องพิจารณาความรู้ที่ไม่จำเป็นและล้าสมัยทิ้งไป เพื่อประหยัดทรัพยากรในการจัดเก็บความรู้เหล่านั้น หัวใจที่สำคัญของขั้นตอนนี้คือ การกำหนดเนื้อหาของความรู้ที่ต้องการและดักจับความรู้ดังกล่าวให้ได้ สำหรับปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ขั้นตอนนี้ประสบความสำเร็จคือบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อให้บุคลากรกระตือรือร้นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อการสร้างความรู้ใหม่ๆ ตลอดเวลา

๓. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) เมื่อมีเนื้อหาความรู้ที่ต้องการแล้ว องค์กรต้องจัดความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหา และนำความรู้ดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ง่าย การจัดความรู้ให้เป็นระบบ หมายถึง การจัดทำสารบัญและจัดเก็บความรู้ต่างๆ เพื่อให้ค้นหาและนำกลับมาใช้ได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว การแบ่ง

ชนิดหรือประเภทความรู้ต่างๆ จะขึ้นอยู่กับผู้ใช้งานไปใช้อย่างไร และลักษณะการทำงานของบุคลากรในองค์กรเป็นแบบไหน โดยทั่วไปการแบ่งประเภทความรู้จะแบ่งตามสิ่งต่อไปนี้ คือ ความชำนาญ หรือความเชี่ยวชาญของบุคลากร (ทำเนียบผู้เชี่ยวชาญ), หัวข้อ/หัวเรื่อง, หน้าที่/กระบวนการ และประเภทของผลิตภัณฑ์ บริการ ผู้บริโภคหรือผู้ใช้บริการ การแบ่งประเภทความรู้จะขึ้นอยู่กับการใช้ความรู้ต่างๆ เช่น ถ้าเป็นความรู้ที่มีผู้ใช้มาก และหลากหลาย การแบ่งจะครอบคลุมความรู้มากมายหลายประเภท (แนวราบ) แต่ถ้าเป็นความรู้ที่ใช้เฉพาะกลุ่ม การแบ่งจะไม่ครอบคลุมแต่จะลงลึกในรายละเอียด (แนวตั้ง)

๔. การประมวลผลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) องค์กรจำเป็นต้องประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและใช้ได้ง่าย ซึ่งอาจทำได้ในหลายลักษณะ ดังนี้คือ การจัดทำหรือปรับปรุงรูปแบบของเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งองค์กร จะช่วยทำให้การป้อนข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ สำหรับจัดเก็บ ค้นหา และใช้ความรู้ทำได้สะดวกรวดเร็ว, การใช้ “ภาษา” เดียวกันทั่วทั้งองค์กรนั้นคือ องค์กรควรจัดทำอภิธานศัพท์ของคำจำกัดความของคำต่างๆ ที่แต่ละหน่วยงานใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกันซึ่งจะช่วยให้การป้อนข้อมูล/ความรู้ การแบ่งประเภทและการจัดเก็บเป็นมาตรฐานเดียวกัน และการเรียบเรียง ตัดต่อและปรับปรุงเนื้อหาให้มีคุณภาพดีในแง่ต่างๆ เช่น ความครบถ้วน เที่ยงตรง ทันสมัย สอดคล้องและตรงตามความต้องการของผู้ใช้

๕. การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) โดยทั่วไปการเข้าถึงความรู้หรือการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้ใช้มี ๒ ลักษณะ คือ การป้อนความรู้ (Push) คือ การส่งข้อมูลความรู้ให้ผู้ใช้ โดยผู้รับไม่ได้ร้องขอหรือต้องการหรือเรียกง่ายๆ ว่าเป็นแบบผู้รับความรู้ไม่ได้แสดงความต้องการหรือไม่ได้ร้องขอ เรียกว่า “Supply-based” เช่น การส่งหนังสือเวียนแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ หรือข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือบริการขององค์กร เป็นต้น และการให้ออกาสเลือกใช้ความรู้ (Pull) คือ การที่ผู้รับสามารถเลือกรับหรือใช้เฉพาะข้อมูลหรือความรู้ที่ต้องการเท่านั้น ซึ่งทำให้ลดปัญหาการได้รับข้อมูลหรือความรู้ที่ไม่ต้องการมากเกินไป การกระจายความรู้แบบนี้เป็นแบบ “Demand-based” องค์กรควรทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการกระจายความรู้แบบ “Push” และ “Pull” เพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ใช้ข้อมูลหรือความรู้

๖. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) องค์กรแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้โดยการจัดทำเอกสาร จัดทำฐานความรู้ รวมทั้งทำสมุดหน้าเหลืองโดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จะช่วยให้เข้าถึงความรู้ได้ง่ายและรวดเร็ว ซึ่งวิธีการดังกล่าวใช้ได้ดีสำหรับความรู้ประเภทชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เท่านั้น สำหรับการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้โดยนัยหรือความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคลนั้นจะต้องทำด้วยการพบปะกันตัวต่อตัวหรือเป็นกลุ่ม ดังนั้นการแบ่งปันความรู้ประเภทนี้สามารถทำได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความต้องการและวัฒนธรรมขององค์กร ส่วนใหญ่มักจะใช้วิธีการผสมผสานเพื่อให้บุคลากรได้เลือกใช้ตามความถนัดและสะดวก ซึ่งมีวิธีการหลักๆ มีดังนี้คือ ทีมข้ามสายงาน (Cross – Functional Team), ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice : CoP), ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System), การสับเปลี่ยนงาน (Job Rotation), การยืมตัวบุคลากรมาช่วยงาน (Secondment) และ เวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Forum)

๗. การเรียนรู้ (Learning) วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการจัดการความรู้ คือ การเรียนรู้ของบุคลากรและนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ แก้ปัญหา และปรับปรุงองค์กร หากบุคลากรขององค์กรไม่ได้มีการเรียนรู้และไม่ได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ก็เป็นการสูญเปล่าของเวลาและทรัพยากรที่ใช้ การเรียนรู้ของบุคลากรจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ขึ้น ซึ่งจะไปเพิ่มพูนองค์ความรู้ขององค์กรที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้นเรื่อยๆ ความรู้เหล่านี้จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ๆ อีกเป็นวงจรที่ไม่มีสิ้นสุดที่เรียกว่า “วงจรการเรียนรู้”

อย่างไรก็ตามกระบวนการจัดการความรู้ของแต่ละองค์กรมีความแตกต่างกันตามลักษณะการดำเนินงานและองค์ประกอบอื่นๆ อีกหลายประการ เช่น โครงสร้างองค์กร ลักษณะงานขององค์กรและเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น ดังนั้นองค์กรแต่ละองค์กรจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและบริบทองค์กรของตนเอง^{๑๘}

สรุปได้ว่า กระบวนการจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดพัฒนาการของความรู้ หรือการจัดการความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร ประกอบด้วย กระบวนการหลักๆ ได้แก่ การบ่งชี้ความรู้ การค้นหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ รวมถึงการเรียนรู้ เพื่อให้มีการนำความรู้ไปใช้หรือถ่ายทอดต่อ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ มีเครื่องมือเพื่อให้เกิดการเรียนรู้หลายรูปแบบ แตกต่างตามความเหมาะสมของวัฒนธรรมองค์กรหรือชุมชนนั้นๆ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้กระบวนการจัดการความรู้ที่ชุมชนทุ่งแสงหลวงมีอยู่ ซึ่งเป็นการจัดการระหว่างคนในและคนนอกชุมชน ที่มีการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตภายใต้ศักยภาพของระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืน ใน ๓ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมชาติของชุมชน ทั้งที่เป็นความรู้แบบองค์รวมใน มิติด้านภูมินิเวศน์ธรรมชาติ มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านการอนุรักษ์ และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง

^{๑๘} บุญดี บุญญาภิก และคณะ, การจัดการความรู้...จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๕๘.

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community base sustainable tourism) คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน” โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม ๕ ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการการท่องเที่ยวยังสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนา โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขและสร้างโอกาสให้องค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการวางแผนทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีแนวโน้มว่าการท่องเที่ยวจะรุกคืบเข้าไปถึง หรือต้องการเปิดเผยชุมชนของตนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ให้มีการสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผน การบริหารจัดการทรัพยากรและกระจายอำนาจการตัดสินใจโดยเน้นความสำคัญของการจัดการธรรมชาติแวดล้อมและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน ในช่วง ๒-๓ ปี ที่ผ่านมาคำว่า "Community-based Tourism : CBT" การท่องเที่ยวที่ให้ชุมชนเป็นฐานการบริหารจัดการ "การท่องเที่ยวโดยชุมชน" เป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายในหลายๆ ความหมาย ความเข้าใจและประสบการณ์ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ เป็นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการด้านโฮมสเตย์ที่ต้องมี "ชุมชน" เป็นส่วนประกอบสำคัญ "การท่องเที่ยว" หมายถึง การเดินทาง (Travel) ที่มีเงื่อนไข ๓ ประการ^{๑๙} คือ

๑. การเดินทาง (Travel) หมายถึงการเดินทางที่ไม่ได้ถูกบังคับหรือเพื่อสัจจาง โดยมีการวางแผนเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่งและใช้ยานพาหนะนำไปเป็นระยะทางใกล้หรือระยะทางไกลก็ได้

๒. จุดหมายปลายทาง (Destination) หมายถึงมีจุดหมายปลายทางที่จะไปอยู่เป็นการชั่วคราวแล้วต้องเดินทางกลับที่อยู่เดิมหรือภูมิลำเนาเดิมโดยเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไปเยือนและใช้ช่วงเวลาหนึ่งอยู่ ณ ที่นั้นซึ่ง ณ ที่นั้นมีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่เพียงพอสำหรับสนองความต้องการและความพอใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

๓. ความมุ่งหมาย (Purpose) หมายถึงมีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ในการเดินทางใดก็ได้ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้โดยมีความมุ่งหมายในการเดินทางอยู่หลายอย่างด้วยกัน ซึ่งผู้เดินทางคนหนึ่งอาจมีความมุ่งหมายในการเดินทางมากกว่าหนึ่งอย่างก็ได้

การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน^{๒๐} ดังนี้

๑. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และมีการผลิตที่พึ่งมาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์

^{๑๙} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, กรุงเทพมหานคร: เพรสแอนด์ ดีไซน์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๕.

^{๒๐} ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว, (พิมพ์ครั้งที่ ๗), กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

๒. ด้านองค์กรชุมชน มีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และมีทักษะในเรื่องต่างๆ หลากหลาย รู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

๓. ด้านการจัดการ มีกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเข้ากับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างความรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยือนกับคนในชุมชน สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

๔. ด้านการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างกับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีการจัดการซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยือนกับชาวบ้านอีกทั้งยังเป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าเป็นแนวทางการท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจอย่างมากในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลกและของภูมิภาค ซึ่งหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ในกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การประดิษฐ์ และจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เทศกาลประเพณี การนำนักท่องเที่ยวชมกระบวนการทางการเกษตร ท่องเที่ยวโดยชุมชนที่หลายประเทศนำไปปฏิบัติและประสบความสำเร็จมีรูปแบบ^{๒๑} ดังนี้

๑. การจำหน่ายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (Product Sales) เช่น สินค้าหัตถกรรมอาหารประจำวัน

๒. กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม (Cultural Shows) เช่น การฟ้อนรำ การละเล่นพื้นบ้าน การแสดงดนตรีเฉพาะชุมชน

๓. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงหมู่บ้าน (Village Based Activities) คือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนในหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการเพื่อเสนอแก่นักท่องเที่ยว กิจกรรมการพักค้างแรมในหมู่บ้าน สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนั้น

การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มองชุมชนเป็นศูนย์กลางหรือฐานเพื่อกำหนดทิศทาง แผนงาน แผนปฏิบัติการของตนเองโดยดำเนินการพร้อมกันทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมนั้น จึงทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมและเกี่ยวกับกลุ่มคนต่างๆ มากมาย เมื่อมองในบริบทของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวจึงควรมีหลักการร่วมกัน^{๒๒} ดังนี้

๑. การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการวินิจฉัยวิเคราะห์สภาพปัญหา ผลกระทบการท่องเที่ยวอย่างรอบด้านแล้ว ชุมชนร่วมตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร

^{๒๑} ชูวิทย์ ศิริโชคเวชกุล, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ๒๕๔๔, หน้า ๒๓.

^{๒๒} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, กรุงเทพมหานคร: เพรสแอนด์ ดีไซน์, ๒๕๔๘, หน้า

๒. สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมทั้งการคิดร่วม วางแผนร่วม ทำกิจกรรมร่วม ติดตาม ประเมินผลร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันและรับประโยชน์ร่วมกัน

๓. ชุมชนต้องการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรม เป็นองค์กร หรือจะเป็นองค์กรชุมชนเดิมที่มีอยู่แล้วเช่นกัน องค์กรการบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็ได้ เพื่อกลไกที่ทำหน้าที่แทนสมาชิกทั้งหมดในระดับหนึ่ง และดำเนินการด้านการกำหนดทิศทาง นโยบายการบริหาร การจัดการ การประสานงาน เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชนที่เห็นร่วมกัน

๔. รูปแบบ เนื้อหา กิจกรรม ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกัน มีความเป็นธรรม และให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์และลดผลกระทบในเชิงลบ

๕. มีกฎ กติกาที่เห็นร่วมจากชุมชน สำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้

๖. ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน ชาวบ้านทั่วไปและนักท่องเที่ยว ควรมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ถูกต้องเหมาะสม และมีความชัดเจน

๗. การท่องเที่ยวโดยชุมชน จะต้องมีความมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชนด้วย เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ

๘. รายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว มีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อม

๙. การท่องเที่ยวจะไม่ใช่อาชีพหลักของชุมชน และชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองไว้ได้ ทั้งนี้หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนเป็นการจัดการท่องเที่ยว จะเป็นการทำลายชีวิตและจิตวิญญาณดั้งเดิมของชุมชนอย่างชัดเจน

๑๐. องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และพร้อมจะหยุดเมื่อเกินความสามารถในการจัดการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากมองในแง่ความพร้อมของชุมชนและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในมิติของชุมชนแล้ว การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นไปได้ด้วยดีนั้นยังต้องพิจารณาจากมิตินอกชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยได้แก่ การตลาด นโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุน และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เป็นต้น ชุมชนหลายแห่งตัดสินใจเปิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเป็นฝ่ายจัดการเองนั้น มีรูปแบบการคิดตัดสินใจด้วยการมองวิสัยทัศน์ ๓ รูปแบบ^{๒๓} ด้วยกัน คือ

๑๐.๑ มอุงกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกับคนภายนอก ให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อสภาพปัญหาชุมชนที่ประสบอยู่ และหวังว่าจะได้เพื่อนที่เข้าใจร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกัน อันเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เพื่อประสานการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหของชุมชนนั้น

๑๐.๒ การท่องเที่ยวทำให้เกิดผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จำเป็นที่ชุมชนต้องรวมตัวกันเข้ามาจัดการให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติอยู่ในกฎ กติกาของชุมชน การจัดระเบียบการแบ่งปันผลประโยชน์แก่ผู้คนที่เกี่ยวข้องและผลประโยชน์ในชุมชน การสร้างมาตรฐาน

^{๒๓} พจนา สนวนศรี, คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน Community Based Tourism Handbook, กรุงเทพมหานคร: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘๖-๑๘๗.

ต่างๆ ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง ทั้งเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบมากเกินไปจนขีดความสามารถที่ชุมชนจะจัดการได้

๑๐.๓ การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการเรียนรู้ระหว่างคนกับธรรมชาติ เป็นการสร้างโอกาสในการฟื้นฟูวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อม โดยมองที่รายได้เป็นเพียงแค่ผลพลอยได้จากกระบวนการเรียนรู้ท่ามกลางการท่องเที่ยว ซึ่งทั้ง ๓ รูปแบบนี้มีพื้นฐานการคิดจากชุมชนเอง ที่มีความภูมิใจในวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของตนเองที่พร้อมจะสื่อต่อคนภายนอก โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด

นอกจากนั้นแล้วชุมชนเองยังต้องการความเข้าใจ ความร่วมมือของนักท่องเที่ยวในเคารพในกฎ กติกา ที่ชุมชนร่วมกันสร้างไว้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรม ก่อนที่จะเปิดหมู่บ้านต้อนรับนักท่องเที่ยว ชุมชนควรจะต้อง “รู้ตัว” เข้าใจและตระหนักต่อการท่องเที่ยวนี้ตลอดจนการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยการเตรียมความพร้อมชุมชน ซึ่งผู้ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีกระบวนการทำงาน^{๒๔}

ขั้นที่ ๑ ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้ชุมชนในการพิจารณาทั้งด้านบวกและลบของการท่องเที่ยว ซึ่งในขั้นตอนนี้อาจจะมีเฉพาะผู้นำหรือกลุ่มสนใจ

ขั้นที่ ๒ สร้างการมีส่วนร่วม เป็นการดึงเอากลุ่มที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ และผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำทางธรรมชาติมาพูดคุยเรื่องผลดี-ผลเสีย อีกครั้ง เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้ร่วมกันตัดสินใจเรื่องนี้ร่วมกัน

ขั้นที่ ๓ ศึกษาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน โดยการทำงานร่วมกับชาวบ้านเพื่อศึกษาในหัวข้อตั้งนี้ การสำรวจทางกายภาพ ทำแผนที่รอบนอก (แสดงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินทำกิน) แผนที่รอบในหมู่บ้าน (แสดงที่ตั้งของบ้านเรือน ทรัพยากรคนสร้างและทรัพยากรธรรมชาติ) ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว ศึกษากลุ่มต่างๆ ในชุมชน ซึ่งผลการศึกษานี้จะทำให้เห็นศักยภาพ-ข้อจำกัดของชุมชน และปัญหาของชุมชนร่วมกัน

ขั้นที่ ๔ วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ทั้งในด้านศักยภาพ-ข้อจำกัด โอกาสและความเสี่ยง ในขั้นตอนนี้จะทำให้ชุมชนได้มองเห็นได้ด้วยตนเอง และสามารถเชื่อมโยงเรื่องท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนได้ การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้จะทำให้เกิดการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และอาจพบว่าเพื่อแก้ปัญหาให้ตรงจุด อาจจะไม่จำเป็นต้องใช้เรื่องการท่องเที่ยวเลยก็เป็นได้

ขั้นที่ ๕ ร่วมกันพัฒนาศักยภาพและแก้ไขจุดอ่อน อาทิ รวบรวมองค์ความรู้ ซึ่งแต่ละชุมชนจะแตกต่างกันออกไปมีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน เช่น บางชุมชนเด่นด้านการพัฒนาชุมชน บางชุมชนเด่นระบบการจัดการนิเวศที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เหมาะสม เป็นต้น ซึ่งชุมชนต้องร่วมกันดึงเอกลักษณ์ให้เห็นร่วมกันก่อนนำเสนอการเผยแพร่ออกไป ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม สอดคล้อง ปลอดภัย ไม่ทำลายระบบนิเวศเดิมมากนัก เช่น การปรับทางเดินในป่าเขา เป็นต้น ปรับปรุงบ้านพักและความสะอาดภายในชุมชนให้เป็นมาตรฐานของชุมชน แต่ละแห่งที่ตกลงร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการของชุมชนตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ ฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น นักสื่อความหมาย การ สร้าง

^{๒๔} พจนา สวนศรี, คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน Community Based Tourism Handbook, กรุงเทพมหานคร: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘๘-๑๙๐.

เวทีเรียนรู้กับนักท่งเที่ยว เป็นต้น ซึ่งในขั้นตอนนี้จะเห็นความสามารถของชุมชน ในการรองรับการ ท่งเที่ยวทั้งความพร้อมจำนวนบุคลากร และขีดความสามารถในการรองรับทั้งพื้นที่ทางธรรมชาติ และ รูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

ขั้นที่ ๖ วางรูปแบบการบริหารจัดการ ในขั้นตอนนี้จะเป็นการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาทำงาน หรือ อาจใช้องค์กรที่ชุมชนมีอยู่เดิมแต่เพิ่มเติมบทบาทหน้าที่ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน กำหนด รูปแบบของการท่องเที่ยว โปรแกรมและราคาการจัดสรรผลประโยชน์ สู่ชาวบ้านและชุมชน และมาตรการ ในการป้องกันผลกระทบ โดยอาจจะเป็นการสร้างกฎ-กติกา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติทั้งชาวบ้านและ นักท่งเที่ยว

ขั้นที่ ๗ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รับรู้และช่วยให้ข้อมูลแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ ๘ ทดลองดำเนินกิจกรรมการท่งเที่ยว ในขั้นตอนนี้อาจมีการจัดท่งเที่ยวนำร่อง เพื่อ ทดสอบความพร้อมของชุมชน โดยการเชิญบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่มีประสบการณ์หรือเกี่ยวข้อง กับการท่งเที่ยว โดยชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม ให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นทิศทางต่อไป ในอนาคต

ขั้นที่ ๙ ประเมินผล ในขั้นตอนประเมินผล อาจแยกออกมาเป็น ๒ ส่วน คือ การประเมินผล และสรุปบทเรียนหลังเสร็จกิจกรรมทุกครั้ง และการประเมินผลเป็นช่วงๆ ทุกๆ ๓-๖ เดือน เป็นต้น ซึ่งการ ประเมินผลจะช่วยให้เกิดการทบทวนตนเอง และแก้ไขข้อบกพร่อง

ขั้นที่ ๑๐ พัฒนาองค์กร การฝึกอบรม เช่น การบริหารจัดการ การสร้างการมีส่วนร่วม การสื่อ ความหมาย เป็นต้น การศึกษาดูงาน สำหรับแกนนำองค์กรชุมชนเพื่อจัดการท่งเที่ยว เพื่อเสริมโลกทัศน์ พัฒนาทักษะการบริหาร การจัดการในชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน เพื่อเป็นตัวอย่างนำไปประยุกต์ หรือเป็นบทเรียนที่ชุมชนต้องพึงระวังผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และวางมาตรการป้องกันไว้แต่เริ่มแรก

กระบวนการทั้ง ๑๐ ขั้นตอนแล้ว จะเหมือนการทำงานพัฒนาปกติตนเอง แต่สิ่งที่ยากก็คือ เรื่องท่งเที่ยวเป็นเรื่องที่ชาวบ้านไม่คุ้นเคยมาก่อน และไม่มั่นใจว่าตนเองจะทำได้ แต่ละคำถามในแต่ละ ขั้นตอนในกระบวนการเตรียมชุมชน จะต้องเป็นการปลุกกระตมสำนึกของท้องถิ่น ให้คนท้องถิ่นอยากรู้จัก ตนเอง และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง การท่งเที่ยวก็จะเกิดความชัดเจนมากขึ้นว่า เป็นการเข้ามา เพื่อให้ชุมชนได้นำเสนอตัวอย่างต่อสาธารณะ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการท่งเที่ยว นอกจากปลุกสำนึกของชุมชนแล้วยังเป็นการสร้างจิตสำนึกของนักท่งเที่ยวต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ได้เข้ามาเยี่ยมเยือน แนวทางการพัฒนาศักยภาพการ จัดการท่งเที่ยวชุมชน^{๒๕} ดังนี้

๑. ด้านการดึงดูดทางการท่งเที่ยว ชุมชนควรรักษาจุดแข็งของชุมชนในการเป็น ชุมชนที่มีกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมครบทุกกระบวนการและควรอนุรักษ์วิถีชีวิตของคน ในชุมชน จะต้องออกแบบกิจกรรมการท่งเที่ยวที่ดึงดูดใจ และควรปรับโปรแกรมการท่งเที่ยวให้มีความ น่าสนใจ โดยนำแนวคิดการท่งเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการท่งเที่ยว

๒. ด้านการบริหารจัดการท่งเที่ยว ชุมชนควรจัดให้มีศูนย์หรือมีผู้ประสานงาน เพื่อให้บริการนักท่งเที่ยว และเตรียมความพร้อมในการบริการนักท่งเที่ยวในด้านต่างๆ ได้แก่ การ

^{๒๕} ศิวาพร พยัคฆนันท์ และคณะ, การพัฒนาศักยภาพการจัดการท่งเที่ยวชุมชนผ้าไหมทอมือตำบลสวาย อำเภอมือง สุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์, วารสารธรรมศาสตร์ ๔๐(๒) (๒๕๖๔) : ๑๓๐-๑๕๖.

จัดบริการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวได้ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งต่างๆ เนื่องจาก กิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในรูปแบบฐานท่องเที่ยวที่กระจายอยู่ในชุมชน โดยอาจจัดบริการการเดินทางให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ควรเพิ่มความรู้และทักษะในการจัดการที่พิกโฮมสเตย์ให้กับคนในชุมชน ชุมชนมีการจัดการบริการอาหารที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และบริการที่สามารถรองรับได้ และกำหนดกิจกรรมและโปรแกรมการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อวิถีชีวิต ทั้งนี้ชุมชนมีจุดเด่นด้านอาหารท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น จึงควรมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับอาหารท้องถิ่นและการประชาสัมพันธ์ด้านอาหารท้องถิ่นเพิ่มเติม

๓. ด้านการจัดการข้อมูลเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว ชุมชนควรมีข้อมูลในการ ให้บริการนักท่องเที่ยวในรูปแบบของสื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ ป้ายบอกทางป้ายประชาสัมพันธ์หรือสื่อออนไลน์ต่างๆ ควรจัดทำสื่อให้ มีความน่าสนใจและให้เป็นข้อมูลปัจจุบัน โดยเฉพาะข้อมูลด้านตำแหน่งที่ตั้งของฐานท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละฐานได้ด้วยตนเองควรให้ความสำคัญกับข้อมูลด้านคุณค่าของกิจกรรมและวิถีชีวิตทางทอของชุมชน การรับรู้คุณค่าเป็นสิ่งที่ผลต่อความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ชุมชนควรพัฒนาให้มีสื่อหลากหลายประเภท โดยเฉพาะสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์และเพื่อการทำการตลาดที่จะสามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวได้

๔. ด้านการสร้างการรับรู้คุณค่า ชุมชนควรมีกระบวนการในการสร้างให้นักท่องเที่ยวรับรู้คุณค่าของวัฒนธรรม และวิถีชีวิต เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนบางคนอาจจะไม่ได้เที่ยวครบทุกฐานท่องเที่ยว โดยอาจมีข้อจำกัดเรื่องเวลาชุมชน จึงควรกำหนดกระบวนการหรือกิจกรรมหรือการเล่าเรื่องเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชน โดยอาจจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนเพื่อเล่าเรื่องราวของชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมชุมชน

๕. ด้านศักยภาพของบุคลากรชุมชน ควรพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวที่เป็นสมาชิก ของฐานท่องเที่ยวให้มีความสามารถและทักษะในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับกิจกรรม การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และควรพัฒนาส่งเสริมให้คนในชุมชนมีทักษะในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ที่สำคัญคือควรจัดให้มีบุคลากรให้เพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการเพิ่มจำนวนผู้นำเที่ยวในชุมชนและฝึกให้ผู้นำเที่ยวชุมชนมี ความรู้ ความเข้าใจและมีทักษะในการถ่ายทอดเรื่องราวและความรู้เกี่ยวกับกิจกรรม วิถีชีวิต และเรื่องราวในชุมชน เพื่อสร้างความพึงพอใจและความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

สรุปได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีเป้าหมายอยู่ที่การอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนภายใต้เงื่อนไขที่ชุมชนและธรรมชาติมีความสอดคล้องสัมพันธ์ และพร้อมรองรับการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม รับรู้คุณค่า ในฐานะคนในพื้นที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำองค์ความรู้การจัดการท่องเที่ยวในชุมชนดังกล่าวไปทำการวิเคราะห์การจัดการความรู้ที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีอยู่ ทั้งใน ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน เพื่ออธิบายแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน ให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยในบทต่อๆ ไป

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ Ecotourism เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่ง วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้ การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึก ต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน^{๒๖} การจำแนกประเภทของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มนุษย์ใช้เป็นกิจกรรมนันทนาการการเรียนรู้ในโลกกว้าง ตลอดจนการ เสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว หรือการศึกษาดูงานในหน่วยงานบูรณาการ หลากหลาย รูปแบบ ดังนี้ประเภทของการท่องเที่ยวในที่นี้หมายถึง ประสบการณ์ในการท่องเที่ยว กล่าวคือ ในการ จำแนกจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว (Type of Destination) หรือแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่ม หรือประเภทของประสบการณ์ (Travel Experience) ที่นักท่องเที่ยวได้รับออกเป็น ๖ ประเภท^{๒๗} คือ

๑. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ที่จะสังเกตการแสดงออกทางวัฒนธรรม และแบบแผนการใช้ชีวิตของประชากรต่างเผ่าพันธุ์ซึ่งจะรวม ไปถึงการไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมรำฟ้อน และเข้าร่วมพิธีทางศาสนาต่างๆ

๒. การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัสและบางกรณีก็เข้าร่วมใช้ชีวิตชีวิตดั้งเดิมที่ได้สูญหายไปหมดแล้วกลับมาสร้างสีสันดึงดูดใจนักท่องเที่ยวซึ่งอาจจัดอาหารงานเทศกาลเครื่องแต่งกายตามประเพณีการรำฟ้อนบ้าน การแสดงศิลปะ และ หัตถกรรม รุ่งโรจน์ต่างๆ ไว้บริการด้วย เป็นต้น

๓. การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์ (Historical Tourist) เป็นการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานและโบสถ์เก่าๆ ที่เน้นความรุ่งเรืองของอดีต อาจเป็นการเยือนอนุสาวรีย์ โบสถ์วิหาร วังต่างๆ การแสดงแสงสีเสียง เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆในประวัติศาสตร์ เป็นต้น

๔. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Tourism) คล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์กล่าวคือ ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาจากแดนไกล แต่การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อมเน้นสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ที่เป็นสิ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่จะเน้นชาติพันธุ์มนุษย์การกลับคืนสู่ธรรมชาติ เป็นต้น

๕. การท่องเที่ยวเพื่อสันทนาการ (Recreational Tourism) เป็นการเข้าร่วมในการแข่งขันกีฬา น้ำพุแร่รักษาโรค การอาบแดด และการเข้าร่วมสมาคมเพื่อผ่อนคลายจิตตามสถานที่ต่างๆ เช่น หาดทราย ชายทะเล ชายหาด ที่แนวต้นปาล์มไผ่ สนามกอล์ฟ หรือสนามเทนนิส การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้จะดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนหย่อนใจโดยเฉพาะ

๖. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business Tourism) มีลักษณะเด่น คือ การประชุมหรือการพบปะกัน หรือการสัมมนา ซึ่งมักจะรวมเอาการท่องเที่ยวประเภทอื่นเข้ามาไว้ด้วย เมื่อมีการท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจเกิดขึ้น แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีการท่องเที่ยวได้หลายประเภทบางแห่งเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสันทนาการ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ทั้งนี้แล้วแต่ความต้องการของนักท่องเที่ยว

^{๒๖} อุดม เขยกิจวงศ์ และคณะ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๔๘, หน้า ๒๕.

^{๒๗} ดาเกิง โถทอง และคณะ, เส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมขอมในประเทศไทยกัมพูชา ลาว, (รายงานการวิจัย), กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๐, หน้า ๖๕.

๗. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentive Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงาน เพื่อเป็นสวัสดิการของหน่วยงานและบริษัทห้างร้านต่างๆ เพื่อการดูงาน ประชุม ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมและเพื่อสนันทนาการ โดยหน่วยงานและบริษัท ห้างร้านจะเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายทั้งหมด

หลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีดังนี้ การดำเนิน กิจกรรมการท่องเที่ยวในขอบเขตของ ความสามารถของธรรมชาติชุมชน ชนบทธรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ ชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว การตระหนักในกิจกรรมการ ท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ชนบทธรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ ชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชน ชนบทธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว การประสานความต้องการทาง เศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนมีการดำเนินการจัดการภายใต้ ชีตความสามารถของระบบ ธรรมชาติ (Carrying Capacity)

ในการฟื้นฟูให้สามารถผลิตและให้บริการ ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ตลอดไป โดยไม่ลดถอย หรือเสื่อมโทรมลง มีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็น ธรรมสู่ท้องถิ่น (Equity) ให้ประสบการณ์ นันทนาการที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว (Quality of Experience) ให้ผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยวได้ เรียนรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ทรัพยากร และวิถีชีวิต (Education and understanding) เน้นการ ออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และใช้ วัสดุในท้องถิ่น (Local architecture and local material) การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) เข้า กับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนา ท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวเน้นการมีส่วนร่วม ร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities) ในด้านการจัดการผลตอบแทนของ ประชาชน และสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยยกระดับ คุณภาพชีวิตและการจัดการการท่องเที่ยว การประสาน ความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง (Consulting Stakeholders and the Public) เพื่อลดข้อขัดแย้งและร่วมแก้ปัญหาเป็นการฝึกอบรม บุคลากร (Training Staff) โดยสอดแทรก แนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่บุคลากร ท้องถิ่นทุกๆ ระดับ เพื่อยกระดับการบริการ การท่องเที่ยวข้อมูลข่าวสารที่สื่อให้กับนักท่องเที่ยว โดยมุ่งสร้างความเข้าใจในการเคารพต่อธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) อีกทั้งเป็นการช่วย ยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง^{๒๘} หลักการในการจัดการการท่องเที่ยวตาม หลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวของโลกไว้ว่า^{๒๙}

๑. อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using resource sustainable) หมายถึง มี วิธีการ จัดการใช้ทรัพยากร ทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้

^{๒๘} ชีระ อินทรเรือง, การวางแผนพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏ สอนสุนันทา, ๒๕๕๙), หน้า ๖๔.

^{๒๙} ราไพพรรณ แก้วสุริยะ, หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน, กรุงเทพมหานคร: กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒.

อย่างประหยัด คำนึงถึงต้นทุนด้านคุณค่าและคุณภาพของธรรมชาติและต้นทุนทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นควบคู่กับการลดการก่อของ เสีย (Reducing over-consumption and waste) การร่วมกันวางแผนกับผู้เกี่ยวข้องจัดการ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ หรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติ มีคุณภาพเหมือนกัน หรือใช้ทดแทนกันได้เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก

๓. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintain diversity) ต้องวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยวโดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความ หลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการเพิ่มคุณค่า และมาตรฐานการบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวใน สถานที่นั้นนานขึ้น หรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

๔. ประสานแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating tourism into planning) การประสานแผนการพัฒนากับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น (อบต.หรือเทศบาล) การประสานแผนพัฒนานโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนา จังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การทำงานในสถานที่ท่องเที่ยว มีศักยภาพ

๕. นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting local economy) การประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่น นำไป ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเที่ยวเป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ ประกอบการในท้องถิ่น

๖. การมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น มีการร่วม ทำงานกับท้องถิ่นแบบองค์รวม (Participation approach) โดยเข้าเป็นหน่วยงานร่วมจัด ร่วม วิเคราะห์ หรือ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวร่วมประเมินผลการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ ต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่นเพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการ การท่องเที่ยว ในท้องถิ่น

๗. จัดประชุมและปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ต้องมีการ ประสาน กับพหุภาคีได้แก่ ชุมชนหรือประชาคมในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่ม ผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันการศาสนาหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ ๓๗ เพื่อร่วม ประชุมปรึกษาหารือในการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาด เพื่อร่วมปฏิบัติใน ทิศทางเดียวกัน

๘. การพัฒนาบุคลากร (Training staff) การให้ความรู้การฝึกอบรม การส่ง พนักงานดู งานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พนักงานมีความรู้ มีแนวคิด และมีวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการ ท่องเที่ยวที่ ยั่งยืนเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร และช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการ ท่องเที่ยว

๙. การจัดเตรียมข้อมูลบริการข่าวสารการท่องเที่ยว (Marketing tourism responsibly) มีการจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว และการบริการการขายให้พร้อมมีเพียงพอ ต่อการ เผยแพร่ ซึ่งอาจจัดทำในรูปสื่อที่สนูปกรณ์รูปแบบต่างๆ

๑๐. ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking research) การช่วยแก้ปัญหา และเพิ่มคุณค่ารวมถึงคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัย เพื่อทราบผลของการ บริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิมที่นักท่องเที่ยว มาเที่ยวกันเป็นจำนวนมากๆ ตามฤดูกาลท่องเที่ยวแล้วกลับทิ้งปัญหามากมายไว้เบื้องหลังนั้น มีนักวิชาการหลายท่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ในเชิงนิเวศนั้น ควรจะมีหลักการต่างๆ^{๓๐} ที่สรุปได้ดังนี้

๑. การท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะป็น น้ำเสีย ขยะ ตลอดจนการคมนาคม

๒. ก่อให้เกิดประโยชน์ในระยะยาวแก่ทรัพยากรชุมชนในท้องถิ่น และอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวส่วนหนึ่งของรายได้ควรย้อนไปสู่การอนุรักษ์ ความต้องการ ในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ความต้องการของ ตลาดการท่องเที่ยว ด้านการศึกษา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

๓. การเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม สภาพสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบ ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมของตนที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและ วัฒนธรรมในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

๔. การสร้างหรือการจัดการใดๆ ควรยอมรับในข้อจำกัดของสภาพแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะที่เป็นอยู่ หากมีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลง ควรเป็นไปเพื่อให้ทัศนียภาพของท้องถิ่นดีขึ้น ตลอดจนการลงทุนทางด้านท่องเที่ยวก็เป็นไปเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจ และกิจกรรมต่างๆ ในท้องถิ่น ไม่พึ่งพาการลงทุนของต่างชาติซึ่งเป็นการลดการไหลออกของรายได้ไปยังต่างประเทศ

๕. การวางแผนตัดสินใจ และดำเนินงานตลอดจนการควบคุม ควรให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมให้มากที่สุด มิใช่เป็นเพียงเป้าหมายของการท่องเที่ยวและให้บุคคลภายนอกมาคิด และตัดสินใจเพียงฝ่ายเดียวเพราะจะไม่เป็นไปตามความต้องการของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

๖. ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวให้มีคุณภาพยั่งยืนหรือไม่เพียงใด การทำธุรกิจโดยมุ่งทำกำไรสูงสุดในระยะสั้น เป็นการทุบหม้อข้าวตัวเอง อย่างไรก็ตามบริษัทนำเที่ยวก็สามารถเก็บผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้ยาวนาน เท่านั้น ถ้ามีการทำธุรกิจที่ถูกต้องเหมาะสม นับตั้งแต่การใช้วัสดุที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม และสามารถนำมาใช้ใหม่ได้การมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ในระบบนิเวศและวัฒนธรรมของ แหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง การให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นที่เป็นจุดหมายปลายทางก่อนที่จะไปถึง ทั้งในรูปแบบของภาพยนตร์ในเครื่องบินบนที่กเสียงและเอกสารเผยแพร่

๗. การจัดการและควบคุมจำนวนของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม และไม่เกินความสามารถของชุมชนในท้องถิ่นและความสามารถของระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว จะรองรับได้

^{๓๐} วรณพร วณิชานุกร, การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, กรุงเทพมหานคร: กองส่งเสริมและเผยแพร่กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๒, หน้า ๙๘.

อีกทั้งมีนักท่องเที่ยวสม่ำเสมอตลอดทั้งปีไม่ใช่ว่าเฉพาะฤดูกาลท่องเที่ยว เพื่อสร้าง ความมั่นคงให้กับผู้ทำงานในอุตสาหกรรม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกิจกรรมที่จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว โดยในปัจจุบันการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว สามารถไปได้ อย่างรวดเร็วด้วยยานพาหนะต่างๆ และด้านการรับรู้ข่าวสาร นักท่องเที่ยวสามารถรับรู้ข่าวสาร ได้อย่างรวดเร็วและอย่างไร้ขอบเขต ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องสร้างกระแสแห่งความรับผิดชอบให้เกิดขึ้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็นกิจกรรมที่สามารถดำรงอยู่คู่ สังคมมนุษย์ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบหลัก^{๓๑)} ประกอบด้วย

๑. ด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติเป็นหลัก และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบ นิเวศในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับ ธรรมชาติ

๒. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการ เรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการ เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวพ้องกับการศึกษา สิ่งแวดล้อม

๓. ด้านองค์กร เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชนท้องถิ่นซึ่งมีเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น เช่น การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษา และจัดการการท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

๔. ด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การใช้ประโยชน์ จากทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก ๔ ด้าน^{๓๒)} ประกอบด้วย กล่าวคือ

๑. ด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในสถานที่ท่องเที่ยว

๒. ด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ มีการจัดการสิ่งแวดล้อม

^{๓๑)} อนุชา เล็กสกุลติก, กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, การประชุมเรื่องการสร้างความร่วมมือและการวางแผนปฏิบัติงานด้าน Eco-tourism ในเขตภาคเหนือ, เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๑), หน้า ๙๘.

^{๓๒)} เศกสรรค์ ยงวณิชย์, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน แนวคิดหลักการและการจัดการ, ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๕), หน้า ๗๕.

๓. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ มีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้อง

๔. ด้านการมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนตลอด กระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ทำให้เกิด การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลประโยชน์เพื่อน ากกลับมาบำรุงรักษา และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นการท่องเที่ยวที่รักษาคุณภาพทั้งการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ซึ่งสามารถพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ โดยต้องมีการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีคุณค่าให้เกิดประโยชน์มากที่สุดอย่างคุ้มค่า สามารถที่จะรักษา เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นในความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมได้นานที่สุด เกิดผลกระทบให้น้อยที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะนำองค์ความรู้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าวไปทำการวิเคราะห์การจัดการความรู้ที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีอยู่ ทั้งใน ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน เพื่ออธิบายแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน ให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยในบทต่อไป

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือได้ว่าเป็นขั้นตอนและกระบวนการที่สำคัญที่เป็นพลังส่งผลให้การดำเนินโครงการต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมและได้รับการยอมรับจากประชาชนรวมถึงประชาชนมีความสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าของโครงการด้วย ซึ่งกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหาพร้อมกันพัฒนานั้น ได้มีนักวิชาการได้ให้นิยามความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้ การมีส่วนร่วมหมายถึงการที่ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมนี้ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามและความเสียสละในการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเสียสละแรงกายและแรงใจเวลาและวัตถุประสงค์บางประการเพื่อให้บรรลุผลการดำเนินงานตามที่ตั้งไว้^{๓๓}

การมีส่วนร่วมของประชาชนคือการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคมในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน

^{๓๓} พรชัย จิตชินะกุล, แนวทางการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดที่, ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๒๒.

อย่างเป็นทางการ^{๓๔} อย่างเป็นตัวของตัวเอง^{๓๕} ลักษณะเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของบุคคลเกิดจากพื้นฐาน ๔ ประการ^{๓๕} คือ

๑. เป็นบุคคลที่จะต้องมีความสามารถที่จะเข้าร่วมกล่าวคือจะต้องเป็นผู้มีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่นจะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการวางแผนการบริหารจัดการการบริการองค์กรตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

๒. เป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่เข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือ ผู้นั้นจะต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจวัฒนธรรมและกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้

๓. เป็นบุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมกล่าวคือเป็นผู้ที่มีความเต็มใจสมัครใจที่จะเข้าร่วมถึงเห็นผลประโยชน์ของการเข้าร่วมจะต้องไม่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วมโดยที่ตนเองไม่ประสงค์จะเข้าร่วม

๔. เป็นบุคคลที่ต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วมกล่าวคือเป็นผู้มีโอกาสที่จะเข้าร่วมซึ่งถือว่าเป็นการกระจายอำนาจให้กับบุคคลในการตัดสินใจและกำหนดกิจกรรมที่ตนเองต้องการในระดับที่เหมาะสมบุคคลจะต้องมีโอกาสและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff) ได้แบ่งลักษณะของการเข้าร่วมออกเป็น ๔ ลักษณะ^{๓๖} ดังนี้

๑. ลักษณะพื้นฐานการเข้าร่วม มีทั้งการเข้าร่วมด้วยความเต็มใจ การได้รางวัลตอบแทนจากการเข้าร่วม รวมถึงการถูกบีบบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรม

๒. รูปแบบการเข้าร่วม โดยมีการเข้าร่วมทางตรงและการเข้าร่วมโดยผ่านองค์กรชุมชน

๓. ขอบเขตการเข้าร่วม ซึ่งจะมีความถี่ในการเข้าร่วม และระยะเวลาในการเข้าร่วมเข้ามาเกี่ยวข้อง

๔. ผลของการเข้าร่วม จะทำให้เป็นการเสริมพลังหรือเสริมอำนาจให้แก่องค์กร รวมทั้งเป็นการปฏิสัมพันธ์ระดับธรรมดา

โคเฮน และ อัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff) ยังได้กล่าวอีกว่า มีความเป็นระบบในเรื่องของประเด็นสำคัญ โดยเขาได้มีการนำเอากระบวนการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการทั้งหลายมาประมวลเป็นแนวคิดหลัก และได้จำแนกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อยๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

^{๓๔} เมตต์ เมตต์การุณจิต, การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓.

^{๓๕} ประชุม สุวดีดี, การตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๘.

^{๓๖} Cohen, J,M, & Uphoff, N,T, (๑๙๘๐, March), Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity, *World Development Elsevier*, ๘(๓) : ๒๑๓-๒๓๕,

ขั้นที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน^{๓๗} ไว้ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ย่อมก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในที่สุดเนื่องจากเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาและสร้างความเจริญให้กับชุมชนหรือหมู่บ้านของตนผ่านกิจกรรมกระบวนการตามโครงการ

๒. การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็นการสะท้อนถึงความจริงใจของรัฐที่มีต่อการสนับสนุนให้ประชาชนมีเสรีภาพในการตัดสินใจและกำหนดชะตากรรมของท้องถิ่นของตนเอง

๓. เป็นช่องทางสะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่นได้ถูกต้องตรงประเด็น

๔. เป็นการสร้างฉันทามติร่วมกันซึ่งจะก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจเนื่องจาก เป็นการสร้างข้อตกลงที่จะเกิดจากการยอมรับร่วมกันภายในกลุ่ม

๕. เป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคลเพราะในกระบวนการมีส่วนร่วมย่อมจะต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดเห็นระหว่างกันดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นเสมือนเวทีในการเรียนรู้ที่มีประโยชน์เป็นอย่างมาก

๖. เป็นการสนับสนุนการพัฒนาความรักท้องถิ่นและความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดขึ้นในพฤติกรรมของประชาชนในท้องถิ่น

๗. ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงานอันเนื่องมาจากโครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นในหมู่บ้านและจะช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐในการดูแลรักษา

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีประโยชน์ต่อทั้งภาครัฐเองรวมทั้งตัวของประชาชนหรือชุมชนด้วยซึ่งการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมจะทำให้ภาครัฐสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างตรงจุดมากขึ้นและสามารถลด

^{๓๗} จีวรารณ อินทรีย์สังวร, การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปี: กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแพร่ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๒, หน้า ๓๓.

ค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลาที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้ตัวของประชาชนเองก็ได้ พัฒนาศักยภาพของตนเองเพราะในกระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้และ ข้อคิดเห็นระหว่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะนำองค์ความรู้การมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวไปทำการ วิเคราะห์เพื่ออธิบายแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน ให้ เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยในบทต่อไป

๒.๖ บริบททั่วไปในพื้นที่

อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีพื้นที่ครอบคลุมท้องที่อำเภอวังทอง อำเภอนครไทย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอเขาค้อ อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ มีสภาพ ธรรมชาติ ทิวทัศน์ และลักษณะทางธรรมชาติที่สวยงามหลายแหล่ง เช่น ถ้ำ น้ำตก ทุ่งหญ้าโล่งใหญ่ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์ป่านานาชนิด มีเนื้อที่ประมาณ ๗๘๙,๐๐๐ ไร่ หรือ ๑๒๖๑.๔๐ ตารางกิโลเมตร สำหรับชื่อของอุทยานแห่งชาติเป็นชื่อของทุ่งหญ้าขนาดใหญ่ ทุ่งแสลงหลวง หรือที่ รู้จักกันดีในนาม “ทุ่งหญ้าสะวันนาแห่งเมืองไทย” เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ ๓ ของประเทศ ถือเป็นแหล่งผืนป่าสะวันนาแห่งเดียวของภาคเหนือที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ พร้อมด้วย ความแตกต่างแห่งพืชพรรณที่ไม่พบเห็นบ่อยนักพื้นที่อุทยานตั้งอยู่ในเขตเทือกเขาเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็น เส้นแบ่งเขตระหว่าง จ.พิษณุโลกและ จ.เพชรบูรณ์ ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ หนองแม่นา ประมาณ ๒๕ กิโลเมตร มีพื้นที่เป็นที่โล่งกว้างใหญ่ เนื้อที่ประมาณ ๑๖ ตรกม. ตามเส้นทางจะตัดผ่านป่าเบญจ พรรณจะพบสัตว์ป่าออกมาหากินตามข้างทาง และมีพันธุ์ไม้ดอกมากมาย นอกจากนี้ยังมีทุ่งหญ้าแบบ สะวันนาสลับกับป่าสนสองใบ คือ ทุ่งหญ้าเมืองเลนและทุ่งโนนสน

อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงมีพื้นที่ที่น่าท่องเที่ยวมากมายให้เราได้เลือกทำกัน ไม่ว่าจะเป็น น้ำตกแก่งโสภา น้ำตกที่สวยสามารถชมความงามได้จากทางด้านบนของตัวน้ำตก ทุ่งโนนสน ทุ่ง หญ้าแบบสะวันนาสลับกับป่าสนเขา ตั้งอยู่ใจกลางอุทยาน ทุ่งนางพญา เป็นทุ่งหญ้าแบบสะวันนา มี พื้นที่ ประมาณ ๕ ตารางกิโลเมตร เหมาะแก่การนั่งรถชมวิว และตั้งค่ายพักแรม แก่งวังน้ำเย็น น้ำตก ขอนโสม ถ้ำเดือน-ดาว ถ้ำพระวังแดง และถ้ำค้างคาว ปันจักรยานเสือภูเขา ชมดอกเอื้องพิสมร เป็น ดอกไม้บานในหน้าฝนเท่านั้น

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการมีส่วนร่วม ของชุมชน กรณีศึกษาตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ในบทนี้ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษา เอกสารงานวิจัย และแนวคิดที่เกี่ยวกับการให้ความหมาย ความสำคัญ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้อง ดังนี้

ปรีดา ศรีเมฆ และคณะ^{๓๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการบนเกาะเสม็ด อำเภอเมืองจังหวัดระยอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความ คิดเห็น ของผู้ประกอบการที่มีต่อสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของเกาะเสม็ด และ

^{๓๔} ปรีดา ศรีเมฆ, จักรชัย สือประเสริฐสิทธิ์ และ ณรงค์ พรมสืบ, (๒๕๖๐, กรกฎาคม - ธันวาคม), แนวทางการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการบนเกาะเสม็ด อำเภอเมืองจังหวัดระยอง, วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและ การเมือง, ๑๐(๒) : ๑๐๙-๑๒๕,

เพื่อ ศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่มีต่อแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของเกาะเสม็ด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ ผู้ประกอบการบนเกาะเสม็ด จำนวน ๑๓๘ ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการบนเกาะเสม็ด และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

๑. โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการบนเกาะเสม็ดมีความคิด เห็นต่อสถานการณ์การท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ดว่ามีแนวโน้มเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน มากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สถานการณ์การท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ดด้านการเมือง มีแนวโน้มเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เป็นอันดับ ๑ รองลงมา คือ สถานการณ์การท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ดด้านเศรษฐกิจ, สถานการณ์การท่องเที่ยวบนเกาะ เสม็ดด้านสังคมและวัฒนธรรม และสถานการณ์การท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ดด้านสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ

๒. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ประกอบการบนเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่าง จ ผู้ประกอบการบนเกาะเสม็ดมีความเห็นต่อแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ว่ามีความเหมาะสมกับเกาะเสม็ดมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าแนวทางการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนด้านเจ้าหน้าที่สนับสนุนทางการท่องเที่ยว มีความเหมาะสม กับเกาะเสม็ดมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เป็นอันดับ ๑ รองลงมาคือ แนวทางการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนด้านตลาดการท่องเที่ยว แนวทางการจัดการการท่องเที่ยว เชิงนิเวศอย่างยั่งยืนด้านนโยบายการท่องเที่ยว, แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่าง ยั่งยืนด้านการวางแผนการใช้พื้นที่ แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนด้านสิทธิ ครอบครองที่ดิน แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนด้านมาตรฐานการ ท่องเที่ยวและกฎระเบียบ แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนด้านการฝึกอบรม และการมีใบอนุญาตด้านการท่องเที่ยว,แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนด้าน การพัฒนาพื้นที่อุทยาน แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนด้านสินเชื่อธุรกิจ และการสนับสนุนเงินทุน และแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนด้านกิจการ ร่วมค้าทางการท่องเที่ยว ตามลำดับ

กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา^{๓๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดนอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดนอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเข้าใจและมีความพร้อมในการจัดการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเนื่องทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเน้นไตรภาคี คือ ภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น คำนึงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแต่ก็ยังมีความต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เป็นแหล่ง

^{๓๔} กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์, และนรินทร์ สังข์รักษา, (๒๕๖๑, พฤษภาคม - สิงหาคม), แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ๑๒(๒๘) : ๑๖๓-๑๗๖,

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จและดำรงอยู่ต่อไปได้ในอนาคต และได้สังเคราะห์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน สามารถสรุปแนวคิด การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำคลองแดน ได้ ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านองค์กร ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ และด้านกิจกรรม ซึ่งในแต่ละด้านนั้นมีทั้งจุดเด่นและจุดด้อย นับได้ว่า มีความสำคัญหลักในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองแดนให้เป็นระบบ มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ดำเนินไปสู่ทิศทางที่ถูกต้องเพื่อการประชาสัมพันธ์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเที่ยวตลาดน้ำคลองแดนมากขึ้น เป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชนและท้องถิ่น และเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติให้ยั่งยืนอีกทั้งให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของรัฐบาล เพื่อต้องการสร้างความเชื่อมั่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยต่อไป

วิไลพร เสถียรอุดร^{๔๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า ๑) ระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (๔.๑๔) ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่ของสังคม และวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ (๔.๒๙) รองลงมา คือ ด้านการสร้างความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว (๔.๒๗) และลำดับที่ ๓ คือ ด้านการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการคำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่ (๔.๑๔) ๒) นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มี อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสถานภาพสมรสต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรีภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓) นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวบุคคลที่ร่วมเดินทาง แหล่งข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการท่องเที่ยวต่างมีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเกาะเกร็ดจังหวัดนนทบุรี ภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

นรา หัตถสิน และสายรุ้ง ดินโคกสูง^{๔๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ :กรณีบ้านแหลมสวรรค์ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ ๔ ประการ เพื่อศึกษา ๑) บริบทชุมชนบ้านแหลมสวรรค์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ๒) ศักยภาพของชุมชนบ้านแหลมสวรรค์ที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ๓) ข้อจำกัดที่ขัดขวางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแหลมสวรรค์ และ ๔) รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบชุมชนมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทบ้านแหลมสวรรค์ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักวิจัยชุมชน และแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวทดลองที่มาเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวฯ ผลการศึกษาพบว่า เนื่องจากชาวบ้านได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนสิ

^{๔๐} วิไลพร เสถียรอุดร, (๒๕๖๑), ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี, การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ,

^{๔๑} นรา หัตถสิน และสายรุ้ง ดินโคกสูง, (๒๕๖๐), ศักยภาพและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ :กรณีบ้านแหลมสวรรค์ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี, (รายงานการวิจัย), อุบลราชธานี: คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี,

รินธรในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ทำให้ต้องอพยพออกจากหมู่บ้านเดิมมาตั้งหมู่บ้านใหม่ คือ บ้านแหลมสวรรค์ ซึ่งมีพื้นที่โดยรอบของหมู่บ้านกว่า ๕ กิโลเมตร ที่มีบริเวณติดกับเขื่อน ทำให้ชาวบ้านบางส่วนปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมด้วยการทำอาชีพประมง ดำหาไม้ไผ่และทำไม้ตีพริกในหมู่บ้าน ในขณะที่บางส่วนได้ออกไปทำอาชีพรับจ้างทั่วไปนอกหมู่บ้าน จากมุมมองด้านการพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่พบว่า บ้านแหลมสวรรค์มีศักยภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ในระดับมาก เพราะนอกจากจะสามารถเข้าถึงได้สะดวกโดยรถยนต์แล้ว ยังมีทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวได้ เช่น หาดบ้านแหลมสวรรค์ เกาะบ้านฝางหลุ่ม สวนยางพารา วิถีชีวิตของชุมชน เช่น การจับสัตว์น้ำ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลา การดำหาไม้ไผ่ การทำไม้ตีพริก เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ เช่น วัดป่าโพธิญาณ รอยพระพุทธรูปกลางน้ำ (เขื่อนสิรินธร) และภูกระแต เป็นต้น อีกทั้งยังมีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สามารถพัฒนาเป็นสินค้าที่ระลึกได้ เช่น ปลาต้ม ปลาร้า ปลาแห้ง และไม้ตีพริก ในขณะที่ชุมชนมีข้อจำกัดด้านการขาดสิ่งบริการทางการท่องเที่ยว ด้านการขาดการรักษาความสะอาดในพื้นที่ และด้านการขาดแคลนแรงงาน อย่างไรก็ตาม ชุมชนสามารถพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ก้าวข้ามข้อจำกัดเหล่านี้ได้ คือ การท่องเที่ยวทางน้ำโดยการล่องแพที่เน้นการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนและสิ่งแวดล้อมผ่านเรื่องเล่า “การเดินทางของไม้ไผ่” และ “การเดินทางของปลา” ซึ่งนำเสนอความงามตามธรรมชาติของสายน้ำผสานกับการนำเสนอวิถีชุมชน

อารียา บุญทวี, จินดา เนื่องจางค์ และ วชิรพงศ์ มณีนันทวัฒน์^{๔๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และประเมินศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมรวมทั้งเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม สู่การท่องเที่ยวและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ใช้เทคนิค การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินศักยภาพ (SWOT analysis) ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางวัฒนธรรมของอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา มีจุดแข็ง : ด้านศาสนสถาน ด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุ ด้านประเพณี ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านแหล่งเรียนรู้ ด้านแหล่งท่องเที่ยว จุดอ่อน : ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน โอกาส อำเภอติดกับแม่น้ำ และมีวัดที่สำคัญหลายวัด ซึ่งสามารถจัดกิจกรรมไหว้พระทางแม่น้ำบางปะกง นอกจากนี้มีธนาคารการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ได้เข้าไปสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงการเกษตร อุปสรรค ยุคโลกาภิวัตน์ทำให้เยาวชนไม่ค่อยสนใจศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมควรมีแนวทาง ดังนี้ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระดับตำบล สู่ระดับอำเภอและสู่ระดับจังหวัด จัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์ ทุนทางวัฒนธรรม และนำของดีของแต่ละชุมชนมาวางจำหน่ายที่อุทยาน พระพิมเนศวรปางยี่นตำบลบางตลาด อำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา

^{๔๒} อารียา บุญทวี, จินดา เนื่องจางค์ วชิรพงศ์ มณีนันทวัฒน์, (๒๕๖๑, มกราคม – มิถุนายน), แนวทางการพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา, วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์ ๒๐(๑) : ๖๗-๘๕

ภูวดล บัวบางพล^{๔๓} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาคิซมัญญ จังหวัดจันทบุรี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาบริบทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติเขาคิซมัญญ ๒) ศึกษาสภาพการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติเขาคิซมัญญ และ ๓) เสนอแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของอุทยานแห่งชาติเขาคิซมัญญ โดยศึกษาเอกสารจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และทำการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาคิซมัญญ ในด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ๑) อุทยานฯ ควรขึ้นราคาค่าเข้าชมอุทยานฯ ในช่วงเทศกาลท่องเที่ยว ๒) จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ให้น่าสนใจและนำเสนอขายในราคาเหมา(Package)๓) ทำการตลาดประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเพื่อจูงใจและให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว มากขึ้น ๔) ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวตลอดทั้งปีเพื่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ๕) พัฒนาคุณภาพ และมาตรฐาน ในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวประทับใจ และเกิดการกลับมาเที่ยวซ้ำ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ๑) ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวภายในอุทยานฯ ให้มากขึ้น ๒) สรรหาบุคลากรที่มีความรู้และ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อนำมาให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานฯ ๓) ส่งเสริมให้ ชุมชนท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อให้มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป ๔) จัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานฯ โดยคณะกรรมการกลุ่มประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว และด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ๑) กำหนดขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่บริเวณเขาพระบาท ๒) จัดระเบียบการเข้าชม โดยเฉพาะช่วงเทศกาลท่องเที่ยว ๓) กำหนดบทลงโทษที่ชัดเจน และเข้มงวด เพื่อป้องกันการทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๔) จัดทำคู่มือท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เมตตา เก่งชวงค์ และคณะ^{๔๔} งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปลาบุ ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม รวมถึงศึกษารูปแบบและกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านปลาบุ ตลอดจนศึกษาประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพด้วยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสัมภาษณ์การสำรวจ การทดลองฝึกปฏิบัติการท่องเที่ยว (จำนวน ๒ ครั้ง: ครั้งที่ ๑ มีนักท่องเที่ยวจำนวน ๒๒ คนและครั้งที่ ๒ มีนักท่องเที่ยวจำนวน ๒๕ คน) และการประเมินความพึงพอใจของผู้มาท่องเที่ยวผลการวิจัยพบว่า

^{๔๓} ภูวดล บัวบางพล, (๒๕๖๑, พฤษภาคม - สิงหาคม), แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาคิซมัญญ จังหวัดจันทบุรี, วารสารวิจัยรำไพพรรณี, ๑๒(๒) : ๙๑ -๑๐๑,

^{๔๔} เมตตา เก่งชวงค์ และคณะ, (๒๕๖๒), ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปลาบุ ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, (รายงานการวิจัย), มหาสารคาม: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม,

๑. ชุมชนบ้านปลาบู่มีศักยภาพทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ศักยภาพด้านการบริหารจัดการองค์กร และศักยภาพด้านการเรียนรู้ โดยมีความโดดเด่นในศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. ผลจากการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนบ้านปลาบู่พบว่า รูปแบบควรเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศและสุขภาพ โดยให้ความสำคัญกับสุขภาพและความงามที่เน้นธรรมชาติบำบัด และได้ใช้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปลาบู่เป็นแนวทางในการวางกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยว

๓. การประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปลาบู่ ด้วยการจัดกิจกรรมการทดลองฝึกปฏิบัติการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยวที่ได้วางไว้พบว่า โดยภาพรวมทั้งสองครั้งนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

ปพน บุขยมาลัย และคณะ^{๔๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี : กรณีศึกษาตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี : กรณีศึกษาตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา และเพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือประชาชน จำนวน ๓๕๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์ การทดสอบแบบ One-Way ANOVA ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี พบว่า ปัจจัยด้านอายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษาสูงสุด มีผลการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี ซึ่งความแตกต่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

วาสนา อาจสาธิกรณ์, รัชฎากร วินิจกุล และพิชญ์ บุญนิยม^{๔๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทูทางวัฒนธรรมกับการส่งเสริมศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีไทดำ บ้านวังน้ำ ตำบลวังยาง อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาลักษณะและบทบาทของทุนทางวัฒนธรรม ๒) เพื่อศึกษาทุนทางวัฒนธรรมกับการส่งเสริมศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีไทดำ ๓) เพื่อหาแนวทางพัฒนาการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการส่งเสริมศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีไทดำ และ ๔) เพื่อศึกษาผลการใช้แนวทางพัฒนาการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการส่งเสริมศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีไทดำ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ประชาชนที่อาศัย

^{๔๕} ปพน บุขยมาลัย และคณะ, (๒๕๖๒), การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี : กรณีศึกษาตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา, (รายงานการวิจัย), ยะลา : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,

^{๔๖} วาสนา อาจสาธิกรณ์, รัชฎากร วินิจกุล และพิชญ์ บุญนิยม, (๒๕๖๓, กรกฎาคม - ธันวาคม), ทุนทางวัฒนธรรมกับการส่งเสริมศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีไทดำ บ้านวังน้ำ ตำบลวังยาง อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร, วารสารพิทูล ๑๘(๒) : ๒๖๙-๒๘๗,

อยู่ในหมู่บ้านวังน้ำ จำนวน ๓๐ คน พบว่า ทูททางวัฒนธรรมของบ้านวังน้ำ มี ๒ ลักษณะ ประกอบด้วย ๑) ทูททางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และ ๒) ทูททางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ สำหรับบทบาทของทูททางวัฒนธรรมบ้านวังน้ำ ประกอบด้วย ๘ ด้าน มีเสน่ห์ต่อผู้มาเยือนและสร้างความประทับใจโดยมีแนวทางพัฒนาการใช้ทูททางวัฒนธรรมเพื่อการส่งเสริมศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีไทดำ ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้ ๑) พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ๒) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก ๓) พัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ๔) เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวแต่ละท้องถิ่น และ ๕) ส่งเสริมการตลาดชุมชนท่องเที่ยว

พระมหาทิวากร ขตติยสิริ (ชติยะ)^{๔๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองกาย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ของตำบลเมืองกาย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ๒) เพื่อส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองกาย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และ ๓) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของตำบลเมืองกาย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยนี้ได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ประกอบด้วยผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และประชากร จำนวน ๑๕ คน สนทนากลุ่ม (Focus Discussion) จำนวน ๑๐ คน และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและกึ่งโครงสร้างกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญและผู้นำชุมชนในตำบลเมืองกาย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษามีดังนี้

๑. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตำบลเมืองกาย ประกอบไปด้วย ๑) แหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนเงาะ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในความดูแลของโครงการหลวง และ ๒) ไร่ชาลุงเดช เป็นแหล่งท่องเที่ยวส่วนบุคคล ถึงแม้สถานที่ท่องเที่ยว ๒ แหล่งนี้จะมีรูปแบบที่ต่างกัน แต่ในด้านศักยภาพการบริหารจัดการพบว่า ไม่แตกต่างกัน แหล่งท่องเที่ยวม่อนเงาะและไร่ชาลุงเดช ได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ทางด้านวิชาการการเกษตรทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติจากโครงการหลวง และนำองค์ความรู้ที่ได้รับส่งต่อไปยังชาวบ้าน โดยเฉพาะการปลูกชาทุกสายพันธุ์ ได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านนำเมล็ดพันธุ์ไปปลูกในพื้นที่ของตนเองแล้วนำเอาผลผลิตที่ได้รวบรวมส่งออกไปสู่ท้องตลาด ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพและเกิดรายได้ดูแลครอบครัวเกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน

๒. การส่งเสริมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองกาย ประกอบด้วย ๖ ประเด็น ดังนี้ ๑) รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีการจัดการตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๗ มีให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามาครอบครองตามใจตน ต้องขออนุญาตผู้มีอำนาจเกี่ยวข้อง ส่วนไร่ชาลุงเดชมีการจัดการเป็นแบบธุรกิจส่วนบุคคล และมีการสนับสนุนจากโครงการหลวงดอยม่อนเงาะ ๒) การส่งเสริมการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวมีการดูแลรักษาโดยภาครัฐ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน มีการดูแลรักษาตามรูปแบบที่ตนเองกำหนดขึ้น ๓) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีรูปแบบการจัดการ โดยชุมชนตั้งคณะกรรมการชุมชนการท่องเที่ยวในแต่ละฝ่าย โดยมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้แก่กลุ่มกรรมการ

^{๔๗} พระมหาทิวากร ขตติยสิริ (ชติยะ), (๒๕๖๓), การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองกาย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการพัฒนาสังคม), บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

อย่างชัดเจน ๔) วิธีการจัดการด้านการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว คนในชุมชนร่วมกันวางแผนงานด้านการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว เช่น การคมนาคมขนส่งบริการนักท่องเที่ยวปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบ ๕) การจัดการด้านกฎระเบียบแหล่งท่องเที่ยว มีการกำหนดกฎระเบียบร่วมกันของชุมชนโดยนักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ ๖) การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวตำบลเมือง กายประชาสัมพันธ์ผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น เฟสบุ๊ค ยูทูบ และเว็บไซต์ เป็นต้น

๓. การเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว พบว่า ๑) การใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้าง เครือข่ายแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการใช้สื่อออนไลน์ เช่น facebook ช่องทาง youtube ๒) การใช้กิจกรรมในการสร้างเครือข่ายภายในชุมชน การทำกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้านโดยการนำประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ กิจกรรมความเชื่อทางศาสนาและการแสดงของชนเผ่าเพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายภายในชุมชน ๓) ในการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวได้พัฒนาเส้นทางในการเดินทางแต่ละจุดให้กว้างขวาง ให้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในตำบลเมืองกายและตำบลใกล้เคียง ๔) ในการเชื่อมความสัมพันธ์กับเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้ประกอบการในตำบลเมืองกายมีการสร้างแผนที่แหล่งท่องเที่ยวภายในตำบล การจัดทำป้ายสถานที่ท่องเที่ยวภายในตำบล ๕) ในวิธีการดูแลรักษาเพื่อการสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยวจะ ยั่งยืนนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

ณัฐวัฒน์ แสงภูเขียว^{๔๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์ ๓) เพื่อเปรียบเทียบระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์โดยคำนวณกลุ่มตัวอย่างใช้สูตร ทาโรยามาเน ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ ๙๕ % ได้ตัวอย่าง จำนวน ๔๐๐ คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบการสุ่มโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามแบบประมาณค่า ๕ ระดับ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา คือการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน การทดสอบ T-test, F-Test หรือ One way ANOVA ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์ มีระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยใช้องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านการมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมและกระบวนการ และผลการเปรียบเทียบระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในทุกด้าน

^{๔๔} ณัฐวัฒน์ แสงภูเขียว, (๒๕๖๓, กันยายน - ธันวาคม), การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์, วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๑๐(๓) : ๒๖๕-๒๗๘,

ธง คำเกิด และคณะ^{๔๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. เพื่อศึกษาสภาพบริบทการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบล ต้นตาล ๒. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลต้นตาล ๓. เพื่อศึกษาพฤติกรรม และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวตำบลต้นตาล และ ๔. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลต้นตาลใน การศึกษาครั้งนี้เป็นวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้ รูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสาร การสำรวจ การ สัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม และการประชุมกลุ่มย่อย โดยวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่ค้นพบแล้วนำมาพรรณนาเชิงอุปนัย สรุปผลการวิจัยที่สำคัญได้ดังนี้

๑. สภาพบริบทของชุมชนตำบลต้นตาล เป็นชุมชนที่มีเสน่ห์และความโดดเด่น มีการสืบสาน ประเพณีได้เป็นอย่างดี วิถีชีวิตเรียบง่าย แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือตลาดน้ำสะพานโค้ง ตลาดส้มปลา ยักษ์ ที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน อีกทั้งยังมีสินค้า OTOP บ้านแม่พระจักษ์ที่ชื่อเสียงไปทั่วประเทศ คือ การทำเป็ดญวนที่สืบทอดภูมิปัญญาการทำมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษที่เป็นอัตลักษณ์ลวดลายแบบชาว ญวน และอาหารพื้นถิ่นของบ้านแม่พระประจักษ์

๒. ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลต้นตาล มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบกลุ่มโดยมีสมาชิกเป็นคนในชุมชน แบบมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการจัดสถานที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชนบ้านบางแม่หม้าย ผ่านฐานการเรียนรู้และกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

๓. พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวตำบลต้นตาล พบว่า ส่วนใหญ่มีลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวกับ ครอบครัว โดยมีลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยว ชุมชนตำบลต้นตาลด้วยรถยนต์ส่วนตัว และมีวัตถุประสงค์ของการเดินทางมาเที่ยวเพื่อเป็นการ ท่องเที่ยวและพักผ่อน โดยความต้องการด้านราคา เป็นประเด็นที่นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุด รองลงมาคือด้านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวมีความต้องการประสบการณ์ที่คุ้มค่าที่นักท่องเที่ยวจะได้รับกับช่วงเวลาที่ใช้ไปจึงไม่ได้มีความต้องการด้านการส่งเสริมการตลาดมากนัก

๔. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชน ตำบลต้นตาล เป็นกระบวนการตั้งแต่การวางแผน การกำหนดเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน รวมถึงผลลัพธ์ ของการบูรณาการการทำงานร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งจากการศึกษาทำให้เกิด การทำงานร่วมกัน โดยมีโครงสร้างการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่าง ยั่งยืนของชุมชนตำบลต้นตาล เป็นโครงสร้างการทำงานร่วมกันของตำบลต้นตาลที่ได้มีกำหนด โครงสร้าง บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ โดยโครงสร้างการทำงานของการท่องเที่ยวตำบลต้นตาลมี รูปแบบการทำงานที่มีลักษณะไม่ซับซ้อน

^{๔๔} ธง คำเกิด และคณะ, (๒๕๖๔), การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี, (รายงานการวิจัย), คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ,

ศิวาพร พยัคฆนันท์ และคณะ^{๕๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชนผ้าไหมทอมือตำบลสวาย อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาศักยภาพและความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนผ้าไหมทอมือ ๒) ศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่างศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชนกับความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนผ้าไหมทอมือ และ ๓) ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชนผ้าไหมทอมือ พื้นที่วิจัย คือ ตำบลสวาย อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบสอบถามและการประชุมกลุ่มย่อยผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพและความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวด้านการบริหารจัดการจัดการท่องเที่ยว ด้านการสร้างการรับรู้คุณค่าของผ้าไหมทอมือ ด้านการจัดการข้อมูลเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว และด้านบุคลากรมีสัมพันธ์ระดับมากกับความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ส่วนด้านการดึงดูดทางการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชนผ้าไหมทอมือ ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวและด้านการสร้างการรับรู้คุณค่าของผ้าไหมทอมือส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนผ้าไหมทอมือ ตำบลสวาย อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ การพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชนผ้าไหมทอมือ ตำบลสวาย อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ควรให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ พัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นและมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้และคุณค่าเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรจัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และจัดการบริการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และควรพัฒนาให้คนในชุมชนมีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการประชาสัมพันธ์และทำการตลาดการท่องเที่ยวให้มีรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย และควรส่งเสริมให้ชุมชนควรมีส่วนร่วมในอนุรักษ์วิถีชีวิตช่างทอและภูมิปัญญาผ้าไหมทอมือ

กฤษณะ ดาราเรือง^{๕๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนทางสังคมของบ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ และวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการดำเนินงานชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี “ตลาดมีแดก” บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ เก็บข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร รายงาน การสังเกตการณ์ในพื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึกจาก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จำนวน ๑๘ คน ผลการศึกษาพบว่า

๑. ทุนทางสังคมของชุมชน คือ อัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมลาวครั้ง การพึ่งตนเอง และการมีส่วนร่วมของชุมชน

^{๕๐} ศิวาพร พยัคฆนันท์ และคณะ, (๒๕๖๔), การพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชนผ้าไหมทอมือตำบลสวาย อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์, วารสารธรรมศาสตร์ ๔๐(๒) : ๑๓๐-๑๕๖,

^{๕๑} กฤษณะ ดาราเรือง, (๒๕๖๔, ตุลาคม – ธันวาคม), แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์, วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ ๔(๔) : ๑๐๕-๑๒๒,

๒. จุดแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีคือ การบูรณาการวัฒนธรรมของชุมชนกับการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีที่น่าสนใจ การออกแบบตกแต่งสถานที่อย่างสวยงาม แต่อย่างไรก็ตามผลิตภัณฑ์ชุมชน การประชาสัมพันธ์ และการบริหารจัดการยังคงเป็นจุดอ่อนที่ควรได้รับการพัฒนา นอกจากนี้ การแข่งขันของตลาดการท่องเที่ยว และสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-๑๙ เป็นความท้าทายที่สำคัญในการบริหารจัดการของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

๓. แนวทางในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ประกอบด้วย (๑) การประยุกต์วิถีชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (๒) การพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยว (๓) การตกแต่งสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นจุดถ่ายภาพของนักท่องเที่ยว (๔) การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ และการจัดโซนของตลาดชุมชน (๕) พัฒนาการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคม Online (๖) พัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (๗) พัฒนามาตรการป้องกันการแพร่ระบาด COVID-๑๙ (๘) การจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของชุมชน และ (๙) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการท่องเที่ยวของชุมชน

หยี่ฟาง แซ่ฟาง^{๕๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การนำนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวไปปฏิบัติของบุคลากร องค์กรบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาการนำนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวไปปฏิบัติของ บุคลากรองค์กรบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ๒) ศึกษาความสัมพันธ์ของการนำนโยบายไปปฏิบัติกับการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวของบุคลากรองค์กรบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรองค์กรบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน ๑๖๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถามแบบประมาณค่า ๕ ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า

๑. การนำนโยบายไปปฏิบัติของบุคลากรองค์กรบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย ด้านความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ ด้านการสื่อสารระหว่างองค์กร ด้านทรัพยากรนโยบาย อยู่ในระดับมาก ส่วน ด้านลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และด้านเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในระดับ ปานกลาง ตามลำดับ ซึ่งในการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้น ทำให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาพรวมของ จังหวัด เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒. การส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรบริหารส่วน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านแหล่งหรือกิจกรรมท่องเที่ยว รองลงมา คือ ด้านการบริการการท่องเที่ยว และด้านการตลาดท่องเที่ยว ตามลำดับ

๓. ความสัมพันธ์ของการนำนโยบายไปปฏิบัติของบุคลากรกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก อย่างไม่มีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ มีค่าระดับความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมาก ($r = ๐.๑๐๒$)

^{๕๒} หยี่ฟาง แซ่ฟาง, (๒๕๖๔, กันยายน - ธันวาคม), การนำนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวไปปฏิบัติของบุคลากร องค์กรบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน, วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ๔(๓) : ๘๕๗-๘๗๓,

นิตสาร ยินดีจันทร์ และคณะ^{๕๓} (๒๕๖๔) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบท การมีส่วนร่วม และแนวทางการพัฒนาศักยภาพ ในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักท่องเที่ยวจำนวน ๑๐๐ คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม จากนั้นศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการ สัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ผู้นำชุมชน จำนวน ๗ คนเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว โดยใช้วิธีสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

๑. ด้านบริบทการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน จันทบุรี เริ่มจากเกิดปัญหาการขาดผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการวิจัย โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเองทั้งหมด เน้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงการท่องเที่ยวที่เป็นวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านแหล่งท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของ ชุมชนจันทบุรี อยู่ในระดับมาก ความพึงพอใจระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านราคา ด้านสถานที่ ด้านการส่งเสริมการตลาดเรียงตามลำดับ ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม มีความตระหนักในความเป็นเจ้าของพื้นที่ ร่วมประชุม วางแผนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับองค์กรเครือข่าย

๒. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า ๑) ด้านแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนมีการจัดสรรสิ่งที่มีอยู่นำไปใช้ในการจัดการท่องเที่ยวให้ เกิดประโยชน์ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และอยากกลับมาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมอ ๒) ด้านราคา ยืดแนวทางเพื่อให้ เกิดประโยชน์ทั้งในส่วนของชุมชนและนักท่องเที่ยว การได้รับบริการที่ดี คุ่มค่ากับการมาท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดเป็นการ ท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ๓) ด้านสถานที่ มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัย คำนึงถึงความปลอดภัย ความสะดวกของการเดินทางท่องเที่ยว มีเครือข่ายประสานความร่วมมือในการจัดการ ท่องเที่ยวระหว่างชุมชนด้วยกัน ๔) ด้านการส่งเสริมการตลาด มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางการสื่อสารที่ ทันสมัย เช่น เว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย ได้แก่ แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนไปสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

^{๕๓} นิตสาร ยินดีจันทร์ และคณะ, (๒๕๖๔, มกราคม - เมษายน), การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ๑๑(๑) : ๒๔๘-๒๖๐,

วิภารศมี พรพฤตพันธ์^{๕๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่มีต่อส่วนประสมทางการตลาดท่องเที่ยวเชิงนิเวศอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้ระเบียบ วิจัยแบบผสมวิธีที่เป็นการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยกลุ่ม ตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในอำเภอเขาค้อ จังหวัด เพชรบูรณ์ จำนวน ๔๐๐ คน โดยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยดำเนินการ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน ๓ กลุ่ม ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน จำนวน ๓๕ คน โดยเป็นการ วิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยว (๗P's) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๕ ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไป น้อย คือ ด้านลักษณะทางกายภาพ รองลงมา ได้แก่ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านราคา และด้านบุคลากรตามลำดับ และอยู่ในระดับมาก จำนวน ๒ ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านการส่งเสริมการตลาดตามลำดับ

๒. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ วิเคราะห์ ได้ ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการให้บริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ๒) ด้านการส่งเสริม การตลาดท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการ ๓) สร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์และสร้าง รายได้จากการท่องเที่ยว และ ๔) ส่งเสริมและพัฒนาพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การท่องเที่ยวเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม สภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี และสภาพแวดล้อม ธรรมชาติในพื้นที่

^{๕๔} วิภารศมี พรพฤตพันธ์, (๒๕๖๕), นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์, วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์, ๓๙(๑) : ๙๗-๑๑๗,

บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ๒) เพื่อวิเคราะห์ แนวทางการพัฒนา การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และ ๓) เพื่อเสนอ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงผสมผสาน ดังนี้

๓.๑.๑ การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study)

ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงาน การวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ แนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ดังนี้

๓.๑.๑.๑ ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยแนวคิดการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มาเป็นกรอบในการศึกษา

๓.๑.๑.๒ ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน องค์กร/สถาบันในประเทศ

๓.๑.๑.๓ ศึกษาแนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๑.๑.๔ สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๑.๒ การศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research)

ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา แนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน ชุมชน องค์กร/สถาบันการศึกษา ในพื้นที่ โดยสำรวจสภาพตามความเป็นจริง ข้อมูลของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยมีเครื่องมือเป็นแบบสังเกต (Observation) บริบทของชุมชนสภาพโดยทั่วไปของพื้นที่โดยผู้วิจัยได้เริ่มทำการสำรวจพื้นที่ระหว่างเดือนมีนาคม ๒๕๖๖ ถึงพฤษภาคม ๒๕๖๖ และระหว่างการลงไปพื้นที่นั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการต่างๆ อาทิเช่นการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การถ่ายภาพ เพื่อเป็นหลักฐาน เป็นต้น โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ และสามารถใช้อ้างอิงข้อมูลที่ได้ตามปรากฏการณ์จริง เพื่อทำการตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลด้านเอกสารทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

๓.๑.๒.๑ ทำการศึกษาและคัดเลือกสถานที่และผู้ประกอบการ องค์กร ชุมชน จำนวน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๑.๒.๒ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อร่วมกันกำหนดองค์ประกอบ และความสอดคล้องของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

๓.๑.๒.๓ ดำเนินการศึกษาวเคราะห์แนวคิด รูปแบบ จุดเด่น จุดด้อย ปัญหาอุปสรรคของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก การวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวจัย ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิและชุมชน

๓.๑.๒.๔ สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ ความเป็นมา การจัดการจุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และเสนอการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ทั้งนี้เน้นการนำผลการศึกษาวจัยมาเผยแพร่ให้รัฐบาล ผู้บริหารประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของในระดับประเทศได้รับทราบ

๓.๑.๒.๕ สรุปผลการศึกษาวจัย และข้อเสนอแนะ

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังนี้

๓.๒.๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ผู้นำท้องถิ่น ท้องถิ่น กลุ่มองค์กรปราชญ์ชุมชน เครือข่ายภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ รวมจำนวน ๓๐ รูป หรือคน แบ่งออกเป็น ภาคเอกชนและประชาชนผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่มีการจัดการความรู้ภูมิ นิเวศฯ โดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน ๑๐ คน ตัวแทนผู้นำชุมชนโดยรอบพื้นที่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน ๑๑ คน จาก ๗ ตำบล และหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทด้านการจัดการความรู้โดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน ๙ คน รวม ๓๐ คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงตามความสำคัญของการศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น

๑.๑ ภาคเอกชนและประชาชนที่มีบทบาทจัดการความรู้ภูมินิเวศฯในชุมชน จำนวน ๕ กลุ่ม รวม ๑๐ คน คือ

- เครือข่ายเอกชนในพื้นที่ (กลุ่มคนรักเนินมะปราง) จำนวน ๒ คน
- กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ จำนวน ๒ คน
- ผู้ประกอบกิจการโฮมสเตย์ในพื้นที่ จำนวน ๒ คน
- ผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวในพื้นที่ จำนวน ๒ คน
- กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ จำนวน ๒ คน

๑.๒ ตัวแทนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ฯ จำนวน ๕ กลุ่ม จาก ๗ ตำบล ได้แก่ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และผู้นำวิสาหกิจชุมชน รวม ๑๑ คน คือ

- เจ้าคณะตำบลชมพู จำนวน ๑ รูป
- เจ้าคณะตำบลเนินมะปราง จำนวน ๑ รูป
- เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ต.บ้านมุง จำนวน ๑ รูป
- ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำไทร้อย ต.บ้านมุง จำนวน ๑ รูป
- ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า ต.ชมพู จำนวน ๑ รูป
- กำนัน ตำบลชมพู จำนวน ๑ คน
- ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลบ้านมุง จำนวน ๑ คน
- ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลวังนกนางแอ่น จำนวน ๑ คน
- กรรมการหมู่บ้าน ตำบลแก่งโสภา จำนวน ๑ คน
- ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านแยง จำนวน ๑ คน
- ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลห้วยเฮี้ย จำนวน ๑ คน

๑.๓ หน่วยงานภาครัฐ ในพื้นที่ฯ จำนวน ๑๐ หน่วยงาน คือ

- พัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จำนวน ๑ คน
- ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอเนินมะปราง จำนวน ๑ คน
- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (กศน.ตำบลบ้านมุง) จำนวน ๑ คน
- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (กศน.ตำบลชมพู) จำนวน ๑ คน
- ผอ.โรงเรียนวัดบ้านมุง ต.บ้านมุง จำนวน ๑ คน
- ผอ.โรงเรียนบ้านเนินดิน ต.เนินมะปราง จำนวน ๑ คน

- จนท.อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน ๑ คน
- จนท.หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่สล.๕ (วังแดง) จำนวน ๑ คน
- จนท.หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่สร.๑๒ (รักไทย) จำนวน ๑ คน

โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการการสังเกต การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง นอกจากนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยทุกครั้งไม่ว่าโดยวิธีการใดก็ตามผู้วิจัยได้มีการเก็บบันทึกข้อมูลไว้ทุกครั้งโดยใช้วิธีการจดบันทึกการบันทึกเสียงและการบันทึกภาพในแต่ละส่วน และแต่ละเหตุการณ์โดยใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบในการบันทึกข้อมูลเช่นเครื่องบันทึกเสียงเครื่องถ่ายภาพนิ่งเป็นต้นทั้งนี้เพื่อที่จะได้ข้อมูลเชิงประจักษ์และสามารถทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มานั้นได้

๓.๒.๒ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้เทคนิคการประชมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control) ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย หรือ stakeholders ซึ่งผู้วิจัยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากผู้นำ แกนนำชุมชน ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมินิเวศธรรมชาติ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ และการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ต้นแบบจากแนวทางการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ต้นแบบ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน โดยนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมจำนวน ๑๐ รูป/คน ดังนี้

- เจ้าอาวาสวัดในพื้นที่ต้นแบบ จำนวน ๑ ท่าน
- ตัวแทนอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน ๑ คน
- ตัวแทนสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จำนวน ๑ คน
- ตัวแทนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน ๑ คน
- ตัวแทนผู้นำชุมชนในพื้นที่ จำนวน ๓ ท่าน
- ตัวแทนปราชญ์ชุมชนในพื้นที่ จำนวน ๓ คน

โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาเป็นกรอบการพัฒนาแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อที่จะนำมาใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ได้ต่อไป

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” เน้นการศึกษาวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้น

วิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาแนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

๓.๓.๑ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure)

เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกปลายเปิด โดยกำหนด หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ผู้นำท้องที่ท้องถิ่น กลุ่มองค์กรปราชญ์ชุมชน เครือข่ายภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นการสัมภาษณ์ที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ภายใต้รูปแบบการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกึ่งทางการ เพื่อให้ประเด็นในการสนทนากว้างขวาง และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ เช่น แนวคิด รูปแบบ จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรค และเสนอแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก แบบสัมภาษณ์มีประเด็นในการสัมภาษณ์ ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ ความเป็นมา ปัญหา อุปสรรค สภาพทางกายภาพ ของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๒ จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรค ในด้านด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๓ แนวทางการพัฒนา ภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อย่างยั่งยืน ควรเป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๔ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนา ภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มีอะไรบ้าง

๓.๓.๒ การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group)

โดยดำเนินการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ผู้นำท้องที่ท้องถิ่น กลุ่มองค์กรปราชญ์ชุมชน เครือข่ายภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยมีประเด็นสนทนา ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จใน การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๒ ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ควรมีกระบวนการการส่งเสริมและการพัฒนา การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาและการส่งเสริม การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ประเด็นที่ ๔ แนวทางการพัฒนา ภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๓.๔.๑ การลงพื้นที่

โดยการนำของหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ผู้นำท้องที่ท้องถิ่น กลุ่มองค์กรประชาชน ชุมชน เครือข่ายภาคเอกชน ประชาชนในพื้นที่ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่ด้วยตนเอง

๓.๔.๒ การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ผู้นำท้องที่ท้องถิ่น กลุ่มองค์กรประชาชน ชุมชน เครือข่ายภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่

๓.๔.๓ การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย ๑) ชุมชนในตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดจังหวัดพิษณุโลก ๒) ชุมชนในตำบลชมพู อำเภอวังทอง จังหวัดจังหวัดพิษณุโลก ๓) ชุมชนในตำบลบ้านม่วง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก และ ๔) ในตำบลหนองกระเทียม อำเภอนครไทย จังหวัดจังหวัดพิษณุโลก

๓.๔.๔ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) และเทคนิคการสนทนา กลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นหลัก เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจะได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

๓.๕.๑ วิเคราะห์ความเป็นมา ปัญหา อุปสรรค สภาพทางกายภาพ ของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๕.๒ วิเคราะห์ ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๕.๓ สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๕.๔ การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายแนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ชุมชน และองค์กร

บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ เพื่อวิเคราะห์ แนวทางการพัฒนา การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และเพื่อเสนอ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วย การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary research) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เชิงลึกแบบกึ่ง โครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) และเนื่องจากรูปแบบแนวทางการพัฒนาภูมิ นิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน พื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เหมาะสมกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นเพื่อยืนยันองค์ประกอบที่สำคัญต่อ แนวทางการพัฒนาภูมิ นิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ฯ ที่ศึกษาได้ และสามารถที่จะสนับสนุนให้ข้อมูลเชิง คุณภาพมีความถูกต้องน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น สำหรับการหา ลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ความเป็นไปได้ ของแนวกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ใช้ เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาข้อสรุปจากผลการศึกษาที่แสดงให้เห็น ถึงแนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัด พิษณุโลก โดยเครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางโดย ผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนทั้งโดยพฤตินัยและนิตินัย ใน ลักษณะของผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ ประชาชนที่มีบทบาทในชุมชน และองค์กรภาครัฐหรือเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนในพื้นที่ และมีกระบวนการส่งเสริม การทำงานในลักษณะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการจัดการ ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชน ในเขตพื้นที่ๆ ทำการวิจัย จำนวน ๒๒ รูป/คน และการ สนทนากลุ่มเฉพาะจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๐ รูป/คน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติ ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และจากวัตถุประสงค์ การวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้เก็บข้อมูลทำการวิเคราะห์และประมวลผลการศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการนำข้อมูลทั้งหมด ไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ พร้อมทั้งนำเสนอผลสรุปการวิจัยและอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์การ วิจัย ซึ่งผู้วิจัย ได้แบ่งการนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยดังนี้

๔.๑ สภาพการจัดการความรู้ภูมิวัฒนธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) เพื่อการศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ ในการกำหนดกรอบแนวคิดการศึกษา แนวทางการพัฒนาภูมิวัฒนธรรมชาติ ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่เหมาะสมในปัจจุบัน ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้เสีย ผู้สามารถให้ข้อมูลหลัก แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดจำนวนผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้ได้ค่าที่ยอมรับ ๐.๐๒ ในช่วงการกระจาย ๐.๔๘ - ๐.๕๖ ตามเทคนิคการใช้จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิของแม็คคิลแลน ได้จำนวน ๓๒ รูป/คน โดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติผู้มีส่วนได้เสียเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย เป็น ๔ ด้าน แบ่งเป็น ผู้ที่รับผิดชอบในกระบวนการ ในลักษณะของชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมิวัฒนธรรมชาติ ในพื้นที่ และมีกระบวนการส่งเสริมการทำงานในลักษณะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการจัดการความรู้ภูมิวัฒนธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยกำหนดเครือข่ายตัวแทนชุมชนหน่วยงานภาครัฐ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมิวัฒนธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง นักวิชาการพัฒนาชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน พระสงฆ์เจ้าอาวาส กรรมการวัด ในพื้นที่ และภาคประชาชน ได้แก่ ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่ ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่ รอยต่ออุทยานแห่งชาติ ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ และเครือข่ายเอกชน ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และผู้มีส่วนได้เสียในด้านต่างๆ ยังได้ให้ข้อมูลที่มีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ยิ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งนอกจากข้อมูลต่างๆ แล้ว ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านยังให้คำแนะนำในเรื่อง ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ขอบเขตการศึกษา ความสัมพันธ์ และความสอดคล้องของเกณฑ์ การจัดการความรู้ภูมิวัฒนธรรมชาติ ที่นำมาศึกษา จากการศึกษาาระดับสภาพการจัดการความรู้ภูมิวัฒนธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และยังได้พบอีกว่า องค์กรประกอบที่สำคัญต่อ การจัดการความรู้ภูมิวัฒนธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านกระบวนการ ด้านการจัดการความรู้ ด้านกระบวนการของชุมชนในพื้นที่ ด้านการจัดการความรู้ภูมิวัฒนธรรมชาติ และด้านการจัดลำดับความสำคัญของแนวทางการพัฒนา ทั้ง ๕ ด้าน นี้ ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม และควรได้รับการบูรณาการเข้ากับหลักธรรมสำคัญในทางพระพุทธศาสนา โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารและนักวิชาการผู้มีความเชี่ยวชาญ จำนวน ๔ ท่าน ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และได้ให้ข้อมูลสำคัญๆ เช่น รวมไปถึงผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีความเชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ในพื้นที่ๆ ทำการศึกษา อีกจำนวน ๔ รูป ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และได้ให้ข้อมูลสำคัญๆ เช่น ท่านได้กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบการวิจัย ควรดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบัน และศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักธรรมที่สอดคล้อง และสุดท้ายรูปแบบแนวทางที่ได้มาควรมีตัวชี้วัด หรือมีแนวทางที่จับต้องได้ในเชิงรูปธรรมจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อรองรับคำว่า การจัดการความรู้ภูมิวัฒนธรรมชาติ ในภาพรวม โดยท่าน

เหล่านี้ ได้เสนอว่า การวิจัยที่มุ่งพัฒนาเพื่อสังเคราะห์และปรับประยุกต์การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติ ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ชั้นแรกจะต้องมีการกำหนดองค์ประกอบการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ทั้ง ๕ ด้าน โดยบูรณาการกับแนวทางการพัฒนาคู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วจึงนำมาสร้างโมเดลแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นที่ยอมรับ และตรงต่อความต้องการจำเป็นในบริบทปัจจุบันและอนาคตได้ต่อไป

นอกจากนี้จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นทำให้ทราบว่า ระดับสภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่มีอยู่เดิมนั้น พบว่ายังคงมีปัญหาและประเด็นในการปฏิบัติ ที่ต้องเร่งผลักดันอย่างจริงจัง ในประเด็นสำคัญๆ และมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งเสริมสร้างการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ให้สามารถรองรับต่อความเปลี่ยนแปลงในบริบทด้านต่างๆ สามารถรับมือกับความต้องการของปัญหาภูมินิเวศธรรมชาติ ชุมชน และปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น

ดังนั้นองค์ประกอบที่สำคัญต่อ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ เป็นแนวทางในการสร้างกำหนดการพัฒนาให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ตามระดับความสามารถของภาคส่วนต่างๆ ซึ่งสามารถส่งผลให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในทุกระดับสามารถปรับปรุงและพัฒนาขีดความสามารถที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการความรู้ภูมินิเวศในพื้นที่ชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ให้สำเร็จตามความต้องการของทุกภาคส่วนได้อย่างแท้จริง

จากผลการศึกษาสภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้ค้นพบประเด็นในมิติต่างๆ ที่มีองค์ประกอบควรแก่การทำความเข้าใจตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

๔.๑.๑ สภาพทั่วไปด้าน ความเป็นมา ประเภท การกระจายตัว และบริบท ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๔.๑.๑.๑ สภาพทั่วไปด้าน ความเป็นมา และประเภท ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๑) ความเป็นมาของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

สภาพพื้นที่ทางด้านภูมิศาสตร์ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง อยู่ในจุดรอยต่อระหว่างจังหวัดพิษณุโลก กับจังหวัดใกล้เคียง ปรากฏขอบเขตในปัจจุบันครอบคลุม ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น ตำบลชมพู ตำบลบ้านม่วง ตำบลไทร้อย้อย อำเภอวังทอง ตำบลหนองกะท้าว ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และตำบลน้ำซุน ตำบลแคมป์สน อำเภอลำลูกเกด ตำบลท่าพล อำเภอมืองเพชรบูรณ์ ตำบลวังโป่ง อำเภอนนทบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

การกำหนดให้พื้นที่ทุ่งแสลงหลวงเป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นอุทยานแห่งชาติที่ได้รับการประกาศจัดตั้ง เป็นลำดับที่ ๓ ของประเทศ^๑ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติใน

^๑ สัมภาษณ์, นายนครินทร์ สุทธิโต, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

พื้นที่ดังกล่าว มีจุดเริ่มต้นจากการที่ นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล เลขาธิการนิคมไพรสมาคม ได้มีหนังสือเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ถึงกระทรวงเกษตรในขณะนั้น ขอให้รัฐบาลพิจารณาทำการสงวนป่าเทือกเขา ๖ แห่ง ในประเทศไทย ได้แก่ เทือกเขาสลอบ จ.กาญจนบุรี เทือกเขาใหญ่ จ.นครนายก สระบุรี นครราชสีมา และปราจีนบุรี เทือกเขาภูพาน จ.สกลนคร ทุ่งแสลงหลวง จ.พิษณุโลก เทือกเขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี และเทือกเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นป่าสงวน แล้วจึงให้ประกาศเป็นวนอุทยานของชาติภายหลัง

จากนั้นเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ คณะกรรมการนิคมไพรสมาคม ได้เข้าพบ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายรัฐมนตรีในขณะนั้น เพื่อรับทราบนโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับการคุ้มครองธรรมชาติ การจัดตั้งวนอุทยานของชาติ และเสนอรัฐบาลพิจารณา รัฐบาลจึงได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ ให้กำหนดป่าทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดเพชรบูรณ์ และป่าอื่นๆ ในท้องที่จังหวัดต่างๆ รวม ๑๔ ป่า เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งต่อมาได้ประสบความสำเร็จขั้นต้น โดยปรากฏความในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๒ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินของรัฐบริเวณป่าเทือกเขาสลอบ ป่าเขาใหญ่ ป่าทุ่งแสลงหลวง และป่าดอยอินทนนท์ โดยลงนามประกาศเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๒ โดย พลเอก ป.จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งปรากฏเหตุผลในประกาศกระทรวงมหาดไทยครั้งนั้น ระบุกำหนดมิให้บุคคลกระทำด้วยประการใดให้เป็นการทำลายหรือทำให้เสื่อมสภาพที่ดิน ที่หิน ที่กรวด หรือที่ทราย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าทุ่งแสลงหลวง ที่ได้รับความสนใจจากภาครัฐให้เป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์เป็นพื้นที่แรกๆ ของประเทศไทย

โดยการริเริ่มดำเนินการตั้งอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงนั้น รัฐบาลได้ยึดหลักการจัดตั้งวนอุทยานของชาติของสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก โดยได้รับคำแนะนำและวางแนวทางดำเนินงานด้านการอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติ จาก ดร. ยอซซี รูเล่ นักธรรมชาติวิทยา ซึ่งเคยปฏิบัติงานในอุทยานแห่งชาติหลายแห่งของสหรัฐอเมริกา ที่ได้เข้ามาดำเนินการในพื้นที่ซึ่งต่อมาได้รับจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นเบื้องต้น

จากนั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ กรมป่าไม้จึงได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ไปทำการสำรวจ และหมายแนวเขตป่าทุ่งแสลงหลวงเพื่อกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ และได้นำเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติได้มีมติเห็นชอบให้กำหนดป่าทุ่งแสลงหลวง เนื้อที่ประมาณ ๘๐๑,๐๐๐ ไร่ เป็นอุทยานแห่งชาติ

การดำเนินงานทั้งหมดสอดคล้องกับแผนงานในระดับชาติ ที่ประเทศไทยได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่หนึ่ง ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๖) ที่มีจุดหมายที่สำคัญ ในด้านเกษตรกรรม ได้แก่ นโยบายของพัฒนาการเศรษฐกิจ ด้านเกษตรกรรม ปรับปรุงและเร่งรัดการสงวนป่าไม้ เพื่อทำให้การสงวนป่าและการใช้ไม้ได้ผลถาวรเพิ่มพูนยิ่งขึ้น กับบำรุงและปลูกสร้างป่าไม้ โดยเฉพาะป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธาร ทั้งนี้มีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไข พ.ร.บ. สงวนป่าไม้ ให้เหมาะสมและควรดำเนินการสงวนป่าไม้ให้ได้เนื้อที่ร้อยละประมาณ ๕๐ ของเนื้อที่ประเทศไทยทั้งหมด

ผลของการดำเนินงานจึงได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เมื่อ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นแห่งแรก และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งอุทยานแห่งชาติภูกระดึง เป็นลำดับที่สอง เมื่อ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๕ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ จึงได้มีการพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าทุ่งแสลงหลวงในท้องที่ตำบลวังนกนางแอ่น ตำบลชมพู ตำบลบ้านม่วง อำเภอวังทอง ตำบลหนองกระเทียม อำเภอนครไทย จังหวัดจังหวัดพิษณุโลก และตำบลท่าผล อำเภอมะนัง ตำบลน้ำซุน อำเภอหล่มสัก ตำบลวังโป่ง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๖ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๘๐ ตอนที่ ๑๑ ลงวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๖ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จึงนับเป็นอุทยานแห่งชาติ ลำดับที่ ๓ ของประเทศ

อย่างไรก็ดี ในพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงและโดยรอบ ในฝั่งจังหวัดพิษณุโลก ได้ปรากฏว่ารัฐบาลได้มีประกาศให้พื้นที่บริเวณดังกล่าว ให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ประเภทป่าสงวนแห่งชาติ โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๖๗ (พ.ศ. ๒๕๐๙) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ ที่กำหนดให้ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย ในท้องที่ตำบลชัยนาม ตำบลวังนกแอ่น ตำบลวังทอง ตำบลชมพู ตำบลท่าหมื่นราม และตำบลบ้านม่วง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ^๒

แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงแผนที่แนบท้ายกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๖๗ (พ.ศ. ๒๕๐๙) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗

^๒ สัมภาษณ์, นายทวีศักดิ์ ล้อกา, ปลัดอำเภอเนินมะปราง, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

การประกาศให้พื้นที่รอยต่อในฝั่งจังหวัดพิษณุโลกเป็นพื้นที่อนุรักษ์ประเภทป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งมีความอ่อนปรนในการใช้พื้นที่ของชุมชน ทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีการเคลื่อนตัวของชุมชนในบริบทในระยะต่อมาที่เป็นประเด็นในการวิจัยครั้งนี้

อย่างไรก็ดี ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ เกิดเหตุการณ์ไม่สงบในบริเวณพื้นที่ทางตอนเหนือของเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง โดยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้เข้ามาโฆษณาชวนเชื่อในพื้นที่ เพื่อชักชวนคนม้งให้ต่อสู้กับรัฐบาล และก่อให้เกิดการต่อสู้ระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับคอมมิวนิสต์ ทำให้ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ กองทัพภาคที่ ๓ ส่วนหน้า ได้มีหนังสือที่ กท ๐๓๓๔/๑๓๗ ลงวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๑๔ ขอใช้พื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงที่หมู่บ้านเข็กน้อย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก เพื่อจัดตั้งกองร้อยชาวเขาอาสาสมัคร กรมป่าไม้ จึงได้นำเสนออนุกรรมการอุทยานแห่งชาติในคราวประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๑๔ เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ มีมติเห็นควรให้ทำการเพิกถอนพื้นที่ดังกล่าวให้ทางราชการทหาร และมีการออกประกาศพระราชกฤษฎีกา กำหนดเป็นพื้นที่หวงห้ามทางราชการทหารต่อไป เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน โดยได้มีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๕๗ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ เพิกถอนเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงบางส่วนและกำหนดเขตอุทยานแห่งชาติขึ้นใหม่ รวมเนื้อที่ประมาณ ๗๘๙,๐๐๐ ไร่ เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๙ ตอนที่ ๑๙๐ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕ ในครั้งนั้นทางราชการทหารได้รับพื้นที่ชุมชนเข็กน้อย ๔๕,๐๐๐ ไร่ จากกรมป่าไม้ และให้ราษฎรชาวม้งมาอยู่อาศัย จำนวน ๑๐๕ ครอบครัว โดยตั้งชื่อว่าชุมชนเข็กน้อย ขึ้นกับตำบลน้ำซุน อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์^๓

แผนภาพที่ ๔.๒ แสดงแผนที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง แนบท้ายพระราชกฤษฎีกา พ.ศ. ๒๕๑๘ ออกตามความในมาตรา ๖ และ ๗ แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔

^๓ สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ต่อมา อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ได้มีหนังสือที่ ๔๙/๒๕๑๗ ลงวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๑๗ รายงานว่าตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๕๗ นั้น มิได้ระบุบางตำบลที่เป็นเขตอุทยานแห่งชาติไว้ด้วย กรมป่าไม้จึงได้นำเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติในคราวประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๑๗ เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ มีมติให้ขยายบริเวณที่ดินส่วนที่มีได้ระบุในประกาศคณะปฏิวัติให้ถูกต้อง โดยได้ยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ตามความในพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าทุ่งแสลงหลวง ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น ตำบลชมพู ตำบลบ้านม่วง ตำบลไทรย้อย อำเภอวังทอง ตำบลหนองกะท้าว ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และตำบลน้ำซุ่น ตำบลแคมป์สน อำเภอหล่มสัก ตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ตำบลวังโป่ง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๒ ตอนที่ ๑๐๑ ลงวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๑๘ เป็นการกำหนดเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงครั้งล่าสุดที่ยังมีผลบังคับใช้มาจนถึงปัจจุบัน ครอบคลุมพื้นที่ ๑๐ ตำบล ๗ อำเภอ ใน ๓ จังหวัด รวมพื้นที่อนุรักษ์ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ๗๘๙,๐๐๐ ไร่^๔

๒) ประเภทของพื้นที่ชุมชนในป่าอนุรักษ์รอบทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากความเป็นมา เพื่อสร้างความเข้าใจในภาพรวมของการก่อเกิดอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง รัฐบาลในยุคแรก และยุคต่อๆ มา ได้มีพลวัตในการอนุรักษ์ และใช้พื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ ในการตอบสนองนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุผลทางการเมืองและความจำเป็นตามยุทธศาสตร์เฉพาะกรณี เพื่อเอาชนะพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ที่เข้ามาใช้พื้นที่ป่าไม่ในการรุกซ้อนตัว ทำให้พื้นที่ทุ่งแสลงหลวง ทั้งที่เป็นพื้นที่ ที่ได้รับประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติ หรือป่าสงวนแห่งชาติ ถูกความพยายามของกองทัพและรัฐบาลในการปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยในระยะการก่อการกำเริบของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ที่เป็นสงครามกองโจรที่กินเวลาดั้งแต่ปี ๒๕๐๘ ถึง ๒๕๒๖ ผู้รับกันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) และรัฐบาลไทยเป็นหลัก มีการช่มชอนของผู้คนบนภูเขาสูงในบริเวณพื้นที่แถบนี้ และมีความพยายามของกองทัพและรัฐบาลในการปราบปราม มีการแผ้วทางป่าไม้ ก่อสร้างสาธารณูปโภคถนนหนทาง ด้วยความจำเป็นทางยุทธศาสตร์ในการปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์ จึงทำให้ทางราชการได้แยกพื้นที่บางส่วนของอำเภอวังทองตั้งเป็น กิ่งอำเภอเนินมะปราง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๙ จากนั้นความพยายามยุติการก่อการกำเริบนำมาสู่การนิรโทษกรรม ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๒๓ โดยนายกรัฐมนตรี เปรม ติณสูลานนท์ ลงนามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๖๖/๒๕๒๓ คำสั่งนี้มีผลสำคัญต่อความเสื่อมของการก่อการกำเริบ ทำให้ในปี ๒๕๒๖ การก่อการกำเริบได้ยุติลง ผู้คนได้เริ่มมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่โดยรอบอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และชุมชนได้เกิดการขยายตัวมากขึ้นในทุกบริบท และมีการขยายพื้นที่ตั้งตำบลใหม่ทับซ้อนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เคยมีการประกาศไว้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๗ รวมถึงมีการตั้งชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ที่เคยมีการประกาศไว้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งอาจเป็นชุมชนที่ตั้งมาก่อนการประกาศกำหนดเขตอุทยานแห่งชาติที่ไม่ใช้กรณีการบุกรุกที่ดินผืนใหม่ แต่เป็นเรื่องชุมชนได้อาศัยในที่ดินมาก่อนเป็นเวลานาน ก่อนจะมีการ

^๔ สัมภาษณ์, นายนครินทร์ สุทธิโต, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

ประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ และยังไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในการใช้ประโยชน์หรือสิทธิตกทอดไปยังทายาทของประชาชน

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวของภาครัฐมีมาโดยตลอด ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้จัดทำ “แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินของราษฎรในเขตป่าอนุรักษ์” โดยการมีส่วนร่วมของราษฎรผู้อยู่อาศัย และทำกินในพื้นที่และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ให้อยู่ได้อย่างเกื้อกูลธรรมชาติ ตามหลักการอยู่กับป่า และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ โดยร่วมกันตรวจสอบและกำหนดขอบเขตบริหารเพื่อการอนุรักษ์ให้เป็นเขตที่สามารถใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม เป็นแนวเขตที่ชัดเจนเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ก่อนที่จะได้นำมาจัดทำเป็นโครงการหรือแผนงานเสนอ เพื่อขอรับการอนุญาตตามมาตรา ๖๔ แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งสาระสำคัญของการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของผู้อยู่อาศัยที่ได้รับอนุญาต อยู่ที่วรรคสี่ แห่งมาตรา ๖๔ ความว่า ในกรณีบุคคลที่อยู่อาศัยหรือทำกินได้ครอบครองที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง หรือกระทำด้วยประการใดๆ ให้เสื่อมสภาพหรือเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ไปจากเดิม เก็บหา นำออกไป กระทำด้วยประการใดๆ ให้เป็นอันตราย หรือทำให้เสื่อมสภาพ ซึ่งไม้ ดิน หิน กรวด ทราย แร่ ปิโตรเลียม หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น หรือกระทำการอื่นใดอันส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพ หรือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือนำหรือปล่อยสัตว์ ในเขตพื้นที่โครงการตามพระราชกฤษฎีกาที่ตราขึ้นตามมาตรา นี้ หากการกระทำดังกล่าวเป็นไปเพื่อการดำรงชีพอย่างเป็นปกติธรร และได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการแล้วผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ

กล่าวคือในเขตพื้นที่โครงการตามพระราชกฤษฎีกาที่ตราขึ้น หากการกระทำของประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกินและได้อยู่อาศัยหรือทำกินในอุทยานแห่งชาติที่มีการประกาศกำหนดมาก่อนวันที่พระราชบัญญัติใช้บังคับ หรือผู้ได้รับการอนุญาตตามกฎหมายดังกล่าว เป็นไปเพื่อการดำรงชีพอย่างเป็น ปกติธรร และได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการแล้วผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ^๕

ทำให้การผ่อนคลายมาตรการ ทำให้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติปรากฏ ประเภทของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ซึ่งก็คือพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัย เป็นหมู่บ้าน หรือตำบล มีความทับซ้อนกับพื้นที่ของรัฐที่สงวนไว้ในการอนุรักษ์ ประเภทของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จึงต้องพิจารณาจากการกำหนดคานียามเพื่อทำความเข้าใจในภาพรวมของพื้นที่รอยต่อในงานวิจัยครั้งนี้เพื่อความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย^๖

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ พบประเภทของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในเขตจังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบัน ที่สามารถจำแนกได้เป็น ๒ ประเภทหลัก คือประเภทที่อยู่อาศัยโดยไม่เป็นไป

^๕ สัมภาษณ์, นายนครินทร์ สุทธิโต, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^๖ สัมภาษณ์, นายนครินทร์ สุทธิโต, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

ตามกฎหมาย และเป็นไปโดยการอนุโลม หรือถูกต้องตามกฎหมาย โดยอาจแบ่งให้ชัดเจนได้เป็น ๔ ประเภทชุมชนตามวัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้ คือ

อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ศึกษาจากชุมชน ๒ ประเภท คือ

ชุมชนในพื้นที่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง คือ ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ โดยไม่เป็นไปตามความใน มาตรา ๑๙ (๑) แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยจะเป็นชุมชนที่ตั้งหรืออยู่อาศัยมาก่อนการประกาศกำหนดเขตอุทยานแห่งชาติหรือไม่ก็ได้ รวมถึงชุมชนที่ได้รับอนุญาตตาม มาตรา ๖๔ แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒

ชุมชนในพื้นที่รอยต่อ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ซึ่งมีเอกสารกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และอยู่ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติ โดยรอบอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ศึกษาจากชุมชน ๒ ประเภท คือ

ชุมชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ โดยรอบอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ซึ่งอาจเป็นเขตพื้นที่ผ่อนปรนให้ราษฎรอยู่อาศัยทำกินได้ตามมติคณะรัฐมนตรีหรือไม่ก็ได้

ชุมชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ได้รับอนุญาต เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัย ตามความในมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ

ชุมชนทั้งหมดโดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ต้องเป็นชุมชนที่มีบริบทสอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ เป็นแกนหลัก เพื่อศึกษาในประเด็นการจัดการความรู้ ที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีอยู่ เพื่อถอดบทเรียนนำไปใช้ประโยชน์ในมิติทางการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ต่อไป

๔.๑.๑.๒ สภาพทั่วไปด้าน การกระจายตัว และบริบท ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) เพื่อการศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติ ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จึงจำเป็นต้องศึกษาสภาพทั่วไปด้านการกระจายตัว ของชุมชนในพื้นที่ และรอยต่อพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยการวิจัยครั้งนี้ได้พิจารณาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับจำนวนและการกระจายตัวของชุมชนในพื้นที่ และรอยต่อพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง หรือที่ในงานวิจัยนี้นิยมศัพท์ว่า ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จำแนกตามประเภท ตามสภาพพื้นที่ทางด้านภูมิศาสตร์ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง เฉพาะในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ดังนี้

๑) ชุมชนเขตป่าสงวนแห่งชาติ

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า บริบทของพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงในจังหวัดพิษณุโลก ยังมีความพยายามของรัฐบาลในการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติ ดังปรากฏว่าในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ทางรัฐบาลได้ประกาศให้ พื้นที่แถบนั้นเป็นพื้นที่อนุรักษ์ประเภทป่าสงวนแห่งชาติ โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๖๗ (พ.ศ. ๒๕๐๙) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ ที่กำหนดให้ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย ในท้องที่ตำบลชยันนาม ตำบลวังนกแอ่น ตำบลวังทอง ตำบลชมพู ตำบลท่าหมื่นราม และตำบลบ้านม่วง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่า

สงวนแห่งชาติ ซึ่งยังมีการบังคับใช้มาจนถึงปัจจุบัน ทำให้พื้นที่บางส่วนในเขตรอยต่ออุทยานแห่งชาติ เป็นพื้นที่อนุรักษ์ประเภทป่าสงวนแห่งชาติอีกด้วย โดยในพื้นที่ดังกล่าวตามแผนที่แนบท้าย กฎกระทรวง ได้ระบุแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ และแนวเขตที่ดินของเอกชนบางส่วนในตำบลบ้านม่วง และตำบลชมพู ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง ที่มีมาก่อนการประกาศใช้กฎกระทรวง ที่กัน ออกไว้จากป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันที่ดินของเอกชนดังกล่าวบางส่วน อยู่ติดกับเขตอุทยาน แห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

โดยการวิจัยครั้งนี้ ได้พิจารณาคัดเลือกชุมชนในพื้นที่ตำบลป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง ฝั่งซ้ายรอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และพื้นที่ชุมชนที่กันออกไว้จากป่าสงวนแห่งชาติแต่มี รอยต่อติดกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น และตำบลแก่งไสภา อำเภอวัง ทอง, ตำบลชมพู และตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง, ตำบลบ้านแยง และตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก รวม ๖ ตำบล ใน ๓ อำเภอของจังหวัดพิษณุโลก เพื่อสามารถตอบโจทย์ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒) ชุมชนอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

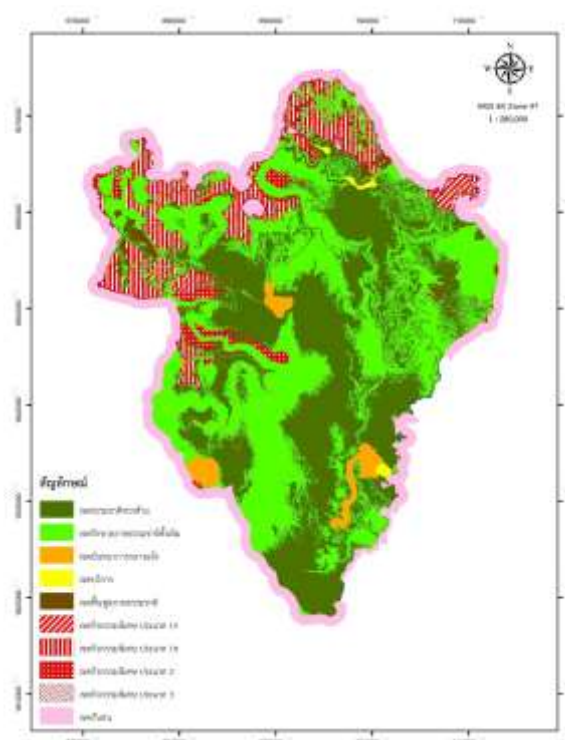
ในเบื้องต้น จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และการสืบค้นเอกสาร สามารถ สรุปรายการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดเพชรบูรณ์ ใน ปัจจุบัน จำแนกตามประเภทการแบ่งเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้ เป็น

เขตกิจกรรมพิเศษ ประเภท ๑ก ได้แก่ พื้นที่ที่อนุญาตให้มีการอยู่อาศัยและทำกิน ตามปกติรัฐตามมาตรา ๖๔ โดย ๑ก เป็นประเภทที่อยู่อาศัยในแหล่งต้นน้ำชั้น ๑ และชั้น ๒ ที่ต้องมี มาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำเป็นพิเศษ ครอบคลุมพื้นที่ ๗,๘๑๑.๙๓ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑.๐๐ ของ พื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง โดยในบริเวณจังหวัดพิษณุโลก ครอบคลุม ๓ อำเภอ ๑๓ หมู่บ้าน พื้นที่ใช้ปลูกพืชไร่ พืชสวน

เขตกิจกรรมพิเศษ ประเภท ๑ข ได้แก่ พื้นที่ที่อนุญาตให้มีการอยู่อาศัยและทำกิน ตามปกติรัฐตามมาตรา ๖๔ โดย ๑ข คือพื้นที่เป็นประเภทที่อยู่อาศัยนอกแหล่งต้นน้ำชั้น ๑ และชั้น ๒ ครอบคลุมพื้นที่ ๘๐,๔๐๒.๗๔ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๓๒ ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง โดยในบริเวณจังหวัดพิษณุโลก ครอบคลุม ๓ อำเภอ ๒๔ หมู่บ้าน พื้นที่ปลูกพืชไร่ พืชสวน และที่อยู่ อาศัย^๗

โดยอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีชุมชนและพื้นที่การครอบครองที่ดินของราษฎรใน เขตป่าอนุรักษ์ ตามมาตรา ๖๔ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ ประกอบด้วย ๒ จังหวัด ๔ อำเภอ ๒๖ หมู่บ้าน ได้แก่ ๑) จังหวัดพิษณุโลก อำเภอนครไทย อำเภอวังทอง และอำเภอเนิน มะปราง และ ๒) จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอเขาค้อ รวม จำนวน ๘๕,๕๗๑.๔๔ ไร่ ดังแผนภาพด้านล่าง

^๗ สัมภาษณ์, นายนครินทร์ สุทธิโต, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๙ เมษายน ๒๕๖๖.

แผนภาพที่ ๔.๓ แผนที่แสดงเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

โดยการวิจัยครั้งนี้ ได้พิจารณาคัดเลือกชุมชนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงรอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น และตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง, ตำบลชมพู และตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง, ตำบลบ้านแยง และตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก รวม ๖ ตำบล ใน ๓ อำเภอของจังหวัดพิษณุโลก เพื่อสามารถตอบโจทย์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ดังนั้น เพื่อประมวลข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง ได้ต่อไป จึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับจำนวนและการกระจายตัวของชุมชนในพื้นที่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง หรือที่ในงานวิจัยนี้ นิยามศัพท์ว่าชุมชนทุ่งแสลงหลวง ตามประเภทเชิงกิจกรรมพิเศษ ตามสภาพพื้นที่ทางด้านภูมิศาสตร์ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง เฉพาะในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลจากแผนที่แปลงสำรวจการครอบครองที่ดินของราษฎรในเขตป่าอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ตามแผนการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐ ชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติฯ, โดยแยกรายตำบลทั้ง ๖ ตำบล ได้ดังนี้^๔

^๔ สัมภาษณ์, นายนครินทร์ สุทธิโต, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

ตารางที่ ๔.๑

แสดงข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลวังนกแอ่น
อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ลำดับที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวน (ราย)	จำนวน (ไร่)
ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง							
๑	บ้านปากน้ำปอย	๑๖	วังนกแอ่น	วังทอง	พิษณุโลก	๑๙๕	๔,๓๔๒.๗๓
๒	บ้านน้ำพรม	๔	วังนกแอ่น	วังทอง	พิษณุโลก	๒๕๔	๕,๔๕๑.๕๐
๓	บ้านป่ามะกรูด	๑๑	วังนกแอ่น	วังทอง	พิษณุโลก	๑๖๘	๓,๑๒๘.๑๖
๔	บ้านโปร่งพลู	๑๕	วังนกแอ่น	วังทอง	พิษณุโลก	๒๒๔	๘,๒๕๖.๘๓
๕	บ้านแสนสุขพัฒนา	๑๐	วังนกแอ่น	วังทอง	พิษณุโลก	๓๑๐	๙,๔๑๐.๓๓
๖	บ้านท่าข้าม	๕	วังนกแอ่น	วังทอง	พิษณุโลก	๗๗	๑,๘๖๑.๗๑
๗	บ้านแก่งเจริญ	๑๘	วังนกแอ่น	วังทอง	พิษณุโลก	๑๗๗	๓,๐๑๐.๐๔
๘	บ้านใหม่ลำกระโดน	๑๗	วังนกแอ่น	วังทอง	พิษณุโลก	๕๐	๕,๓๓๓.๒๘

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัวของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก แสดงชุมชนต่างๆ ตามผลการวิจัย พบว่าพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น ที่ทำการศึกษาทั้งหมด ๒๐ หมู่บ้าน ด้านการปกครองท้องถิ่นอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น และชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง มีจำนวน ๘ หมู่บ้าน มีราษฎรครอบครองที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์ ตามประเภทเขตกิจกรรมพิเศษของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง จำนวน ๑,๔๕๕ ราย รวมพื้นที่ ๔๐,๗๙๔.๕๘ ไร่

บริบทตำบลวังนกแอ่น มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง และภูเขา มีแม่น้ำเข็กไหลผ่านกลางตำบล จากทิศตะวันออก ไหลไปสู่ทิศตะวันตก มีหมู่บ้านตั้งอยู่กระจัดกระจายอยู่ริมสองฝั่งของแม่น้ำและภูเขา เหมาะกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย และฝั่งขวา รวมทั้งในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ประมาณร้อยละ ๘๐ ของพื้นที่ โดยมีชุมชนบ้านน้ำพรมซึ่งเป็นชุมชนที่ก่อตั้งมาก่อนประกาศกำหนดเขตอุทยานแห่งชาติเพียงชุมชนเดียวที่ถูกกันออกจากเขตป่าอนุรักษ์ ในพื้นที่ใจกลางพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์ด้านทิศเหนือ^๕ ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าทุ่งแสงหลวง ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น ตำบลชมพู ตำบลบ้านม่วง อำเภอวังทอง ตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ตำบลน้ำซุ่น อำเภอหล่มสัก ตำบลวังโป่ง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๖

^๕ สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

อย่างไรก็ดีข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ดังกล่าวนั้น แสดงให้เห็นเพียงบริบทพื้นที่ ปริมาณและจำนวนการกระจายของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ซึ่งไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย และฝั่งขวา แต่อย่างใด แต่ข้อมูลดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประกอบกับข้อมูลการศึกษาในการพิจารณาการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติฯ ของชุมชน ตามกรอบการวิจัย เพื่อต่อบัณฑิตอุปสรรคการวิจัยการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลกในลำดับต่อไป

ตารางที่ ๔.๒

แสดงข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

ลำดับที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวน (ราย)	จำนวน (ไร่)
ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง							
๑	บ้านชมพู	๓	ชมพู	เนินมะปราง	พิษณุโลก	๒๑๓	๘,๒๕๓.๓๘
๒	บ้านชำดอง	๙	ชมพู	เนินมะปราง	พิษณุโลก	๑๘๐	๓,๓๓๗.๑๓
๓	บ้านรักไทย	๗	ชมพู	เนินมะปราง	พิษณุโลก	๒๐๓	๖,๒๕๓.๗๗
๔	บ้านเผ่าไทย	๘	ชมพู	เนินมะปราง	พิษณุโลก	๒๘	๑,๗๕๔.๕๗

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัวของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก แสดงชุมชนต่างๆ ตามผลการวิจัย พบว่าพื้นที่ตำบลชมพู ที่ทำการศึกษามีทั้งหมด ๑๕ หมู่บ้าน ด้านการปกครองท้องถิ่นอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชมพู และชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง มีจำนวน ๔ หมู่บ้าน มีราษฎรครอบครองที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์ ตามประเภทเขตกิจกรรมพิเศษของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง จำนวน ๖๒๔ ราย รวมพื้นที่ ๑๙,๕๙๘.๘๕ ไร่

จากบริบทความเป็นมาของวิถีชุมชน เดิมทีตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง ขึ้นกับอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ต่อมาได้แยกตัวมาขึ้นกับกิ่งอำเภอเนินมะปรางเมื่อ ปี ๒๕๓๖^{๑๐} เหตุที่ชื่อตำบลชมพูนั้นมีหลายความคิดเห็น ในยุคร่วมสมัยคนทั่วไปที่เคยมีชีวิตผ่านยุคการก่อการกำเริบคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นสงครามกองโจรที่กินเวลาดั้งแต่ปี ๒๕๐๘ ถึง ๒๕๒๖ โดยมีการสู้รบกันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) และรัฐบาลไทยเป็นหลัก พื้นที่ในบริเวณที่มีการชุมนุมของ พคท. ในพื้นที่หนาแน่น ทางราชการจะกำหนดเรียกว่าพื้นที่สี่ชมพู ทำให้ผู้คนในยุค

^{๑๐} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ร่วมสมัยให้ความหมายว่าชื่อตำบลชมพูมาจากคำว่าพื้นที่สีชมพูของทางราชการ^{๑๑} อย่างไรก็ตาม การก่อการกำเริบคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยเสื่อมลงในปี ๒๕๒๓ หลังรัฐบาลประกาศนโรโฆกรรม และในปี ๒๕๒๖ พคท. เลิกก่อการกำเริบเด็ดขาด จึงมีการลงหลักปักฐานทำมาหากินของผู้คนในพื้นที่ต่อมา โดยในพื้นที่ตำบลชมพู มีหมู่บ้านรักไทย ซึ่งเป็นนามพระราชทานจากในหลวงรัชกาลที่ ๙ ที่เป็นหมู่บ้านก่อตั้งใหม่ในพื้นที่สู้รบมาก่อน อย่างไรก็ตามคำว่าตำบลชมพูนั้น อาจมาจากคำว่าชมพูเขา หรือชมพู ที่ต่อมาร่อนเป็นชมพู ปรากฏชื่อชมพูมาแต่โบราณ อย่างน้อยก็ในสมัยธนบุรีดังปรากฏในพระราชพงศาวดารเมื่อครั้ง ศีกะอะแซหุ่นกี้ พ.ศ.๒๓๑๘ เจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์ เมื่อครั้งถอนทัพถอนชาวเมืองออกจากเมืองพิษณุโลก ได้ไปพักชุมนุมไพร่พลจากพม่าอยู่ที่บ้านมุงดอนชมพู^{๑๒} เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้หนาแน่น อุทกสมบูรณไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีพื้นที่เป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขา หลังจากเหตุการณ์การก่อการกำเริบคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยสิ้นสุดลงในปี ๒๕๒๖ ทำให้ผู้คนเริ่มขยายพื้นที่ลงหลักปักฐานและมีการกระจายตัวของที่ทำกิน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่บริเวณด้านตะวันตกของตัวตำบล^{๑๓} เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ด้านตะวันออกอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ปัจจุบันตำบลชมพูมีหมู่บ้านตั้งอยู่บนที่ราบภูเขา ๔ หมู่บ้าน และที่ราบเชิงเขา ๑๑ หมู่บ้าน พื้นที่ส่วนใหญ่และเป็นแหล่งเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนาข้าว ไร่ข้าว มันสำปะหลัง สวนมะม่วง สวนยางพารา สวนลำไย สวนเงาะ จนในช่วงหลังมีผู้คนอพยพมาจากพื้นที่อื่นๆ เช่น หล่มสัก อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งรกรากจนเป็นชุมชน ๑๕ หมู่บ้านในปัจจุบัน^{๑๔}

อย่างไรก็ตามข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัวของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ดังกล่าวนั้น แสดงให้เห็นเพียงบริบทพื้นที่ ปริมาณและจำนวนการกระจายของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ซึ่งไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย และฝั่งขวา แต่อย่างใด แต่ข้อมูลดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประกอบกับข้อมูลการศึกษาในการพิจารณาการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติฯ ของชุมชน ตามกรอบการวิจัย เพื่อต่อบวัตฤประสงค์การวิจัยการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลกในลำดับต่อไป

^{๑๑} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทธโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓} สัมภาษณ์, พระครูสุภัทรวชิรวิบูลย์ (สุทิน), ผู้เจ้าคณะตำบลนีนมะปราง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๑๔} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชันทอง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

ตารางที่ ๔.๓

แสดงข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านมุง
อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

ลำดับที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวน (ราย)	จำนวน (ไร่)
ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง							
๑	บ้านมุง	๓	บ้านมุง	เนินมะปราง	พิษณุโลก	๑๑	๘๓.๑๙

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัวของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก แสดงชุมชนต่างๆ ตามผลการวิจัย พบว่าพื้นที่ตำบลบ้านมุง ที่ทำการศึกษาทั้งหมด ๘ หมู่บ้าน ด้านการปกครองท้องถิ่นอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านมุง และชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง มีจำนวน ๑ หมู่บ้าน มีราษฎรครอบครองที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์ ตามประเภทเขตกิจกรรมพิเศษของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง จำนวน ๑๑ ราย รวมพื้นที่ ๘๓.๑๙ ไร่

จากบริบทความเป็นมาของวิถีชุมชน พบหลักฐานในสมัยธนบุรีดังปรากฏในพระราชพงศาวดารเมื่อครั้ง ศึกอะแซห่วนก็ พ.ศ.๒๓๑๘ เจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์ เมื่อครั้งถอนทัพตอนชาวเมืองออกจากเมืองพิษณุโลก ได้ไปพักชุมนุมไพร่พลจากพม่าอยู่ที่บ้านมุงดอนชมพู^๕ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้หนาแน่น อุทกสมบูรณไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีพื้นที่เป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขา หลังเสร็จศึกสงคราม คงมีผู้คนบางส่วนลงหลักปักฐานอยู่อาศัยทำมาหากินสืบมา โดยชุมชนบ้านมุงมีการได้รับอนุญาตตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๙^๖ ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ชุมชนบ้านมุงได้มีผู้คนอยู่อาศัยสืบมาโดยต่อเนื่อง จนแม้ทางราชการจะได้มีการตรากฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๖๗ (พ.ศ. ๒๕๐๙) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ (กำหนดให้ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย ในท้องที่ตำบลชัยนาม ตำบลวังนกแอ่น ตำบลวังทอง ตำบลชมพู ตำบลท่าหมื่นราม และตำบลบ้านมุง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙ ครอบคลุมพื้นที่โดยรอบบ้านมุง แต่ทางราชการก็ได้มีการกันพื้นที่ชุมชนบ้านมุงออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งชุมชนบ้านมุงที่ถูกกันออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติในขณะนั้นตั้งอยู่บริเวณสองริมฝั่งคลองขุนฟุงกะไล ซึ่งเป็นแหล่งน้ำของชุมชน ที่มีต้นน้ำในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง^๗ เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีเอกสารกรรมสิทธิ์จากบริบทประวัติศาสตร์ ที่มีความเป็นมายาวนาน อยู่ติดกับ

^๕ สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) , เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^๖ สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) , เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^๗ สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

เขตพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติที่น่าสนใจ^{๑๘} นอกจากนี้ชุมชนบ้านมุงนับว่ามีพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงน้อยที่สุดในบริบทตำบลรอยต่ออุทยานแห่งชาติฯ อีกด้วย

อย่างไรก็ดีข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ดังกล่าวนั้น แสดงให้เห็นเพียงบริบทพื้นที่ ปริมาณและจำนวนการกระจายของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ซึ่งไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย และฝั่งขวา แต่อย่างใด แต่ข้อมูลดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประกอบกับข้อมูลการศึกษาในการพิจารณาการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติฯ ของชุมชน ตามกรอบการวิจัย เพื่อต่อบัณฑิตอุปสรรคการวิจัยการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลกในลำดับต่อไป

ตารางที่ ๔.๔

แสดงข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ลำดับที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวน (ราย)	จำนวน (ไร่)
ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย							
๑	บ้านแยง	๑	บ้านแยง	นครไทย	พิษณุโลก	๒๓๓	๒,๒๗๙.๓๓
๒	บ้านเข็กใหญ่	๔	บ้านแยง	นครไทย	พิษณุโลก	๓๕๘	๔,๖๗๙.๗๒
๓	บ้านประดู่สิน	๖	บ้านแยง	นครไทย	พิษณุโลก	๒๘๗	๕,๘๙๕.๓๓
๔	บ้านเข็กกลาง	๙	บ้านแยง	นครไทย	พิษณุโลก	๓๘๔	๒,๘๗๕.๘๙
๕	บ้านทศนานคร	๑๑	บ้านแยง	นครไทย	พิษณุโลก	๙๗	๗๗๑.๓๐
๖	บ้านเข็กพัฒนา	๑๒	บ้านแยง	นครไทย	พิษณุโลก	๑๐	๑,๑๙๑.๗๓

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัวของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก แสดงชุมชนต่างๆ ตามผลการวิจัย พบว่าพื้นที่ตำบลบ้านแยง ที่ทำการศึกษาทั้งหมด ๑๓ หมู่บ้าน ด้านการปกครองท้องถิ่นอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านแยง และชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีจำนวน ๖ หมู่บ้าน มีราษฎรครอบครองที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์ ตามประเภทเขตกิจกรรมพิเศษของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน ๑,๓๖๙ ราย รวมพื้นที่ ๑๗,๖๙๓.๓๐ ไร่

^{๑๘} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

จากบริบทความเป็นมาของชุมชนตำบลบ้านแยง ตำบลนี้เดิมอยู่ในเขตตำบลหนองกะท้าว อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ของอำเภอนครไทย ประมาณ ๒๙ กิโลเมตร ภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มสลับกับเนินเขา สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย และดินลูกรังปนดินเหนียวในบางพื้นที่ มีแหล่งน้ำในพื้นที่ คือ แม่น้ำเข็ก ลำคลองแยง ลำห้วยละเมย บึงสระหนองนาใหญ่^{๑๙} อดีตพื้นที่บริเวณตำบลบ้านแยง มีคนพักอาศัยประมาณ ๑๐ หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่นอีสานในการสื่อสาร^{๒๐} ต่อมาได้เกิดสงคราม ชาวบ้านจึงพากันอพยพย้ายถิ่นฐาน ระหว่างทางชาวบ้านคนหนึ่งพบรอยเท้ากวาง แล้วเดินตามรอยเท้ากวางไปจนเจอลำน้ำสายเล็กๆ และยังคงมองรอยเท้ากวางอยู่จนถึงริมตลิ่ง ก็มองดูแล้วพบเงาของตัวเองในน้ำ จึงเรียกชาวบ้านคนอื่นมาแยง ซึ่งคำว่าแยง มาจากภาษาลาว ที่แปลว่ามองดู จึงเกิดเป็นชื่อของคลองแยง พื้นที่แห่งนี้เป็นที่การเดินทาง และต่อมาได้รับผลกระทบจากยุคการก่อการกำเริบคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นสงครามกองโจรที่กินเวลาตั้งแต่ปี ๒๕๐๘ ถึง ๒๕๒๖ โดยมีการสู้รบกันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) และรัฐบาลไทยเป็นหลัก แต่ก็ยังมีบ้านของชาวบ้านดั้งเดิมหลงเหลืออยู่ หลังจากที่เกิดสงครามสงบลง ทุกอย่างเป็นปกติ ชาวบ้านกลับมาตั้งถิ่นฐานเหมือนเดิม ประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และได้ตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ตามชื่อคลองที่ได้พบ^{๒๑} ต่อมาได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ตั้งและเปลี่ยนแปลงเขตตำบลในท้องที่อำเภอ นครไทย และกิ่งอำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๓ ตั้งตำบลบ้านแยง แยกออกจากตำบลหนองกะท้าว มาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ตำบลบ้านแยง ยังมีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเขากระยาง ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๙๗๗ (พ.ศ. ๒๕๒๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ กำหนดให้ป่าเขากระยาง ในท้องที่ตำบลป่าแดง อำเภอชาติตระการ ตำบลนครไทย ตำบลหนองกะท้าว ตำบลบ้านแยง อำเภอ นครไทย และตำบลบ้านกลาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ อีกด้วย

อย่างไรก็ดีข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านแยง อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ดังกล่าวนั้น แสดงให้เห็นเพียงบริบทพื้นที่ ปริมาณและจำนวน การกระจายของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ซึ่งไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย และฝั่งขวา และป่าสงวนแห่งชาติป่าเขากระยาง แต่อย่างไร แต่ ข้อมูลดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประกอบกับข้อมูลการศึกษาในการพิจารณาการพัฒนาการจัดการ ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติฯ ของชุมชน ตามกรอบการวิจัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยการวิเคราะห์ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลกในลำดับต่อไป

^{๑๙} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐} สัมภาษณ์, นางลำยวง มณีโชติ, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนบ้านแยง อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ตารางที่ ๔.๕

แสดงข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่
ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ลำดับที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวน (ราย)	จำนวน (ไร่)
ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย							
๑	บ้านชำรุ้	๔	ห้วยเฮี้ย	นครไทย	พิษณุโลก	๒๑๕	๓,๗๐๗.๒๗
๒	บ้านแก่งลาด	๗	ห้วยเฮี้ย	นครไทย	พิษณุโลก	๗๓	๗๗๔.๔๓
๓	บ้านห้วยกอก	๑	ห้วยเฮี้ย	นครไทย	พิษณุโลก	๑๓๘	๒,๔๙๕.๒๐
๔	บ้านห้วยทราย	๖	ห้วยเฮี้ย	นครไทย	พิษณุโลก	๑๐๙	๒,๒๒๕.๐๘

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัวของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก แสดงชุมชนต่างๆ ตามผลการวิจัย พบว่าพื้นที่ตำบลห้วยเฮี้ย ที่ทำการศึกษาทั้งหมด ๑๐ หมู่บ้าน ด้านการปกครองท้องถิ่นอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเฮี้ย และชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง มีจำนวน ๔ หมู่บ้าน มีราษฎรครอบครองที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์ ตามประเภทเขตกิจกรรมพิเศษของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง จำนวน ๕๓๕ ราย รวมพื้นที่ ๙,๒๐๑.๙๘ ไร่

จากบริบทความเป็นมาของชุมชนตำบลห้วยเฮี้ย ตำบลนี้เดิมอยู่ในเขตตำบลบ้านแยง อยู่ทางทิศใต้ ของอำเภอนครไทย ประมาณ ๓๒ กิโลเมตร แยกออกจากตำบลบ้านแยงเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ มีสภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นเนินเขา มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร มีแม่น้ำคานและแก่งน้ำ เป็นแหล่งน้ำบริโภคและเพื่อการเกษตร มีความเป็นมาของชุมชนที่เล่าสืบกันมาว่าพ่อเฒ่าโสภา บุญญาฤทธิ ได้พาลูกหลานมาลงหลักปักฐานอยู่ในลำน้ำห้วยเฮี้ย ซึ่งมีที่มาของชื่อจากต้นไม้เขี้ยขึ้นอย่างหนาแน่น เป็นชุมชนตั้งอยู่ระหว่างสองลำห้วย คือ ลำห้วยเฮี้ย และลำน้ำคือ^{๒๒} ปัจจุบันคนในชุมชนเป็นชุมชนไทยภาษาถิ่นที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษพื้นที่ทั้งหมดในเขตตำบลอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง และเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเนินเพิ่ม ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๔๖๗ (พ.ศ. ๒๕๑๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ กำหนดให้ป่าเนินเพิ่ม ในท้องที่ตำบลนาบัว ตำบลบ่อโพธิ์ ตำบลเนินเพิ่ม ตำบลหนองกะท้าว และตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ โดยมีประกาศมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ก่อนการแยกมาตั้งตำบลห้วยเฮี้ยในภายหลังอีกด้วย

^{๒๒} สัมภาษณ์, นางชิว แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓} สัมภาษณ์, นายวิจิตร หล้าเรืองฤทธิ, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

อย่างไรก็ดีข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ดังกล่าวนั้น แสดงให้เห็นเพียงบริบทพื้นที่ ปริมาณและจำนวน การกระจายของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ซึ่งไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเนินเพิ่ม แต่อย่างใด แต่ข้อมูลดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประกอบกับข้อมูลการศึกษา ในการพิจารณาการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติฯ ของชุมชน ตามกรอบการวิจัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการ ความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลกในลำดับต่อไป

ตารางที่ ๔.๖

แสดงข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ลำดับที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวน (ราย)	จำนวน (ไร่)
ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง							
-	-	-	-	-	-	-	-

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐานและการกระจายตัวของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ไม่พบว่าพื้นที่ตำบลแก่งโสภา จากทั้งหมด ๑๓ หมู่บ้าน มีพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง เพียงแต่เป็นพื้นที่ที่อยู่ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติ และพื้นที่ส่วนใหญ่ร้อยละ ๗๐ อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำเข็ก และป่าสงวนแห่งชาติป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งขวา

จากบริบทความเป็นมาของชุมชนตำบลแก่งโสภา มีสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงและภูเขา พื้นที่ลาดเอียงจากทิศเหนือไปทิศใต้ โดยมีคลองม่วงหอม และแม่น้ำเข็ก เป็นแหล่งน้ำทางการเกษตรที่สำคัญของตำบล พื้นที่ร้อยละ ๗๐ อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำเข็ก ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑,๐๓๖ (พ.ศ. ๒๕๒๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ กำหนดให้ป่าน้ำเข็ก ในท้องที่ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ และป่าสงวนแห่งชาติป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งขวา ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๘๔ (พ.ศ. ๒๕๐๘) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ กำหนดให้ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งขวา ในท้องที่ตำบลดอนทอง อำเภอเมืองพิษณุโลก ตำบลบ้านยาง อำเภอวัดโบสถ์ ตำบลชัยนาม ตำบลวังนกแอ่น ตำบลบ้านกลาง และตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ รวมทั้งมีพื้นที่ติดกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ความเป็นมาของชุมชนแก่งโสภาพนั้น เดิมพื้นที่นี้เป็นเส้นทางผ่านที่พ่อค้าจากอำเภอนครไทยเดินทางผ่าน

และเป็นที่ตั้งค่ายพักค้างคืน ต่อมาเห็นว่าเป็นทำเลที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน จึงได้รวมตัวกันเป็นชุมชนขึ้นมาจนปัจจุบัน^{๒๔}

ตารางที่ ๔.๗

แสดงตารางสรุป การกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง
จำแนกตามประเภทของป่าอนุรักษ์ของทางราชการ

ชุมชน รอบ อช.ทุ่งแสงหลวง จ.พิษณุโลก		ประเภทของป่าอนุรักษ์ของทางราชการ				
		อุทยาน แห่งชาติทุ่ง แสงหลวง	ป่าสงวน แห่งชาติลุ่ม น้ำวังทอง	ป่าสงวน แห่งชาติ ป่าเขา กระยาง	ป่าสงวน แห่งชาติป่า เนินเพิ่ม	ป่าสงวน แห่งชาติ ป่าน้ำ เข็ก
อำเภอ นคร ไทย	ต.ห้วยเหี้ย	/			/	
	ต.บ้านแยง	/		/		/
อำเภอวังทอง	ต.แก่งโสภา		/			/
	ต.วังนกแอ่น	/	/			
อำเภอเนิน มะปราง	ต.ชมพู่	/	/			
	ต.บ้านมุง	/	/			
รวม		๕	๔	๑	๑	๒

สรุป จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ สภาพทั่วไปด้าน การกระจายตัว และบริบท ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จำแนกรายตำบล พบว่าพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ที่ทำการศึกษา ๓ อำเภอ ในอำเภอนครไทย อำเภอวังทอง และอำเภอเนินมะปราง มีชุมชนที่ตั้งอยู่ แบ่งตามประเภทของป่าอนุรักษ์ของทางราชการ ๒ ประเภท คือชุมชนในพื้นที่ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ๑ แห่ง ชุมชนในพื้นที่ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ๔ แห่ง โดยตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ป่าสงวนแห่งชาติป่าเนินเพิ่ม, ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขากระยาง และป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำเข็ก, ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง และป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำเข็ก, ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง และป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง, ตำบลชมพู่ อำเภอเนินมะปราง (เดิมคืออำเภอวังทอง) มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง และป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง และตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง และป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวัง

^{๒๔} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยับ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสภา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ทอง โดยแต่ละตำบลมีชุมชนจำแนกตามประเภทการแบ่งเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง พ.ศ. ๒๕๖๕ ทั้งประเภทชุมชนในเขตกิจกรรมพิเศษ ประเภท ๑ก ที่อยู่อาศัยในแหล่งต้นน้ำชั้น ๑ และชั้น ๒ และเขตกิจกรรมพิเศษ ประเภท ๑ข พื้นที่เป็นประเภทที่อยู่อาศัยนอกแหล่งต้นน้ำชั้น ๑ และชั้น ๒ มีเพียงตำบลแก่งโสภา ที่ไม่มีชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง แต่ทุกตำบลล้วนมีเขตพื้นที่อยู่ในหรือใกล้เคียงกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงทั้งสิ้น ดังนั้นข้อมูลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประกอบกับข้อมูลนโยบาย กฎหมาย และปัจจัยทางสังคม ในการพิจารณาประเด็นปัญหาและความต้องการ เพื่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ตามกรอบการวิจัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในลำดับต่อไป

๔.๑.๒ สภาพทั่วไปของ นโยบาย กฎหมาย และปัจจัยทางสังคม ของภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องทำการประเมินและศึกษาปัจจัยในด้านต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่มีพื้นที่ครอบคลุม ๓ อำเภอ คือ อำเภอนครไทย อำเภอวังทอง และอำเภอเนินมะปราง ซึ่งมีข้อจำกัด และปัจจัยทางด้านนโยบาย กฎหมาย และปัจจัยทางสังคม เพื่อสามารถตอบโจทย์การวิจัยในการสังเคราะห์วิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อสามารถนำเสนอ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้อย่างครอบคลุมและสามารถเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติ ภายใต้ข้อจำกัด โดยมีผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (nonparticipation observation) ผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งผู้นำชุมชน ประชาชน และบุคลากรภาครัฐ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ประเด็นหลัก ดังนี้

๔.๑.๒.๑ นโยบายของภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ ถึงการรับรู้ของนโยบายในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ พบว่า ในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง เป็นพื้นที่ได้รับการจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติเก่าแก่เป็นลำดับที่ ๓ และเป็นอุทยานแห่งชาติที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ ๓ ของประเทศ ผ่านช่วงเวลาสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์มายาวนาน มีความทับซ้อนของบริบทด้านการเมือง การทหาร ซึ่งส่งผลต่อความซับซ้อนของปัญหา และนโยบายของรัฐในหลายยุคสมัย ทำให้อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงเป็นหนึ่งในอุทยานแห่งชาติที่ได้รับผลกระทบจากหลายเหตุการณ์ที่ผ่านมา ดังตัวอย่างของพื้นที่ในอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ได้เคยมีโครงการวิจัยโดยสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาการบุกรุกที่ดินของอุทยานแห่งชาติฯ และเรื่องร้องเรียนในลำดับต้นๆ ของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ซึ่งพบว่าบริบทของพื้นที่อำเภอนครไทย พิษณุโลก ทั้งนครไทย ชาติตระการ วังทองหรือเนินมะปรางจะมีสภาพเหมือนกันประการหนึ่ง คืออยู่ในเขตป่าเป็นส่วนใหญ่ และบางส่วนก็อยู่ในเขต สปก. เช่น ตัวอย่างของพื้นที่อำเภอนครไทย มีพื้นที่ที่

มีเอกสารสิทธิ์ที่ออกโฉนดได้ประมาณ ๙ เพอร์เซ็นต์จาก ๑๐๐ เพอร์เซ็นต์ หมายความว่ามิโฉนดได้นอกนั้นจะเป็น ที่ดินสปก. แล้วก็อยู่ในเขตป่า แต่ว่าเป็นเขตป่าที่ได้รับการผ่อนผันให้อยู่ตาม มติกรม. ๓๐ มิ.ย. เมื่อปี ๒๕๔๐ นอกจากนี้พื้นที่บางส่วนของอำเภอนครไทย วังทอง และเนินมะปราง เคยเป็นพื้นที่สีชมพู และสีแดง เมื่อครั้งมีการสู้รบกันระหว่างทหารไทยกับผู้ก่อการคอมมิวนิสต์ (ผกค.) ในอดีต แต่เดิมพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ส่วนใหญ่จะไม่มีคนอยู่เลย จะมีแต่ทหารกับผู้สู้รบกัน ในภายหลังทางการขอให้คนบางกลุ่มกลับเข้ามาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓ สมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยรัฐบาลขอให้บุคคลเหล่านี้กลับเข้ามาดูแลพื้นที่ป่า ตามคำสั่งที่ ๖๖/๒๕๒๓ ซึ่งเป็นนโยบายที่ใช้การเมื่อนำการทหารตอนนั้น ซึ่งกระจายกันไปในพื้นที่ของอำเภอ นครไทย และอำเภอเนินมะปราง

อย่างไรก็ดี ในพื้นที่อำเภอ นครไทย ได้มีนโยบายของรัฐบาลด้านการจัดการที่ดินที่เพื่ออนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติ ส่วนใหญ่ชุมชนจะเป็นลักษณะของที่ดินที่อยู่และทำกินกันมาตั้งแต่อดีต มีลักษณะพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์เป็น สค.๑ สปก. และ น.ส.๓ ทำกินมานานตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ทางกรมได้ดำเนินการตามนโยบายทวงคืนผืนป่า เจ้าหน้าที่ได้เริ่มดำเนินการตรวจยึดโดยให้เหตุผลว่ามีชาวบ้านทำกินบุกรุกพื้นที่อุทยานภูหินร่องกล้า ทั้งนี้ประชาชนมีหลักฐานการทำกิน คือ ใบ ภบท.๕ แต่เดิมลักษณะพื้นที่มีสภาพเป็นป่า สภาพการครอบครองไม่มีแนวเขตรั้วที่ชัดเจน โดยในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๗ หลังจากที่ มีนโยบายของ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ตามคำสั่งที่ ๖๔/๒๕๕๗ และ ๖๖/๒๕๕๗๓ ในเรื่องการปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน หรือที่เรียกโดยทั่วไปว่า “แผนการทวงคืนผืนป่า” โดยกรมป่าไม้จะดำเนินการโดยจับยึดพื้นที่แล้วขีดวงพื้นที่ที่เป็นของรัฐและประชาชนออกจากกันอย่างเด็ดขาด จากนั้นนโยบายดังกล่าวส่งผลกระทบต่อประชาชนบางส่วน โดยเจตนาธรรมแล้ว แผนการทวงคืนผืนป่านั้นมีความมุ่งหมายที่จะทวงคืนผืนป่าจากนายทุน แต่อย่างไรก็ตามทางภาครัฐก็สามารถที่จะพูดคุยหรือทำความเข้าใจกับประชาชนกลุ่มดังกล่าวได้

การออกนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ ด้วยสาเหตุทางเศรษฐกิจของรัฐ ก็ทำให้เกิดความตื่นตัวของคนในชุมชนทุ่งแสลงหลวง อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้านั้นในปี ๒๕๓๖ พื้นที่ลุ่มน้ำคลองชมพู อำเภอเนินมะปราง ได้เคยเกิดปัญหาการจะให้สัมปทานระเบิดและไม้หินในพื้นที่ลุ่มน้ำชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก รวมถึงโครงการพัฒนาลุ่มน้ำคลองชมพู เพื่อก่อสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำชมพู ก่อให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มชาวบ้านในนาม "เครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำชมพู" เพื่อผลักดันให้ยกเลิกใบอนุญาตดังกล่าว โดยการรณรงค์และสำรวจข้อมูลความสำคัญของทรัพยากรในพื้นที่ และนำเสนอสู่สาธารณชน ให้ทราบถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ และร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) เพื่อศึกษาผลกระทบของการสร้างเขื่อน แม้ว่ากระบวนการทำงานจะถูกขัดขวางจากผู้มีอิทธิพล จนนำไปสู่การลอบสังหารแกนนำนักอนุรักษ์ แต่เส้นทางการทำงานของเครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำชมพู ก็ยังดำเนินต่อไป จนเกิดสมาชิกเครือข่าย คณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำชมพู (เครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำชมพู) ซึ่งได้ดำเนินการกิจกรรมด้านการเมือง เป็นกิจกรรมเชิงรณรงค์เพื่อปลูกฝังจิตสำนึก ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการเมืองที่มีผลต่อการทำมาหากินและความเป็นอยู่ กิจกรรมด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมการสร้างรายได้ให้กับสมาชิก รวมทั้งกิจกรรมเพื่อสังคม

กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ และนำไปปฏิบัติ และกิจกรรมขยายกลุ่มเป้าหมาย ขยายกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้น อาทิ กลุ่มเยาวชน และสตรี ผลสำเร็จของเครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำชมพูสามารถคัดค้านสัมปทานโรงโม่หินที่จะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในลุ่มน้ำชมพูตอนบน และเป็นผลให้เกิดการค้นพบวัตถุโบราณต่างๆ จนสามารถรวบรวมและจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ที่บ้านเฉลิมพระเกียรติที่บ้านชมพู เกิดการรวมตัวของกลุ่มชาวบ้านกลายเป็นเครือข่ายในการดูแลรักษาลุ่มน้ำชมพูตอนบน และการดูแลทรัพยากรป่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และเกิดงานวิจัยไทบ้านเพื่อหาข้อสรุปและผลกระทบของการสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ ในบริเวณอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง พบว่าบริเวณดังกล่าวเป็นเทือกเขาหินปูน มีโพรงน้ำใต้ดินมากมาย และอาจเป็นการทำลายต้นน้ำธรรมชาติ และถิ่นอาศัยของปลาถ้ำ และแหล่งขยายพันธุ์ของจระเข้ น้ำจืดสายพันธุ์ไทย ที่มีสัตว์เฉพาะถิ่นที่ค้นพบเป็นแหล่งเดียวของประเทศ คือ ปลาถ้ำพระวังแดง และปลาพลวงถ้ำ เป็นต้น

ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ กรมอุตุนิยมวิทยาพื้นฐานและการเหมืองแร่ ได้มีนโยบายสำรวจเพื่อกำหนดแหล่งหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ ต.บ้านม่วง-ล่าง อ.เนินมะปราง พิษณุโลก (ปริมาณสำรอง ๒.๐๑ ล้านเมตริกตัน) และแหล่งหิน ต.บ้านม่วง-บน อ.เนินมะปราง พิษณุโลก (ปริมาณสำรอง ๔.๗๗ ล้านเมตริกตัน) เพื่อโครงการเหมืองแร่อุตสาหกรรมชนิดหินปูน (เพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง) ของบริษัทเอกชนตามคำขอประทานบัตร ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสงวนเกือบ ๗๐๐ ไร่ บนเทือกเขาทุ่งแสลงหลวง และใกล้แหล่งชุมชนเพียง ๓๐๐-๔๐๐ เมตร โดยจะมีประชาชนได้รับผลกระทบใน ๔ หมู่บ้าน ประมาณ ๓,๐๐๐ ราย จากมลพิษทางอากาศ ฝุ่นละออง และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติจะถูกทำลาย ชาวบ้านได้ร่วมกันคัดค้านไม่เห็นด้วยการขอกำหนดแหล่งหินอุตสาหกรรมใน ต.บ้านม่วง เพราะการกำหนดแหล่งหิน เป็นขั้นตอนหนึ่งที่จะนำไปสู่การขอประทานบัตร ซึ่งชาวบ้านไม่เห็นด้วย ดังนั้นประชาชน ม.๑-๒-๓-๔ ต.บ้านม่วง จึงมีมติไม่ให้หน่วยงานใดมากำหนด พื้นที่ตำบลบ้านม่วงเป็นแหล่งหินอุตสาหกรรม และชาวบ้านต้องการรักษาทรัพยากรไว้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและรักษาไว้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติด้านภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ และเป็นส่วนผลักดันให้เกิดการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชน จนชุมชนบ้านม่วงเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดพิษณุโลกในระยะต่อมา ดังนั้นชุมชนบ้านม่วง จึงเป็นตัวอย่งที่ดีของชุมชนในการตระหนักจากผลกระทบของนโยบายภาครัฐ ที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศธรรมชาติในชุมชนบ้านม่วง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เป็นชุมชนที่มีเอกสารกรรมสิทธิ์และอยู่ในบริเวณรอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีพื้นที่ทับซ้อนกับอุทยานแห่งชาติน้อย แสดงให้เห็นถึงความรับรู้ของคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ที่มีหน้าที่ในการรักษา และร่วมกันจัดการให้ทรัพยากรธรรมชาติดำรงอยู่ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่คนในชุมชน โดยไม่ทำลายระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ชุมชนบ้านม่วงจึงมีความเหมาะสมในการเป็นพื้นที่ต้นแบบศึกษาเพื่อหาแนวทางพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้ตั้งจะศึกษาเพิ่มเติมในหัวข้อต่อไป

นอกจากนี้ ในส่วนของนโยบายการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ โดยใช้ฐานทางภูมินิเวศธรรมชาติ เพื่อนำมาจัดการให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนทุ่งแสลงหลวง ที่สามารถนำมาจัดการความรู้ให้เกิดคุณค่าแก่ชุมชนได้นั้น พบว่า ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก อันเป็นที่ตั้งของตำบลบ้านมุงนั้น ได้มีความพยายามของภาครัฐและเอกชน ในการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมต่างๆ โดยใช้ฐานทางภูมินิเวศธรรมชาติ เพื่อสร้างแรงดึงดูดให้มีการเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ในระยะ ๑๐ ปี ที่ผ่านมา โดยปรากฏในแผนพัฒนาจังหวัดพิษณุโลกระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๘๒) โดยเริ่มจากการส่งเสริมการจัดการด้านการเกษตรท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดสินค้าที่ได้รับการพัฒนาและประชาชนทั่วไปรู้จัก คือทุเรียนหลงรักไทย ที่นำแม่พันธุ์มาจากต้นทุเรียนหลงลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ให้มาในพื้นที่ปลูกในบ้านรักไทย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นการดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการผลิตและเพิ่มมูลค่าเกษตรเชิงเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรให้มีความโดดเด่นตามนโยบายของจังหวัดพิษณุโลก^{๒๕} นอกจากนี้ จังหวัดพิษณุโลกได้มีความพยายามดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยได้ดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสำคัญๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้ตลอดทั้งปี เป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ดังปรากฏผลเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมู่บ้านรักไทย อำเภอเนินมะปราง^{๒๖} รวมถึงการจัดโครงการสานใจสู่รักเนินมะปรางดินแดนค้างคาว โดยกำหนดจัดกิจกรรมนำนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบกล้วยและชอบปีนเขาขึ้นไปชมทิวทัศน์ด้านบนยอดเขาหินปูน พิชิตยอดเขาหินปูนที่บ้านมุง ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนแนวแอดเวนเจอร์ โดยมีที่ทำการปกครองอำเภอเนินมะปรางเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก^{๒๗} นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงกีฬาขึ้นในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง ได้แก่ งานวิ่งมาราธอนวิ่งไปให้เขาอดงานเนินมะปรางมาราธอน และงานวิ่งสร้างฝาย โดยมีที่ทำการปกครองอำเภอเนินมะปรางเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก^{๒๘} ในส่วนของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพิษณุโลก ได้มีการดำเนินนโยบายตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเตรียมความพร้อมแกนนำหมู่บ้าน ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี รุ่นที่๓ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยมีกลุ่มเป้าหมายจากอำเภอเนินมะปราง ๑๑ หมู่บ้าน และสามารถประเมินรวมถึงจัดประเภทชุมชนท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ทั้ง ๑๑ หมู่บ้าน ให้เป็นหมู่บ้านประเภท C ที่มีความโดดเด่นเฉพาะทาง โดยมุ่งเน้นการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม^{๒๙} เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นจากความสวยงามของภูผาหินและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ในส่วนของภาคส่วนกิจกรรมจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเนินมะปรางในระยะหลัง ได้มีโครงการปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพของจังหวัดพิษณุโลก กิจกรรมปิดเมืองปั่น เปิดเมืองกิน เยือนถิ่นสองแคว ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นต้นมา โดยความริเริ่มของผู้ว่า

^{๒๕} สัมภาษณ์, นายทวีศักดิ์ ล้อกา, ปลัดอำเภอเนินมะปราง, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๒๖} สัมภาษณ์, นางสาวกชกร พุทธคุณ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก, ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๒๗} สัมภาษณ์, ร้อยตรีแจ่ม มีบุญ, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๒๘} สัมภาษณ์, นายอธิปวัฒน์ ฉัตรกมลธรรม ผู้ประสานงานพื้นที่อำเภอเนินมะปราง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก, ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๒๙} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชันทอง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

ราชการจังหวัดพิษณุโลก^{๓๐} ที่ออกปิ่นจักรยานออกกำลังกายทุกวันอาทิตย์ พร้อมกับหัวหน้าส่วนราชการ ข้าราชการและประชาชนทั่วไปที่สนใจ ตามรอยพระราชจริยาวัตรอันงดงามของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการออกกำลังกายด้วยการปั่นจักรยาน และเป็นการกระตุ้นให้ภาคส่วนต่างๆ ในอำเภอเนินมะปรางได้เห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่^{๓๑} อย่างไรก็ตามโครงการดังกล่าวได้ดำเนินการมาต่อเนื่อง และในระยะที่ลงพื้นที่วิจัยนั้น เป็นระยะที่สมาคมการปั่นผาแห่งประเทศไทย ได้จัดกิจกรรมปั่น ปั่น ปลุก ปำนันทนาการภูผาหินบ้านมุง โดยเป็นกิจกรรมเชิญคู่รักให้มาร่วมปั่นผาจดทะเบียนสมรสในวันแห่งความรัก ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ โดยส่งเสริมให้กีฬาปั่นผาสามารถเสริมเศรษฐกิจท่องเที่ยวชุมชน ส่งเสริมสุขภาพ และเป็นการผดุงรักษาการท่องเที่ยวที่ปลอดภัย เพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากธุรกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และเป็นจุดเริ่มต้นเป็นโรงเรียนฝึกสอนนักกีฬาปั่นผาสำหรับในอนาคต ซึ่งควรมีการต่อยอดให้หน่วยงานในท้องถิ่นทำการออกแบบผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวปั่นเขานันทนาการ และการให้บริการแก่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ^{๓๒} ซึ่งสอดคล้องกับที่อธิบดีกรมป่าไม้ได้มีประกาศกรมป่าไม้ เรื่อง กำหนดให้บริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย ในท้องที่ตำบลเนินมะปราง และตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เป็นปำนันทนาการ เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๔ ลงในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๘ ตอนพิเศษ ๒๘๒ ง วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ กำหนดให้พื้นที่ในบริเวณเขาผาหมาตาย เขาคอกควาย เขาน้ำบั้ง และบริเวณเขาป่ามะม่วง ในพื้นที่ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง ให้เป็นปำนันทนาการ ในชื่อ “ปำนันทนาการภูผาหินบ้านมุง”^{๓๓} ซึ่งเป็นการดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการท่องเที่ยว ที่กรมป่าไม้ได้พยายามส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการประกาศจัดตั้งพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย ในท้องที่ตำบลเนินมะปรางเป็นปำนันทนาการ เพื่อพัฒนาพื้นที่ป่าที่มีทัศนียภาพสวยงามเป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่ป่าทั่วประเทศ โดยดำเนินการภายใต้แนวคิดใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืน เพื่อให้เกิดพลเมืองสร้างป่า ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทขับเคลื่อนการทำงาน โดยเฉพาะภาคประชาชนที่อยู่รอบๆ ปำนันทนาการภูผาหินบ้านมุง อันจะเป็นรากฐานสู่การร่วมกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อำเภอเนินมะปรางที่มีคุณภาพและยั่งยืน^{๓๔}

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่านโยบายของภาครัฐในระดับชาติ ที่มีเหตุผลความจำเป็นทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจ ได้ส่งผลกระทบต่อการจัดการบริหาร ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ทำให้อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ซึ่งมีความเก่าแก่เป็นอันดับที่ ๓ และมีขนาดใหญ่ที่สุดเป็นอันดับที่ ๓ ของประเทศไทย มีความซับซ้อนด้วยปัจจัยนานาประการ แต่อย่างไรก็ดี แม้บาง

^{๓๐} สัมภาษณ์, นางสาวกชกร พุทธคุณ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก, ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๓๑} สัมภาษณ์, นายอธิปวัฒน์ ฉัตรกมลธรรม ผู้ประสานงานพื้นที่อำเภอเนินมะปราง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก, ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๓๒} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชันทอง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๓๓} สัมภาษณ์, นายสาทิต วงษ์ตะวัน, เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าถ้าผาท่าพล อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๓๔} สัมภาษณ์, ร้อยตรีแจ่ม มีบุญ, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

ชุมชนที่อยู่โดยรอบอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงจะไม่มีเอกสารกรรมสิทธิ์แสดงความเป็นเจ้าของ แต่ก็มีควมตระหนักรู้ในฐานะผู้ร่วมกันพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดังปรากฏเหตุการณ์คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงในอำเภอเนินมะปราง ร่วมกันสร้างเครือข่ายเพื่อต่อต้านโครงการขนาดใหญ่ของรัฐในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ที่อาจทำลายทรัพยากรธรรมชาติในหรือโดยรอบชุมชนให้มีความเปลี่ยนแปลง และก่อเกิดการตื่นตัวและร่วมกันผลักดันการจัดการภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในชุมชนของตนเอง ให้เกิดความรับรู้

จนทำให้หน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับส่วนราชการในระดับจังหวัดและในส่วนกลาง ต่างเห็นความสำคัญของการส่งเสริมให้บริเวณพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวในมิติภูมินิเวศธรรมชาติ ผ่านการสร้างนโยบายและจัดกิจกรรมสร้างสรรค์และหลากหลาย รวมถึงการออกกฎหมายเพื่อพยายามผ่อนคลายนโยบายที่อำเภอเนินมะปรางซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ให้การท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ สามารถทำได้ อย่งถูกต้องภายใต้การกำกับควบคุมอย่างเป็นระบบ และเพื่อเอื้อให้กับหน่วยงานราชการในพื้นที่เช่นเทศบาลตำบล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล สามารถเข้ามามีบทบาทออกนโยบายและสร้างแผนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างหลากหลายและครอบคลุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเห็นได้ว่านโยบายของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระยะหลังล้วนมุ่งเน้นการจัดการอย่างยั่งยืนโดยไม่ทำลายป่าไม้และสิ่งที่มีอยู่เดิม ทั้งในบริบทสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมวิถีชีวิต เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่คู่กับชุมชนทุ่งแสลงหลวงได้อย่างยั่งยืนนั่นเอง

๔.๑.๒.๒ ข้อจำกัดและผลกระทบด้านกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในปัจจุบัน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินสภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่มีอยู่ในเบื้องต้น ซึ่งต้องศึกษาข้อจำกัดและผลกระทบด้านกฎหมาย ในด้านต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีข้อจำกัดทางกฎหมายในหลายประเด็น ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ โดยมุ่งที่จะวิเคราะห์ให้เห็นถึงศักยภาพของภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในมุมมองของภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ที่มีความเข้าใจต่อกฎหมายในบริบทที่แตกต่างกัน

จากผลการวิจัยพัฒนาการก่อนเกิดข้อจำกัดทางด้านกฎหมายในเบื้องต้น พบว่าในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เดิมนั้นเป็นพื้นที่ป่าเขาตงดิบ ดังในสมัยธนบุรีปรากฏในพระราชพงศาวดารเมื่อครั้ง ศักยะแหงุ่นกี พ.ศ.๒๓๑๘ เจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์ เมื่อครั้งถอนทัพตอนชาวเมืองออกจากเมืองพิษณุโลก ได้ไปพักชุมนุมไพร่พลจากพม่าอยู่ที่บ้านมุงดอนชมพู^{๓๔} บางชุมชนเช่นตำบลแก่งโสภา เป็นที่พักกางพักของนายพรานและคนเดินทางค้าขายในสมัยจารีตระหว่างพิษณุโลก นครไทย ไปจนถึงด่านซ้าย เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้หนาแน่น

^{๓๔} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีพื้นที่เป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขา^{๓๖} นโยบายของภาครัฐในสมัยต่อมาจึงได้จัดการบริหารภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง ให้เป็นอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ซึ่งมีความเก่าแก่เป็นอันดับที่ ๓ และมีขนาดใหญ่ที่สุดเป็นอันดับที่ ๓ ของประเทศไทย

นอกจากนี้จากความต้องการในการอนุรักษ์ป่าไม้ของภาครัฐในระยะต่อมา ทางรัฐบาลจึงได้ประกาศเพิ่มให้ พื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวงเป็นพื้นที่อนุรักษ์ประเภทอุทยานแห่งชาติ และป่าสงวนแห่งชาติ หลายฉบับต่อมา ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๐๖ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าทุ่งแสลงหลวงฯ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๖ ซึ่งมีพื้นที่ที่บังคับใช้มาจนถึงปัจจุบันตามกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าทุ่งแสลงหลวง ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น ตำบลชมพู ตำบลบ้านมุง ตำบลไทรย้อย อำเภอวังทอง ตำบลหนองกะทาว ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และตำบลน้ำซุน ตำบลแคมป์สน อำเภอหล่มสัก ตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ตำบลวังโป่ง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๘

พ.ศ. ๒๕๐๘ ป่าสงวนแห่งชาติป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งขวา ซึ่งมีพื้นที่ที่บังคับใช้ตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติมาจนถึงปัจจุบันตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวง ฉบับที่ ๘๔ (พ.ศ. ๒๕๐๘) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ กำหนดให้ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งขวา ในท้องที่ตำบลดอนทอง อำเภอเมืองพิษณุโลก ตำบลบ้านยาง อำเภอวัดโบสถ์ ตำบลชัยนาม ตำบลวังนกแอ่น ตำบลบ้านกลาง และตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ

พ.ศ. ๒๕๐๙ ป่าสงวนแห่งชาติป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย ซึ่งมีพื้นที่ที่บังคับใช้ตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติมาจนถึงปัจจุบันตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๖๗ (พ.ศ. ๒๕๐๙) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ ที่กำหนดให้ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย ในท้องที่ตำบลชัยนาม ตำบลวังนกแอ่น ตำบลวังทอง ตำบลชมพู ตำบลท่าหมื่นราม และตำบลบ้านมุง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ^{๓๗}

พ.ศ. ๒๕๑๕ ป่าสงวนแห่งชาติป่าเนินเพิ่ม ซึ่งมีพื้นที่ที่บังคับใช้ตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติมาจนถึงปัจจุบันตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวง ฉบับที่ ๔๖๗ (พ.ศ. ๒๕๑๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ กำหนดให้ป่าเนินเพิ่ม ในท้องที่ตำบลนาบัว ตำบลบ่อโพธิ์ ตำบลเนินเพิ่ม ตำบลหนองกะทาว และตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ

พ.ศ. ๒๕๒๕ ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขากระยาง ซึ่งมีพื้นที่ที่บังคับใช้ตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติมาจนถึงปัจจุบันตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวง ฉบับที่ ๙๗๗ (พ.ศ. ๒๕๒๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ กำหนดให้ป่าเขากระยาง ในท้องที่ตำบลป่าแดง อำเภอชาติตระการ ตำบลนครไทย ตำบลหนองกะทาว ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย และตำบลบ้านกลาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ

^{๓๖} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงพุด, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๓๗} สัมภาษณ์, นายทวีศักดิ์ ล้อกา, ปลัดอำเภอนินมะปราง, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

ต่อมาเกิดการก่อการกำเริบของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ที่เป็นสงครามกองโจรที่กินเวลาดั้งแต่ปี ๒๕๐๘ ถึง ๒๕๒๖ สู้รบกันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) และรัฐบาลไทยเป็นหลัก มีการช่มช้อยของผู้คนบนภูเขาสูงในบริเวณพื้นที่แถบนี้ และมีความพยายามของกองทัพและรัฐบาลในการปราบปราม มีการแผ้วทางป่าไม้ ก่อสร้างสาธารณูปโภคถนนหนทาง ด้วยความจำเป็นทางยุทธศาสตร์ในการปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์ในพื้นที่โดยรอบทุ่งแสลงหลวง ดังปรากฏประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๕๗ เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ซึ่งมีสถานะเทียบเท่าพระราชกฤษฎีกาที่ออกตามความในพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ กำหนดให้เพิกถอนเขตอุทยานแห่งชาติบริเวณที่ดินป่าทุ่งแสลงหลวงบางส่วน เพื่อใช้ประโยชน์ในราชการทหาร ในการตอบสนองนโยบายเพื่อปราบปรามคอมมิวนิสต์ในขณะนั้น โดยในพื้นที่ราบทางราชการได้แยกพื้นที่บางส่วนของอำเภอวังทองตั้งเป็น กิ่งอำเภอนิคมประจักษ์ เพื่อสะดวกแก่การควบคุมดูแล เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๙ จากนั้นความพยายามยุติการก่อการกำเริบนำมาสู่การนิรโทษกรรมซึ่งประกาศเมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๒๓ โดยนายกรัฐมนตรี เปรม ติณสูลานนท์ ลงนามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๖๖/๒๕๒๓ คำสั่งนี้มีผลสำคัญต่อความเสื่อมของการก่อการกำเริบของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทำให้ในปี ๒๕๒๖ การก่อการกำเริบได้ยุติลง ผู้คนได้เริ่มมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ และได้รับการยกฐานะเป็น อำเภอนิคมประจักษ์ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๖^{๘๘} และชุมชนได้เกิดการขยายตัวมากขึ้นในทุกบริบท^{๘๙} และมีการขยายพื้นที่ตั้งตำบลใหม่ทับซ้อนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เคยมีการประกาศไว้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๗

โดยภาครัฐได้มีความพยายามในการรักษาป่าไม้โดยการออกกฎหมายมาจำกัดพื้นที่อย่าง ต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ รัฐบาลได้ประกาศให้มีป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำเข็ก ซึ่งมีพื้นที่ที่บังคับใช้ตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติมาจนถึงปัจจุบันตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑,๐๓๖ (พ.ศ. ๒๕๒๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ กำหนดให้ป่าน้ำเข็กในท้องที่ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ ซึ่งเป็นการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ป่าไม้ของทางราชการฉบับล่าสุดที่มีผลบังคับใช้ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวงมาจนถึงปัจจุบัน

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการแสวงหาแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ทำให้ต้องพิจารณาในเบื้องต้นถึงข้อจำกัดการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ และการจัดการของภาครัฐและชุมชน

ในพื้นที่อนุรักษ์ประเภทป่าสงวนแห่งชาติที่ครอบคลุมโดยรอบพื้นที่ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงมาแต่เดิมนั้น จะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๘ และผ่านการพิจารณาเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ^{๙๐} ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ป่าสงวนแห่งชาติ มีข้อจำกัดในหลายประเด็น ดังปรากฏ ในมาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๖, ๑๖ ทวิ

^{๘๘} สัมภาษณ์, นายทวีศักดิ์ ล้อกา, ปลัดอำเภอนิคมประจักษ์, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๘๙} สัมภาษณ์, พระครูสุภัทรกิจวิบูลย์ (สุทิน), เจ้าคณะตำบลนิคมประจักษ์ อำเภอนิคมประจักษ์ จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๙๐} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชันทอง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนิคมประจักษ์ จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

ใจความโดยสรุปว่า ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ เว้นแต่ ในกรณีที่ป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมดหรือบางส่วนมีสภาพเป็นป่าไร่ ไร่ร้าง ไร่ร้างเก่า หรือทุ่งหญ้า หรือเป็นป่าที่ไม่มีไม้มีค่าขึ้นอยู่เลย หรือมีไม้มีค่าที่มีลักษณะสมบูรณ์เหลืออยู่เป็นส่วนน้อย และป่านั้นยากที่จะกลับฟื้นคืนดีตามธรรมชาติ ทั้งนี้ โดยมีสภาพตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีกำหนด โดยอนุมัติคณะรัฐมนตรี ให้ถือว่าป่าสงวนแห่งชาติในบริเวณดังกล่าวเป็นป่าเสื่อมโทรม ในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ ถ้าบุคคลใดได้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตดังกล่าวอยู่แล้วจนถึงวันที่ประกาศกำหนด เมื่อบุคคลดังกล่าวร้องขอ และอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายเห็นว่าบุคคลนั้นยังมีความจำเป็นเพื่อการครองชีพ อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้บุคคลดังกล่าวทำประโยชน์และอยู่อาศัยต่อไปในที่ที่ได้ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยอยู่แล้วนั้นได้ แต่ต้องไม่เกินยี่สิบไร่ต่อหนึ่งครอบครัว และมีกำหนดเวลาคราวละไม่น้อยกว่าห้าปี แต่ไม่เกินสามสิบปี ทั้งนี้ โดยได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับคราวแรก คราวต่อไป ต้องเสียค่าธรรมเนียม โดยการได้รับอนุญาตดังกล่าว มิให้ถือว่าเป็นการได้มาซึ่งสิทธิในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน สำหรับไม้ที่ได้ปลูกขึ้นภายในที่ดินที่ได้รับอนุญาต บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตต้องใช้ประโยชน์ในที่ดินตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในระเบียบที่อธิบดีกำหนด และจะให้บุคคลอื่นนอกจากบุคคลในครอบครัวเข้าทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวมิได้ และในกรณีที่บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตละทิ้งไม่ทำประโยชน์หรือไม่อยู่อาศัยในที่ดินที่ได้รับอนุญาตติดต่อกันเกินระยะเวลาสองปี หรือยินยอมให้บุคคลอื่นนอกจากบุคคลในครอบครัวเข้าทำประโยชน์ หรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในระเบียบที่อธิบดีกำหนด ให้อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจเพิกถอนการอนุญาตนั้น^{๔๑}

อย่างไรก็ดี สำหรับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงหลายแห่ง ปัจจุบันเป็นพื้นที่เป้าหมายดำเนินการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาล ภายใต้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ หากดำเนินโครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนแล้วเสร็จเมื่อใด จะมีแผนที่แสดงบริเวณพื้นที่อนุญาตที่ชัดเจน หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานใด มีโครงการที่จะพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในสิ่งสาธารณูปโภคที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชน เช่น การสร้างถนน ปรับปรุงเส้นทาง การไฟฟ้า ประปา เป็นต้น ในพื้นที่โครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน หากกิจกรรมดังกล่าวไม่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการได้ในกรอบพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตโดยไม่ต้องขออนุญาตกรมป่าไม้

ด้วยเหตุที่ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง ตั้งอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ประเภทอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งอยู่ในการกำกับดูแลและบริหารจัดการโดยสำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยาน สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม^{๔๒} จึงมีข้อจำกัดในเชิงการก่อสร้าง

^{๔๑} สัมภาษณ์, นายสาทิต วงษ์ตะวัน, เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าถ้ำผาท้อ อำเภอนิคมบ่งช้าง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๔๒} สัมภาษณ์, นายสุริยนต์ ชัยพันธ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอนิคมบ่งช้าง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

โครงสร้างพื้นฐาน ถนน ไฟฟ้า ประปา ซึ่งในส่วนนี้ชุมชนในพื้นที่ก็ประสบปัญหา และทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ได้พยายามหาทางแก้ไขปัญหาภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมายที่มีอยู่ ตัวอย่างที่เกิดขึ้นคือ

กรณีชุมชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ชาวบ้านหมู่ที่ ๓ บ้านชมพูเหนือ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จำนวน ๑๘๔ ครัวเรือน ที่ไม่มีไฟฟ้าใช้มากกว่า ๓๐ ปี ได้จัดกิจกรรมเดินขบวนเรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือติดตั้งไฟฟ้า เนื่องจากติดขัดเงื่อนไขต้องจ่ายค่าปลูกป่าทดแทนให้กรมป่าไม้ จำนวน ๒๕ ไร่ ในอัตราไร่ละ ๑๐,๙๐๖ บาท รวมเป็นเงิน ๒๗๔,๐๐๐ บาท ต่อมาทางหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาแก้ปัญหาโดยใช้ประเด็นทางกฎหมาย โดยสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๔ สาขาพิษณุโลก ได้พิจารณาการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติเพื่อขยายเขตไฟฟ้าช่วยชาวบ้าน และเห็นชอบให้ กฟผ.สาขาวังทอง เข้าใช้เขตป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย เพื่อขยายเขตระบบไฟฟ้า โดยวิธีปักเสาพาดสายให้กับบ้านชมพูเหนือ ต.ชมพู อ.เนินมะปราง พื้นที่ ๒๕ ไร่ มีกำหนดระยะเวลา ๓๐ ปี โดยผู้ใช้พื้นที่ต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการปลูกป่าทดแทน เพื่อการอนุรักษ์หรือรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ^{๔๓}

กรณีชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ราษฎรบ้านโปร่งพลู และหมู่บ้านใกล้เคียง ไม่มีไฟฟ้าใช้มานานกว่า ๕๐ ปีแล้ว ซึ่งเคยได้เสนอขอความต้องการไปในหลายรัฐบาลที่ จนในที่สุด จึงได้รับการอนุมัติให้ขยายเขตไฟฟ้าเข้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ สล. ๔ (ลำกระโดน) สาขากลุ่มบ้านเขานาว อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จ.พิษณุโลก จนสำเร็จ ซึ่งหน่วยฯ ดังกล่าวจัดตั้งขึ้นจากความร่วมมือระหว่างอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงและราษฎรบ้านโปร่งพลู หลังจากที่ได้รับการอนุมัติขยายเขตไฟฟ้าเข้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ สล. ๔ (ลำกระโดน) จึงทำให้หน่วยฯ ดังกล่าวมีไฟฟ้าใช้ เจ้าหน้าที่ปลอดภัยในการปฏิบัติงาน และยังเป็น การเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองดูแลป่าในเขตอุทยานทุ่งแสลงหลวงได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ ผลทางอ้อมทำให้ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงที่อยู่อาศัย ตามมติ ครม. ๓๐ มิ.ย. ๔๑ ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงได้มีไฟฟ้าใช้^{๔๔}

กรณีชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๕ ชาวบ้านหมู่ที่ ๓ บ้านน้ำคั้น ต.ชมพู อ.เนินมะปราง ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีประชากรเกือบ ๒๐๐ ครัวเรือน ประชากรกว่า ๑,๐๐๐ คน ชาวบ้านประสบปัญหาน้ำอุปโภค-บริโภค เพราะติดปัญหาเขตอุทยานฯ ปัจจุบันใช้วิธีตักน้ำลำห้วยมาขึ้นแท่งแจกจ่าย และได้รับบรรทุกน้ำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาให้บริการบรรเทาความเดือดร้อน เจาะบ่อน้ำบาดาล ในระยะยาว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องขออนุญาตจากสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพิษณุโลก เพื่อขอรับการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ หากผ่าน องค์กรบริหารส่วนตำบลชมพู ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จึงสามารถดำเนินการตั้งงบประมาณจัดสร้างสูบน้ำบาดาลมาใช้ต่อไปได้^{๔๕}

^{๔๓} สัมภาษณ์, นายทวีศักดิ์ ล้อกา, ปลัดอำเภอเนินมะปราง, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๔๔} สัมภาษณ์, นายทวีศักดิ์ ล้อกา, ปลัดอำเภอเนินมะปราง, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๔๕} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชื่นทอง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

นอกจากนี้ยังพบว่า มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ๒ ประเภท คือ องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบล

โดยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ ถึง ๒๕๔๖ (รวม ๕ ฉบับ) เป็นกฎหมายที่ครอบคลุมการดำเนินงานต่างๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล รวมไปถึงจัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ค้ำครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น จัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร บำรุงการไฟฟ้า หรือแสงสว่าง ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์ ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร ค้ำครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว^{๔๖}

ในขณะที่บางพื้นที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบล จึงมีบางส่วนอยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาล ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ครอบคลุมการดำเนินงานต่างๆ ให้เทศบาลมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของ ในการจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำและทางระบายน้ำ ที่จอดรถ การสาธารณสุขอุปโภค และการก่อสร้างอื่นๆ การส่งเสริม การฝึก และประกอบอาชีพ การส่งเสริมการท่องเที่ยว การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การส่งเสริมกีฬา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร การดูแลรักษาที่สาธารณะ^{๔๗}

แม้จะเห็นได้ชัดเจนว่าปัจจุบัน แม้สภาพของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ที่กลายเป็นชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรมที่ได้รับอนุญาตหรือไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ บางพื้นที่ไม่คงเหลือสภาพป่าไม้ดั้งเดิมแล้ว^{๔๘} แต่พื้นที่ส่วนใหญ่ก็ยังคงอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติหลายฉบับ ทั้งนี้หากพิจารณาจากแผนที่ท้ายกฎกระทรวง กำหนดเขตป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตตำบลทั้ง ๕ ตำบลที่ทำการศึกษานี้ จึงเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ผู้เข้าไปอาศัยตั้งไม่หรือโดยได้รับอนุญาต จากพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมและรักษาป่าสงวนแห่งชาติ ตามประกาศกระทรวง

^{๔๖} สัมภาษณ์, นายทวีศักดิ์ ล้อกา, ปลัดอำเภอเนินมะปราง, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๔๗} สัมภาษณ์, ร้อยตรีแจ่ม มีบุญ, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๔๘} สัมภาษณ์, ร้อยตรีแจ่ม มีบุญ, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมและรักษาป่าสงวนแห่งชาติ ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย จังหวัดพิษณุโลก (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ คือ ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพิษณุโลก ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่ ๔ แม้จะอยู่อาศัยยาวนานเพียงใดก็ไม่ถือว่าเป็นการได้มาซึ่งสิทธิในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗^{๔๙}

ทำให้ปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตตำบลทั้ง ๕ ตำบลที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ ไม่มีเอกสารกรรมสิทธิ์ และเมื่อพิจารณาจากแผนที่ท้ายกฎกระทรวง จะพบว่าพื้นที่ๆ มีเอกสารสิทธิ์เพียงบริเวณรอบๆ ที่ว่าการอำเภอเนินมะปราง ตำบลชมพู และบางส่วนของตำบลวังนกแอ่น เท่านั้น^{๕๐} จากการที่โดยรอบส่วนใหญ่เป็นที่ดินในการดูแลของกรมป่าไม้ หน่วยงานราชการทั้งส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น จึงไม่สามารถของบประมาณเพื่อสนับสนุนการสร้างอาคารจากทางภาครัฐในที่ครอบครองของเอกชนที่ได้รับอนุญาตให้อยู่อาศัยจากกรมป่าไม้ได้อย่างเต็มที่ แต่การของบประมาณในการสร้างอาคารในที่อื่นที่ไม่ใช่ที่ครอบครองของเอกชน ก็สามารถทำได้ในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่สาธารณะ แต่ปัญหาเรื่องการจัดสรรในอนาคตก็จะตามมา เนื่องจากต้องขอรับการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติทุกครั้งไป สิ่งเหล่านี้ยังคงเป็นข้อจำกัดทางกฎหมาย ที่ยังคงอยู่ในปัจจุบันและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อ การพิจารณาประเด็นในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในเชิงกายภาพ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อตอบโจทย์การวิจัยได้ต่อไป

๔.๑.๒.๓ ปัจจัยทางสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในปัจจุบัน

ก่อนที่ผู้วิจัยจะดำเนินการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในพื้นที่ชุมชนต่างๆ โดยรอบอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ในตำบลห้วยเฮี้ย ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย, ตำบลแก่งโสภา ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง, ตำบลบ้านม่วง ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง โดยผลการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงสภาพบริบทของชุมชนโดยรอบ

พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีระบบภูมินิเวศที่งดงามตามธรรมชาติ บางส่วนมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพื่อยังชีพ บางส่วนมีการให้บริการของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ที่พัก รวมถึงร้านอาหาร เพื่อรองรับประชาชนที่เข้ามาเยี่ยมชมความงามของพื้นที่ ซึ่งมีทั้งในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเอกชน ความหลากหลายทางชีวภาพอันงดงามของพื้นที่ทำให้พบความทับซ้อนของการจัดการระหว่างชุมชนและภาครัฐ ที่มุ่งหวังการจัดการตามวัตถุประสงค์เดียวกัน คือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีให้คงอยู่กับชุมชนของตนเอง แต่ด้วยปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ อาจทำให้ความพยายามในการอนุรักษ์ภูมินิเวศของคนใน

^{๔๙} สัมภาษณ์, นายสาทิศ วงษ์ตะวัน, เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าถ้ำผาทำพล อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๕๐} สัมภาษณ์, นายทวี กมลรัตน์ ผู้ใหญ่บ้านใหม่ชัยเจริญ หมู่ ๔ ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

ชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงไปตามความสนใจของผู้คนภายนอก ทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ และรักษาความดั้งเดิมของทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติไว้ให้คงอยู่

พื้นที่วิจัยในอำเภอนครไทย มีจุดแข็งจากปัจจัยทางกายภาพจากการพัฒนาของภาครัฐ ที่มีการตัดเส้นทางหลวงแผ่นดินผ่านพื้นที่ชุมชน ที่ทำให้เกิดการรับรู้ด้านเขตพื้นที่ระหว่างพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และพื้นที่ของชุมชน ค่อนข้างชัดเจน อย่างไรก็ตามในตำบลห้วยเฮี้ย ที่มีเขตติดต่อกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง บริบทของพื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตตำบลนี้เป็นเนินเขา และทั้งตำบลอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ที่มีความสมบูรณ์ทางภูมินิเวศธรรมชาติ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ฤดูฝนจะมีปริมาณน้ำมากและบางครั้งจะเกิดน้ำท่วมเฉียบพลันในบริเวณที่เป็นที่ลุ่ม ส่วนในช่วงฤดูแล้งน้ำจะแห้งขอดทำให้ประชาชนขาดแคลนน้ำในการอุปโภคและบริโภค คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา และมีส่วนที่เป็นชาวม้งที่อพยพมาจากชุมชนบ้านน้ำเข็กน้อย ในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงซึ่งนับถือศาสนาคริสต์ ประมาณร้อยละ ๑๐ ของตำบล แต่ทุกคนก็อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขตามวิถีชีวิตชนบท มีประเพณีวัฒนธรรมตามรูปแบบของชาวไทยอีสาน และนครไทย คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ปลูกข้าวโพด ทำสวนยางพารา ทำสวนปาล์ม ปลูกข้าว โดยคิดเป็นร้อยละ ๙๐ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในตำบล นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพปลูกมันสำปะหลัง และอื่นๆ สัตว์เศรษฐกิจในพื้นที่ที่สำคัญ ได้แก่ วัว กระบือ สุกร เป็ด ไก่

ในขณะที่ตำบลบ้านแยง บริบทของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มสลับเนินเขา อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และป่าสงวนแห่งชาติเขากระเฌียง ปัจจุบันสภาพป่าในพื้นที่เสื่อมโทรมจากการสัมปทานและการตัดไม้ทำลายป่าและการบุกรุกขยายพื้นที่ทำการเกษตรของประชาชน และนายทุนนอกพื้นที่ การคมนาคมของคนในชุมชนยังไม่ค่อยสะดวกนัก เนื่องจากร้อยละ ๘๕ เป็นถนนดิน และส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลาดชัน นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัยจากการที่พื้นที่ตำบลบางส่วนอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ของราชการ ชุมชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา มีวัดและที่พักสงฆ์ในตำบลรวม ๑๕ แห่ง และมีโบสถ์คริสต์ ๒ แห่ง คนในชุมชนอยู่อาศัยอย่างพอเพียงตามวิถีชนบทและชุมชนเครือข่าย นอกจากนี้ในแต่ละหมู่บ้านก็มีปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไป เช่น งานจักสาน และงานหัตถกรรม เป็นต้น โดยมีปราชญ์ชาวบ้านใน ๖ หมู่ จากทั้งหมด ๑๓ หมู่บ้าน และมีการรวมตัวของมวลชนจัดตั้งในชุมชนของทางราชการ ๑๑ กลุ่ม เช่น ลูกเสือชาวบ้าน ชมรมอาสาพัฒนาชุมชน ไทยอาสาป้องกันชาติ คณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน เป็นต้น คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

พื้นที่วิจัยในอำเภอวังทอง มีจุดแข็งจากความเป็นชุมชนลุ่มน้ำ ที่มีการตระหนักรู้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ โดยตำบลวังนกแอ่น ในพื้นที่ใกล้เคียงและอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ในเขตอำเภอวังทอง บริบทพื้นที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง และภูเขา พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ประมาณร้อยละ ๘๐ ของพื้นที่ มีแม่น้ำเข็กไหลผ่านกลางตำบล จากทิศตะวันออก ไหลไปสู่ทิศตะวันตก มีหมู่บ้านตั้งอยู่กระจุกกระจายอยู่ริมสองฝั่ง ของแม่น้ำและภูเขา ซึ่งเหมาะกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ อาชีพคนในชุมชนส่วนใหญ่ ทำไร่ ทำสวน มันสำปะหลัง ข้าวโพด ทำสวนผลไม้ ปลูกยางพารา เลี้ยงสัตว์ ไก่ สุกร โค กระบือ ค้าขายอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น เครื่องปั้นดินเผา ทำถังขยะจากยางรถยนต์ กลั่นสุราพื้นบ้าน และรับจ้างทั่วไป คนในตำบลวังนกแอ่น มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ตั้งหมู่บ้านอยู่เป็นกลุ่ม มีความสัมพันธ์กัน

แบบเครือญาติ ชุมชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา มีวัดและที่พักสงฆ์ในตำบลรวม ๓๗ แห่ง โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน

ในพื้นที่ตำบลแก่งโสภา ในเขตอำเภอวังทอง บริบทพื้นที่มีลักษณะสภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของตำบล เป็นที่ราบสูงและภูเขา พื้นที่ลาดเอียงจากทิศเหนือไปทิศใต้ โดยมีคลองม่วงหอมและแม่น้ำเข็กเป็นแหล่งน้ำการเกษตรที่สำคัญของคนในชุมชน ปัจจุบันพื้นที่ประมาณร้อยละ ๗๐ ของตำบลอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ได้แก่ ป่าลุ่มน้ำเข็ก ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งขวา รวมทั้งยังมีพื้นที่อยู่ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง คนในชุมชนมีพื้นเพมาจากหลายพื้นที่ จากการที่เดิมบริเวณแก่งโสภาเป็นปางพักของนักเดินทางค้าขายจากนครไทย แต่ก็อยู่อาศัยกันอย่างพึ่งพาอาศัยและสามัคคี คนในชุมชนส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๘ นับถือศาสนาพุทธ มีวัดและที่พักสงฆ์ ๑๐ แห่ง และโบสถ์คริสต์ ๑ แห่ง ปัจจุบันคนในชุมชน ร้อยละ ๗๐ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ มันสำปะหลัง ข้าว อ้อย ข้าวโพด ยางพารา มะม่วง มีกลุ่มอาชีพ ๘ กลุ่ม เช่น กลุ่มอาชีพทอผ้าจากฝ้ายและไหม ทำผ้านวม ทำไม้กวาดดอกหญ้า จักสานไม้ไผ่ มะม่วงแปรรูป เป็นต้น

พื้นที่วิจัยในอำเภอเนินมะปราง โดยพื้นฐานความเป็นมาแยกมาจากอำเภอวังทองในสมัยหลัง ยุคที่มีความจำเป็นของทางราชการในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ แต่พบว่าชุมชนที่ตั้งมาช้านานในอำเภอนี้มีความดั้งเดิมและเก่าแก่บนฐานความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติ จากความพยายามของรัฐเพื่อเข้ามาบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ที่อาจส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนเนินมะปรางในหลายครั้งที่ผ่าน ทำให้ปัจจุบันคนในชุมชนมีจุดแข็งจนอาจเป็นวัฒนธรรมชุมชน ที่มีความร่วมมือร่วมใจ จากการที่คนในชุมชนเล็งเห็นความสำคัญของทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติ มีความรักสามัคคี ทั้งโดยที่คนในอำเภอเนินมะปรางมีสถิติประชากรส่วนใหญ่ นับถือพระพุทธศาสนาถึงร้อยละ ๙๙ ที่มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจในการระดมแนวคิดและร่วมกันหาทางออกและสร้างเครือข่ายร่วมกันในการช่วยกันจัดการทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติ

ในพื้นที่ตำบลชมพู ในเขตอำเภอเนินมะปราง บริบทพื้นที่มีลักษณะสภาพเป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขา ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย และอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีหมู่บ้านตั้งอยู่บนที่ราบภูเขา ๔ หมู่บ้าน และที่ราบเชิงเขา ๑๑ หมู่บ้าน คนในชุมชนมีวิถีชีวิตเรียบง่าย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา มีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน โดยมีวัดและที่พักสงฆ์รวม ๒๗ แห่ง ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทั้งทำนาข้าว ไร่ข้าวโพด ไร่มันสำปะหลัง สวนมะม่วง สวนลำไย สวนเงาะ สวนยางพารา และเลี้ยงสัตว์ และอาชีพเสริมในการทอผ้าไหม จักสาน ทำไม้กวาด ทอผ้าไหม แปรรูปอาหาร เป็นต้น

อย่างไรก็ดีจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสีย ในตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง มีจุดแข็งจากปัจจัยด้านสังคม และวัฒนธรรม ที่เป็นชุมชนชนบทและมีความสัมพันธ์ในชุมชนแบบญาติพี่น้อง และคนในชุมชนมีองค์ความรู้ภูมิปัญญาในวิถีชีวิตที่เข้มแข็ง โดยนายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป^{๕๐}ในพื้นที่ชุมชนบ้านนามุง หมู่ ๑ ตำบลนามุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ที่เข้ามาเป็นเครือข่ายจิตอาสาในการพัฒนาชุมชนบ้านนามุง ชุมชนที่อยู่ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ซึ่งผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ในขณะที่เข้ามา มีบทบาทช่วยเหลืองานของวัดบ้านม่วง วัดศูนย์กลางชุมชนที่มี

^{๕๐} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนามุง หมู่ ๑ ตำบลนามุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ความเก่าแก่ของบ้านมุงและอำเภอเนินมะปราง ซึ่งนายประสิทธิ์ได้กล่าวถึงจุดแข็งของชุมชนเนินมะปรางไว้ว่า^{๕๒}

“คนในหมู่บ้านก็เป็นญาติพี่น้องกันหมด ช่วยเหลือกัน มีอะไรก็บอกก็กล่าวกัน วัดก็ช่วยในเรื่องเป็นศูนย์กลางบอกข่าว” ประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

การที่พื้นที่ในอำเภอเนินมะปราง อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ประเภทป่าสงวนแห่งชาติและอุทยานแห่งชาติ ที่เป็นข้อจำกัดในการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น เช่น การจัดทำงบประมาณมาสร้างถนนเส้นใหม่ในพื้นที่ หรือการจัดให้บริการตั้งน้ำประปา บนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ที่ทำไม่ได้ หรือมีขั้นตอนทางกฎหมายมากมาย ทำให้ส่งผลเสียทั้งทางเศรษฐกิจ และต่อเนื่องไปส่งผลกระทบต่อกับปัจจัยด้านสังคมในชุมชน แต่ผู้คนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชนทุ่งแสลงหลวงก็มีภูมิองค์ความรู้ ก็สามารถดำรงชีวิตและหารายได้ใน การเลี้ยงชีพได้อย่างสร้างสรรค์บนฐานของวัฒนธรรมองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาช้านาน ซึ่งหากพิจารณาจากความเป็นมาของชุมชนในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จะเห็นได้ว่ามีผู้คนอพยพมาจากหลายพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนชาวไทหล่ม ไทด่านซ้าย หรือชาวอีสาน จะมีภูมิปัญญาด้านการทอผ้า จักสาน ตัดตัวมาด้วย และเป็นองค์ความรู้สำคัญที่ทำให้สามารถต่อยอดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในชุมชนได้อีกด้วย

ดังที่ปรากฏในชุมชนบ้านมุง โดยนายพิทักษ์ สายคำดี ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ได้กล่าวถึงจุดแข็งของชุมชนในอำเภอเนินมะปรางไว้ว่า^{๕๓}

“ภูมิปัญญาที่มีอยู่ เช่น การทำผ้ามัดย้อม หรือวิถีดำรงชีวิต ก็เป็นจุดสำคัญที่เอามาต่อยอดสร้างให้คนที่มาเที่ยวในหมู่บ้านเขาสนใจ คือเขามาดูเขาสวยๆ แล้วก็มารู้ว่า นอกจากเขาสวยเขาหินงามๆ แล้ว คนที่อยู่ตรงนี้ก็มีความดีๆ แล้วเราก็ทำเป็นศูนย์เรียนรู้ไปด้วย คนที่มาก็ได้ทั้งเที่ยว ได้ทั้งเรียนรู้ คนในหมู่บ้านก็ได้ภูมิใจที่ได้สอนการทำผ้า ไม่ให้ความรู้มันหาย” พิทักษ์ สายคำดี (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

จากการสังเกตของผู้วิจัย หมู่บ้านมุง เป็นชุมชนเก่าแก่ที่ได้รับความสำคัญจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมากในระยะ ๑๐ กว่าปีมานี้ จากเดิมชุมชนนี้เป็นชุมชนชนบทที่มีทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติงดงาม แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ภาครัฐพยายามเข้ามาให้สัมปทานแก่นายทุน ทั้งการระเบิดหิน หรือโครงการสร้างเขื่อน ที่อาจทำลายภูมินิเวศธรรมชาติ คนในพื้นที่จึงตื่นตัว สร้าง

^{๕๒} สัมภาษณ์, นายสายทอง ทาสี, ผู้ประกอบการนำเที่ยวชุมชนบ้านนา มุง หมู่ ๕ ตำบลนา มุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๕๓} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

เครือข่าย และเปลี่ยนความรู้ และร่วมกันสร้างองค์ความรู้ให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนเกิดการตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติ จนต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ได้มีประกาศกรมป่าไม้ เรื่อง กำหนดให้บริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้ายในท้องที่ตำบลเนินมะปราง และตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกเป็นป่านันทนาการ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐที่อาจเคยเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อผลทางเศรษฐกิจของรัฐ มาเป็นการร่วมกันกับคนในชุมชนเพื่อร่วมกันสร้างอัตลักษณ์และคุณค่าให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่คนในชุมชนเอง

ภาพที่ ๔.๑ ภูผาหินนันทนาการ ในเขตตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง ซึ่งมีประกาศกรมป่าไม้ กำหนดให้บริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติฯ เป็นป่านันทนาการ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๔ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่

ในส่วนของผลกระทบของข้อจำกัดด้านการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินของคนในชุมชนทุ่งแสลงหลวง ซึ่งแม้ในที่ป่าสงวนแห่งชาติจะมีกฎหมายที่คล้ายข้อจำกัดและสามารถอนุญาตให้มีชุมชนได้ตามเหตุผลทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่การอนุญาตก็เป็นไปในลักษณะชั่วคราว และผู้ครอบครองไม่สามารถมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้เหมือนโฉนด หรือ น.ส.๔ก. ที่สามารถทำการซื้อขายจำนำแยกไปให้แก่ผู้อื่น ผลของกฎหมายดังกล่าว ส่งผลกระทบแก่คนในชุมชนในประเด็นด้านการรักษามูลาเนาและไม่โยกย้ายถิ่นฐานเช่นกัน ตัวอย่างเช่นในระยะการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา หรือ โควิด ๑๙ ในระยะที่ผ่านมา ส่งผลถึงการลดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจากภาวะเศรษฐกิจชะลอตัว ทำให้ส่งผลต่อการโยกย้ายถิ่นฐานกลับภูมิลำเนาของประชากรวัยทำงานที่มีภูมิลำเนากำเนิดในพื้นที่อำเภอเนินมะปรางบางส่วนในระยะ ๑ ถึง ๓ ปี ที่ผ่านมาจำนวนหนึ่ง โดยพระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของชุมชน หลังการเกิดขึ้นของกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนบ้านมุง ไว้ว่า^{๔๔}

^{๔๔} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) , เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

“แต่ก่อนก็เจียบมะในวัดเนี้ย หลังๆ มาคนมาเที่ยวกันเยอะขึ้น ชาวบ้านก็มีรายได้จากนักท่องเที่ยว ญาติโยมที่มีที่ทาง มีลูกหลานตงงานมาจากกรุงเทพ ก็มีกลับมาเปิดเป็นที่พัก ร้านอาหาร แม้จะไม่มากมายแต่ก็ทำให้อยู่ได้” พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

จากมุมมองดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า บริบทชุมชนของคนเนินมะปรางนั้น แม้จะมีข้อจำกัดด้านกรรมสิทธิ์ในที่ดิน แต่ก็มีการทำกินที่ได้รับอนุญาตจากกรมป่าไม้ ที่ไม่สามารถขายหรือส่งต่อกับบุคคลอื่นได้นอกจากลูกหลาน ทำให้เมื่อเศรษฐกิจในภาพรวมชะงักงัน และมีการโยกย้ายกลับถิ่นเดิมตามภูมิลำเนาของคนเนินมะปราง จึงสามารถพลิกฟื้นสถานการณ์จากไร่สวนรกร้างให้กลายเป็นสถานที่ชมธรรมชาติที่สวยงามและน่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดรายได้ในชุมชน การส่งผลให้มีการไหลกลับของทุนทรัพยากรมนุษย์ ที่มีปัจจัยด้านชีวสังคม และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พร้อมในการลงทุนกับการสร้างสถานประกอบการแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ขึ้นในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดน่าสนใจในอำเภอเนินมะปราง ได้เกิดขึ้นกระจุกกระจายทั่วไปในพื้นที่ ในระยะรอบปีที่ผ่านมา

สรุป นอกจากการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบันแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า พื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวงมีสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยภูมินิเวศธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ แหล่งต้นน้ำลำธาร และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ซึ่งในอดีตผู้คนสามารถใช้อรรถความรู้ในการยังชีพจากทรัพยากรธรรมชาติตามปกติวิสัย ทั้งการทำเกษตรกรรม และการจับสัตว์ป่าต่างๆ และอยู่ดำรงชีวิตโดยพึ่งพิงกับความอุดมสมบูรณ์ทางภูมินิเวศธรรมชาติภายใต้องค์ความรู้ที่สืบทอดในชุมชน ที่ผสมกับความเชื่อวิถีชีวิต หล่อหลอมเป็นแนวคิดทัศนคติของคนในชุมชนรอบทุ่งแสงหลวง ซึ่งหากขาดความอุดมสมบูรณ์จากป่าและน้ำ ผู้คนก็ไม่สามารถยังชีพอยู่ได้ การประกาศให้พื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง เป็นเขตอนุรักษ์ทั้งประเภทป่าสงวนแห่งชาติ หรืออุทยานแห่งชาติ เป็นการอนุรักษ์สิ่งต่างๆ ทางภูมินิเวศธรรมชาติ ให้คงอยู่ จากการขยายตัวของชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงไปทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะหลัง ที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การทำลายป่าไม้สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพจากเครื่องมือทันสมัย และความต้องการในการเข้ามาใช้พื้นที่ในการตอบสนองประโยชน์ของกลุ่มทุน ทำให้วัตถุประสงค์ของทางราชการในการอนุรักษ์ทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติ และวัตถุประสงค์ของการรักษาสืบทอดองค์ความรู้ทางภูมินิเวศธรรมชาติ ของคนในชุมชน สอดคล้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เมื่อมีความพยายามที่จะเข้ามาหยิบใช้ประโยชน์จากทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติในชุมชนของคนนอกชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่มีที่มาจากทางหน่วยงานทรัพยากรธรรมชาติที่คนในชุมชนช่วยกันมีส่วนร่วมรักษามาตั้งแต่บรรพบุรุษ กระบวนการทางวัฒนธรรม การเคลื่อนไหว การถ่ายทอดและส่งต่อองค์ความรู้ ทั้งหมดส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลง และเป็นสิ่งที่สามารถใช้เพื่อรักษาบริบททางภูมินิเวศธรรมชาติ ในการเฝ้าระวัง ป้องกันการบุกรุก ช่วยรักษา และสามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการ ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลกได้

ดังนั้นงานนี้ จึงศึกษาเพื่อหา องค์ประกอบศักยภาพที่สำคัญต่อ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ภายใต้ศักยภาพของระบบนิเวศวิทยา

อย่างยั่งยืน ใน ๓ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ในวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อถอดบทเรียน และสร้างแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

โดยจำเป็นต้องวิเคราะห์ประเด็น สภาพทั่วไปด้าน ปัญหา ของภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก สภาพทั่วไปด้าน การจัดการความรู้ ภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และสิ่งสำคัญที่สุด จำเป็นต้องศึกษาสภาพทั่วไปด้าน ความต้องการของชุมชน ใน การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ดังจะได้แสดงให้เห็นในหัวข้อต่อไป

๔.๑.๓ สภาพทั่วไปด้าน ปัญหา ของภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

การศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเพื่อวิเคราะห์แนวการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาปัจจัยในด้านต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่มีพื้นที่ครอบคลุม ๖ ตำบล ใน ๓ อำเภอ คือ ตำบลห้วยเขย ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย ตำบลวังนกแอ่น ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง ตำบลชมพู ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง ซึ่งมีสภาพปัญหาทั่วไปด้านภูมินิเวศธรรมชาติ เพื่อสามารถตอบโจทย์การวิจัยในการสังเคราะห์วิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อสามารถนำเสนอ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้อย่างครอบคลุมและสามารถเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติภายใต้ข้อจำกัด โดยมีผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (nonparticipation observation) ผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งผู้นำชุมชน ประชาชน และบุคลากรภาครัฐ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบ่งผลการศึกษารายตำบลได้ ดังนี้

ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย เป็นตำบลที่ตั้งขึ้นใหม่และมีพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่ของป่าอนุรักษ์ของทางราชการสองประเภท ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง พ.ศ. ๒๕๐๖ และ ป่าสงวนแห่งชาติป่าเนินเพิ่ม พ.ศ. ๒๕๑๕ มีพื้นที่ๆ ภูมินิเวศธรรมชาติดั้งเดิมถูกใช้เพื่อการยังชีพและมีความไม่ชัดเจนในด้านการครอบครองพื้นที่อยู่บ้าง เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติ เป็นเนินเขา ที่ถูกแผ้วถางเพื่อทำเกษตรกรรม มีพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม^{๕๕} แต่ด้วยความที่ตำบลนี้อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๔-๕๐๐ เมตร ทำให้มีลักษณะภูมิอากาศดี อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการและการพัฒนาในเขตพื้นที่ของหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่เป็นไปได้อย่างล่าช้า เนื่องจากติดขัดในเรื่องระเบียบข้อบังคับกฎหมายที่ตัวตำบลตั้งอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ซึ่งอาจส่งผลดีในแง่ของการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างหรือต่อเติมสิ่งใดๆ ลงไปในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จะต้องได้รับการพิจารณาและเห็นชอบจาก

^{๕๕} สัมภาษณ์, นายวิจิตร ภูญาเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อน อย่างไรก็ตามก็ดี คนในตำบลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และบาง ส่วนประกอบอาชีพค้าขายหัตถกรรมของชุมชน ซึ่งนางชิว แซ่หลอ ได้กล่าวถึงความรับรู้ในสถานะ กรรมสิทธิ์ของบ้านของตนที่ตั้งอยู่ในตำบลห้วยเสี้ยไว้ว่า^{๕๖}

“ร้านค้าบางส่วนเป็นพื้นที่ป่า แต่ก็ออกเลขที่บ้านได้ แต่ก็ไม่ใช่ของเราละ...
ที่ของหลวง” ประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

นอกจากนี้ ชุมชนตำบลห้วยเสี้ย เมื่อถึงฤดูหลังเก็บพืชไร่ ก็ยังมีการเผาฟางเพื่อเตรียม สำหรับกำจัดวัชพืชและเตรียมปลูกพืชผลทางการเกษตร รวมไปถึงปัญหาการเผาป่าเพื่อเก็บของป่า ส่งผลกระทบต่อทางสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดมลพิษในช่วงหน้าฤดูแล้งเป็นประจำ^{๕๗} และเมื่อถึงฤดูแล้ง เนื่องจากตำบลเป็นพื้นที่บนเนินเขา จึงทำให้แหล่งน้ำใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอ และปัจจุบันชุมชน ขยายตัวขึ้นทำให้เกิดปัญหาการจัดการขยะ^{๕๘}

ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย เป็นตำบลที่แยกมาจากตำบลหนองกะท้าว มีพื้นที่ทับซ้อน กับพื้นที่ของป่าอนุรักษ์ของทางราชการสองประเภท ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง พ.ศ. ๒๕๐๖ ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขากระยาง พ.ศ. ๒๕๒๕ และป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำเข็ก พ.ศ. ๒๕๒๗ ภูมินิเวศธรรมชาติดั้งเดิมสอดคล้องกับภูมิประเทศโดยทั่วไปที่เป็นที่ราบลุ่มสลับกับเนินเขา ชุมชน บางส่วนตั้งอยู่บนป่าอนุรักษ์ จากการที่ตำบลนี้เป็นชุมชนที่เกิดจากการเป็นเส้นทางผ่านระหว่างเมือง มาตั้งแต่สมัยโบราณ ที่จะมีการเดินทางจากเมืองในที่ราบลุ่มแม่น้ำน่านไปเมืองโบราณนครไทย มา ตั้งแต่สมัยสุโขทัย และเกิดการตั้งลงหลักปักฐานของผู้คนในยุคหลัง และโดยสภาพภูมิศาสตร์ในการ เป็นเส้นทางเดินทางระหว่างภูมิภาคในระยะการพัฒนาหลังการปราบปรามคอมมิวนิสต์

ภาพที่ ๔.๒ ป้ายเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ติดกับร้านอาหารของคนในชุมชน

^{๕๖} สัมภาษณ์, นางชิว แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเสี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๕๗} สัมภาษณ์, นายวิจิตร ญาเริงฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเสี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๕๘} สัมภาษณ์, นางชิว แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเสี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ตำบลบ้านแยงจึงตั้งอยู่ในเส้นทางผ่านทางการค้า และมีการตั้งสถานประกอบการอยู่ติดกับป่าอนุรักษ์ ทั้งในประเภท รีสอร์ท คาเฟ่ หรือร้านอาหาร ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการจัดการในบางช่วงที่มีนักท่องเที่ยวท่องเที่ยวแหวะผ่านมาก ดังที่ เพ็ญแข ศรีเครือแก้ว ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติ ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ข้อมูลว่า^{๕๙}

“บางร้านนี้ติดกับอุทยาน ดินนี่คือดินเขตเลย เป็นเขตที่เขากันไว้มีหลักมีป้าย แล้วบางทีลูกค้าร้านอาหาร พอเมาแล้วก็ชอบโยนของเข้าป่า ก็ต้องคอยบอกเตือนกัน เพราะเราก็คงกลัวจะทำให้ป่าสกปรก คือป้ายอุทยานนี้มีตราครุฑนะ เราก็นับถือองค์ปู่พญาครุฑ มาทำมาค้าขายก็อยากเจริญ... ก็ไม่อยากจะอะไรที่ไม่ดี” เพ็ญแข ศรีเครือแก้ว (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

ความที่ชุมชนอยู่ในเขตรอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ทำให้คนในชุมชนที่ประกอบกิจการที่อาศัยความสมบูรณ์และความงดงามของภูมิวนิเวศธรรมชาติเป็นจุดขาย ดึงดูดนักท่องเที่ยว จึงมีความพยายามในการช่วยกันระวังรักษา และช่วยกันแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อช่วยกันอนุรักษ์ให้ทรัพยากรภูมิวนิเวศยังคงเดิมตามธรรมชาติ ซึ่งแตกต่างจากคนในชุมชนบางส่วนที่ยังต้องพึ่งพิงกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ทั้งที่ได้รับหรือไม่ได้รับอนุญาต ที่ต้องระวังการไม่เข้าไปทับซ้อนหรือรุกที่ป่าดั้งเดิมในพื้นที่ เพราะผลประโยชน์จากการบุกรุกคือผลผลิตที่จะได้เพิ่มขึ้น แต่ก็แลกมากับปัญหามากมาย ที่จะตามมาภายหลัง คนในชุมชนบางท่านจึงแสดงความคิดเห็นว่าการมีบทบาทของ กบการสร้างแนวเขตที่ชัดเจนในพื้นที่เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้การบุกรุกเบาบางลงไปได้^{๖๐}

ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง มีพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการสองประเภทรวม ๓ ฉบับ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง พ.ศ. ๒๕๐๖ ป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย และป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทองฝั่งขวา พ.ศ. ๒๕๐๗ โดยมีพื้นที่ตำบลอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ประมาณร้อยละ ๘๐ ของพื้นที่ สภาพพื้นที่มีแม่น้ำเข็กไหลผ่านกลางตำบล ความที่เป็นชุมชนตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ทำให้มีปัญหาในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน เช่น ในพื้นที่บ้านน้ำพรม ซึ่งอยู่ในเขตทางตอนเหนือของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง แม้พื้นที่ในหมู่บ้านที่ตั้งบ้านเรือนจะถูกกันออกจากเขตป่าอนุรักษ์ แต่พื้นที่ในการประกอบอาชีพดำรงชีวิตในทางเกษตรกรรมของคนในชุมชน ก็ได้รับผลกระทบจากบริบททางกฎหมายป่าอนุรักษ์ที่เข้ามาจำกัดการขยายตัวของคนในชุมชน ดังที่ นายสมพงษ์ พิมพ์เสน ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ข้อมูลว่า^{๖๑}

^{๕๙} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๐} สัมภาษณ์, นางลำยวง มณีโชติ, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๑} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

“โอ้โฮ..บ้านน้ำพรม เป็นบ้านเก่าแก่ซะ ไม่ได้บุกรุกอุทยานเลย... อยู่มานานก่อนที่จะเขาจะประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ... เรียกว่าเป็นหมู่บ้านเดียว กลางพื้นที่เลย... เหมือนเป็นไขแดงกลางอุทยาน... ที่นี้พอเขาประกาศ ตอนแรกก็ไม่มีปัญหา เพราะราชการเขากันพื้นที่ออกให้เป็นที่ชาวบ้านได้... แต่พอนานไปหลายสิบปีเข้า ก็มีลูกมีหลาน ที่ทางไม่พอ... ขยับขยายทำมาหากิน... หมู่บ้านใหม่ๆ ที่เกิดทีหลัง ก็เลยเป็นหมู่บ้านในที่ป่าไป เป็นประเด็นกัน...” สมพงษ์ พิมพ์เสน (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

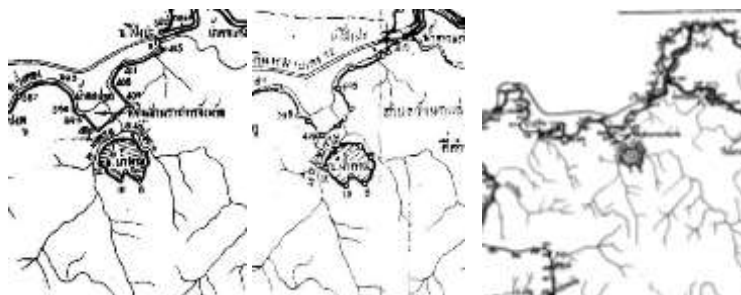
บ้านน้ำพรม ปรากฏในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ในพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าทุ่งแสลงหลวง ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น ตำบลชมพู ตำบลบ้านมุง อำเภอวังทอง ตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ตำบลน้ำซุน อำเภอหล่มสัก ตำบลวังโป่ง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๖ รวมถึงในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๕๗ พ.ศ. ๒๕๑๕ ที่มีสถานะเทียบเท่าพระราชกฤษฎีกาที่ออกตามความในพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ กำหนดให้เพิกถอนเขตอุทยานแห่งชาติบริเวณที่ดินป่าทุ่งแสลงหลวง ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น ตำบลชมพู ตำบลบ้านมุง อำเภอวังทอง ตำบลหนองกระท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ตำบลน้ำซุน อำเภอหล่มสัก ตำบลวังโป่ง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อใช้ประโยชน์ในราชการทหาร ตลอดจนถึงพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าทุ่งแสลงหลวง ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น ตำบลชมพู ตำบลบ้านมุง ตำบลไทรย้อย อำเภอวังทอง ตำบลหนองกะท้าว ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และตำบลน้ำซุน ตำบลแคมป์สน อำเภอหล่มสัก ตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ตำบลวังโป่ง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๘

ภาพที่ ๔.๓ นายสมพงษ์ พิมพ์เสน ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง หมู่บ้านเดียวที่ถูกกันออกจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ใจกลางอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

กฎหมายทั้ง ๓ ฉบับ ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดพื้นที่บริเวณที่ดินป่าทุ่งแสลงหลวง ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ล้วนแล้วแต่ปรากฏชื่อหมู่บ้านน้ำพรม ในฐานะที่ของเอกชนไม่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ แสดงให้เห็นถึงสถานะของการอยู่อาศัยของคนในชุมชนบ้านน้ำพรม ว่ามีสถานะเป็นชุมชน

มาก่อนที่จะมีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ และได้รับรองสถานะว่าเป็นพื้นที่ของเอกชนที่ไม่อยู่ในบังคับของกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ ดังตัวอย่างบางส่วนของภาพแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกา และประกาศคณะปฏิวัติฯ ต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๔ แผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกาฯ และประกาศคณะปฏิวัติ ทั้ง ๓ ฉบับ ที่ระบุแนวเขตที่ดินในหมู่บ้านน้ำพรม ว่าเป็นที่ของเอกชนไม่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ

การรับรู้ถึงสถานะที่ดินมีกรรมสิทธิ์ของชุมชนบ้านน้ำพรมมีผลเฉพาะภายในพิกัดที่ทางราชการกำหนด แต่เมื่อเวลาผ่านไป ชุมชนมีการขยายตัวขึ้น ทำให้พื้นที่โดยรอบบ้านน้ำพรม มีการขยายตัวของชุมชน จนเกิดหมู่บ้านใหม่ๆ และทับซ้อนกับที่อุทยานแห่งชาติโดยลำดับ ปัจจุบันมีพื้นที่ในตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง ที่มีพื้นที่ทับซ้อนกับอุทยานแห่งชาติหลายหมู่บ้าน เช่น บางส่วนของ หมู่ ๔ บ้านน้ำพรม, หมู่ ๑๕ บ้านโปรงพลู, หมู่ ๑๖ บ้านปากน้ำปอย, หมู่ ๑๘ บ้านแก่งเจริญ, หมู่ ๕ บ้านท่าข้าม และ หมู่ ๒๐ บ้านแสนสุขพัฒนา และมีหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่อุทยานเต็มพื้นที่คือ หมู่ ๑๑ บ้านปามะกรูด ซึ่งคนในพื้นที่มาจากบ้านน้ำพรม ไปทำไร่สวนมาช้านาน แต่ตกสำรวจของทางราชการในสมัยแรกตั้งอุทยานแห่งชาติ และต่อมาเมื่อขยายตัวเป็นชุมชน จึงทำให้ทั้งหมู่บ้านอยู่ในเขตอุทยาน ดังที่ นางภัสสร จันศิริ ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ข้อมูลว่า^{๒๒}

“..คนเก่าเล่ามาว่า ปามะกรูดเนี่ย มีคนบ้านน้ำพรมไปทำอะไรทำสวนปลูกเฟิงทำบ้าน แต่มีไม่กี่หลัง... พอราชการมาสำรวจปักหมุดอุทยาน ไม่รู้เรื่องก็ตกสำรวจไป...” ภัสสร จันศิริ (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

ความรู้ของคนในชุมชนน้ำพรมและปามะกรูดกับทางราชการจึงทับซ้อนกัน ในบริบทความเข้าใจที่แตกต่าง ปัจจุบันชุมชนที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ จึงต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๖๔ ซึ่งเป็นความหวังของคนในชุมชนวังนกแอ่น เพื่อแก้ปัญหาให้คนอยู่กับป่าได้อย่างถูกต้องและช่วยกันเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ต่อไป

^{๒๒} สัมภาษณ์, นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง แม้จะไม่มีพื้นที่ครอบครองของเอกชนทับซ้อนกับเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง แต่ก็มีพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการรวม ๒ ฉบับ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำเข็ก พ.ศ. ๒๕๒๗ และป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทองฝั่งขวา พ.ศ. ๒๕๐๗ โดยมีพื้นที่ตำบลอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติประมาณร้อยละ ๗๐ ของพื้นที่ตัวตำบลตั้งพาดไปตามลำน้ำเข็ก หรือที่เรียกอีกชื่อว่าลำน้ำวังทอง ซึ่งเป็นที่ตั้งของน้ำตกแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของพิษณุโลกคือ น้ำตกแก่งโสภา^{๖๓} ด้วยความที่ตัวตำบลมีภูมิประเภทเป็นที่ราบสูงและภูเขา ลาดเอียงจากทิศเหนือไปทิศใต้ ทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมประมาณ ร้อยละ ๗๐ ซึ่งยังคงมีปัญหาจากแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร อุปโภคบริโภค และการจัดระบบชลประทานที่ครอบคลุม ซึ่งปัจจุบันยังต้องใช้น้ำดิบจากแหล่งน้ำธรรมชาติ^{๖๔} เมื่อถึงฤดูน้ำหลาก ก็มีน้ำหลากในบางช่วงทำให้ส่งผลเสียต่อผลผลิต และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทำให้ขาดรายได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นฤดูแล้งที่ผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยว บริเวณริมลำน้ำวังทองจะสามารถมีรายได้ แต่ก็ยังเป็นบางกลุ่มสำหรับผู้มีพื้นที่สะดวกต่อการประกอบอาชีพตลอดริมฝั่งน้ำในชุมชน ที่มีพื้นที่เกาะแก่งลำน้ำเข็ก ทำเป็นเพิง ร้านค้าอาหาร รับนักท่องเที่ยว^{๖๕} แต่ก็เกิดปัญหาในชุมชนบ้าง ดังที่ อนันท์ชัย ยงโย ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ให้ข้อมูลว่า^{๖๖}

“..พอปิดเทอม หน้าร้อน เด็กๆ ก็มีรายได้ มารับจ้าง... รับนักท่องเที่ยวมานั่งกิน นั่งเล่นน้ำริมน้ำเข็ก แต่บางทีก็ขยะเยอะแยะ โยนลงแม่น้ำก็มี...” อนันท์ชัย ยงโย (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

ปัญหาการจัดการขยะไม่เฉพาะแต่ที่เกิดจากนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่รวมถึงการกำจัดขยะมูลฝอยและของเสียของเหลือใช้ และระบบบำบัดน้ำเสียของชุมชน เพราะคนในชุมชนไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติอื่นนอกจากลำน้ำเข็กที่ไหลผ่านตำบล ดังนั้นการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร อุปโภคบริโภคและการจัดการระบบชลประทาน ยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องดำเนินการแก้ไขให้สอดคล้องกับโจทย์การอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติ รวมไปถึงการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน

^{๖๓} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยับ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสภา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๔} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๕} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๖} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๔.๕ พื้นที่ตำบลแก่งโสภา มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญจากลำน้ำเข็ก ที่ไหลผ่านตัวตำบล ทำให้มีผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยวมาก จึงมีประเด็นปัญหาจากการจัดการขยะและกำจัดของเสีย

ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง มีพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการสองประเภทรวม ๒ ฉบับ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง พ.ศ. ๒๕๐๖ ป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย พ.ศ. ๒๕๐๗ โดยมีพื้นที่ตำบลอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ ลักษณะของดินในพื้นที่เป็นดินร่วนปนทราย ดินเหนียว พื้นราบเหมาะแก่การเพาะปลูกข้าว ส่วนพื้นที่ราบบนเขาในหมู่บ้าน ๔ หมู่บ้าน เหมาะแก่การปลูก ไร่ข้าวโพด ไร่มันสำปะหลัง สวนมะม่วง สวนลำไย สวนทุเรียน สวนเงาะ สวนยางพารา การกระจายตัวของที่ทำกิน ส่วนใหญ่อยู่บริเวณด้านตะวันตกของตัวตำบล พื้นที่ส่วนใหญ่ด้านตะวันออกอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ปัจจุบันตำบลชมพูมีหมู่บ้านตั้งอยู่บนที่ราบภูเขา ๔ หมู่บ้าน และที่ราบเชิงเขา ๑๑ หมู่บ้าน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแหล่งเกษตรกรรม ปัญหาด้านภูมินิเวศธรรมชาติในชุมชนเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นพื้นที่ทางเกษตรกรรม บางส่วนดินเสื่อมสภาพ จากการใช้สารเคมี บางพื้นที่แหล่งน้ำขาดแคลน ลำคลองในพื้นที่ดินเขินขาดการบำรุงรักษา^{๖๗} เมื่อพื้งฤดูแล้งต้องพื้งน้ำจากรถบรรทุกหรือแหล่งน้ำนอกพื้นที่ แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์ ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๖๘} ได้ให้ข้อมูลว่า

“..ช่วงนี้ คือนอกจากจะร้อนแล้ว ยังแล้งอีก.. ในพื้นที่เรา อยู่รอบนอก คิดเขาไม่มีคลองผ่าน ...ก็ต้องรอรถบรรทุกน้ำของ อบต. วัดก็ต้องใช้รดต้นไม้ทุกวัน คนก็ต้องกินต้องดื่ม ไม่ให้ต้นไม้ตาย คนอยู่ได้ ฝนไม่ตกก็ต้องประหยัด...” แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์ (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่าในพื้นที่ตำบลชมพูในพื้นที่ราบเชิงเขา มีแหล่งน้ำทางการเกษตรจากลำคลอง ซึ่งคนในชุมชนที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรบางส่วนจำเป็นต้องขุดบ่อน้ำเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ยามฤดูแล้ง เนื่องจากลำคลองมีการตื่นเขินเป็นบางช่วง^{๖๙} การที่พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่

^{๖๗} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๘} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๙} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทธโสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้อาจเป็นข้อจำกัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการเข้ามาจัดการดูแลบำรุงรักษาได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านการจัดการขยะ การเผาตอซังฟางข้าว ทำให้เกิดมลพิษ และฝุ่นละอองในพื้นที่ ซึ่งเป็นประเด็นที่กระทบต่อสภาพภูมินิเวศธรรมชาติ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความน่าสนใจในการเข้ามาในพื้นที่ของนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูแล้ง

ภาพที่ ๔.๖ พื้นที่ตำบลชมพูในที่ราบเชิงเขา มีวัดที่อยู่ในพื้นที่ติดกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงหลายแห่ง ทำให้ข้อจำกัดทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้พื้นที่

ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง มีพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการสองประเภทรวม ๒ ฉบับ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง พ.ศ. ๒๕๐๖ ป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย พ.ศ. ๒๕๐๗ โดยชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีจำนวน ๑ หมู่บ้าน ซึ่งนับว่ามีพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงน้อยที่สุดในบรรดาตำบลรอยต่ออุทยานแห่งชาติฯ อีกด้วย ทั้งนี้ พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลบ้านมุงเป็นที่ราบเชิงเขา และเป็นภูเขาในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง พื้นที่บางส่วนมีลักษณะเป็นที่ลุ่มและที่ดอนที่มีความลาดเทจากทิศตะวันออกไปยังทิศตะวันตก ทอดเป็นแนวยาวสู่ทางด้านทิศใต้ของตัวตำบล^{๗๐} โดยพื้นที่ในตำบลมีความสมบูรณ์ตามธรรมชาติ และมีมีเศษหิน ก้อนหิน หรือหินพื้นโคล่ ซึ่งไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืช และไม่สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่พื้นที่ๆ มีหินพื้นโคล่ที่มีความสวยงาม สามารถปรับปรุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้^{๗๑} โดยพื้นที่ลาดชันมักมีการพังทลายของดินสูง และมีการกัดเซาะหน้าดินจนทำให้หินโคล่ไม่สามารถทำการเพาะปลูก ส่วนในฤดูฝนมักมีน้ำไหลบ่าจากภูเขาทำให้พืชไร่เสียหาย ปัญหาการจัดการขยะ แหล่งน้ำใช้ที่เพียงพอในหน้าแล้งก็เป็นอีกปัญหาสำคัญ แต่การที่เกษตรบางส่วนมีพื้นที่เพาะปลูกในที่ดินเขตป่าสงวนไม่มีเอกสารสิทธิ์ยังคงเป็นประเด็นปัญหาเหมือนกับชุมชนทุ่งแสลงหลวงทุกแห่ง โดยคนในชุมชนบ้านมุงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ทำสวน บางส่วนรับจ้างและค้าขาย บางส่วนเข้าสู่

^{๗๐} สัมภาษณ์, นายศุภเชษฐ์ ปั่นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๑} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ภาคแรงงานอุตสาหกรรมนอกพื้นที่^{๗๒} ดังที่ ศุภเชษฐ์ ปั่นประเสริฐ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า^{๗๓}

“..นักเรียนส่วนใหญ่พ่อแม่ทำงานอยู่ตามโรงงาน พอปิดเทอม เยาวชนก็ตามพ่อแม่ไปต่างจังหวัด เมื่อเปิดเทอมก็ให้กลับมาอยู่กับปู่ย่าตายาย...” ศุภเชษฐ์ ปั่นประเสริฐ (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

สถานการณ์เศรษฐกิจ ทำให้คนรุ่นใหม่ๆ ออกไปจากพื้นที่ เพื่อแสวงหารายได้และการประกอบอาชีพที่มั่นคง เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรในตัวชุมชนไม่สอดคล้องกับการขยายตัวของประชากรที่เพิ่มขึ้น แม้พื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตบ้านมุงจะไม่ได้อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ แต่โดยสภาพภูมินิเวศธรรมชาติของรอยต่อแนวเขตอุทยานแห่งชาติที่เป็นพื้นที่ภูเขาหิน ทำให้การขยายพื้นที่ทางการเกษตรไม่สามารถทำได้ทั้งโดยบริบทด้านกฎหมายและโดยสภาพ ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรไปในพื้นที่อื่นๆ อย่างไรก็ดี ปัญหาของชุมชนที่มีผู้คนอยู่อาศัย มักจะเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกับปัญหาของป้าอนุรักษ์ ที่กันผู้คนออกจากพื้นที่ เพื่อเว้นไว้สำหรับต้นไม้หรือสัตว์ป่าตามธรรมชาติ แต่สำหรับในชุมชนบ้านมุงนั้นต่างออกไป นายสรายุทธ ทิมป่าตัว พนักงานพิทักษ์ป่าประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก^{๗๔} ได้ให้ข้อมูลที่ต่างกันออกไปว่า

“..คนในหมู่บ้านพอได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว ก็จะทำและหวงแหนไม่ยอมให้ถ้าป่าไม้ถูกทำลาย...” สรายุทธ ทิมป่าตัว (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

ก่อนหน้านี้จะลงพื้นที่วิจัย ได้พบว่าคนในชุมชนบ้านมุง ได้รวมตัวกันเพื่อคัดค้านการให้สัมปทานอุตสาหกรรมหินของทางราชการ ที่ถึงแม้เอกชนผู้ประกอบการจะให้เหตุผลด้านส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจ และการจ้างงานในพื้นที่ แต่เมื่อถึงขั้นตอนการตัดสินใจ คนบ้านมุงต่างร่วมใจกันเลือกภูมิวิเวศให้มีความสงบตามธรรมชาติ มากกว่าความเจริญทางเศรษฐกิจที่แลกมาด้วยการเสียไปของทรัพยากรของชุมชน ที่ดูแลรักษามาตั้งแต่บรรพบุรุษ นางสาวบังอร ดีธรรมะ ครูประจำศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๗๕} ได้ให้ข้อมูลว่า

^{๗๒} สัมภาษณ์, นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๓} สัมภาษณ์, นายศุภเชษฐ์ ปั่นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๔} สัมภาษณ์, นายสรายุทธ ทิมป่าตัว, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๕.

^{๗๕} สัมภาษณ์, นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

“..เห็นภูเขา ค้างคาว ..เหมือนญาติสนิท ถ้าวรหนึ่งสิ่งเหล่านี้หายไป... ที่นี้ ก็ไม่ใช่บ้านมุง ไม่เหมือนวันเก่าๆ ที่เคยโตมา...” บังอร ตีธรรมะ (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

ความผูกพันกับภูมิโนเวศธรรมชาติของคนในชุมชนบ้านมุง เป็นสิ่งที่น่าสนใจ และอาจเป็น จุดหักเหระหว่างการมีอยู่มีกินแต่เสียวิถีดั้งเดิม กับรักษาวิถีดั้งเดิมไว้ พร้อมกับการพอกพูนอกิน อัตลักษณ์จากภูเขาหินบ้านมุง ทั้งหมดส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง การคงอยู่ ของบริบททางภูมิโนเวศ ธรรมชาติ การบุกรุก รักษา และกระบวนการ ในการจัดการความรู้ จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจในการถอด บทเรียนสำหรับการวิจัยครั้งนี้ในหัวข้อต่อไป

สรุป การสัมภาษณ์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปด้าน ปัญหา ของภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบันแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัญหาพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง ส่วนใหญ่แม้จะมี สภาพแวดล้อมธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยภูมิโนเวศธรรมชาติ แต่ประเด็นปัญหาที่คล้ายคลึงกันใน ทุกชุมชน คือการที่คนในชุมชนชุมชนทุ่งแสงหลวง บางส่วนไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน หรือใน มุมมองทางกฎหมาย คือบุกรุกครอบครอง หรือเข้าไปใช้ประโยชน์โดยไม่ได้รับอนุญาต และบางส่วนที่ ได้รับอนุญาต ก็เป็นไปโดยข้อนุโลมของกฎหมาย เพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ ลดแรงปะทะทางสังคม และ ให้ผู้คนในชุมชนอยู่ร่วมกับป่าไม้ได้ตามนโยบายที่เปลี่ยนไปของภาครัฐ นอกจากนี้ปัญหาที่ดินแล้ว ยังมี ปัญหาด้านการจัดการขยะ การจัดการแหล่งน้ำในชุมชนที่มากเกินไปในฤดูน้ำหลาก แต่น้อยเกินไปใน ฤดูแล้ง การมีข้อจำกัดของกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ที่ทำให้คนที่อยู่กับป่ากลายเป็นส่วนเกิน และการที่ ผู้คนส่วนเกินของป่าในมุมมองของภาครัฐ กลายมาเป็นส่วนสำคัญในการรวมตัวเพื่ออนุรักษ์ให้ภูมิ โนเวศธรรมชาติคงเดิม การศึกษาเพื่อวิเคราะห์แนวการพัฒนาภูมิโนเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการ จัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จึงควรพิจารณาสภาพปัญหาทั่วไป ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ เป็นไปในทางเดียวกันกับปัญหาของคนในชุมชน ซึ่งจะสามารถจัดการให้ กระบวนการทางวัฒนธรรม การเคลื่อนไหว การถ่ายทอดและส่งต่อองค์ความรู้ ส่งผลต่อความ เปลี่ยนแปลง และเป็นสิ่งที่สามารถใช้เพื่อรักษาบริบททางภูมิโนเวศธรรมชาติ ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน การบุกรุก ช่วยรักษา และสามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการ ในการจัดการความรู้ภูมิโนเวศ ธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลกได้อย่างดีต่อไป

ดังนั้นงานนี้ จึงจำเป็นต้องศึกษาสภาพทั่วไปด้าน การจัดการความรู้ ภูมิโนเวศธรรมชาติ ของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อกำหนดกรอบ องค์ประกอบศักยภาพที่สำคัญต่อ การจัดการความรู้ภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ภายใต้ศักยภาพของระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืน ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม และสิ่งที่สำคัญที่สุดจำเป็นต้องศึกษาสภาพทั่วไปด้าน ความต้องการของชุมชน ใน การจัดการความรู้ ภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ดังจะได้แสดงให้เห็นในหัวข้อต่อไป

๔.๑.๔ สภาพทั่วไปด้าน การจัดการความรู้ ภูมิโนเวศธรรมชาติ ของชุมชน และภาคส่วนที่ เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเพื่อวิเคราะห์แนวการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การจัดการความรู้ ที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีอยู่ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งการจัดการความรู้ของคนในชุมชนทุ่งแสลงหลวง อาจจะทำร่วมกันระหว่างคนในและคนนอกชุมชน ที่มีการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตภายใต้ศักยภาพของระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืน โดยการวิจัยนี้เน้นใน ๓ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้นิเวศธรรมชาติของชุมชน ซึ่งจะเป็นทางการและไม่เป็นทางการหรือไม่ก็ได้ โดยศึกษาในพื้นที่ครอบคลุม ๖ ตำบล ใน ๓ อำเภอ คือ ตำบลห้วยเขย่ง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย ตำบลวังนกแอ่น ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง ตำบลชมพู ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง ซึ่งมีกระบวนการหรือสภาพการจัดการความรู้ ภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นอยู่ ทั้งโดยทางการ หรือไม่เป็นทางการ เพื่อสามารถตอบโจทย์การวิจัยในการสังเคราะห์วิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อสามารถนำเสนอ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้อย่างครอบคลุมและสามารถเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติได้ต่อไป โดยมีผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipation observation) ผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งผู้นำชุมชน ประชาชน และบุคลากรภาครัฐ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบ่งผลการศึกษิตตามสภาพระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืน ใน ๓ ด้าน ดังนี้

๔.๑.๔.๑ สภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากการศึกษา เพื่อสืบค้นและระบุการจัดการองค์ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชนที่มีต่อสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้ นิยามโดยมุ่งเน้นองค์ความรู้ที่เป็นวงจรรที่เกี่วข้องกันทั้งระบบ ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ที่กินพื้นที่ ๓ อำเภอ ของจังหวัดพิษณุโลก โดยที่ผลจากสิ่งหนึ่งจะมีส่วนเสริมหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งในระบบภูมินิเวศได้ จึงต้องพิจารณาจากองค์ประกอบการจัดการความรู้ให้รอบด้าน ในสภาพการจัดการอย่างเป็นระบบ หรือไม่เป็นระบบ เพื่อทำความเข้าใจของสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้ชัดเจนขึ้น ดังนั้น ในการศึกษา จึงแบ่งเป็น ๔ ประเด็นย่อยของการจัดการความรู้ภูมินิเวศ เพื่อความครอบคลุมในการศึกษาครั้งนี้ คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการด้านกระบวนการกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน ดังต่อไปนี้

ด้านพื้นที่ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ พบว่า สิ่งที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง คือการดำรงชีวิตที่ผูกพันอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่เป็นต้นไม้ แหล่งน้ำ ที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับวิถีของชุมชน ทั้งในแง่ของการที่พื้นที่เป็นผู้ให้โอกาสในการเป็นแหล่งทำการเกษตรกรรม ที่อยู่อาศัย และการดำรงชีวิต ที่สามารถสร้างรายได้ให้ครอบครัว แม้ในแง่มุมมองของกฎหมาย คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงบางส่วน จะได้ชื่อว่าเป็นผู้อยู่อาศัยที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์หลักของกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ การมีผู้คนอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์จึงเป็นการอยู่

โดยข้อยกเว้นทางกฎหมาย ทั้งเพื่อผ่อนปรนให้แก่ผู้ไม่มีรายได้ เช่น แนวทางการดำเนินงานตามกรอบมาตรการแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำกิน ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ รวมถึงนโยบายแก้ไขปัญหเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ที่ผ่านมามีลักษณะผ่อนปรน ที่เคยปรากฏมา ก็มีการปรับปรุงแก้ไขไปตามวาระและโอกาสดังที่ได้อธิบายผลการศึกษามาในหัวข้อก่อนๆ แต่กระนั้นด้วยความที่พื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ทำหน้าที่รับใช้คนในชุมชนไปพร้อมกัน การจัดการความรู้ด้านพื้นที่ในป่าอนุรักษ์ ของคนในชุมชนจึงเป็นเรื่องของการจัดการการรับรู้สิทธิและหน้าที่ของคนในพื้นที่ตามที่กฎหมายระบุไว้ ดังที่ สมพงษ์ พิมพ์เสน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔ บ้านน้ำพรม ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก^{๗๖} ได้ให้ข้อมูลว่า

“..หมู่บ้านเรา ก็อยู่มาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย ก่อนมีอุทยานแห่งชาติอีก...แต่เมื่อราชการกำหนดมาก็ต้องเป็นไปตามนั้น...คนต้องอยู่กับป่าให้ได้...” สมพงษ์ พิมพ์เสน (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

จะเห็นได้ว่า คนในชุมชนที่มีความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐาน ก่อนก่อตั้งหรือประกาศเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ส่วนหนึ่งรับรู้ถึงบทบาทของตน แม้ในมุมหนึ่งของการกำหนดเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ คนในชุมชนเหล่านี้อาจจะรู้สึกว่าพวกเขาถูกขีดเส้นและถูกสร้างข้อจำกัดในการขยายชุมชนไม่สามารถบุกเบิกพื้นที่ทำการเกษตรเพื่อการยังชีพในทางเศรษฐกิจได้เพิ่มเติม แต่ในเมื่อนโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบางส่วนของรัฐขาดความสมดุลกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อาจทำให้การแสวงหาพื้นที่เพาะปลูกเพื่อป้อนวัตถุดิบสู่ภาคอุตสาหกรรมทำให้เกิดการบุกรุกมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่สำคัญในด้านความรู้ในด้านกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ ต้องเป็นไปพร้อมกับความรู้ รวมถึงความภาคภูมิใจ ในการมีภูมินิเวศน์ธรรมชาติ ของคนในพื้นที่ ดังที่ นายผู้ช่วยบ้านมุง กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๗๗} ได้ให้ข้อมูลว่า

“..ตอนนั้นเขาจะมาระเบิดภูเขา เราก็ก้าวลี กลัวธรรมชาติจะพัง คนในชุมชนจะอยู่ลำบากต่อให้มีเงินเข้ามาในชุมชน แต่ถ้าต้องเสียภูเขา เสียธรรมชาติที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายดูแลรักษา อยู่กันมาอย่างไรก็ไม่คุ้ม...” นายผู้ช่วยบ้านมุง (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

ตัวอย่างในพื้นที่บ้านมุง ซึ่งเคยถูกกำหนดให้เป็นแหล่งหินอุตสาหกรรม แต่ไม่สามารถประชาพิจารณ์ผ่านให้บริษัทเอกชนเข้ามาทำสัมปทานในพื้นที่ได้ ด้วยความเห็นคุณค่าของทรัพยากรจากภูมินิเวศน์ธรรมชาติของคนในชุมชน ที่แม้คนในชุมชนจะเสียโอกาสจากแหล่งทุนที่จะเข้ามาจ้างงานในพื้นที่จากการสัมปทาน แต่เมื่อคนในชุมชนมีความรับรู้ รวมถึงความภาคภูมิใจ ในการมีภูมินิเวศน์ธรรมชาติ ของคนในพื้นที่ ชุมชนเข้าใจถึง สภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเองว่า มีความสัมพันธ์กับ

^{๗๖} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๗} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

วิถีชีวิต ของชุมชน ที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ ทั้งในด้านการดำรงชีพ หรือการท่องเที่ยว จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่น่าสนใจ จากผลของความรับรู้ถึงภูมินิเวศธรรมชาติที่เข้มแข็ง ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพที่ ๔.๗ ตำบลบ้านมุง เป็นตัวอย่างที่ดีของการตื่นตัวของคนในชุมชนที่ร่วมกันปลูกพลังจากภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อรักษาความงามทางธรรมชาติของชุมชนไว้ จากความต้องการเข้ามาทำสัมปทานเหมืองแร่ในพื้นที่

อย่างไรก็ดี จากตัวอย่างข้างต้น ประเด็นด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ก็ได้ถูกหยิบยกมาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการความรู้ เพื่อเสริมช่วยแก้ไขปัญหากจากการไม่เห็นความสำคัญของภาครัฐหรือเอกชนที่พยายามเข้ามารุกกล้าความมีอัตลักษณ์และภูมินิเวศธรรมชาติดั้งเดิมของชุมชน ปัจจุบันผู้วิจัยจึงพบการแบ่งพื้นที่ในชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวภูมินิเวศ และที่พักอาศัยอย่างชัดเจน ในชุมชนบ้านมุง มีการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมินิเวศ โดยหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จากภายนอกชุมชน เพื่อเสริมและประสานการจัดการความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติของชุมชน ให้สอดคล้องกับความตั้งใจในความพยายามในการการรักษภูมินิเวศธรรมชาติอันสวยงามในพื้นที่ โดยคนในชุมชนเองอีกด้วย

ด้านการจัดการ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ พบว่า คนในชุมชนมีการออกแบบ การบริหารจัดการ ระหว่างคนในชุมชนด้วยตนเอง เพื่อป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อธรรมชาติในพื้นที่ ดังที่ พระครูสุภัทรกิจวิบูลย์ (สุทิน) รองเจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๗๘} ได้ให้ข้อมูลว่า

“...เขาตั้งกลุ่มขึ้นมาจะ คนจะเที่ยว อยากรู้ ก็ดูจากกลุ่ม ทั้งที่พัก ที่ท่องเที่ยว หรือไปไหว้พระตามวัด ตามถ้ำ ก็ช่วยเหลือกัน...” พระครูสุภัทรกิจวิบูลย์ (สุทิน) (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

ในอำเภอเนินมะปราง ในการตั้งกลุ่มรองรับนักท่องเที่ยวขึ้นมาหลายกลุ่ม ที่เน้นการจัดการเพื่อเสริมการท่องเที่ยวภูมินิเวศธรรมชาติ และเพื่อกระจายรายได้ให้คนในกลุ่มที่เป็นผู้

^{๗๘} สัมภาษณ์, พระครูสุภัทรกิจวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ให้บริการต่างๆ ทำให้เกิดการประสานและร่วมกันคิดและออกแบบด้านกระบวนการกิจกรรม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาในชุมชน ให้เกิดรายได้ในชุมชนและพื้นที่

ด้านกระบวนการกิจกรรม เพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนในแง่ของการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มุ่งเน้นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน ที่พยายามไม่ให้มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อม เช่น สัตว์ป่า ปลาในถ้ำ ที่อยู่ในระยะสืบพันธุ์ เป็นต้น มีการปิดป่า เปิดป่า เพื่ออนุรักษ์สัตว์น้ำในฤดูวางไข่ การให้ป่าได้ฟื้นตัวเองในฤดูฝนตามระยะที่อุทยานแห่งชาติกำหนด

ส่วนในด้านองค์กรชุมชน มีการก่อตั้งเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมกระตุ้นเศรษฐกิจให้คนในชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ ให้คนในชุมชน ในการดูแลภูมินิเวศ

จะเห็นได้ว่า สภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในบริบทของการจัดการพื้นที่ด้านเกษตรกรรมเพื่อสร้างรายได้จากภาคการเกษตร ที่อาจยังมีการทับซ้อนกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยการจัดการความรู้เป็นไปในลักษณะของการทำความเข้าใจเรื่องกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้คนในชุมชนเข้าใจถึง การแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย ในพื้นที่ ซึ่งการจัดการที่ก่อให้เกิดรายได้อีกส่วนหนึ่งนั้น ยังคงเน้นในเรื่องของการจัดการความรู้เพื่อเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชนในบริบทภูมินิเวศธรรมชาติ ที่มีจุดเริ่มต้นมาจากการตระหนักในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่คนในชุมชนผูกพัน จนก่อให้เกิดการจัดการในรูปขององค์กรชุมชน การช่วยกันสงวนรักษาภูมินิเวศธรรมชาติ ภายใต้อหัครคิดด้านความภาคภูมิใจที่ชุมชนของตนมีภูมินิเวศธรรมชาติที่งดงามและน่าค้นหา เพื่อพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยว ที่จะนำรายได้เข้ามาสู่คนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

๔.๑.๔.๒ สภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากการศึกษา เพื่อสืบค้นและระบุการจัดการองค์ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชนที่มีต่อสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบชุมชน ที่กินพื้นที่ ๓ อำเภอ ของจังหวัดพิษณุโลก เพื่อทำความเข้าใจของสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้ชัดเจนขึ้น ดังนั้น ในการศึกษา จึงต้องศึกษาครอบคลุม ๔ ประเด็นย่อย ของการจัดการความรู้ภูมินิเวศ เพื่อความครอบคลุมในการศึกษาคั้งนี้ คือ ด้านพื้นที่ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน ดังต่อไปนี้

ด้านพื้นที่ ในการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ พบว่า ชุมชนทุ่งแสงหลวง ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ทั้งที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติ หรืออุทยานแห่งชาติ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ทำให้โดยบริบทของพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ภูมินิเวศธรรมชาติมอบให้แก่คนในชุมชน สามารถใช้เป็นฐานในการสร้างการรับรู้ และนำมาจัดการเพื่อสร้างองค์ความรู้ให้แก่คนในชุมชนได้เกิดความตระหนัก และเห็นคุณค่า

ของภูมินิเวศธรรมชาติได้ ดังที่ เพ็ญแข ศรีเครือแก้ว ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติ ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก^{๗๙} ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“...ติดตรงนี้เนี่ย ป้ายบอกให้เห็นอยู่ ใครไปมาก็เทียบกันได้ว่าระหว่างป่าดั้งเดิม (หมายถึงเขตอุทยานแห่งชาติ ที่ยังไม่มีการบุกรุก) กับที่ทำไร่ (หมายถึงเขตอุทยานแห่งชาติที่มีการเข้าไปยึดถือครอบครองของเอกชน) มีไม่เหมือนกัน ป่าเดิมนี่เป็นจุดขายได้ ได้ทั้งปี... นักท่องเที่ยวชอบ แต่ที่ทำไร่ทำสวนก็แค่เพาะปลูกเก็บเกี่ยวตามฤดูกาล...” เพ็ญแข ศรีเครือแก้ว (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

เห็นได้ว่าการรับรู้ของคนในชุมชนในด้านการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย ในพื้นที่ ผ่านการมีหมุดหรือป้ายหลักเขตป่าอนุรักษ์ของทางราชการ สามารถสร้างการรับรู้ และก่อให้เกิดการตระหนักให้แก่คนในชุมชน ถึงผลกระทบของการรักษาภูมินิเวศธรรมชาติให้คงเดิม ที่จะมีความยั่งยืนกว่าการนำป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ เปลี่ยนประเภทเป็นพื้นที่ทางการเกษตรกรรมที่ไม่สามารถให้ความแน่นอนในแง่ของผลผลิต ด้วยเหตุนี้การสร้างการรับรู้ของคนในชุมชนในระดับปัจเจกจึงต้องอาศัยสภาพแวดล้อมของบริบทการอนุรักษ์ หรือการสร้างตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ที่ชัดเจน ให้แก่คนในชุมชนได้รับรู้

นอกจากนี้ การมีป่าที่อุดมสมบูรณ์ของชุมชน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เอื้อต่อการสืบทอดองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเกี่ยวกับการดำรงชีวิต ทั้งปัจจัยสี่ ที่พักอาศัย อาหารการกิน ฯลฯ ระหว่างคนกับป่า^{๘๐} แต่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดตามปกติวิสัยตามกฎหมายว่าด้วยป่าอนุรักษ์ ที่มุ่งเน้นความยั่งยืนในลักษณะคนอยู่ได้ ป่าอยู่ได้^{๘๑}

ด้านการจัดการ ในการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ ภูมินิเวศธรรมชาติ พบว่า ชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีความพยายามในการจัดการเพื่อสร้างให้คนในชุมชนได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างคนกับป่า มีโครงการมากมายของทางราชการ เช่น โครงการปลูกป่า อนุรักษ์ดินและน้ำ รวมไปถึงการวางแผน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อหาทางป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่ ในเรื่องดังกล่าว แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์ ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๘๒} ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

^{๗๙} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๘๐} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาม่วง หมู่ ๑ ตำบลนาม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๘๑} สัมภาษณ์, นายสรวิชัย ติ่มป่าตี๋, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, *** เมษายน ๒๕๖๖.

^{๘๒} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

“...วัดเราเป็นวัดป่า วัดมีถ้ำ ที่ปฏิบัติธรรม ที่ต้องการความสงบ แต่บางครั้งมีคนเอาสุนัข เอาสัตว์ต่างถิ่นมาปล่อย ก่อให้เกิดความรำคาญ หรือบ่อยครั้งมีคนอยากจะเข้ามาท่องเที่ยวถ้ำ ที่พระปฏิบัติธรรม ก็มารบกวนพระที่เจริญภาวนาบ่อยๆ.. คนในหมู่บ้านก็เห็นใจ เลยช่วยกัน.. มีข้อห้ามเข้าพื้นที่ ไปเที่ยวถ้ำกันเอง โดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่มีคนพาไป ก็ไม่ยากให้ไป ...” จินตนา จิตต์สุคนธ์ (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

หากพิจารณาให้ละเอียดแล้ว ปัญหาความวุ่นวายจากนักท่องเที่ยว ที่มาในที่พักสงฆ์โดยไม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อเจริญจิตภาวนา ก็สอดคล้องกับประเด็นการอนุรักษ์ป่าไม้ เนื่องจากบริบท พระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการบำเพ็ญภาวนาโดยอาศัยหลักสมถกรรมฐาน ที่เน้นความสงบเป็นที่ตั้ง ทำให้การเดินทางเข้าออกของผู้คนที่มิวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่วัดหรือที่พักสงฆ์ ก่อให้เกิด ความไม่สะดวกแก่พระสงฆ์ที่ปฏิบัติภาวนา คนในชุมชนจึงเกิดการเรียนรู้ในการช่วยกันแก้ไขปัญหา เพื่อรักษาภูมินิเวศธรรมชาติ โดยการออกกฎชุมชน เพื่อช่วยกันรักษาความปลอดภัยและความสงบ ให้แก่พื้นที่ ผ่านการจัดการที่คนในชุมชน พระสงฆ์ และบุคลากรทางพระพุทธศาสนาในวัดหรือที่พัก สงฆ์ มีส่วนร่วม การกำหนดมาตรการและข้อตกลงร่วมกัน เพื่อป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะ ส่งผลเสียต่อความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับชุมชนทุ่งแสลงหลวง

ด้านกระบวนการกิจกรรม ในการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการ จัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ จึงนำพิจารณาในแง่ของการที่ชุมชนมีการตระหนักรู้ และมีการ เรียนรู้ และถ่ายทอด องค์ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ โดยคนในชุมชน เพื่อให้ ชุมชนทุ่งแสลงหลวง มีอัตลักษณ์ที่น่าสนใจ เพื่อสร้างความผูกพัน และส่งต่อสำนักวิจัยบ้านเกิดให้แก่คนรุ่นต่อไป ใน เรื่องนี้ อนุชิต ศรีมหานาม กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก^{๕๓} ได้กล่าวไว้ว่า

“...ในโรงเรียนก็มีกิจกรรม... มีการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เด็กๆ อย่างเราภูมิใจ แล้วก็ เน้นเรื่องการปลูกต้นไม้ เพราะอย่างงานจักสาน ก็ต้องใช้ไม้ไผ่ เราก็ต้องปลูกเพิ่ม มีโครงการเข้ามา คุณครูก็พาทำ...” อนุชิต ศรีมหานาม (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

การที่หน่วยงานต่างๆ มาเป็นตัวกลาง จัดกิจกรรม เชื่อมโยง การส่งต่อองค์ความรู้ภูมิ นิเวศ ระหว่างชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ เป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดกระบวนการกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ใน รูปแบบต่างๆ ที่ทำให้เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ในชุมชนได้เกิดความรักและหวงแหน ทรัพยากรธรรมชาติ และพร้อมที่จะช่วยกันดูแลอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติในชุมชนของตนให้คงอยู่^{๕๔} ซึ่งหากกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ไม่รบกวนความสงบสุขและวิถี

^{๕๓} สัมภาษณ์, นายอนุชิต ศรีมหานาม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๕๔} สัมภาษณ์, นายศุภเชษฐ์ ปันประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ชีวิตของคนในพื้นที่^{๔๕} แม้จะริเริ่มจากคนหรือหน่วยงานภายนอกพื้นที่ คนในชุมชนก็พร้อมที่จะช่วยกันเรียนรู้และอนุรักษ์รักษากฎมิตินิเวศธรรมชาติไว้^{๔๖}

ด้านองค์กรชุมชน ในการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ จึงสามารถที่จำเกิดขึ้นและสานต่อได้ ด้วยที่มาจากการตระหนักรู้ เชื่อมโยงสู่การก่อตั้งเครือข่าย องค์กรหรือโครงการด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น หรือคนในชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ภูมินิเวศในพื้นที่ ดังที่ พิษณุชัย ทรงพุดิ ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๔๗} ได้ให้ข้อมูลว่า

“...กลุ่มคนรักเนินมะปราง เริ่มมาจากเราก็คอนบ้านเกิดที่นี่ พอย้ายกลับมาบ้าน ก็รู้สึกว่าจะเอ๊ะ! บ้านเราก็อวนะ มีของดีอยู่ เลยพยายามเก็บข้อมูล จนช่วงหลังคนรู้จักมากขึ้น กลุ่มของเราก็มีคนรู้จัก...” พิษณุชัย ทรงพุดิ (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

การที่กลุ่มคนรักเนินมะปรางเกิดขึ้นและเติบโต ทำให้คนในชุมชนมีการรวมกลุ่ม เพื่อกระจายรายได้ และผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว ให้แก่ชาวบ้านที่มีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม เป็นตัวอย่างที่ดีของคนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงที่จัดการความรู้ บนฐานของการเป็นสังคมของการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูล และสิ่งดีๆ ในชุมชน จนทำให้ชุมชนรอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงเช่นตำบลบ้านม่วงเป็นที่รู้จัก และได้รับประกาศให้มีภูมิตินันทนาการโดยภาครัฐในระยะต่อมา

จะเห็นได้ว่า สภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เกิดจากการตระหนักรู้และเห็นความสำคัญของคนในชุมชน และบางส่วนเกิดจากภาครัฐหรือหน่วยงานภายนอกพยายามเข้ามาสร้างการรับรู้การอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติ แต่สิ่งสำคัญคือการสานต่อและกระบวนการในการจัดกิจกรรมและสร้างเครือข่ายของคนในชุมชนที่มุ่งเน้นการเป็นสังคมแห่งการแบ่งปันข้อมูล ความรู้ ได้ทำให้ชุมชนทุ่งแสลงหลวงบางชุมชนได้กลายเป็นพื้นที่ต้นแบบที่น่าสนใจในการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ และแปรเปลี่ยนทรัพยากรธรรมชาติ ให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ไปพร้อมกับการสร้างความภาคภูมิใจและจิตสำนึกภูมินิเวศธรรมชาติในชุมชนได้เป็นอย่างดี

๔.๑.๔.๓ สภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ นิเวศธรรมชาติของชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากการศึกษา เพื่อสืบค้นและระบุงการจัดการองค์ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชนที่มีต่อสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบชุมชน เพื่อทำความเข้าใจของสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ นิเวศธรรมชาติของชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลง

^{๔๕} สัมภาษณ์, นางสาวบังอร ดิธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอนุเคราะห์และการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๖} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงโฮสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๗} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงพุดิ, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

หลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยได้ศึกษาครอบคลุม ๔ ประเด็นย่อย ของการจัดการความรู้ ภูมินิเวศ เพื่อความครอบคลุมในการศึกษาคั้งนี้ คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการ กิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน ดังต่อไปนี้

บริบทด้านพื้นที่ ที่เอื้อต่อการสร้างความรู้และการถ่ายทอดความรู้นิเวศธรรมชาติของชุมชน พบว่า ชุมชนทุ่งแสลงหลวงเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติขนาดใหญ่ และเก่าแก่แห่งหนึ่งของประเทศไทย ที่มีพัฒนาการยาวนานผ่านช่วงเวลาประวัติศาสตร์ร่วมสมัย ตั้งแต่สมัยการปราบปรามคอมมิวนิสต์ การเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มเติมของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ ทั้งด้วยเหตุผลทางการเมืองหรือเหตุผลด้านการประกอบอาชีพทำมาหากินตามปกติธุระ การโยกย้ายของผู้คนด้วยปัจจัยต่างๆ ทำให้บริบทด้านพื้นที่โดยรอบชุมชนทุ่งแสลงหลวงจึงมีความแตกต่างกันไป ตามแต่บริบทของชุมชนต่างๆ เช่น ในชุมชนทางด้านเหนือของอุทยานมีชุมชนของชาวม้งที่อพยพมาอยู่ด้วยปัจจัยทางการเมืองในบริบทร่วมสมัย การตั้งตัวอำเภอเขาคว้อในทางทิศตะวันออกของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ด้วยสาเหตุของการพัฒนาพัฒนาพื้นที่หลังการสู้รบกับคอมมิวนิสต์ ในเรื่องนี้ นางชวี แซ่หลอ ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขี้ยว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก^{๘๘} ได้ให้ข้อมูลว่า

“...ย้ายเป็นชาวม้ง แต่ก็มาอยู่นานแล้ว ตั้งแต่ตั้งหมู่บ้าน ตอนนี้บ้านเข็กน้อยมีคนเยอะ บางส่วนก็มาอยู่ที่ห้วยทราย (หมายถึงบ้านห้วยทราย ใน ต.ห้วยเขี้ยว อ.นครไทย)... ส่วนใหญ่ก็ทำผ้าพื้นบ้านขาย ทำกันในบ้านบ้าง รับมาจากบ้านใกล้เคียงบ้าง คือชาวม้งก็ทำงานพื้นบ้านแบบชาวม้ง เพราะเราเป็นชาวม้ง นักท่องเที่ยวมาเที่ยวอุทยานแวะมาก็ชอบก็ขายได้...” ชวี แซ่หลอ (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอเขาคว้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ติดกันโดยทางภูมิศาสตร์ แม้จะต่างกันโดยพื้นที่จังหวัด แต่ก็ไปมาหาสู่กัน โดยมีอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ที่มีที่ตั้งครอบคลุมทั้งสองจังหวัดนี้เชื่อมโยงกัน การรักษาภูมิปัญญาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น องค์ความรู้ ด้านการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิตในพื้นที่ของคนในชุมชน เช่น การนำวัสดุจากธรรมชาติมาทำเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการดำรงชีพ และต่อยอดมาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองทางการท่องเที่ยว ของที่ระลึก ก็เป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่นเดียวกับการรับรู้ว่าเป็นคนในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง ต้องมีหน้าที่ในการดูแล หวงแหน และรักษาภูมินิเวศธรรมชาติให้คงเดิมอย่างยั่งยืนได้ เหมือนกับที่ชาวม้งบนภูเขาสูง ต้องอยู่กับน้ำและป่าไม้ได้อย่างประสานกลมกลืน แม้จะปรากฏว่าชาวไทยภูเขากับการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ เป็นของคู่กัน แต่การใช้พื้นที่ป่าอนุรักษ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนในพื้นที่เห็นความสำคัญของสิ่งที่ตนเองมีอยู่ก็เป็นได้

ด้านการจัดการ และด้านกระบวนการกิจกรรม ที่เอื้อต่อการสร้างความรู้และการถ่ายทอดความรู้นิเวศธรรมชาติของชุมชน พบว่า ชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีการส่งเสริมด้านการอนุรักษ์ภูมิ

^{๘๘} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขี้ยว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ปัญญาของคนในชุมชน โดยสถานศึกษา องค์กรส่วนท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการจัดการโดยส่วนใหญ่เป็นการรวบรวมฐานข้อมูลที่เป็นสภาพปัจจุบันตามรูปแบบ^{๔๔} โดยการจัดการที่ทำให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติของชุมชนที่ปรากฏผลชัดเจนคือการส่งเสริมในรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่เป็นการจัดการของภาคเอกชน เช่น การมีแหล่งเรียนรู้ผ้ามัดย้อม^{๔๕} ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การนำผ้าย้อมหรือผ้าทอในชุมชน มาทำเป็นของที่ระลึก ที่คนในชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังที่ นางสาวธัญพร หล้าชีว นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๔๖} กล่าวไว้ว่า

“...เอาของดีของชุมชนที่มีอยู่ มาต่อยอด คิดสร้างสรรค์ สร้างรายได้ โดยให้คนที่มาเที่ยว มาเยี่ยมชมยลวิถี โฮมสเตย์... ใช้เวลาที่มี มาทำของที่ระลึก น่ารักๆ กับชาวบ้าน เป็นของภูมิใจว่าเป็น ค้างคาวผ้ามัดย้อมตัวเดียวในโลก สร้างความผูกพัน...” ธัญพร หล้าชีว (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

ตัวอย่างของการที่หน่วยงานต่างๆ มาเป็นตัวกลาง จัดกิจกรรม เชื่อมโยง การส่งต่อองค์ความรู้ภูมินิเวศ ระหว่างชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ เข้ามารวบรวมองค์ความรู้และจัดการส่งเสริม ต่อยอดจากฐานองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม ที่ทำโดยภาครัฐ ก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวง ได้ถ่ายทอดวิถีชีวิตภูมิปัญญา ผ่านการสร้างอัตลักษณ์หรือภาพจำจากค้างคาวบ้านมุง ที่มีนับล้านตัว เป็นแลนด์มาร์ค หรือแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่ห้ามพลาด สิ่งเหล่านี้เป็นการจัดการเพื่อสร้างให้คนในชุมชน และคนภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมชมชุมชน ได้เกิดความรักและหวงแหนความเป็นภูมินิเวศธรรมชาติที่สมบูรณ์ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง เพราะหากภูมินิเวศถูกทำลาย สิ่งเหล่านี้ก็จะเหลือเพียงของที่ระลึกแทนของจริงที่หายไป การสร้างสัญญาณโดยดึงทัศนภาพของภูมินิเวศอันงดงามของคนในชุมชนมาเป็นจุดขาย ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของการจัดการเพื่อร่วมกันอนุรักษ์ ดังนั้นการที่ชุมชนมีการออกแบบ และร่วมกันระหว่างคนในและนอกชุมชน โดยมีการวางแผน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อหาทาง ป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่โดยใช้กลไกต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับ การส่งต่อความอุดมสมบูรณ์ของภูมินิเวศธรรมชาติในยุคนี้ให้แก่คนรุ่นต่อไป

ด้านองค์กรชุมชน ที่เอื้อต่อการสร้างความรู้และการถ่ายทอดความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติของชุมชน พบว่า ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นตามมา จากผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานภาครัฐได้เคยเข้ามาจัดการและตั้งเครือข่ายผู้ประกอบการต่างๆ ในพื้นที่ๆ เกี่ยวข้องกับป่า

^{๔๔} สัมภาษณ์, นางสาวกนวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาอนุรักษนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๕} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๖} สัมภาษณ์, นางสาวธัญพร หล้าชีว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

อนุรักษ์ ในด้านภูมินิเวศ เช่น กิจกรรมนันทนาการปีนเขา^{๓๒} กิจกรรมการเดินป่า การสำรวจถ้ำในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่มีความจำเพาะ ไม่สามารถทำได้โดยไม่ได้รับอนุญาต หนึ่งในเหตุผลคือการเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าว ก็เพื่อให้มีผู้นำทาง ที่มีความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ที่เป็นทั้งผู้นำทาง และแนะนำการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ให้ผู้มาเยี่ยมชม ได้เห็นความสำคัญของภูมินิเวศ ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ^{๓๓} ในเรื่องนี้ นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาบุง หมู่ ๑ ตำบลนาบุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๓๔} ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“...ไปเองไม่ได้นะ เป็นที่อุทยาน มีการจัดการให้คนที่เขามีความรู้ นำทางไป ถ้าคุมๆ เข้าไปก็อาจหลง ติดถ้ำได้ เพราะถ้ำมันซับซ้อนบางที่มีน้ำในนั้น แล้วก็คนที่รู้พาเข้าไปได้ ก็ต้องมีความรู้เข้าใจที่จะเข้าไป บางทีก็เคยเข้าไปมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย บางทีก็เรียนจากคนรุ่นเก่าๆ ก็เลยรู้ตรงไหนมีอะไร...” ประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

ปัจจุบัน ผู้นำชุมชนทุ่งแสลงหลวงบางชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ให้คนในชุมชน ในการดูแลภูมินิเวศ มีการจัดตั้งเครือข่ายในการดูแล และอนุรักษ์ภูมินิเวศ ซึ่งส่งต่อภูมิปัญญาองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นหลัง ให้มีความเข้าใจในการเดินป่า ในพื้นที่อนุรักษ์ รวมไปถึงการทำความเข้าใจในประเด็นของบทบาทหน้าที่ของคนในเครือข่ายที่มีต่อป่าอนุรักษ์ ว่าคนต้องอยู่กับป่า เป็นส่วนหนึ่งของระบบภูมินิเวศทั้งหมดที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน^{๓๕} และส่งต่อองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นหลังให้มีความภูมิใจและเกิดความหวงแหนในทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ในชุมชนของตนเอง

จะเห็นได้ว่า สภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ในวัฒนธรรมชาติของชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มีทั้งการจัดการความรู้ ที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีอยู่ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ และส่งเสริมการท่องเที่ยวไปพร้อมกัน ซึ่งการจัดการความรู้ในชุมชนทุ่งแสลงหลวง มีทั้งการจัดการความรู้ที่เป็นทางการ เช่นในระบบสถานศึกษา การจัดการโดยองค์กรภาครัฐ กิจกรรม โครงการ และไม่เป็นทางการ ซึ่งทำร่วมกันระหว่างคนในและคนนอกชุมชน โดยมุ่งเน้นการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ภายใต้ศักยภาพของระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืนเป็นประเด็นสำคัญ

๔.๑.๕ สภาพทั่วไปด้าน ความต้องการของชุมชน ใน การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

^{๓๒} สัมภาษณ์, นายสรวิชัย ทิมป่าตี๋, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านนาบุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, *** เมษายน ๒๕๖๖.

^{๓๓} สัมภาษณ์, นายนครินทร์ สุทธิโต, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, *** เมษายน ๒๕๖๖.

^{๓๔} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาบุง หมู่ ๑ ตำบลนาบุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๕} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งไสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเพื่อวิเคราะห์แนวการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาความต้องการในการจัดการความรู้ของคนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงที่มีอยู่ เพื่อนำไปประกอบกรวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญๆ เพื่อหาแนวการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยการวิจัยนี้ได้ศึกษาความต้องการของคนในชุมชนทุ่งแสลงหลวง จำแนกตามสภาพระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืน ใน ๓ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ นิเวศธรรมชาติของชุมชน โดยศึกษาในพื้นที่ครอบคลุม ๖ ตำบล ใน ๓ อำเภอ คือ ตำบลห้วยเขย่ง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย ตำบลวังนกแอ่น ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง ตำบลชมพู ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง โดยมีผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) ผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งผู้นำชุมชน ประชาชน และบุคลากรภาครัฐ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบ่งผลการศึกษิตตามสภาพระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืน ใน ๓ ด้าน ดังนี้

๔.๑.๕.๑ สภาพทั่วไปของความต้องการของชุมชน ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากการศึกษา เพื่อสืบค้นและระบุความต้องการ ในการจัดการองค์ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจ ในการวิจัยครั้งนี้ ต้องพิจารณาจากองค์ประกอบการจัดการความรู้ให้รอบด้าน เพื่อทำความเข้าใจของสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้ชัดเจนขึ้น ดังนั้น ในการศึกษาความต้องการด้านเศรษฐกิจชุมชน จึงแบ่งเป็น ๔ ประเด็นย่อย ของการจัดการความรู้ภูมินิเวศ เพื่อความครอบคลุมในการศึกษาครั้งนี้ คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน ดังต่อไปนี้

ความต้องการ ในด้านพื้นที่ ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง มีข้อจำกัดในการเอื้อให้มีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจในภาคเกษตรกรรม เนื่องจากพื้นที่ในชุมชนส่วนใหญ่หรือทั้งหมดในบางหมู่บ้าน^{๑๖} อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ของทางราชการ ทั้งที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติ หรืออุทยานแห่งชาติ ทำให้การบุกเบิกเพื่อขยายพื้นที่ไม่สามารถทำได้ หรือพื้นที่ๆ ใช้ประกอบกิจกรรมทางการเกษตรเพื่อการยังชีพเป็นปกติธุระ ก็ไม่มีความแน่นอนของความต่อเนื่องระยะยาวเนื่องจากไม่มีเอกสารสิทธิ เป็นเพียงพื้นที่ๆ ได้รับอนุญาตจากทางราชการ ความต้องการหลักในมิติเชิงพื้นที่ของคนในชุมชน จึงอยู่ในประเด็นของการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ หรือความมั่นคงของการเป็นผู้ครอบครอง หรือได้รับอนุญาตให้ครอบครองที่ดินเพื่ออยู่อาศัย หรือทำการเกษตรกรรม ดังที่ นายณรงค์ฤทธิ์ ดีเยี่ยม กลุ่มเยาวชน และกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๑๗} ได้ให้ข้อมูลว่า

^{๑๖} สัมภาษณ์, นางลำยอง มณีโชติ, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗} สัมภาษณ์, นายณรงค์ฤทธิ์ ดีเยี่ยม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

“...ที่ดินไม่มีเอกสารอะไร มีแต่ใบ ภทบ.๕ ก็ช่วยพ่อแม่ทำมาหากินเข้าไร่สวน แต่ก็รู้อยู่ในใจว่าไม่มีเอกสารสำคัญนะ (หมายถึงเอกสารสิทธิ์ประเภทกรรมสิทธิ์) ทำกันส่งต่อไปรุ่นต่อรุ่น ใจหนึ่งก็อยากให้มีเอกสารสำคัญ จะได้เป็นความมั่นใจว่าเราจะทำได้ต่อไป...” ณรงค์กรณ ดีเยี่ยม (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

การมีเอกสารประเภทกรรมสิทธิ์ ในมุมมองของภาครัฐอาจไม่สามารถทำได้ด้วยข้อจำกัดทางกฎหมาย แต่ความต้องการเอกสารกรรมสิทธิ์ให้แก่คนในชุมชน ยังคงเป็นความหวังมาโดยตลอดหลายสิบปี และเป็นสิ่งที่จะทำให้คนในชุมชนมั่นใจได้ว่า การร่วมกันจัดการองค์ความรู้ให้แก่คนในชุมชน เยาวชน หรือคนรุ่นต่อไป จะไม่เป็นการส่งต่อที่สูญเปล่า แต่จะได้รับการสืบทอด และมีความมั่นใจในการเข้ามาร่วมกันจัดการ ด้วยความรู้สึกรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของในทุกการพัฒนาของคนในชุมชน และส่งผลในด้านเศรษฐกิจของชุมชนทุ่งแสงหลวงได้อย่างต่อเนื่องนั่นเอง

ความต้องการ ในด้านการจัดการ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง เพื่อให้เกิดการจัดการองค์ความรู้ ในเชิงเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ มีความน่าสนใจในแง่ของความต้องการจากหน่วยงานต่างๆ ภายนอก ที่คนในชุมชนพร้อมรับการเสนอแนะและพัฒนา โดยอาจเป็นการจัดการในรูปแบบของการเข้ามาร่วมกันออกแบบรูปแบบการจัดการให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้าง และจัดการองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ดังที่ นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนามุง หมู่ ๑ ตำบลนามุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๙๘} ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“...ก็ทำมาแบบที่เคยทำ พวกร้าน โฮมสเตย์ ทำกันไปตามที่ทำ แต่ถ้ามีหน่วยงานมาช่วยแบบว่าทำออนไลน์ได้ อะไรได้ คิดว่าคนในหมู่บ้านก็ยินดี และดีใจ เพราะเราก็อยู่ในหมู่บ้าน เป็นเจ้าของพื้นที่ เวลาใครมาช่วย เอาสิ่งดีๆ มาให้ ก็จะยินดีมาก จะได้มีความรู้เพิ่ม มีคนมาเพิ่ม มีเงินเพิ่ม...” ณรงค์กรณ ดีเยี่ยม (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

นอกจากนี้ การจัดการในบริบทชุมชนทุ่งแสงหลวง จึงต้องคำนึงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของคนในชุมชน และเข้าใจถึงความหลากหลายของคนในพื้นที่ โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้การบริหารจัดการ ได้เกิดขึ้นโดยเน้นระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในแง่เศรษฐกิจที่ไม่ส่งผลเสียต่อภูมินิเวศ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวงอีกด้วย^{๙๙}

ความต้องการ ในด้านกระบวนการกิจกรรม ของชุมชนทุ่งแสงหลวง พบว่าการส่งต่อความรู้ในการประกอบอาชีพทางเศรษฐกิจ ยังคงเป็นไปในลักษณะการเรียนรู้รุ่นต่อรุ่น และการทำเกษตรกรรมยังชีพ ปัจจุบันมีตัวอย่างของการจัดทำแปลงสาธิตทางการเกษตร และสร้างแหล่งท่องเที่ยวเพื่อชมพืชผลทางการเกษตร โดยหน่วยงานต่างๆ เช่น โครงการรณรงค์ปลูกหญ้าแฝก การ

^{๙๘} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนามุง หมู่ ๑ ตำบลนามุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๙} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

สนับสนุนพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำเป็นแหล่งอาหารในครัวเรือน ของหน่วยงานภายนอก^{๑๐๐} ทำให้ความต้องการของคนในชุมชนในด้านกระบวนการเรียนรู้ในมิติกิจกรรม คือการสานต่อ หรือขยายกระบวนการกิจกรรมไปยังชุมชนอื่นๆ^{๑๐๑} หรือการสร้างกิจกรรมใหม่ๆ แต่ต้องเน้นหลักของการไม่สร้างผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อม เช่น สัตว์ป่า ปลาในถ้ำ ที่อยู่ในระยะสืบพันธุ์ เป็นต้น^{๑๐๒}

ความต้องการ ในด้านองค์กรชุมชน ของชุมชนทุ่งแสงหลวง เพื่อส่งเสริมในแง่ของความเจริญทางด้านเศรษฐกิจที่ยั่งยืน คนในชุมชนเสนอว่าองค์กรต่างๆ ของชุมชนในพื้นที่ ก็เป็นส่วนสำคัญ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น^{๑๐๓} หรือ อสม. ที่จะมีบทบาทเข้ามาประสานและแนะนำให้ความรู้แก่คนในชุมชน เช่น การทำรายรับรายจ่ายภาคครัวเรือน องค์กรความรู้ด้านการจัดการเงินภาคครัวเรือน^{๑๐๔} หรือการตั้งเครือข่าย องค์กรหรือโครงการด้านเศรษฐกิจที่ยั่งยืนต่างๆ ที่สอดคล้องกับบริบททางด้านพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวงที่มีภูมิวนศาสตร์ธรรมชาติ^{๑๐๕} ที่เกิดจากคนในชุมชนเอง หรือหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จาก ภายนอกชุมชน^{๑๐๖}

จะเห็นได้ว่า สภาพทั่วไปของความต้องการของชุมชน ในการจัดการความรู้ภูมิวนศาสตร์ธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในขอบข่ายของความต้องการด้านพื้นที่ การมีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน และความมั่นคงทางด้านพื้นที่ ซึ่งจะต่อยอดไปในด้านความผูกพันของคนรุ่นใหม่ในชุมชน ที่จะรับรองความรู้และสานต่อการจัดการความรู้ที่มีอยู่ตามบริบทในแต่ละชุมชน โดยที่ความต้องการในด้านการจัดการทางด้านเศรษฐกิจเน้นความต้องการด้านองค์ความรู้ในการจัดการ จากหน่วยงานภายนอก การสานต่อกิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจยั่งยืนให้แก่คนในชุมชนอย่างทั่วถึง รวมไปถึงในแง่ของการตั้งเครือข่ายเพื่อให้เกิดองค์กรชุมชนที่คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

๔.๑.๕.๒ สภาพทั่วไปของความต้องการของชุมชน ในการจัดการความรู้ภูมิวนศาสตร์ธรรมชาติ ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากการศึกษา เพื่อสืบค้นและระบุความต้องการ ในการจัดการองค์ความรู้ภูมิวนศาสตร์ธรรมชาติ ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ ในการวิจัยครั้งนี้ ต้องพิจารณาจากองค์ประกอบการจัดการความรู้ให้รอบด้าน เพื่อทำความเข้าใจของสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ภูมิวนศาสตร์ธรรมชาติ ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้ชัดเจนขึ้น ดังนั้น ในการศึกษา

^{๑๐๐} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนามุง หมู่ ๑ ตำบลนามุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์, นายนครินทร์ สุทธิโต, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยับ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสภา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ความต้องการ ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงแบ่งเป็น ๔ ประเด็นย่อย ของการจัดการความรู้ภูมิโนเขต เพื่อความครอบคลุมในการศึกษาครั้งนี้ คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการกิจกรรม และ ด้านองค์กรชุมชน ดังต่อไปนี้

ความต้องการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ในด้านพื้นที่ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ปัจจุบันพื้นที่สำหรับให้ความรู้ของคนในชุมชน เป็นไปในรูปแบบที่หน่วยงานทางการศึกษาเข้ามาจัดส่งเสริม เช่น การมีศูนย์เรียนรู้ชุมชน ห้องสมุดประจำบ้าน^{๑๐๗} ความต้องการในเบื้องต้นจึงได้รับความคิดเห็นในประเด็นการซ่อมแซม ก่อสร้าง หรือเพิ่มเติมทรัพยากร เช่น สมุด อุปกรณ์ต่างๆ ที่ทันสมัย และใช้งานได้ให้กับแหล่งเรียนรู้^{๑๐๘} แต่เนื่องจากเทคโนโลยีและการเข้าถึงสื่อของคนในชุมชนทุ่งแสงหลวงได้เปลี่ยนแปลงไป จากการเข้าถึงของเทคโนโลยีสารสนเทศ จากแต่เดิมไม่มีเครือข่ายสัญญาณโทรศัพท์^{๑๐๙} แต่ปัจจุบันมีทุกบ้าน และทุกคนในชุมชน ความต้องการในเชิงการเรียนรู้จึงเพิ่มเติมอีกในด้าน ความต้องการของคนในชุมชนบางส่วนจึงเห็นความสำคัญกับการเข้าถึงเทคโนโลยี หรือการมี “เว็บรวม”^{๑๑๐} หรือแพลตฟอร์ม สำหรับคนในชุมชน ให้ได้สามารถเข้าไปเรียนรู้หรือแลกเปลี่ยนเรื่องราวของตนเอง ทั้งความเป็นมา วิถีชีวิต และสิ่งต่างๆ ที่เป็นองค์ความรู้ของคนในชุมชน ที่ไม่ใช่เพียงกลุ่มไลน์^{๑๑๑} ที่ส่งผ่านข้อมูลได้รวดเร็ว แต่ไม่มีการจัดการและรวบรวมข้อมูลไว้ได้อย่างเป็นระบบ

ความต้องการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ในด้านการจัดการ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง จึงมีความสนใจในประเด็น การส่งเสริมให้มีความตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้อะไรเพิ่มทักษะ ให้แก่คนในชุมชนในด้านต่างๆ^{๑๑๒} รวมไปถึงมีการออกแบบ การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่เป็นองค์กร เครือข่าย สถานที่ เช่น วัด หรือสถานที่ท่องเที่ยวทางภูมิโนเขต ธรรมชาติ ร่วมกันระหว่างคนในและนอกชุมชน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ร่วมกัน^{๑๑๓} โดยการพัฒนาาระบบข้อมูลสารสนเทศ แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท ซึ่งควรมีการจัดระบบเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้^{๑๑๔} เพื่อการพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนทุ่งแสงหลวงให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพในการบริการ มีความพร้อม อำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวงที่มีลักษณะจำเพาะ^{๑๑๕}

^{๑๐๗} สัมภาษณ์, นางสาวกนกวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาครอบครัวและครอบครัวศึกษาตามอัยาศัยอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาหมุง หมู่ ๑ ตำบลนาหมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์, นางภัทสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์, นายวิจิตร หนูเืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์, นายณรงกรณ์ ดีเยี่ยม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๕ ตำบลหมวก อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลหมวก อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์, นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาครอบครัวและครอบครัวศึกษาตามอัยาศัยตำบลบ้านนาหมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์, นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านนาหมุง ตำบลบ้านนาหมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์, นางสาวกนกวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาครอบครัวและครอบครัวศึกษาตามอัยาศัยอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ความต้องการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ในด้านกระบวนการกิจกรรม ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง จึงเป็นสิ่งที่คนในชุมชนคาดหวัง เช่น การทำการเกษตรผสมผสาน^{๑๑๖} การส่งเสริมออกแบบกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยว^{๑๑๗} องค์ความรู้ด้านกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ความรู้ด้านภูมิศาสตร์สารสนเทศ หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติ^{๑๑๘} เพื่อเสริมการจัดหาและรวบรวมความรู้จากแหล่งต่างๆ รวมถึงมีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดเก็บและค้นคว้าองค์ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนทุ่งแสลงหลวงได้อย่างรวดเร็ว^{๑๑๙}

ความต้องการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ในด้านองค์กรชุมชน ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง เป็นสิ่งสำคัญประการสุดท้ายที่ควรเกิดขึ้นจากผลการศึกษาความต้องการของคนในชุมชน โดยคนในชุมชนต้องการให้หน่วยงานภายนอก เช่น ภาครัฐ เข้ามาให้ความสำคัญในการเป็นกระบอกเสียงรับรู้การมีอยู่ของกลุ่มชุมชนในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง^{๑๒๐} หรือการจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่มุ่งเน้นความยั่งยืนและเพื่อการอนุรักษ์ภูมินิเวศในพื้นที่^{๑๒๑}

จะเห็นได้ว่า สภาพทั่วไปของความต้องการของชุมชน ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในขอบข่ายของความต้องการด้านพื้นที่การมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน ตลอดถึงการยกระดับไปสู่การมีแพลตฟอร์ม (Platform) ช่องทางบนโลกออนไลน์ ที่รวบรวมข้อมูลต่างๆ ของชุมชนทุ่งแสลงหลวงในมิติต่างๆ เพื่อสื่อสารและจัดการข้อมูลร่วมกัน ตลอดไปถึงการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคนในชุมชนและองค์กรภายนอก เพื่อแลกเปลี่ยนและส่งเสริมการจัดการความรู้ของคนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๑.๕.๓ สภาพทั่วไปของความต้องการของชุมชน ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากการศึกษา เพื่อสืบค้นและระบุความต้องการ ในการจัดการองค์ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ ในการวิจัยครั้งนี้ ต้องพิจารณาจากองค์ประกอบการจัดการความรู้ให้รอบด้าน เพื่อทำความเข้าใจของสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้ชัดเจนขึ้น ดังนั้น ในการศึกษาความต้องการ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ จึงแบ่งเป็น ๔ ประเด็นย่อย

^{๑๑๖} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์, นายสรวิทย์ ทิมป่าดี, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, *** เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์, นางสาวสุธาทิพย์ ลังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ (พัฒนากร) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทธสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์, นายวิจิตร หล้าเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ของการจัดการความรู้ภูมินิเวศ เพื่อความครอบคลุมในการศึกษาครั้งนี้ คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน ดังต่อไปนี้

ความต้องการ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ ในด้านพื้นที่ ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ด้วยความเป็นพื้นที่ที่มีภูมินิเวศธรรมชาติ และทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้รอบชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ ที่มีการส่งต่อองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นรุ่นต่อรุ่น ทั้งในวิถีชีวิตชาวเขา^{๑๒๒} วิถีชีวิตคนกับป่า (การหาของป่า)^{๑๒๓} ซึ่งบางครั้งอาจขัดกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้^{๑๒๔} ทำให้ความต้องการหลักในประเด็นด้านพื้นที่ คือการทำความเข้าใจในประเด็นด้านกฎหมายของภาครัฐ ที่มีต่อคนในชุมชน เพื่อให้เข้าใจถึงขอบเขตพื้นที่ หรือขอบเขตการใช้และแสวงหาประโยชน์ตามปกติระยะจากภูมินิเวศธรรมชาติ^{๑๒๕} เพื่อให้คนอยู่กับป่าได้อย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังที่ สมพงษ์ พิมพ์เสน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔ บ้านน้ำพรม ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก^{๑๒๖} ได้กล่าวขานให้สัมภาษณ์ในประเด็นนี้ว่า

“...ทำยังไงก็ได้ ให้ป่ามีประโยชน์กับคนในชุมชน แล้วชุมชนก็จะหวงป่า.. ให้คนรักษาป่า ให้ป่ารักษาคน...” สมพงษ์ พิมพ์เสน (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

ความต้องการ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ ในด้านการจัดการ ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ที่ควรจะเป็นตามความต้องการของคนในชุมชน คือ ทำอย่างไรก็ได้ให้เกิดการจัดการให้เกิดการเกื้อหนุน ส่งเสริมให้คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวง ทุกเพศ ทุกวัย ให้มีความตระหนัก ให้เกิดการเรียนรู้ และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อไป^{๑๒๗} มีระบบการจัดการและรวบรวมความรู้ที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้^{๑๒๘} มีการปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติ ให้แก่คนในชุมชน^{๑๒๙} การมีกฎระเบียบในพื้นที่ ว่าด้วยสิ่งแวดล้อม เช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การสัญจร ที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น^{๑๓๐}

^{๑๒๒} สัมภาษณ์, นางชิว แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเอี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์, นายอนันตชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสกา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์, นายสรายุทธ ทิมป่าดัว, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, *** เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์, นายศุภเชษฐ์ ปั้นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยับ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสกา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสกา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชันทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ความต้องการ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ ในด้านกระบวนการกิจกรรม ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ควรมีการจัดอบรม องค์ความรู้ภูมิวิเวศฯ โดยหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จากภายนอกชุมชนอยู่เสมอๆ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารสารสนเทศที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์^{๑๓๑} การจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกต่างๆ^{๑๓๒} เพื่อให้คนในชุมชนมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง^{๑๓๓} การส่งเสริมยกย่องปราชญ์ชาวบ้านองค์ความรู้จากผู้ทรงภูมิปัญญา เพื่อให้คุณค่าแก่องค์ความรู้ และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ถ่ายทอดไปยังผู้ที่สนใจ^{๑๓๔} การเก็บรวบรวมองค์ความรู้และเผยแพร่ผ่านระบบการบริหารจัดการความรู้ที่ทุกคนและทุกภาคส่วนในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้^{๑๓๕} โดยอาจจะผ่านทางสื่อ เทคโนโลยี สารสนเทศแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ จนสามารถสร้างความรู้ ทักษะ ระบบการจัดการความรู้และระบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ^{๑๓๖}

ความต้องการ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ ในด้านองค์กรชุมชนของชุมชนทุ่งแสงหลวง เป็นมิติในเชิงรูปธรรมของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ควรเกิดขึ้น โดยคนในชุมชนทุ่งแสงหลวงมีความเห็นสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกันต้องการให้หน่วยงานภายนอก เช่น ภาครัฐ^{๑๓๗} เข้ามาให้ความสำคัญในการจัดตั้งกลุ่ม องค์กรชุมชน เช่น ชุมชนปราชญ์ชาวบ้านจักสาน^{๑๓๘} ปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มทอผ้า^{๑๓๙} ปราชญ์ชาวบ้านด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ ป่าไม้^{๑๔๐} เป็นต้น เพื่อให้เกิดเครือข่ายหรือกลุ่มผู้ทรงภูมิปัญญา^{๑๔๑} ที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดไปสู่ผู้ที่สนใจ ทั้งในและนอกชุมชน ให้องค์ความรู้ยังคงอยู่กับชุมชนทุ่งแสงหลวงได้ต่อไป^{๑๔๒}

จะเห็นได้ว่า สภาพทั่วไปของความต้องการของชุมชน ในการจัดการความรู้ภูมิวิเวศธรรมชาติ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ใน

^{๑๓๑} สัมภาษณ์, พระพิโมกข์ ปกสโร (ศรีจันทร์) , ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำพระไทรงาม หมู่ ๘ บ้านดงจูใหม่ ตำบลเนินมะปราง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาหมุง หมู่ ๑ ตำบลนาหมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์, นางสาวนกวรรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสกา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) , เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์, นางสาวนกวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสกา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขี้ยว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์, นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์, นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์, นางสาวนกวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ขอบข่ายของความต้องการที่จะให้มีความรู้ในประเด็นด้านกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ การอนุรักษ์ทรัพยากรภูมิณีเวชธรรมชาติ การปลูกฝังจิตสำนึก การตั้งกลุ่มผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อให้เกิดการยกย่อง และการส่งต่อถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้ที่สนใจ

๔.๒ วิเคราะห์ องค์ประกอบที่สำคัญต่อ แนวทางการพัฒนา การจัดการความรู้ภูมิณีเวชธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๔.๒.๑ ข้อค้นพบด้าน จุดเด่น ที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมิณีเวชธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๔.๒.๑.๑ จุดเด่น (ภายใน) ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมิณีเวชธรรมชาติ

๑) จุดเด่น ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมิณีเวชธรรมชาติ ในมุมมองของภาคเอกชนในชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ภาคเอกชนและประชาชนที่มีบทบาทจัดการความรู้ภูมิณีเวชฯในชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดเด่น ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมิณีเวชธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชน พบว่า

ในมิติที่เอื้อต่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า คนในชุมชนบางส่วนเห็นความสำคัญกับการรักษาความสมบูรณ์ของธรรมชาติ แหล่งต้นน้ำลำธาร และการไม่ทำลายทรัพยากรป่าไม้^{๑๔๓} รวมถึงสถานประกอบการในพื้นที่ ที่เป็นโฮมสเตย์ หรือแหล่งท่องเที่ยวที่จัดโดยภาคเอกชน หรือการขายแพคเกจท่องเที่ยวต่างๆ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง เน้นการอนุรักษ์ในรูปแบบการนำความงดงามทางธรรมชาติเป็นจุดขาย^{๑๔๔} เพื่อดึงดูดเม็ดเงินจากนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาในพื้นที่^{๑๔๕} ทำให้ภาคเอกชนโดยเฉพาะผู้ประกอบการที่พึ่งพิงรายได้จากการท่องเที่ยว ต้องรักษาความสมบูรณ์ของธรรมชาติไว้ให้มากที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้เข้ามาท่องเที่ยว รวมถึงบอกต่อให้คนอื่น ๆ ตัดสินใจที่จะเข้ามาท่องเที่ยวซ้ำ^{๑๔๖}

ในส่วน การจัดการความรู้ภูมิณีเวชในพื้นที่ชุมชน เป็นในลักษณะ ที่คนในชุมชนทุ่งแสงหลวง ต่างมีความภาคภูมิใจ ในความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุมชน^{๑๔๗} มีความเป็นเจ้าของร่วมกันในการช่วยกันดูแลและส่งต่อองค์ความรู้ภูมิณีเวชในพื้นที่ให้แก่คนรุ่นหลัง เพราะองค์

^{๑๔๓} สัมภาษณ์, นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงพุดิ, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์, นายวิจิตร หล้าเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเอี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนามู หมู่ ๑ ตำบลนามู อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ความรู้ในบางลักษณะ สามารถนำมาต่อยอดในเชิงเศรษฐกิจได้ เช่น การทอผ้า การจักสาน^{๑๔๘} หรือ องค์ความรู้ด้านการเดินป่า ปีนเขา ฯลฯ ที่สามารถรวมเป็นเครือข่ายกิจกรรมกับหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้แก่คนภายนอกเพื่อนำรายได้เข้าสู่ชุมชน^{๑๔๙} และในมิติที่สามารถช่วยในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน จากการที่ความสมบูรณ์ของธรรมชาติ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มีเม็ดเงินจากการท่องเที่ยวเข้ามากระตุ้นเศรษฐกิจให้แก่คนในชุมชนทุ่งแสงหลวง^{๑๕๐} การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายของภาคเอกชนที่มีอยู่ ทั้งเครือข่ายผู้ประกอบการทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ^{๑๕๑} จึงเป็นกลไกอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้การขับเคลื่อนการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง ยังคงเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๕๒}

๒) จุดเด่น ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมินิเวศธรรมชาติในมุมมองของภาคส่วนผู้นำชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดเด่น ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชน พบว่า

ในมิติที่เื้อื่อต่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง พบว่า สิ่งที่เป็นประโยชน์ได้คือความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนทุ่งแสงหลวง คือการที่คนอยู่กับป่า โดยไม่ทำลายแต่เกื้อกูลกัน^{๑๕๓} เพราะคนในชุมชนที่ทำเกษตรกรรมก็ได้รับประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจจากความสมบูรณ์ของป่าไม้ ลำธาร และช่วยเป็นหูเป็นตาไม่ให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่า^{๑๕๔} และคนในชุมชนเอง เป็นผู้ช่วยภาครัฐในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความคงเดิม ทั้งการรวมตัว การประชาคม ที่คนในชุมชนเลือกประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจชุมชน ที่ทุกคนในชุมชนได้รับประโยชน์ร่วมกัน มากกว่าเศรษฐกิจในระดับมหัพภาค ที่คนในชุมชนไม่ได้ประโยชน์^{๑๕๕} กล่าวคือหากมีเวที คนในชุมชนยินดีที่จะร่วมกันตรวจสอบ เพื่อให้การเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในพื้นที่ทุ่งแสงหลวง เป็นไปโดยสอดคล้องกับความสมบูรณ์และคงเดิมของทรัพยากรธรรมชาติไปพร้อมกัน ตามแนวทางอย่างยั่งยืน^{๑๕๖}

^{๑๔๘} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์, นายอนุชิต ศรีมหานาม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงพุด, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์, นายวิจิตร ญาเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาหมุง หมู่ ๑ ตำบลนาหมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ในส่วน การจัดการความรู้ภูมิเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า ในเชิงด้านพื้นที่ เป็นที่ทราบกัน ในชุมชนว่าพื้นที่โดยรอบเป็นป่าอนุรักษ์ ที่มีข้อจำกัด และในขณะเดียวกันก็มีความสมบูรณ์ทาง ธรรมชาติ ที่ทุกคนต้องช่วยกันเฝ้าระวังรักษา ให้มีความสมบูรณ์^{๑๕๗} ทำให้การจัดการในมิติต่างๆ ของ พื้นที่ ที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงต้องใช้ความระมัดระวังที่จะไม่ล่วงละเมิด กฎระเบียบต่างๆ ของภาครัฐ^{๑๕๘} และร่วมมือในการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ทั้งในด้านการให้ความรู้ การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้ต่างๆ ในชุมชน เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน^{๑๕๙}

และในมิติที่สามารถช่วยในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า มีการจัดตั้งเครือข่าย เพื่อเพิ่มรายได้ ให้แก่เครือข่ายในระดับชุมชน เพื่อรวมตัวกันแลกเปลี่ยนข้อมูล และส่งเสริมการ ท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวงในบางพื้นที่^{๑๖๐} ซึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจากการเห็นความสำคัญของ ทรัพยากรธรรมชาติที่งดงามในชุมชนที่เห็นกันมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ที่อาจถูกทำลายได้หากไม่ มีการร่วมมือกัน^{๑๖๑}

๓) จุดเด่น ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมิเวศธรรมชาติในมุมมอง ของ ภาครัฐ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ โดยสัมภาษณ์ตัวแทน หน่วยงานภาครัฐ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดเด่น ด้าน เศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชน พบว่า

ในมิติที่เอื้อต่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เห็นว่า ด้วยความที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง มี จุดแข็งจากความงดงามตามธรรมชาติของพื้นที่โดยรอบ ทั้งที่เป็นชุมชนในป่าหิน หรือชุมชนในพื้นที่มี ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ทำให้เป็นจุดขายที่ดีทางการท่องเที่ยว^{๑๖๒} สำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้ามา ท่องเที่ยวในหลากหลายรูปแบบ สามารถเป็นจุดดึงดูดเม็ดเงินจากภายนอก เพื่อให้คนในชุมชนได้รับ ประโยชน์ จากการประกอบธุรกิจภาคบริการ ทั้งในรูปแบบโฮมสเตย์ ร้านอาหาร แคมป์ปิ้ง หรือการ จัดกลุ่มท่องเที่ยวเป็นแพ็คเกจ^{๑๖๓} ที่สามารถมาท่องเที่ยวได้ตลอดปี สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความ ต้องการที่หลากหลาย^{๑๖๔}

^{๑๕๗} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์, พระพิโมกข์ ปภสสโร (ศรีจันทร์), ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำพระไทรงาม หมู่ ๘ บ้านดงใหม่ ตำบลเนิน มะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านม่วง หมู่ ๑ ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์, พระครูสุภัทรวชิรวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนิน มะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านม่วง หมู่ ๑ ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์, นายสรวิทย์ ทิมป่าตี๋, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านม่วง) สังกัด สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, *** เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์, นางสาวสุธาทิพย์ สังข์สี, นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ (พัฒนากร) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ เนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ในส่วน การจัดการความรู้ภูมิเวศในพื้นที่ชุมชน นั้น เห็นว่า ปัจจุบัน จากการที่ความงดงามทางภูมิเวศน์ธรรมชาติ เป็นจุดดึงดูดสำคัญทางเศรษฐกิจชุมชน ในเชิงด้านพื้นที่ จึงสามารถนำการจัดการ ในรูปแบบที่หลากหลาย เข้าไปเสริมเชิงเศรษฐกิจชุมชนได้ ทั้งการมีกองทุนหมู่บ้านและอื่นๆ ของภาครัฐ ที่สามารถนำไปต่อยอดในธุรกิจภาคบริการ^{๑๖๕} ซึ่งในภาคของการจัดการความรู้ในพื้นที่ ทั้งที่เป็นปราชญ์ชุมชน แหล่งเรียนรู้จากคนในท้องถิ่น^{๑๖๖} ทำให้เกิดกระบวนการกิจกรรมทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่หลากหลาย เพื่อสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว^{๑๖๗} และในมิติที่สามารถช่วยในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เห็นว่า คนในชุมชนมีการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่คนทั้งในและนอกพื้นที่ สร้างจุดขาย^{๑๖๘} และส่งเสริมการจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลาย โดยคนในชุมชน ยินดีและพร้อมร่วมมือกับภาครัฐในทุกการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงภูมิเวศน์ธรรมชาติในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง^{๑๖๙}

๔.๒.๑.๒ จุดเด่น (ภายใน) ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมิเวศธรรมชาติ

๑) จุดเด่น ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมิเวศธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคเอกชนในชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคเอกชนและประชาชนที่มีบทบาทจัดการความรู้ภูมิเวศ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดเด่น ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมิเวศธรรมชาติในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชน พบว่า

ในมิติที่เอื้อต่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เห็นว่า คนในชุมชนมีความตระหนักถึงการมีองค์ความรู้ด้านกฎและระเบียบของภาครัฐ ในการกำหนดเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการ^{๑๗๐} และมีความต้องการในประเด็นความชัดเจนของพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เพื่อไม่ให้เกิดความทับซ้อนหรือบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการ^{๑๗๑} ซึ่งมีที่มาจาก การดำเนินการอย่างจริงจังของภาครัฐในการตรวจสอบพื้นที่บุกรุกอุทยานแห่งชาติ ที่ไม่ได้รับอนุญาต^{๑๗๒} และการให้ความสำคัญกับ

^{๑๖๕} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชันทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์, นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์, นางสาวอัญพร หล้าชีว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรรณ พิทธิสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์, นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ (พัฒนากร) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งสโกลา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาม่วง หมู่ ๑ ตำบลนาม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์, นายวิจิตร หล้าเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเอี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

การส่งเสริมการรับรู้ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติให้แก่คนในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงอย่างต่อเนื่อง^{๑๗๓}

ในส่วน การจัดการความรู้ภูมินิเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า คนในพื้นที่ที่มีจุดแข็งจากการที่เป็นชุมชนเครือข่าย ที่ส่งต่อองค์ความรู้^{๑๗๔} ผ่านการการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่เป็นองค์กร เครือข่าย สถานที่ เช่น วัด หรือสถานที่ท่องเที่ยวทางภูมินิเวศธรรมชาติ ร่วมกันระหว่างคนในและนอกชุมชน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ร่วมกัน ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการอย่างสม่ำเสมอ^{๑๗๕}

และในมิติที่สามารถช่วยในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งที่อยู่ในตัวบุคคลในชุมชน และการรับองค์ความรู้จากหน่วยงาน หรือบุคคลจากภายนอกชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงภูมินิเวศธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง^{๑๗๖} ทั้งในรูปแบบของการแลกเปลี่ยน การส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางการพัฒนาสินค้าใหม่ๆ เพื่อให้บริการทางการท่องเที่ยว^{๑๗๗}

๒) จุดเด่น ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคส่วนผู้นำชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคส่วนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดเด่น ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชนพบว่า

ในมิติที่เอื้อต่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เห็นว่า คนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพราะเห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันระหว่างป่ากับคน^{๑๗๘} โดยความสมบูรณ์ทางธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นมรดกของส่วนร่วม^{๑๗๙} และการส่งต่อความรู้ของคนในชุมชน ทั้งในแง่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น^{๑๘๐} และความรู้เกี่ยวกับป่า และภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ของชุมชนของ

^{๑๗๓} สัมภาษณ์, นางลำยอง มณีโชติ, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์, นางภัตสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงพุดิ, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๙} สัมภาษณ์, พระครูสุภัททกิจวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอนเนินมะปราง เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทธโสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ตน เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนภูมิใจในอัตลักษณ์ของตัวเอง ที่เป็นผู้มีองค์ความรู้ และมีหน้าที่ในการดูแลส่งต่อทรัพยากรธรรมชาติไปสู่คนรุ่นหลัง^{๑๘๑}

ในส่วน การจัดการความรู้ภูมิเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า การมีเครือข่ายในการส่งต่อองค์ความรู้ในพื้นที่ชุมชนยังเป็นหลักสำคัญในการจัดการความรู้ในชุมชนทุ่งแสงหลวง ทั้งในรูปแบบเครือข่ายทางศาสนา ที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง^{๑๘๒} รวมถึงในแง่ของการส่งเสริมเรื่องการเข้าใจในหลักของความสำคัญของป่าในฐานะสถานที่ปฏิบัติธรรม^{๑๘๓} หรือเครือข่ายชุมชนแวดล้อมกลุ่มบ้าน ที่ส่งต่อความรู้ และองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัภูมิเวศธรรมชาติในชุมชนของตน^{๑๘๔}

และในมิติที่สามารถช่วยในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ยังพบอีกว่า การมีองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนชุมชนอื่นๆ สามารถนำมาต่อยอดเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว^{๑๘๕} หรือสามารถนำมาบรรจุลงในแพ็คเกจท่องเที่ยว สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ได้^{๑๘๖} โดยคนในชุมชนที่มีองค์ความรู้ สามารถส่งต่อและต่อยอดให้เกิดมูลค่าเพิ่มเป็นรายได้เล็กๆ น้อยๆ ให้กับครอบครัวนอกฤดูเกษตรกรรมได้อีกด้วย^{๑๘๗}

๓) จุดเด่น ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมิเวศธรรมชาติในมุมมองของ ภาครัฐ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดเด่น ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชนพบว่า

ในมิติที่เอื้อต่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เห็นว่า คนในชุมชนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ และความสำคัญของผลจากการอนุรักษ์ภูมิเวศให้มีความงดงาม น่าค้นหา^{๑๘๘} ที่สามารถต่อยอดไปสู่การก่อให้เกิดความภูมิใจ หวัง

^{๑๘๑} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (หยับ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสภา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (หยับ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสภา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๖} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๗} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๘} สัมภาษณ์, นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

แทน และรักษาองค์ความรู้ให้คงอยู่ ในฐานะที่เป็นคนในชุมชนใกล้ชิดกับทุ่งแสลงหลวง ที่ใช้ชีวิตอยู่ในบริบททรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติอันงดงาม^{๑๘๙}

ในส่วน การจัดการความรู้ภูมินิเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า แหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชนทุ่งแสลงหลวง มีหลากหลาย ทั้งจากพื้นที่ตามธรรมชาติ^{๑๙๐} สถานที่ทางศาสนา^{๑๙๑} และการจัดการจากหน่วยงานต่างๆ ภายนอก ที่เข้ามาส่งเสริมการจัดการความรู้ในพื้นที่^{๑๙๒} การมีห้องสมุด เครือข่ายสารสนเทศ ที่สามารถต่อยอดไปสู่การจัดการความรู้ภูมินิเวศที่มุ่งเน้นความยั่งยืนได้อย่างต่อเนื่อง^{๑๙๓}

และในมิติที่สามารถช่วยในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ทำการเกษตร และมีความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งดินและน้ำ รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในพื้นที่ ที่มีที่หลากหลาย^{๑๙๔} เป็นส่วนที่สามารถส่งเสริมเพื่อนำมาพัฒนาต่อยอด ให้ประสานสัมพันธ์กับแนวทางการจัดการให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เชิงภูมินิเวศธรรมชาติได้ในหลายบริบท^{๑๙๕}

๔.๒.๑.๓ จุดเด่น (ภายใน) ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ

๑) จุดเด่น ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคเอกชนในชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคเอกชนและประชาชนที่มีบทบาทจัดการความรู้ภูมินิเวศ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดเด่น ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชน พบว่า

ในมิติที่เอื้อต่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เห็นว่า ด้วยความที่ชุมชนในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง และบริเวณโดยรอบ อยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ ที่มีภูมินิเวศธรรมชาติ และทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์ คนในชุมชนจึงมีองค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดส่งต่อมาจากบรรพบุรุษ รวมถึงองค์ความรู้ทั้งที่อยู่ในตัวบุคคล และในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในพื้นที่ของชุมชน ที่มีการส่งต่อองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นรุ่นต่อรุ่น ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตชาวเขา^{๑๙๖} ภูมิปัญญาวิถีชีวิตในรูปแบบการพึ่งพิงกับ

^{๑๘๙} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์, นายศุภเชษฐ์ ปั้นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๑} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์, นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๓} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาอนุเคราะห์และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์, นางสาวธัญพร หล้าชิว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๕} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชันทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๖} สัมภาษณ์, นางชิว แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ทรัพยากรธรรมชาติ^{๑๙๗} คนในชุมชนบางส่วนจึงเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืน^{๑๙๘}

ในส่วน การจัดการความรู้ภูมิเวศน์ในพื้นที่ชุมชน พบว่า คนในชุมชนมีความตระหนักถึงปัญหาการจัดการภูมิเวศน์ ไม่มีความต้องการที่จะให้เกิดปัญหากับระบบภูมิเวศน์ธรรมชาติที่สวยงามในชุมชนของตน^{๑๙๙} ซึ่งแสดงออกด้วยการพยายามแบ่งปันข้อมูลผ่านกระบวนการกลุ่มทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการช่วยกันแนะนำเพื่อไม่ให้เกิดกรณีที่ขัดแย้งกับกฎระเบียบของป่าไม้^{๒๐๐}

และในมิติที่สามารถช่วยในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า คนในชุมชนมีความพยายามที่จะรวมกลุ่มกัน เพื่อส่งเสริมให้มีการจัดการแบ่งปันแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อสร้างศักยภาพ ในด้านการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนในกลุ่มอย่างเป็นไม่เป็นการ และประสบผลสำเร็จตามสมควรในระยะที่ผ่านมา จนทำให้บางพื้นที่ในชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีความเป็นต้นแบบในมิติการท่องเที่ยวชุมชน ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรภูมิเวศน์ธรรมชาติ^{๒๐๑}

๒) จุดเด่น ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิเวศน์ธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคส่วนผู้นำชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดเด่น ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิเวศน์ธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชนพบว่า

ในมิติที่เอื้อต่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เห็นว่า ชุมชนทุ่งแสลงหลวงเป็นพื้นที่ในอาณาบริเวณป่าอนุรักษ์หลายประเภทของทางราชการ ทำให้คนในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวผู้นำชุมชน มีการส่งต่อความรู้จากผู้นำชุมชนด้วยตนเอง^{๒๐๒} และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานต่างๆ ทำให้มีความตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ ทั้งในด้านการส่งเสริมในแง่ของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ^{๒๐๓} ที่จะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ^{๒๐๔}

^{๑๙๗} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๘} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๙} สัมภาษณ์, นายณรงกรณ์ ดีเยี่ยม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๐} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาหมุง หมู่ ๑ ตำบลนาหมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๑} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงวุฒิ, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๒} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๓} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านหมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านหมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๔} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ในส่วน การจัดการความรู้ภูมิเนเวศน์ในพื้นที่ชุมชน พบว่า ภาคส่วนชุมชนที่สำคัญที่มีบทบาทอย่างต่อเนื่อง คือศาสนสถานดั้งเดิมในพื้นที่^{๒๐๕} ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมในการแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้ เป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านการประชุม พุดคุยปรึกษาหารือ^{๒๐๖} ที่ตัวผู้นำชุมชน หรือผู้นำทางศาสนา ต่างมีบทบาทโดยตรงในการจัดการความรู้เพื่อให้เกิดการจัดการภูมิเนเวศน์ธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนของตนเองให้เป็นไปด้วยความเหมาะสม^{๒๐๗}

และในมิติที่สามารถช่วยในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เห็นว่า จุดแข็งสำคัญอยู่ที่บริบทด้านบุคลากรที่อยู่โดยรอบสถานที่ในพื้นที่ชุมชน ที่สามารถเป็นองค์ความรู้ในตัวคน ที่นำมาเชื่อมโยงเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้^{๒๐๘} ทั้งในบริบททรัพยากรภูมิเนเวศน์ธรรมชาติที่มีความงดงามหรือศาสนสถาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีศาสนสถานที่มีประวัติความเป็นมา^{๒๐๙} ผู้คนที่มีเรื่องราวหรือเรื่องเล่า ที่สามารถนำมาเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับความเชื่อความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อที่ซ้อนทับอยู่กับแหล่งภูมิเนเวศน์ธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ ในลักษณะต่างๆ^{๒๑๐}

๓) จุดเด่น ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิเนเวศน์ธรรมชาติในมุมมองของ ภาครัฐ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดเด่น ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิเนเวศน์ธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชน พบว่า

ในมิติที่เอื้อต่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เห็นว่า คนในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง บางส่วนมีการรวมตัวเป็นกลุ่ม ทั้งจากระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีการส่งต่อความรู้ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น ที่พยายามสอนการเรียนรู้ให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า หรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินพอดี^{๒๑๑} รวมถึงมีกลุ่มองค์กรอนุรักษ์ที่จัดตั้งโดยภาครัฐหรือหน่วยงานภาคเอกชนต่างๆ ที่พยายามเข้ามามีบทบาทด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่^{๒๑๒}

^{๒๐๕} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) , เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๖} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๗} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๘} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๙} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๐} สัมภาษณ์, พระพิโมกษ์ ปภสฺสโร (ศรีจันทร์) , ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำพระไทรงาม หมู่ ๘ บ้านดงใหม่ ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๑} สัมภาษณ์, นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๒} สัมภาษณ์, นางสาวสุธาทิพย์ ลังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ (พัฒนากร) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ในส่วน การจัดการความรู้ภูมิเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า คนในชุมชนมีความพยายามเรียนรู้ในการกำกับดูแลกฎกติกาต่างๆ ของคนในชุมชน ในการเข้าใช้ทรัพยากรธรรมชาติ^{๒๑๓} โดยการเรียนรู้ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของภูมิเวศธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนของตน^{๒๑๔}

และในมิติที่สามารถช่วยในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า คนในชุมชนมีการตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการส่งเสริมการรู้จักเลือกใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่งดงาม มาเป็นต้นทุนทางการท่องเที่ยว^{๒๑๕}

๔.๒.๒ ข้อค้นพบด้าน จุดด้อย (ภายใน) ที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๔.๒.๒.๑ จุดด้อย (ภายใน) ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมิเวศธรรมชาติ

๑) จุดด้อย ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมิเวศธรรมชาติ ในมุมมองของภาคเอกชนในชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคเอกชนและประชาชนที่มีบทบาทจัดการความรู้ภูมิเวศ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดด้อย ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำมาหากินทางการเกษตรกรรมที่ใช้น้ำน้อยเป็นหลัก เช่น ปลูกข้าวโพด^{๒๑๖} แต่ด้วยข้อจำกัดด้านพื้นที่ทำมาหากินที่เป็นพื้นที่ภูเขา ทำให้มีการขยายและเกิดการซ้อนทับหรือรุกรานเขตป่าอนุรักษ์ของทางราชการจนปรากฏเป็นประเด็นบ้าง^{๒๑๗} ซึ่งปัจจัยทางเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาทางการเกษตรทำให้เป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่ยังเป็นจุดอ่อนในการแก้ปัญหาระหว่างภาครัฐและชุมชน^{๒๑๘} เพราะคนในพื้นที่ที่ยังต้องพึ่งพาการเพาะปลูกที่ต้องใช้พื้นที่เป็นหลัก ทำให้ความต้องการในแง่เศรษฐกิจจากการทำการเกษตรไม่ค่อยจะสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่^{๒๑๙}

^{๒๑๓} สัมภาษณ์, นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอนนทบุรี จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๔} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนนทบุรี จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๕} สัมภาษณ์, นางสาวกนกวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาครอบครัวและศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอนนทบุรี จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๖} สัมภาษณ์, นางภัทสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๗} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๘} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๙} สัมภาษณ์, นายวิจิตร หล้าเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิเวศน์ในพื้นที่ชุมชน พบว่า ความจำเป็นและบีบคั้นทางเศรษฐกิจ ทำให้คนในพื้นที่บางส่วนยังไม่ตระหนักถึงการเรียนรู้องค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านภูมิเวศน์ธรรมชาติในพื้นที่ของตนเอง^{๒๒๐} เพราะมองว่ายังไม่มีมีความจำเป็นในแง่การสร้างรายได้ต่อเนื่อง เหมือนกับการทำเกษตรกรรมที่ทำอยู่^{๒๒๑} และอาจส่งผลถึงการเคลื่อนไหวของคนในชุมชนไปทำมาหากินในพื้นที่อื่นๆ^{๒๒๒} รวมถึงปัญหาอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดความจำเป็นในแง่เศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว ทำให้การจัดการความรู้ยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร^{๒๒๓}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า คนในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงยังคงมีข้อจำกัดจากการทำเกษตรกรรม ที่มีการเก็บเกี่ยวเข้าสวนไร่ตามฤดูกาล ทำให้คนที่เข้ามาจัดการด้านการท่องเที่ยวยังจำกัดอยู่ในกลุ่มที่มีทุนทรัพย์และมีเวลาที่จะออกแบบผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว^{๒๒๔} นอกจากนี้ในบางฤดูกาลการทำเกษตรแบบชาวบ้านอาจส่งผลกระทบต่อเกิดมลภาวะ เช่น หมอกควัน จากการเผาไร่ต่อซังเพื่อปรับหน้าดินเตรียมพื้นที่ทำการเกษตร เป็นต้น^{๒๒๕}

๒) จุดด้อย ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมิเวศน์ธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคส่วนผู้นำชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคส่วนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดด้อย ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมิเวศน์ธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ยังคงมีข้อจำกัดจากปัจจัยด้านการดำรงชีพของคนในชุมชน ที่ยังพึ่งพาเศรษฐกิจในเชิงเกษตรกรรม^{๒๒๖} ซึ่งต้องอาศัยพื้นที่ในการเพาะปลูกทางการเกษตร ทำให้บางส่วนมีการเข้าใช้พื้นที่ที่สงวนไว้สำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของทางภาครัฐในการทำเกษตร^{๒๒๗} และปรากฏปัญหาพื้นที่รกร้างในประเด็นต่างๆ ที่ยังต้องทำการแก้ไข^{๒๒๘}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิเวศน์ในพื้นที่ชุมชน พบว่า ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจทำให้คนในชุมชนบางส่วนสนใจการทำเกษตรที่หวังผลระยะสั้นที่ต้องดูแลพืชไร่อย่างต่อเนื่อง ทั้งการ

^{๒๒๐} สัมภาษณ์, นางชิว แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเอี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๑} สัมภาษณ์, นางภัทสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๒} สัมภาษณ์, นายอนุชิต ศรีมหานาม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๓} สัมภาษณ์, นายณรงกรณ์ ดีเยี่ยม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๕ ตำบลชมพู อำเภอนิคมบะปราย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๔} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักนิคมบะปรายในพื้นที่ชุมชนบ้านนามุง หมู่ ๑ ตำบลนามุง อำเภอนิคมบะปราย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๕} สัมภาษณ์, นายวิจิตร หนูเืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเอี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๖} สัมภาษณ์, พระครูสุภัทริกจิวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอนิคมบะปราย เจ้าอาวาสวัดนิคมบะปราย ตำบลนิคมบะปราย อำเภอนิคมบะปราย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๗} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอนิคมบะปราย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๘} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ปลูกและเก็บเกี่ยว^{๒๒๙} อาจทำให้ไม่มีเวลาที่จะมาสนใจประเด็นการเรียนรู้องค์ความรู้ในแง่ของการอนุรักษ์หรือภูมิปัญญาในเชิงภูมินิเวศน์เท่าที่ควร แม้ในชุมชนจะมีบุคลากรทั้งทางด้านศาสนา หรือภูมิปัญญาวิถีชีวิต^{๒๓๐} ซึ่งการไม่สนใจการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเก่าๆ อาจมาจากการเปลี่ยนแปลงจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งต้องแก้ด้วยการเอาเทคโนโลยีมาใช้เหมือนคำาษิตหนามยอกเอาหนามบ่ง เป็นต้น^{๒๓๑}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า การกระจายรายได้ไปสู่คนในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จากการเจริญเติบโตทางการท่องเที่ยว คนยังนิยมการท่องเที่ยวที่สะดวกสบาย และพร้อมรองรับ บางส่วนจึงนิยมไปท่องเที่ยวหรือเข้าพักในสถานประกอบการที่สมบูรณ์พร้อมรองรับในทุกด้าน ที่ต้องอาศัยนายทุนที่มีทุนทรัพย์เข้ามาลงทุน^{๒๓๒} คนในพื้นที่บางส่วนอาจเป็นเพียงผู้รับจ้างหรือผู้ให้บริการ^{๒๓๓} แม้จะมีบางส่วนที่เป็นผู้ประกอบการเอง แต่ก็ต้องมีทุนทรัพย์และมีวินัยทางการเงินที่มากเพียงพอ^{๒๓๔}

๓) จุดด้อย ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมินิเวศธรรมชาติในมุมมองของ

ภาครัฐ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดด้อยด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า คนในชุมชนบางพื้นที่ ยังไม่มีความสนใจในการเข้าร่วมมือในการจัดการปัญหาต่างๆ ของชุมชน เช่น ปัญหาขยะ ปัญหามลภาวะทางเสียง หรือมลภาวะจากการเกิดปัญหาหมอกควัน โดยมักมองว่าเป็นหน้าที่ของภาครัฐในพื้นที่ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานต่างๆ^{๒๓๕}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิเวศน์ในพื้นที่ชุมชน พบว่า คนในชุมชนบางส่วนยังไม่ร่าบถึงการมีแหล่งภูมิปัญญา หรือแหล่งเรียนรู้ ที่เป็นจุดรวบรวมข้อมูลปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน^{๒๓๖}

^{๒๒๙} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๐} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยับ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสภา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๑} สัมภาษณ์, พระครูสุภัทริกจิวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๒} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทธสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอ้อป่อง ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๓} สัมภาษณ์, แมชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๔} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านม่วง หมู่ ๑ ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๕} สัมภาษณ์, นางสาวธัญพร หล้าชีว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๖} สัมภาษณ์, นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอนุเคราะห์และการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

อย่างไรก็ดีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อบ่งชี้การรวบรวมและจัดการความรู้ ยังมีข้อจำกัดจากการที่คนในชุมชนบางส่วนสงวนท่าทีในการให้ข้อมูล ซึ่งมีปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และรายได้เข้ามาเกี่ยวข้อง^{๒๓๗}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ชุมชนทุ่งแสลงหลวง มีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามบริบทด้านพื้นที่ ซึ่งการส่งเสริมเพื่อกระตุ้นด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ยังมีข้อจำกัดจากบริบทต่างๆ ในชุมชน^{๒๓๘} ที่อาจเป็นผู้ประกอบอาชีพที่แตกต่าง และแรงบันดาลใจในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนที่ต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อผลลัพธ์ของโครงการหรือกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐที่พยายามเข้าไปส่งเสริมในพื้นที่^{๒๓๙}

๔.๒.๒ จุดด้อย (ภายใน) ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ

๑) จุดด้อย ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคเอกชนในชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคเอกชนและประชาชนที่มีบทบาทจัดการความรู้ภูมินิเวศ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดด้อย ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า คนในชุมชนบางส่วนยังคงไม่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสงวนท่าทีในการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ในบางกรณี^{๒๔๐} บางส่วนยังขาดความตระหนักถึงผลกระทบของการทำลายหรือบุกรุกทรัพยากรธรรมชาติในภาพรวม^{๒๔๑} ที่จะส่งผลเสียต่อสถานะความเปลี่ยนแปลงของโลก เช่น ภาวะโลกร้อน^{๒๔๒} การคิดในกรอบระยะสั้น ทำให้ยังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติสำหรับการเรียนรู้เพื่อให้การดำรงชีวิตที่สอดคล้องไปพร้อมกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มุ่งเน้นความยั่งยืนในพื้นที่^{๒๔๓}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมินิเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า ยังคงมีข้อจำกัดจากการที่คนในชุมชนยังไม่ตระหนักถึงการจัดการความรู้ทั้งต้นน้ำหรือปลายน้ำ^{๒๔๔} บางส่วนไม่ได้ให้ความสนใจกับ

^{๒๓๗} สัมภาษณ์, นางสาวกนกวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาอนุรักษ์ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๘} สัมภาษณ์, นางสาวกนกวรรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๙} สัมภาษณ์, นางสาวธัญพร หล้าชีว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๔๐} สัมภาษณ์, นายณรงกรณ์ ดีเยี่ยม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๔๑} สัมภาษณ์, นายวิจิตร หนูาเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๔๒} สัมภาษณ์, นายอนูชิต ศรีมหานาม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๔๓} สัมภาษณ์, นางลำยวง มณีโชติ, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๔๔} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

แหล่งเรียนรู้ทั้งที่เป็นบุคคลผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือสถานที่ๆ เป็นศูนย์รวมทางด้านภูมิปัญญาในพื้นที่^{๒๔๕}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า คนในชุมชนบางส่วนยังไม่ได้เห็นความจำเป็นและสำคัญของการเรียนรู้เพื่อเป็นชุมชนท่องเที่ยว ที่สามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล^{๒๔๖} รวมถึงการที่คนในชุมชนบางส่วนยังคงขาดองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาที่สามารถนำมาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวได้^{๒๔๗}

๒) จุดด้อย ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมิปัญญาในมุมมองของ ภาคส่วนผู้นำชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคส่วนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดด้อย ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมิปัญญาในชุมชน ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชนพบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า บางส่วนยังไม่ได้เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ปัญหาของการไม่ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า^{๒๔๘} ไม่รู้จักแบ่งปันทำให้เกิดความไม่ลงรอยของคนในชุมชนบ้างในบางกรณี^{๒๔๙}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาในพื้นที่ชุมชน ยังพบบางพื้นที่ที่คนในชุมชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ และให้การเรียนรู้ความสัมพันธ์ของระบบนิเวศน์เป็นเรื่องของผู้นำชุมชนที่ต้องรับผิดชอบ^{๒๕๐} ในขณะที่การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่มีอยู่ คนในชุมชนบางส่วนไม่ได้สนใจและตระหนักที่จะเข้ามาสืบต่อเพื่อนำมาเป็นทุนในการต่อยอดให้เกิดคุณค่าในด้านอื่นๆ^{๒๕๑}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบตัวอย่างของการนำผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีส่วนมาจากการใช้ทรัพยากรภูมิปัญญาธรรมชาติอย่างประสานสัมพันธ์ ไม่ทำลายซึ่งกันและกันมาเป็นจุดขายทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว^{๒๕๒} แต่ยังพบประเด็นที่คนในชุมชนไม่สนใจที่จะเรียนรู้เพื่อที่จะ

^{๒๔๕} สัมภาษณ์, นายอนันตชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภาค อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๔๖} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเอี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๔๗} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนามุง หมู่ ๑ ตำบลนามุง อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๔๘} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๔๙} สัมภาษณ์, พระพิโมกข์ ปภัสสร (ศรีจันทร์), ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำพระไทรงาม หมู่ ๘ บ้านดงจูใหม่ ตำบลเนินมะปราง อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๕๐} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๕๑} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทธสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๕๒} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

นำไปสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ทั้งผลิตภัณฑ์ในการใช้ในชีวิตประจำวัน หรือผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวให้เกิดคุณค่าในประเด็นต่างๆ กับคนในชุมชน^{๒๕๓}

๓) จุดด้อย ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติในมุมมองของภาครัฐ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดด้อย ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชนพบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เห็นว่า คนในชุมชนบางส่วนยังคงขาดความเข้าใจถึงความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อทราบถึงแนวทางอนุรักษ์ธรรมชาติที่อยู่ในตัวบุคคล^{๒๕๔} ที่ส่วนใหญ่เป็นปราชญ์ชาวบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งกระจายอยู่ในแต่ละชุมชน^{๒๕๕} และภาคส่วนต่างๆ ซึ่งพยายามเข้ามาส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่^{๒๕๖} ทำให้การฝากความหวังในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้กับหน่วยงานต่างๆ ยังไม่สามารถตอบสนองเจตนารมณ์ของหน่วยงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเต็มที่^{๒๕๗}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิเวศในพื้นที่ชุมชน เห็นว่า คนในชุมชนบางส่วนยังขาดความเข้าใจถึงกระบวนการเครือข่ายที่ภาครัฐพยายามเข้ามาส่งเสริม ที่มุ่งเน้นความยั่งยืนให้คนในชุมชนสามารถเชื่อมโยงบ่งชี้องค์ความรู้^{๒๕๘} และรวบรวมอย่างเป็นระบบโดยคนในชุมชนเอง^{๒๕๙}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เห็นว่า การสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนยังเป็นไปในลักษณะที่ต่างคนต่างเรียนรู้ และทำตามผู้ที่ประสบความสำเร็จในชุมชน ซึ่งอาจมีความซ้ำซ้อนและไม่หลากหลาย^{๒๖๐} ทำให้การเรียนรู้ของคนในชุมชนที่ไม่ประสานสัมพันธ์เพื่อค้นหาความแตกต่างที่เป็นเอกลักษณ์ยังเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังต้องพิจารณาเพิ่มเติมในอีกหลายมิติ^{๒๖๑}

^{๒๕๓} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๕๔} สัมภาษณ์, นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๕๕} สัมภาษณ์, นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๕๖} สัมภาษณ์, นางสาวภาววรรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๕๗} สัมภาษณ์, นายสรวิทย์ ทิมป่าตี๋, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ***เมษายน ๒๕๖๖.

^{๒๕๘} สัมภาษณ์, นางสาวกนกวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๕๙} สัมภาษณ์, นางสาวสุธาทิพย์ สังข์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ (พัฒนากร) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๖๐} สัมภาษณ์, นางสาวอัญพร หล้าชีว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๖๑} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชันทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

๔.๒.๒.๓ จุดด้อย (ภายใน) ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ นิเวศธรรมชาติ

๑) จุดด้อย ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคเอกชนในชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคเอกชนและประชาชนที่มีบทบาทจัดการความรู้ภูมินิเวศ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดด้อย ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนในการดำรงวิถีชีวิตที่พึ่งพากับทรัพยากรธรรมชาติบางส่วน มีลักษณะที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่มีการทดแทน^{๒๖๒} หรือองค์ความรู้ด้านการทำการเกษตรที่ทับซ้อนกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์^{๒๖๓}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมินิเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า คนในพื้นที่บางส่วน ยังไม่ทราบถึงการมีแหล่งเรียนรู้^{๒๖๔} หรือองค์ความรู้ด้านภูมินิเวศน์ธรรมชาติ^{๒๖๕} ทำให้ไม่มีการรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาทางภูมินิเวศน์ธรรมชาติ หรือการบ่งชี้ผู้ทรงภูมิปัญญา หรือแหล่งเรียนรู้เชิงภูมิปัญญาภูมินิเวศน์ธรรมชาติอย่างเป็นระบบ ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้และเข้าถึงการจัดการความรู้ในประเด็นต่างๆ ได้อย่างเต็มที่^{๒๖๖}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ความรู้ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว มีข้อจำกัดจากการส่งต่อองค์ความรู้ในเครือข่ายเฉพาะกลุ่ม ที่มีความสัมพันธ์ด้านทุนทรัพย์ในการลงทุน ทำให้คนในชุมชนที่ไม่เข้าถึงแหล่งทุนไม่สามารถเข้ามารับทราบการส่งต่อองค์ความรู้ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว^{๒๖๗} และต้องแสวงหาแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์ในลักษณะลองผิดลองถูก^{๒๖๘} ทำให้เสียเวลาและทรัพยากรในการพัฒนางานการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จในภาคเอกชนรายใหม่ๆ^{๒๖๙}

^{๒๖๒} สัมภาษณ์, นายณรงกรณ์ ดีเยี่ยม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๖๓} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงใย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๖๔} สัมภาษณ์, แมชชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๖๕} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทฺธสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๖๖} สัมภาษณ์, นายวิจิตร หนูาเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๖๗} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาม่วง หมู่ ๑ ตำบลนาม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๖๘} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๖๙} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

๒) จุดด้อย ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคส่วนผู้นำชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคส่วนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดด้อย ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า คนในชุมชนยังมีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติตามปกติวิสัย แม้บางส่วนจะอยู่ในพื้นที่รอยต่อหรือเขตป่าอนุรักษ์ของทางราชการ แต่ด้วยความจำเป็นด้านเศรษฐกิจ ทำให้การส่งต่อความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมินิเวศจะเป็นในรูปแบบของการใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติเป็นหลัก^{๒๗๐} ทำให้เกิดผลสองประเด็นคือ การใช้ทรัพยากรเพื่อยังชีพตามปกติวิสัย และการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจตามแนวทางทุนนิยมสมัยใหม่จากองค์ความรู้ที่ส่งต่อกันมาทางด้านเกษตรกรรม^{๒๗๑}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมินิเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า ปัจจุบันเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ทำให้การรวบรวมข้อมูลด้านภูมิปัญญา หรือปราชญ์ชาวบ้าน ที่เป็นที่มาขององค์ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติในชุมชน ยังกระจัดกระจาย^{๒๗๒} โดยควรให้ความสำคัญกับแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว เช่น ศาสนสถานในชุมชน^{๒๗๓} เป็นหลักในการเป็นศูนย์ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการบ่งชี้และปรับปรุงข้อมูลองค์ความรู้ได้อย่างเป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ^{๒๗๔}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า เนื่องจากปัจจุบันในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวความงามทางภูมินิเวศธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา ป่าหิน^{๒๗๕} แต่การท่องเที่ยวชุมชนที่ผูกโยงกับวัดหรือศาสนสถานในพื้นที่ยังคงเป็นไปในลักษณะตามมีตามเกิด^{๒๗๖} ไม่ได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ทางการสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ^{๒๗๗} และส่งเสริมให้มีเจตคติที่ดีในการพร้อมรองรับการท่องเที่ยวไปในแนวทางเดียวกันเท่าที่ควร^{๒๗๘}

^{๒๗๐} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๗๑} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๗๒} สัมภาษณ์, พระพิโมกษ์ ปภสสโร (ศรีจันทร์), ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำพระไทรงาม หมู่ ๘ บ้านดงงูใหม่ ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๗๓} สัมภาษณ์, พระครูสุภัทรกิจวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๗๔} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๗๕} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๗๖} สัมภาษณ์, แมชชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๗๗} สัมภาษณ์, พระพิโมกษ์ ปภสสโร (ศรีจันทร์), ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำพระไทรงาม หมู่ ๘ บ้านดงงูใหม่ ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๗๘} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

๓) จุดด้อย ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิเนเวศ ธรรมชาติในมุมมองของ ภาครัฐ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองจุดด้อย ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิเนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายในของชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า คนในชุมชนบางส่วนไม่ให้ความสำคัญกับการส่งต่อองค์ความรู้เชิงภูมิเนเวศธรรมชาติ อาจเนื่องมาจากการอนุรักษ์ธรรมชาติในมุมมองของประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมไม่สามารถไปด้วยกันได้ หากต้องการผลผลิตที่สูง^{๒๗๙} ซึ่งจะแตกต่างกับคนในชุมชนที่ประกอบอาชีพภาคบริการทางการท่องเที่ยว ที่ต้องอาศัยการส่งต่อและพัฒนาความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หรือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การสูบน้ำ การจัดสถานที่ทางการท่องเที่ยว ที่ควรเน้นในมิติความสวยงาม^{๒๘๐} ที่ต้องเริ่มมาจากการไม่ทำลายธรรมชาติของเก่า และเพิ่มเติม รักษาไว้ให้คงเดิม หรือธรรมชาติดีขึ้น จึงจะมีคนตัดสินใจมาเที่ยวในชุมชนนั้นๆ^{๒๘๑}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิเนเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า คนในชุมชนมีการส่งต่อองค์ความรู้เชิงภูมิเนเวศธรรมชาติในรูปแบบรุ่นต่อรุ่น และรูปแบบตามความสนใจ ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ^{๒๘๒} โดยข้อจำกัดของการส่งต่อความรู้ที่เป็นทางการ เช่น ในระบบสถานศึกษา พบว่า การส่งต่อความรู้ด้านภูมิเนเวศธรรมชาติไปสู่เยาวชน เมื่อผู้ได้รับความรู้สำเร็จการศึกษา ก็ออกจากชุมชนหรือไปประกอบอาชีพต่างๆ นอกพื้นที่ ทำให้ไม่มีความต่อเนื่อง^{๒๘๓} ในขณะที่การส่งต่อความรู้ในรูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น พ่อสอนลูก พี่สอนน้อง ก็ไม่มีการรวบรวมองค์ความรู้ไว้อย่างเป็นระบบ เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวเฉพาะบุคคล หรือเฉพาะครอบครัวในกลุ่มอาชีพบางส่วนตามความสมัครใจ^{๒๘๔}

^{๒๗๙} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชันทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๘๐} สัมภาษณ์, นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ (พัฒนากร) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๘๑} สัมภาษณ์, นางสาวอัญพร หล้าชีว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๘๒} สัมภาษณ์, นางสาวกนกรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๘๓} สัมภาษณ์, นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๘๔} สัมภาษณ์, นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า การแบ่งเครือข่าย หรือการจำกัดคนเข้าร่วมเครือข่ายทางการท่องเที่ยว ทำให้ไม่สามารถส่งเสริมการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดความรู้เชิงภูมินิเวศธรรมชาติได้กว้างขวางไปยังประชาชนทั่วไป^{๒๘๕} ทำให้ต้องจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้ประกอบการ หรือประชาชนในพื้นที่ๆ มีส่วนเกี่ยวข้องในเครือข่ายทางการท่องเที่ยว

๔.๒.๓ ข้อค้นพบด้าน โอกาส (ภายนอก) ที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๔.๒.๓.๑ โอกาส (ภายนอก) ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ

๑) โอกาส ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในมุมมองของภาคเอกชนในชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคเอกชนและประชาชนที่มีบทบาทจัดการความรู้ภูมินิเวศในชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองโอกาส ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า คนในชุมชนรับรู้ถึงความพยายามของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับป่าอนุรักษ์ในพื้นที่ ที่พยายามกำหนดกรอบความชัดเจนทางด้านพื้นที่ในการประกอบอาชีพต่างๆ ที่ใช้พื้นที่รอยต่อหรือใกล้เคียงป่าอนุรักษ์^{๒๘๖} ความชัดเจนในมิติทางพื้นที่ในการอนุรักษ์ป่าทรัพยากรธรรมชาติจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากสำเร็จได้ทุกพื้นที่^{๒๘๗} อาจทำให้คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงสามารถจัดการเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น การทำโฮมสเตย์ การทำเกษตรกรรม เพื่อการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชน^{๒๘๘} หรือเพื่อการเกษตรเพื่อการยังชีพ ได้โดยไม่กังวลถึงความไม่ชัดเจนของพื้นที่ต่างๆ ที่อาจถูกรื้อทำลายที่จะส่งผลเสียต่อความต่อเนื่องทางเศรษฐกิจชุมชนได้ในภายหลัง^{๒๘๙}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมินิเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจากความเจริญก้าวหน้าในยุคปัจจุบัน จากยุคโทรศัพท์เป็นยุคโทรศัพท์ ที่ทุกคนมีมือถือในมือ^{๒๙๐} ที่สามารถสืบค้นข้อมูลความรู้ได้โดยไม่จำกัด ทำให้คนในชุมชนหรือนอกชุมชนที่มีความสนใจในการเข้ามาพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง เพื่อประโยชน์ต่างๆ เช่น การท่องเที่ยว การศึกษาเรียนรู้

^{๒๘๕} สัมภาษณ์, นายสรารุฒิ ทิมป่าดิว, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ***เมษายน ๒๕๖๖.

^{๒๘๖} สัมภาษณ์, นายวิจิตร หล้าเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๘๗} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๘๘} สัมภาษณ์, นายอนันตชัย ยงใย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งสโกล อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๘๙} สัมภาษณ์, นายณรงกรณ์ ดีเยี่ยม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๕ ตำบลมฆ อำเภอนิมนะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๙๐} สัมภาษณ์, นายอนูชิต ศรีมหานาม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกกางแอน อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ทางธรรมชาติ สามารถศึกษาและค้นหาข้อมูลได้ง่าย^{๒๙๑} รวมถึงคนในชุมชนต่างก็สามารถปรับปรุง นำเสนอข้อมูลความรู้ภูมิเวศในพื้นที่ชุมชนของตนได้ผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ^{๒๙๒} เป็นโอกาสที่ดีในเชิงการจัดการความรู้ที่สามารถตอบโจทย์ให้เกิดการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบและก่อให้เกิดผลดีในทางเศรษฐกิจได้ในอนาคตอย่างต่อเนื่อง^{๒๙๓}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า สถานการณ์โรคระบาดไวรัสโคโรนา หรือ โควิด ๑๙ ผู้คนถูกจำกัดการเดินทางและไม่สามารถเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ทำให้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบในระยะการระบาดของโรค และการจำกัดการเดินทางตามกฎระเบียบทางกฎหมาย^{๒๙๔} แต่ก็ทำให้นักท่องเที่ยวจากภายนอกที่มีความสนใจพยายามค้นหาข้อมูลและเข้าถึงความรู้ทางด้านการท่องเที่ยว การมีอยู่ของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนจากสื่อออนไลน์ในแพลตฟอร์มต่างๆ^{๒๙๕} ทำให้เมื่อสถานการณ์คลี่คลายลง ผู้คนทยอยกลับเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ใหม่ๆ มากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบเจอนักท่องเที่ยวและกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนได้ในระดับหนึ่ง^{๒๙๖}

๒) โอกาส ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมิเวศธรรมชาติ ในมุมมองของภาคส่วนผู้นำชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคส่วนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองโอกาส ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า การที่หน่วยงานภายนอกต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ในระยะที่ผ่านมา^{๒๙๗} ทำให้คนภายนอกได้รู้จักวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ทุ่งแสงหลวง^{๒๙๘} และผลของการดำเนินงานถ้าประสบความสำเร็จจะทำให้ป่าไม้ลำธารในชุมชน มีความสมบูรณ์ มีความงดงาม สามารถใช้เพื่อยังชีพทางเศรษฐกิจและประกอบอาชีพตามปกติวิสัยได้โดยไม่มีปัญหา^{๒๙๙} และความงดงามของ

^{๒๙๑} สัมภาษณ์, นางภัทสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๙๒} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงพุดิ, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๙๓} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภาค อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๙๔} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนามู หมู่ ๑ ตำบลนามู อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๙๕} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงพุดิ, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๙๖} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๙๗} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทธสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๙๘} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๙๙} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ ทิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ การมีโครงการต่างๆ จะทำให้ส่งผลดีในแง่ของการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และกระตุ้นรายได้ของคนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงได้อีกทางหนึ่ง^{๓๐๐}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมินิเวศน์ในพื้นที่ชุมชน พบว่า แม้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจภายหลังการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา หรือโรคโควิด ๑๙ จะทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจจากการไม่มีนักท่องเที่ยวในพื้นที่^{๓๐๑} แต่จากระบบการส่งสินค้าหรือผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหรือสินค้าที่ผลิตจากองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนในพื้นที่ในรูปแบบค้าส่งหรือรับไปขายที่ยังมีอยู่ต่อเนื่อง^{๓๐๒} ทำให้บรรดาชุมชนหรือบ้านที่ประกอบอาชีพโดยใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงสามารถดำรงชีวิตได้ ด้วยการถ่ายทอด ส่งต่อองค์ความรู้ต่างๆ ที่สัมพันธ์กับการยังชีพโดยระบบภูมินิเวศน์ที่สมบูรณ์ในชุมชน เช่น กลุ่มจักสาน ที่ใช้ไม้ไผ่จากป่า โดยไม่ทำลายป่าทั้งหมด แต่ทยอยตัดตามรอบฤดูกาล เพื่อให้วงจรของต้นไม้ได้เติบโตทันเวลาที่จะใช้ประโยชน์ตามปกติวิสัยได้ต่อไป^{๓๐๓} ซึ่งกลุ่มที่ยังชีพโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของภูมินิเวศน์ธรรมชาติสามารถดำรงชีพและมีความต่อเนื่องทางด้านเศรษฐกิจได้โดยไม่มีปัญหา^{๓๐๔}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ความเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการค้าขายผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในลักษณะออนไลน์ การขายโดยการจัดส่งผ่านระบบโลจิสติกส์ระยะไกล ในแพลตฟอร์มต่างๆ ทำให้ผู้คนจากภายนอก รับรู้ถึงการมีอยู่ของชุมชนหัตถกรรมท้องถิ่น^{๓๐๕} รวมถึงความพยายามของภาครัฐและหน่วยงานต่างๆ ในการจุดประกายและสร้างกระแสทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่รอยต่อและใกล้เคียง^{๓๐๖} ทำให้ผู้คนในระยะการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา หรือ โควิด ๑๙ ที่ไม่สามารถเดินทางไปไหนได้ แต่มีสื่อแพลตฟอร์มในมือ^{๓๐๗} สามารถเข้ามาชมและรับรู้ถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนที่มีความงดงามทางธรรมชาติ และตัดสินใจที่จะเดินทางมาในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงเมื่อสิ้นสุดการจำกัดการเดินทาง ส่งผลดีทางด้านเศรษฐกิจให้แก่คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงได้อย่างต่อเนื่อง^{๓๐๘}

^{๓๐๐} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๐๑} สัมภาษณ์, พระครูสุภัทรกิจวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๐๒} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทธสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๐๓} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๐๔} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๐๕} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๐๖} สัมภาษณ์, พระครูสุภัทรกิจวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๐๗} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุนทร, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๐๘} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

๓) โอกาส ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมินิเวศธรรมชาติในมุมมองของ

ภาครัฐ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาครัฐ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองโอกาส ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า จากกระแสของการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติในระดับโลก ส่งผลถึงความพยายามในการยกระดับแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์และดั้งเดิมในพื้นที่จากหน่วยงานภาคเอกชนที่เล็งเห็นความสำคัญ เช่น แนวคิดการเข้าร่วมโครงการของยูเนสโก^{๓๐๙} ที่มีการรับสมัครและคัดเลือกเพื่อประกาศขึ้นทะเบียนพื้นที่ๆ มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ให้เป็นมรดกโลก เช่นเดียวกับพื้นที่ทุ่งใหญ่เรศวร หรือเขาใหญ่^{๓๑๐} ซึ่ง จะส่งผลดีในแง่เศรษฐกิจให้แก่คนในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง หากมีการเข้าร่วมโครงการ เพราะเป็นการประชาสัมพันธ์ให้คนได้รับรู้ถึงการมีอยู่ของพื้นที่ทุ่งแสงหลวง และการเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ อันจะมีการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชนในฐานะเจ้าบ้านต้อนรับนักท่องเที่ยวเชิงภูมินิเวศธรรมชาติ และชุมชนที่อยู่โดยรอบที่อาศัยอย่างสอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่^{๓๑๑}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า ปัจจุบันการสื่อสารออนไลน์มีอิทธิพลต่อการสร้างการรับรู้ในวงกว้าง^{๓๑๒} จากเดิมที่ก่อนหน้านี้คนทั่วไปอาจไม่ได้สนใจถึงความสวยงามและศักยภาพของชุมชนโดยรอบทุ่งแสงหลวง แต่การมีสื่อออนไลน์สมัยใหม่ ทำให้สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการและจัดการความรู้^{๓๑๓} จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในตัวบุคคล สถานที่ วิถีชีวิต เพื่อให้เกิดการสร้างการรับรู้ให้เกิดการเห็นคุณค่าของสำคัญของภูมิเวศในพื้นที่ชุมชน ทุ่งแสงหลวงได้เป็นอย่างดี^{๓๑๔} และสามารถต่อยอดไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงเศรษฐกิจให้แก่คนในชุมชน ทั้งในแง่ของการสร้างผลิตภัณฑ์จากเกษตรกรรมยั่งยืน หรือการท่องเที่ยวที่เน้นการเยี่ยมชมความสมบูรณ์และงดงามของภูมินิเวศธรรมชาติ^{๓๑๕}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ปัจจุบันได้มีภาครัฐ รวมถึงหน่วยงานต่างๆ ทั้งส่วนกลางและภูมิภาค รวมถึงภาคเอกชน สถาบันการศึกษา พยายามออกนโยบาย และมีแนวคิดกิจกรรมต่างๆ เพื่อคิดผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้แก่พื้นที่ชุมชน

^{๓๐๙} สัมภาษณ์, นายศุภเชษฐ์ ปั้นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๑๐} สัมภาษณ์, นายสรวิทย์ ทิมป่าตี๋, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, *** เมษายน ๒๕๖๖.

^{๓๑๑} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรรณ พิทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๑๒} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชันทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๑๓} สัมภาษณ์, นายสรวิทย์ ทิมป่าตี๋, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, *** เมษายน ๒๕๖๖.

^{๓๑๔} สัมภาษณ์, นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๑๕} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาครอบครัวและศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ทุ่งแสงหลวงในหลายมิติ^{๓๑๖} ทำให้เป็นโอกาสทางเศรษฐกิจที่คนในชุมชนจะได้มีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการรองรับกิจกรรมหรือการท่องเที่ยวจากบุคคลภายนอกที่เล็งเห็นความสำคัญของภูมินิเวศน์ธรรมชาติในชุมชนทุ่งแสงหลวง^{๓๑๗}

๔.๒.๓.๒ โอกาส (ภายนอก) ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ

๑) โอกาส ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคเอกชนในชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคเอกชนและประชาชนที่มีบทบาทจัดการความรู้ภูมินิเวศในชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองโอกาส ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า คนในชุมชนทุ่งแสงหลวง มีการเรียนรู้ในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ จากการเรียนรู้ในครอบครัว และสถานศึกษา จากการเรียนในระบบ^{๓๑๘} ซึ่งเมื่อเข้าสู่วัยทำงานการประกอบอาชีพ ต้องทำให้เรียนรู้บทบาทและหน้าที่ของตนเองเพิ่มเติมในฐานะคนในชุมชนที่อยู่ในเขตหรือพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการ ซึ่งมีข้อจำกัดมากมายซึ่งมีผลกระทบต่อตนเองทั้งในทางกฎหมายและบริบทสังคม^{๓๑๙} ทำให้คนในชุมชนทุ่งแสงหลวงที่ทำมาหากินในพื้นที่ทั้งทางด้านเกษตรกรรมหรือภาคการให้บริการ ต้องมีความรู้ในประเด็นต่างๆ ที่เป็นข้อจำกัดเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจากหน่วยงานภาครัฐ หรือจากผลความสัมพันธ์ในทุมิติระหว่างคนในชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับป่าอนุรักษ์ที่กฎหมายมีการเปลี่ยนแปลงตามนโยบายของภาครัฐอยู่โดยตลอด^{๓๒๐} ในลักษณะการต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อความอยู่รอดของชุมชนโดยสภาพ^{๓๒๑}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมินิเวศน์ในพื้นที่ชุมชน พบว่า คนในชุมชนมีความตระหนักถึงความมั่งคั่งและอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรภูมินิเวศน์ธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนของตนเอง และมีการเรียนรู้ในครอบครัว การส่งต่อจิตสำนึกผ่านการเรียนรู้ในครอบครัว ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระตุ้นจิตสำนึกกรักบ้านเกิด^{๓๒๒} ที่เกิดจากกระบวนการต่างๆ ของหน่วยงานภายนอกชุมชน ที่ประสงค์เข้ามาขอใช้พื้นที่เพื่อประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจแต่อาจก่อให้เกิดความเสียหายด้านภูมินิเวศน์ธรรมชาติ

^{๓๑๖} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๑๗} สัมภาษณ์, นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๑๘} สัมภาษณ์, นายอนุชิต ศรีมหานาม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๑๙} สัมภาษณ์, นายณรงกรณ์ ดีเยี่ยม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๕ ตำบลชมภู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๒๐} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาม่วง หมู่ ๑ ตำบลนาม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๒๑} สัมภาษณ์, นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๒๒} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงพุดิ, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

ในชุมชน เช่น การขอทำสัมปทาน การสร้างเขื่อนเก็บน้ำ^{๓๒๓} ซึ่งการกระตุ้นดังกล่าว เป็นโอกาสที่ทำให้คนในชุมชนได้จัดการเครือข่ายและสร้างการรับรู้เพื่อปกป้องภูมินิเวศธรรมชาติอย่างไม่เป็นทางการจนสำเร็จ^{๓๒๔}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า การกระตุ้นเร้าจากความต้องการเข้ามาท่องเที่ยวของคนนอกชุมชน ทำให้คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงได้จัดการนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ มาเป็นส่วนในการสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย^{๓๒๕} เช่น การเดินป่า การปีนเขา รวมไปถึงการเรียนรู้หัตถกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนที่อยู่โดยรอบทุ่งแสลงหลวง ในลักษณะของการเรียนรู้ในกิจกรรมทางการท่องเที่ยวผ่านผลิตภัณฑ์ชุมชนเก่าแก่ที่อยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติที่มีความงดงามน่าสัมผัส^{๓๒๖}

๒) โอกาส ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคส่วนผู้นำชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคส่วนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองโอกาส ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ในชุมชนทุ่งแสลงหลวง แม้จะมีพื้นที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์หรือใกล้เคียงเขตป่าอนุรักษ์ของทางราชการ^{๓๒๗} แต่จากนโยบายของภาครัฐที่ผ่านมา เปิดโอกาสให้มีพื้นที่สำหรับการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถจัดตั้งได้ตามกฎหมาย เช่น การขออนุญาตให้วัดตั้งในเขตป่าอนุรักษ์ได้ โดยใช้แนวคิดการเป็นพุทธอุทยาน ที่เน้นการเป็นศาสนสถานที่ยั่งยืนจากการปลูกป่าและต้นไม้^{๓๒๘} ให้วัดในฐานะศาสนสถานศูนย์กลางของชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พระสงฆ์และชุมชน ช่วยกันเป็นหูเป็นตาสอดส่องดูแล ช่วยกันป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าให้กับทางราชการ^{๓๒๙} โดยพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางศาสนา มีบทบาทสำคัญในการให้การเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้แก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี^{๓๓๐}

^{๓๒๓} สัมภาษณ์, นายณรงกรณ์ ดีเยี่ยม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๒๔} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๒๕} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๒๖} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาหมู หมู่ ๑ ตำบลนาหมู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๒๗} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๒๘} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๒๙} สัมภาษณ์, พระพิโมกษ์ ปภัสโร (ศรีจันทร์), ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำพระไทรงาม หมู่ ๘ บ้านดงจูใหม่ ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๓๐} สัมภาษณ์, พระครูสุภัทรวชิรวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า จากการที่พื้นที่ในชุมชนอยู่ในเขตรอยต่อหรือในเขตป่าอนุรักษ์ของทางราชการ ทำให้ในชุมชนทุ่งแสลงหลวง คนในชุมชนต้องมีความตื่นตัวและมีการติดต่อเรียนรู้แบ่งปันข้อมูลในลักษณะเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการ^{๓๓๑} ซึ่งจากประเด็นที่เคยปรากฏในอดีต จากการเข้ามาของนโยบายภาครัฐ หรือกลุ่มทุนเอกชน ที่ประสงค์เข้ามาดำเนินการต่างๆ ในพื้นที่ๆ อาจส่งผลกระทบต่อคนในชุมชน^{๓๓๒} ทำให้คนในชุมชนได้ถูกกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวในการจัดการเครือข่าย และรวมตัวเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ รวมไปถึงการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในชุมชนของตัวเอง เพื่อสนองต่อความต้องการดำรงความดั้งเดิมของทรัพยากรภูมิเวศน์ธรรมชาติในชุมชนไว้ และไม่ให้เกิดมลภาวะแก่คนในชุมชนในรูปแบบต่างๆ^{๓๓๓}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ เช่น สถานศึกษา พยายามส่งเสริมเพื่อสร้างให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้คนในชุมชนได้พัฒนาศักยภาพเพื่อนำมาสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ในรูปแบบต่างๆ ที่แปลกใหม่^{๓๓๔} มีการเข้ามาแนะนำ ส่งเสริม การผลิตต่อยอดผลิตภัณฑ์จากหัตถกรรมชุมชน เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนทุ่งแสลงหลวงในมิติที่แตกต่างอยู่เสมอ^{๓๓๕}

๓) โอกาส ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมิเวศธรรมชาติในมุมมองของ ภาครัฐ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาครัฐ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองโอกาสด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีทัศนคติด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ ตามแนวทางที่ได้รับการเรียนรู้มาจากบรรพบุรุษ ทำให้มีทักษะ และอุปนิสัยขยันขันแข็ง และรู้จักปรับตัวไปตามสภาพทรัพยากรธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลง^{๓๓๖} จากเดิมคนในชุมชนบุกเบิกทำมาหากินทางการเกษตรจากป่าไม้ แต่เมื่อป่าถูกประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ของทางราชการ ก็รู้จักปรับตัวเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกับป่าไม้ในแนวทางการอนุรักษ์ ที่ทางราชการหรือหน่วยงานเอกชนเข้ามาส่งเสริมหรือจัดการในพื้นที่^{๓๓๗}

^{๓๓๑} สัมภาษณ์, แมซึจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๓๒} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๓๓} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านม่วง หมู่ ๑ ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๓๔} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๓๕} สัมภาษณ์, พระครูสุภัทฺธิกิจวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๓๖} สัมภาษณ์, นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๓๗} สัมภาษณ์, นายสรวิทย์ ทิมป่าดี, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านม่วง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๕.

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิวิเศษในพื้นที่ชุมชน พบว่า ปัจจุบันมีโอกาสใหม่ๆ จากการที่มีหน่วยงานต่างๆ ได้พยายามสร้างกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้พื้นที่จังหวัดนี้เป็นต้นแบบเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) เช่น โครงการของหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) โดยจังหวัดพิษณุโลกโครงการดังกล่าวเลือกดำเนินการวิจัยในพื้นที่ตลาดใต้ เมืองพิษณุโลก ที่เน้นในบริบทชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม^{๓๓๘} ในระยะต่อไปโครงการต่างๆ ที่ส่งเสริมให้มีการจัดการความรู้ฯ สามารถต่อยอดมายังพื้นที่ชุมชนที่มีบริบทอัตลักษณ์วิถีชีวิตที่สัมพันธ์และเชื่อมโยงกับภูมิVERNวัฒนธรรมชาติและวัฒนธรรมได้เช่นกัน^{๓๓๙}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า นโยบายของจังหวัดพิษณุโลกได้เน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เช่น เป้าหมายการพัฒนาจังหวัด ให้เป็นเมืองท่องเที่ยว ๓ ธรรม ๔ แยกกระเปียงเศรษฐกิจ^{๓๔๐} จากการทำเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาค ทำให้ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงอาจเป็นเป้าหมายที่ดีเพื่อรองรับการขยายตัวทางการท่องเที่ยว เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายจังหวัด^{๓๔๑} ซึ่งปัจจุบันได้พัฒนากิจกรรมเพื่อให้มีสื่อการเรียนรู้ ในรูปแบบสื่อดิจิทัลออนไลน์ ที่สามารถนำมาปรับใช้กับชุมชนทุ่งแสลงหลวงได้ต่อไป^{๓๔๒}

๔.๒.๓.๓ โอกาส (ภายนอก) ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิVERNธรรมชาติ

๑) โอกาส ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิVERNธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคเอกชนในชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคเอกชนและประชาชนที่มีบทบาทจัดการความรู้ภูมิVERNในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองโอกาส ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ปัจจุบันในระยะหลัง คนในชุมชนรับรู้ถึงการที่หน่วยงานต่างๆ ภายนอกพื้นที่ได้พยายามเข้ามาทำโครงการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวงหลายโครงการ โดยบางโครงการได้เน้นเข้ามาป้องกันการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ^{๓๔๓} ทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้มาตรการทางกฎหมายเพื่อ

^{๓๓๘} สัมภาษณ์, นางสาวกนกวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๓๙} สัมภาษณ์, นายศุภเชษฐ์ ปั้นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๔๐} สัมภาษณ์, นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๔๑} สัมภาษณ์, นางสาวกนกวรรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๔๒} สัมภาษณ์, นางสาวกนกวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๔๓} สัมภาษณ์, นายวิจิตร ญาเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเอี้ย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และมีจิตสำนึกในการเฝ้าระวังเพื่อมิให้ละเมิดกฎและระเบียบ รวมถึงการแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกันเพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์บุกรุกป่าอนุรักษ์ของทางราชการ^{๓๔๔}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิโนเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า การเข้ามากำกับและเน้นย้ำถึงการอนุรักษ์ป่าอนุรักษ์ถาวรของภาครัฐ และการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายของพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างเข้มงวดในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงในจังหวัดข้างเคียง ทำให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวในการศึกษาหาความรู้ในการใช้พื้นที่ภูมิโนเวศในชุมชน^{๓๔๕} บางส่วนมีความสนใจที่จะทำความเข้าใจให้ชัดเจนถึงขอบเขตป่าอนุรักษ์ของทางราชการเพื่อมิให้มีการละเมิดเขตอนุรักษ์^{๓๔๖} จากการที่หน่วยงานภายนอกเข้ามาศึกษาข้อมูลในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวงเพื่อนำไปพิจารณาในระดับนโยบายของหน่วยงานต่าง^{๓๔๗}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า คนในชุมชนได้รับโอกาสที่ดีจากการมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด และได้สร้างรวมถึงพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ จากการลองผิดลองถูก และการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ประกอบการ ที่ประสบความสำเร็จ^{๓๔๘} รวมไปถึงการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว^{๓๔๙} ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง

๒) โอกาส ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิโนเวศธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคส่วนผู้นำชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคส่วนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองโอกาส ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า จากความสำคัญและควมมีเอกลักษณ์ของศาสนสถานที่เป็นศูนย์รวมในหลากหลายมิติของคนในชุมชนในบริบททุ่งแสลงหลวง ที่อยู่ในพื้นที่รอยต่อ หรือในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของภาครัฐ หลายแห่งใกล้เคียงหรือมีถ้า ภูเขาหินทิ้งดงาม^{๓๕๐} ทำให้เป็นทุนทางความศรัทธาที่คนนอกพื้นที่เข้ามาต่อยอด ดีความ เช่น การนิยามถ้าในพื้นที่ศาสนสถานว่าเป็น

^{๓๔๔} สัมภาษณ์, นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๔๕} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงพุด, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๔๖} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาม่วง หมู่ ๑ ตำบลนาม่วง อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๔๗} สัมภาษณ์, นายวิจิตร ญาธิ์เรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๔๘} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๔๙} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาม่วง หมู่ ๑ ตำบลนาม่วง อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๕๐} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านม่วง หมู่ ๑ ตำบลบ้านม่วง อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

วังบาดาล วังพญานาค ฯลฯ สามารถสร้างความรับรู้ทางความเชื่อ^{๓๕๑} ที่ประสานสัมพันธ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ได้ โดยเป็นทุนที่สามารถต่อยอดให้ศาสนสถานที่มีความสำคัญกับการอนุรักษ์ภูมิโนเวศน์ทรัพยากรธรรมชาติไว้ ให้ได้รับการพัฒนาในเชิงโครงสร้างโดยคนนอกพื้นที่มีบทบาทสำคัญได้อีกด้วย^{๓๕๒}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิโนเวศน์ในพื้นที่ชุมชน พบว่า คนในชุมชนบางแห่งมีความพยายามสร้างเครือข่ายเพื่อประสานการทำงานกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ โดยได้รับแนวคิดองค์ความรู้จากหน่วยงานนอกพื้นที่^{๓๕๓} ซึ่งสามารถนำมาต่อยอดเพื่อจัดระบบความรู้เพื่อใช้สำหรับเป็นทุนในการดำเนินการอนุรักษ์ภูมิโนเวศน์ธรรมชาติให้คงเดิมได้ และสามารถแบ่งปันให้กับชุมชนอื่นๆ ได้อีกด้วย^{๓๕๔}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า การเข้ามาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนที่มีอยู่แล้วของคนนอกพื้นที่ เช่น การพัฒนาศาสนสถานในพื้นที่ชุมชนที่ไม่มีกำลังทรัพย์มากพอ^{๓๕๕} จนศาสนสถานมีความมั่นคงพร้อมรองรับการเดินทางมาของคนจากนอกพื้นที่ สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการเป็นจุดเพื่อกระจายความรู้ด้านแหล่งท่องเที่ยว^{๓๕๖} หรือเป็นสถานที่เรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ของชุมชน ในห้วงกิจกรรมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับรอบปีปฏิทินทางการท่องเที่ยวในเชิงศาสนาได้เป็นอย่างดี^{๓๕๗}

๓) โอกาส ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิโนเวศธรรมชาติ

ในมุมมองของ ภาครัฐ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาครัฐ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองโอกาสด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ในปัจจุบันมีโครงการของภาครัฐหรือหน่วยงานต่างๆ เข้ามาในพื้นที่หลายโครงการ แตกต่างกันไปตามนโยบายในรอบปี เช่น โครงการจิตอาสาพัฒนา ปลูก และดูแลรักษาต้นไม้ เพื่อซ่อมแซมทดแทนป่าไม้ที่เสื่อมโทรมในพื้นที่ป่าอนุรักษ์^{๓๕๘} ทำให้คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงได้มีส่วนร่วมเรียนรู้ความสำคัญของความรู้เชิงภูมิโนเวศธรรมชาติ

^{๓๕๑} สัมภาษณ์, พระพิโมกข์ ปกสโร (ศรีจันทร์), ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำพระไทรงาม หมู่ ๘ บ้านดงจูใหม่ ตำบลเนินมะปราง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๕๒} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๕๓} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๕๔} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๕๕} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๕๖} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยัพ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสภา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอมังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๕๗} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๕๘} สัมภาษณ์, นายศุภเชษฐ์ ปันประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ตั้งแต่ต้นน้ำ คือการเรียนรู้ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ได้ลงมือปลูกและดูแล จนต้นไม้เติบโต เป็นระบบนิเวศน์ธรรมชาติที่สมบูรณ์^{๓๕๙}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิเวศน์ในพื้นที่ชุมชน พบว่า เนื่องจากชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีความครอบคลุมหลายจังหวัด และมีบริบทที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ในแต่ละตำบลในพื้นที่ที่มีความเป็นมาในบริบทที่แตกต่าง ทำให้หน่วยงานที่เข้ามาช่วยจัดการความรู้เพื่อสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน จึงต้องศึกษาความหลากหลายในบริบทที่แตกต่างกันไปของคนในแต่ละชุมชน ที่อยู่ในบริบทพื้นที่ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และข้อจำกัดด้านป้อนูรักษ์ของทางราชการที่แตกต่างกัน^{๓๖๐} โดยมีวิธีการรวบรวมองค์ความรู้จากหน่วยงานนอกชุมชน เป็นไปในลักษณะการกระตุ้นเพื่อให้คนในชุมชนเล็งเห็นความสำคัญ และพยายามเข้ามาช่วยกันแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดค่านิยมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากคนในชุมชนด้วยกันเอง^{๓๖๑}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ปัจจุบัน จากการที่มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาจัดโครงการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ให้แก่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ทำให้คนในชุมชนเกิดความกระหนักรถึงความสำคัญของทรัพยากรที่สามารถนำมาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองได้ และเกิดผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวในหลากหลายวัย^{๓๖๒} โดยคนในชุมชนได้พยายามนำองค์ความรู้มาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น ของที่ระลึก ของฝาก และมีการเรียนรู้ และส่งต่อองค์ความรู้เหล่านั้นให้แก่คนในชุมชนตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในครอบครัว เพื่อสามารถผลิตผลิตภัณฑ์ป้อนเข้าสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง^{๓๖๓}

๔.๒.๔ ข้อค้นพบด้าน อุปสรรค (ภายนอก) ที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมิเวศน์ธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๔.๒.๔.๑ อุปสรรค (ภายนอก) ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมิเวศน์ธรรมชาติ

๑) อุปสรรค ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมิเวศน์ธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคเอกชนในชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคเอกชนและประชาชนที่มีบทบาทจัดการความรู้ภูมิเวศน์ในชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองอุปสรรค ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมิเวศน์ธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

^{๓๕๙} สัมภาษณ์, นายสรวิทย์ ทิมป่าตี๋, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๕.

^{๓๖๐} สัมภาษณ์, นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ (พัฒนากร) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๖๑} สัมภาษณ์, นางสาวกนกวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาอนุชาระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๖๒} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชันทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๖๓} สัมภาษณ์, นางสาวธัญพร หล้าชีว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา หรือ โควิด ๑๙ ในระยะที่ผ่านมา ๒ ถึง ๓ ปี แม้จะทำให้ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากนัก ที่อาจส่งผลดีในแง่ของการไม่เข้ามารบกวนความสงบของพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในลักษณะการฟื้นฟูป่าตามธรรมชาติ แต่ทำให้คนบางส่วนในชุมชนไม่สามารถประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการภาคการท่องเที่ยว^{๓๖๔} ทำให้บางส่วนต้องกลับไปทำการเกษตร หรือการทำมาหากินตามลักษณะดั้งเดิม เพื่อการยังชีพ เช่น การขยายพื้นที่ทำการเกษตร เพราะไม่มีทางเลือกการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวเหมือนก่อนระยะการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ทำให้ส่งผลบางส่วนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในบางพื้นที่^{๓๖๕}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมินิเวศน์ในพื้นที่ชุมชน พบว่า การไม่สามารถรวมตัวกันของผู้คนตามแนวทางทางสาธารณสุขเพื่อรับมือกับการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา หรือ โควิด ๑๙ และการขาดงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อเข้ามาจัดกิจกรรมและโครงการในพื้นที่ในช่วงเวลาดังกล่าว ทำให้คนในชุมชนไม่สามารถประชุมปรึกษาหารือ หรือแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศน์ ในพื้นที่ ทั้งในแง่ของการอนุรักษ์ หรือการส่งเสริมในด้านต่างๆ ในระหว่างชุมชนกับชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงได้อย่างเต็มที่ เป็นไปในลักษณะต่างชุมชน หรือต่างคนต่างทำตามที่เคยปฏิบัติมา ทำให้ไม่มีการจัดการองค์ความรู้ภูมินิเวศน์หรือการได้รับสนับสนุนงบประมาณเชิงการจัดการความรู้ที่เป็นระบบมากนักในระยะที่มีการปิดชุมชนในช่วงการแพร่ระบาด^{๓๖๖}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ข้อจำกัดของความจำเป็นในทางสาธารณสุขในระยะการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ทำให้คนในชุมชนขาดรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ในพื้นที่ ทั้งที่เป็นการท่องเที่ยวชุมชนโฮมสเตย์ หรืออื่นๆ^{๓๖๗} ส่วนกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่อยู่ในเส้นทางผ่านของทางหลวงแผ่นดินสายหลัก วังทอง-หล่มสัก ก็ต้องปรับตัวตามมาตรการทางสาธารณสุขที่มีต้นทุนในการประกอบการสูงขึ้นจากมาตรการต่างๆ ทางสาธารณสุขที่ถูกหนดไว้^{๓๖๘}

๒) อุปสรรค ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคส่วนผู้นำชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคส่วนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองอุปสรรค ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

^{๓๖๔} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๖๕} สัมภาษณ์, นายวิจิตร ญาเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๖๖} สัมภาษณ์, นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอมังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๖๗} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๖๘} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ในระยะที่ผ่านมาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศอยู่ในช่วงซบเซา จากสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งด้านการเมือง สังคม และสาธารณสุข ทำให้ผู้คนมีรายได้น้อยลง^{๓๖๙} ทำให้มีความจำเป็นในการขยายพื้นที่ทางการเกษตร ทั้งโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ทำให้เกิดกรณีการใช้สารเคมีในพื้นที่ทำการเกษตรในป่าอนุรักษ์ การบุกรุก การเผาตอซังเพื่อเตรียมหน้าดินทางการเกษตร และอื่นๆ เพื่อให้เกิดผลผลิตที่มากขึ้น^{๓๗๐} ทำให้ส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นสิ่งที่จะต้องช่วยกันให้ความรู้ในการแก้ไขปรับแนวทางการทำการเกษตรในพื้นที่ เพื่อให้ธรรมชาติยังคงอยู่ไม่ถูกทำลายทั้งในระยะสั้นและระยะยาว^{๓๗๑}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิเวศน์ในพื้นที่ชุมชน พบว่า การเข้ามาส่งเสริมผลิตภัณฑ์หรือสินค้าเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรที่ต้องลงทุนสูง เช่น การใช้สารเคมีในปุ๋ยชนิดต่างๆ การจำกัดวัชพืชในดิน ของบริษัทห้างร้านต่างๆ ที่เป็นนายทุน การให้กู้ยืม การดำรงชีวิตในรูปแบบของการแข่งขันในลักษณะต่างๆ และอื่นๆ จากภายนอก^{๓๗๒} ส่งผลต่อความพยายามส่งเสริมให้มีการทำการเกษตรในพื้นที่ ที่เน้นความยั่งยืน เช่น โครงการโคก หนอง นา ในพระราชดำริ^{๓๗๓} ที่ให้ผลผลิตเพื่อการยังชีพ และส่งผลต่อความสำเร็จทางการจัดการความรู้ในพื้นที่ชุมชน เพื่อให้เกิดภูมิเวศน์ที่ยั่งยืนไปสู่คนรุ่นต่อไป^{๓๗๔}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า แม้คนนอกพื้นที่ที่ตั้งใจเข้ามาในพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวบางส่วนมุ่งเข้ามาเพื่อเยี่ยมชมความงดงามของธรรมชาติ แต่มีบางกลุ่มที่เข้ามาโดยใช้ค่านิยมแบบประหยัด Hitchhike (โบกรถฟรี) หรือ Backpacker (แบ็คแพ็คเกอร์)^{๓๗๕} ซึ่งเข้ามาเพียงแค่วิถีชีวิตเพื่อตามกระแส โดยแข่งขันการใช้จ่ายน้อยที่สุด และพยายามไม่ใช้ทรัพยากรจากภาคบริการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งแม้จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจกลับไป แต่คนในชุมชนไม่ได้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจระยะสั้นมากนัก^{๓๗๖}

^{๓๖๙} สัมภาษณ์, พระครูสุภัทรกิจวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๗๐} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทธสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๗๑} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๗๒} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๗๓} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๗๔} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๗๕} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๗๖} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

๓) อุปสรรค ด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมินิเวศธรรมชาติในมุมมองของ ภาครัฐ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาครัฐ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองอุปสรรคด้านเศรษฐกิจชุมชน เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ความจำเป็นทางเศรษฐกิจและการขาดรายได้จากปัญหาต่างๆ ในระยะที่ผ่านมา ทำให้คนในชุมชนบางส่วนกลับไปทำการเกษตรและการขยายพื้นที่ทางการเกษตร ที่อาจส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งในแง่การบุกรุกการใช้สารเคมี การตัดไม้ทำลายป่า และปัญหาจากการขาดแคลนงบประมาณที่ได้รับจากภาครัฐ ทำให้การตรวจสอบและสอดส่องดูแลพื้นที่โดยรอบอุทยานแห่งชาติซึ่งมีขนาดใหญ่ ไม่เพียงพอและครอบคลุมจากกำลังที่มีอยู่^{๓๗๗}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า ความจำเป็นทางเศรษฐกิจจากปัญหาเงินเพื่อ เชื้อเพลิงในการดำรงชีพ ที่ส่งผลกระทบต่อทั่วไปในระยะที่ผ่านมา ทำให้ส่งผลต่อค่าครองชีพ และการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ๆ มีความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ ต้องแสวงหารายได้จากการรับจ้าง การประกอบอาชีพทางการเกษตร การโยกย้ายไปแสวงหารายได้นอกพื้นที่ และอื่นๆ ทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอในการร่วมตัวกันเพื่อแสวงหาความรู้และวิถึปฏิบัติใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหาและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวในพื้นที่^{๓๗๘}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ความจำเป็นจากมาตรการทางสาธารณสุขในการรับมือกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา ทำให้ต้องมีการปิดพื้นที่ทางการท่องเที่ยวในการดูแลของทางราชการ ทำให้ส่งผลต่อผู้ประกอบการที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตในเขตป่าอนุรักษ์^{๓๗๙}

๔.๒.๔.๒ อุปสรรค (ภายนอก) ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ

๑) อุปสรรค ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคเอกชนในชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคเอกชนและประชาชนที่มีบทบาทจัดการความรู้ภูมิเวศในชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองอุปสรรค ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ความเปลี่ยนแปลงของการสื่อสาร การเดินทาง และเทคโนโลยี ทำให้คนในชุมชนมีทางเลือกหลากหลายในการศึกษาเล่าเรียน และการ

^{๓๗๗} สัมภาษณ์, นายสรารุณี ทิมป่าตี้ว, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๕.

^{๓๗๘} สัมภาษณ์, นายศุภเชษฐ์ บั้นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๗๙} สัมภาษณ์, นางสาวธัญพร หล้าชีวะ, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ประกอบอาชีพ บางส่วนส่งบุตรหลานไปศึกษาออกชุมชน และโยกย้ายไปประกอบอาชีพสร้างครอบครัวนอกพื้นที่ ทำให้ขาดความผูกพันกับพื้นที่^{๓๘๐}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิโนเวคนในพื้นที่ชุมชน พบว่า การที่ชุมชนเริ่มมีการขยายตัว และมีการเข้ามาซื้อที่ดินที่อยู่อาศัยจากคนนอกพื้นที่ บางส่วนขาดความเชื่อมโยงกับคนในพื้นที่ที่อยู่มาดั้งเดิม ทำให้ขาดบทบาทในฐานะคนในชุมชนที่จะมีบทบาทร่วมกันในการช่วยกันจัดการความรู้เชิงภูมิโนเวศธรรมชาติในครอบครัว ชุมชน และการประกอบอาชีพทำงาน ในฐานะคนชุมชนทุ่งแสลงหลวง^{๓๘๑}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า การเจริญเติบโตของภาคธุรกิจชุมชน จากความต้องการในการเป็นสถานที่รองรับนักท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ของคนนอกพื้นที่ ทำให้มีการเข้ามาจัดรูปแบบการส่งเสริมท่องเที่ยวใหม่ๆ ในพื้นที่ แต่ในขณะเดียวกันก็มีคนจากนอกพื้นที่เข้ามาเป็นนายทุนให้กับภาคบริการ และสร้างผลิตภัณฑ์การให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยไม่ได้คำนึงถึงอัตลักษณ์ชุมชน แต่ออกแบบเพื่อตอบสนองความต้องการที่อาจไม่เป็นไปในแนวทางดั้งเดิมของชุมชน^{๓๘๒}

๒) อุปสรรค ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมิโนเวศธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคส่วนผู้นำชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคส่วนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองอุปสรรค ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชนพบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า หน่วยงานต่างๆ ภายนอก เข้ามาทำกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนใหญ่มาในลักษณะโครงการระยะสั้น หรือที่เรียกว่ามาแล้วก็ไป ทำให้ไม่เกิดความยั่งยืนในเชิงการเรียนรู้ ต่อไปควรเข้ามาในลักษณะการสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง^{๓๘๓}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิโนเวคนในพื้นที่ชุมชน พบว่า ความเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศการเรียนรู้ของผู้คนในช่วงหลัง ได้เปลี่ยนจากการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ มาสู่การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการมากขึ้น การส่งต่อข้อมูล และการผลิตข้อมูลที่ผิดพลาด เพื่อส่งต่อกันในสื่อส่วนตัวต่างๆ เช่น ในแอปพลิเคชัน ในโทรศัพท์มือถือ โดยไม่มีการกลั่นกรอง ทำให้ความเข้าใจของคนในชุมชนที่ได้รับข้อมูลคลาดเคลื่อน ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกันทางปฏิบัติเมื่อมีการเรียนรู้ร่วมกันทางด้านเชิงภูมิโนเวศธรรมชาติ ในชุมชน หรือในศาสนสถาน ที่จัดขึ้นบ้างในบางกรณี^{๓๘๔}

^{๓๘๐} สัมภาษณ์, นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๘๑} สัมภาษณ์, นายณรงกรณ์ ดีเยี่ยม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๕ ตำบลชมพู อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๘๒} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๘๓} สัมภาษณ์, พระครูสุภัททกิจวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอนเนินมะปราง เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๘๔} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทธโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอ้อปอง ตำบลชมพู อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า การเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวได้เปลี่ยนรูปแบบไปจากสมัยก่อนที่เคยเข้ามาเป็นกลุ่มหรือคณะเล็กๆ แต่เมื่อพื้นที่ชุมชนถูกได้รับการรับรู้เป็นวงกว้าง และเป็นจุดหมายทางการท่องเที่ยว ทำให้การเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมากในบางช่วงเวลา พื้นที่ทางการเรียนรู้เชิงภูมินิเวศธรรมชาติที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวดังกล่าวในชุมชนอาจรองรับได้ไม่ทั่วถึง และต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบต่อไป^{๓๘๕}

๓) อุปสรรค ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติในมุมมองของ ภาครัฐ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาครัฐ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองอุปสรรคด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยรอบทุ่งแสงหลวง จากชุมชนชนบทกลายเป็นชุมชนท่องเที่ยวบางส่วน และการเข้ามาของนายทุนและกลุ่มทางเศรษฐกิจที่มีพื้นฐานทางสังคมนอกชุมชน หรืออาจไม่ใช่คนที่อาศัยมาแต่เดิมในพื้นที่ ทำให้เป็นอุปสรรคในแง่การเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน^{๓๘๖}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า จากกระแสโลกาภิวัตน์ การเข้าถึงของสัญญาณโทรศัพท์ และระบบอินเทอร์เน็ตที่ทั่วถึง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง ทำให้คนในชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมในด้านการรับข้อมูลข่าวสาร และมีการจัดการความรู้ในครอบครัวและชุมชนตามกระแสนิยมที่เปลี่ยนไป จากเดิมที่เคยรับข้อมูลจากหน่วยงาน และภาครัฐในการเข้ามาจัดกิจกรรมในพื้นที่ทางเดียวเท่านั้น ทำให้การสื่อสารในด้านประเด็นองค์ความรู้สำหรับคนในชุมชน ที่อาจมีชุดความเข้าใจจากสื่อต่างๆ ที่อาจไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันในการจัดกิจกรรมความรู้บ้างในบางกรณี^{๓๘๗}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ในบางพื้นที่มีนักท่องเที่ยวกระจุกในบางฤดูกาล ทำให้มีปัญหาในด้านการรองรับนักท่องเที่ยวเชิงคุณภาพเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านภูมินิเวศให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง^{๓๘๘} ซึ่งต้องมีการจัดระบบและการจัดการเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความยั่งยืนของทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ ที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเพื่อเรียนรู้จากคนในพื้นที่ และกลับออกไปด้วยมุมมองที่ดีต่อการอนุรักษ์ที่มุ่งเน้นความยั่งยืน^{๓๘๙}

^{๓๘๕} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๘๖} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชันทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๘๗} สัมภาษณ์, นางสาวบังอร ดิธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอนุเคราะห์และการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๘๘} สัมภาษณ์, นายสรวิทย์ ทิมป่าตี๋, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านม่วง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๕.

^{๓๘๙} สัมภาษณ์, นายนครินทร์ สุทธิไธ, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

๔.๒.๔.๓ อุปสรรค (ภายนอก) ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมินิเวศ ธรรมชาติ

๑) อุปสรรค ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมินิเวศ ธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคเอกชนในชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดย
สัมภาษณ์ตัวแทนภาคเอกชนและประชาชนที่มีบทบาทจัดการความรู้ภูมินิเวศฯในชุมชน ในพื้นที่
ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองอุปสรรค ด้านความรู้และการถ่ายทอด
ความรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ในส่วนขององค์ความรู้เชิงลึกเพื่อการ
อนุรักษ์นั้นคนในชุมชนได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ แต่ด้วยความบีบ
คั้นทางด้านเศรษฐกิจทำให้การอนุรักษ์ยังคงแลกเปลี่ยนแบ่งปันกันในกลุ่มคนที่สนใจในชุมชน
บางส่วน^{๓๙๐} และการส่งต่อความรู้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่าง
ต่อเนื่องยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนในระดับชุมชน^{๓๙๑}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมินิเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า การท่องเที่ยวในพื้นที่เน้นไปใน
เชิงชมความงดงามของธรรมชาติ ทำให้แหล่งเรียนรู้เชิงภูมิปัญญาภูมินิเวศน์ธรรมชาติที่สัมพันธ์กับองค์
ความรู้ด้านวิถีวัฒนธรรมถูกละเลย และไม่ถูกกำหนดในกรอบเป้าหมายทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ ทำ
ให้คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงที่มีการจัดการรักษาและสืบทอดองค์ความรู้ด้านภูมินิเวศน์ที่สัมพันธ์กับ
วิถีชีวิตที่ได้รับการส่งต่อมาจากทั้งในครอบครัว และเครือข่าย^{๓๙๒} รวมถึงเพื่อนที่เป็นคนในชุมชน^{๓๙๓}
ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติใน
การดำรงชีพเป็นหลักไม่ได้รับความสำคัญเท่าที่ควร^{๓๙๔}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า การเข้ามาของผู้คนที่สนใจทางการ
ท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้ทรัพยากรร่วมกันกับคนในชุมชน จำนวนมากในบางฤดู ทำให้ส่งผลกระทบต่อวิถี
ชีวิตปกติของคนในชุมชน เช่น การสัญจร การจัดการขยะ และการวางเป้าหมายการท่องเที่ยวไปที่
เที่ยวชมความงามตามธรรมชาติเป็นหลัก^{๓๙๕} ภายใต้การพักอาศัยในรูปแบบรีสอร์ตซึ่งมีการจัดการโดย
ภาคธุรกิจ^{๓๙๖} ทำให้การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนที่คนในชุมชนสามารถนำเสนอและส่งต่อองค์ความรู้

^{๓๙๐} สัมภาษณ์, นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น
อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๙๑} สัมภาษณ์, นายอนันตชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัด
พิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๙๒} สัมภาษณ์, นายอนุชิต ศรีมหานาม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวัง
ทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๙๓} สัมภาษณ์, นายวิจิตร ญาเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขยื้อ อำเภอนครไทย
จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๙๔} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขยื้อ
อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๙๕} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงพุฒิ, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอนีนมะปราง
จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๙๖} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนามุง หมู่ ๑ ตำบล
นามุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ทางด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตในเชิงลึก กลายเป็นประเด็นท่องเที่ยวรอง หรือไม่ได้รับความสำคัญเท่าที่ควร^{๓๙๗}

๒) อุปสรรค ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิเว ธรรมชาติ ในมุมมองของ ภาคส่วนผู้นำชุมชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคส่วนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองอุปสรรค ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิเว
 ธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า กระแสโลกที่เปลี่ยนไปสู่ยุคเทคโนโลยี ที่คนในชุมชน โดยเฉพาะเด็กเยาวชนรุ่นใหม่ สามารถค้นหาข้อมูลต่างๆ ด้วยตัวเอง ทำให้แนวคิดที่คนในชุมชนในภาคส่วนครอบครัว ชุมชน ผู้นำชุมชน หรือผู้นำทางศาสนา พยายามให้เด็กและเยาวชนทำความเข้าใจถึงทิศทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ไปในแนวทางเดียวกัน ไม่สามารถทำได้เหมือนสมัยก่อน^{๓๙๘}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิเว
 ชาติในพื้นที่ชุมชน พบว่า กระแสของการแข่งขัน ทำให้ผู้ประกอบการในชุมชนทุ่งแสลงหลวงบางชุมชน ส่งบุตรหลานไปเล่าเรียนศึกษาในต่างอำเภอ หรือโรงเรียนขนาดใหญ่ในตัวจังหวัด^{๓๙๙} ทำให้คนรุ่นใหม่มีเวลาน้อยที่จะรวมกลุ่มศึกษาภูมิเว
 ชาติในพื้นที่ของตัวเอง หรือเรียนรู้องค์ความรู้เชิงภูมิเว
 ชาติต่างๆ ที่พ่อแม่หรือผู้ประกอบการในครอบครัวจะถ่ายทอดให้ได้ อย่างเต็มที่นัก^{๔๐๐} ซึ่งอาจส่งผลให้คนรุ่นใหม่ไม่ได้เรียนรู้ความเป็นมา รวมถึงองค์ความรู้ต่างๆ ของคนรุ่นพ่อแม่ ทำให้เกิดการสูญเสียองค์ความรู้ของคนในรุ่นนั้นๆ ไปก็เป็นได้^{๔๐๑}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ภาคส่วนหน่วยงานต่างๆ ทางด้านการท่องเที่ยว ยังไม่ได้มีการจัดการบ่งชี้ หรือประมวลแหล่งทางการท่องเที่ยวชุมชนทุ่งแสลงหลวงที่ผูกโยงกับวัดหรือศาสนสถานในพื้นที่มากเท่าที่ควร^{๔๐๒} อาจเนื่องมาจากกระแสการท่องเที่ยวในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงส่วนใหญ่สำหรับคนนอกพื้นที่ที่เป็นนักท่องเที่ยว ยังคงกระจุกการเข้ามาท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ที่มีความงามทางด้านภูมิทัศน์ธรรมชาติเป็นหลัก^{๔๐๓}

^{๓๙๗} สัมภาษณ์, นายวิจิตร ญาเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเอี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๙๘} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยับ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสภา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๙๙} สัมภาษณ์, พระครูสุภัททกิจวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอนนทบุรี เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอนนทบุรี จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๐๐} สัมภาษณ์, พระพิโมกข์ ปภัสสร (ศรีจันทร์), ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำพระไทรงาม หมู่ ๘ บ้านดงจุ่มใหม่ ตำบลเนินมะปราง อำเภอนนทบุรี จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๐๑} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทฺธสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอนนทบุรี จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๐๒} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนนทบุรี จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๐๓} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอนนทบุรี จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

๓) อุปสรรค ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิเว ธรรมชาติในมุมมองของ ภาครัฐ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน โดย สัมภาษณ์ตัวแทนภาครัฐ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรับทราบมุมมองอุปสรรค ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมิเวธรรมชาติ ในพื้นที่จากปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่า

ในมิติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและการดำรงชีวิต จากค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้คนส่วนใหญ่ในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงมีความจำเป็นในการเข้าใช้ประโยชน์ ทำการเกษตรในรอยต่อหรือในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ หรือการหารายได้จากจากรับจ้างรายวัน^{๔๐๔} ทำให้การ เข้ามาส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้แก่คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวง ยังคงเป็นไปในลักษณะ การเรียนรู้ที่ไม่ต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากความบีบคั้นทางเศรษฐกิจของคนในพื้นที่^{๔๐๕}

ในมิติ การจัดการความรู้ภูมิเวศในพื้นที่ชุมชน พบว่า กระแสการแข่งขันกันทางด้าน เศรษฐกิจและสังคม ทำให้การจัดการเรียนรู้ด้านภูมิเวศน์ให้แก่ผู้เรียนในชุมชนทุ่งแสลงหลวง แม้จะ สามารถปลูกฝังให้ผู้เรียนมีองค์ความรู้ และมีจิตสำนึกในประเด็นต่างๆ^{๔๐๖} แต่เมื่อสำเร็จการศึกษา ก็ แยกย้ายไปประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อนอกพื้นที่ และมีบางส่วนเท่านั้นที่อยู่ในชุมชน แต่ด้วยความ จำเป็นต่างๆ ทางเศรษฐกิจ ทำให้วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชนยังผูกโยงอยู่กับการใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก^{๔๐๗}

และในมิติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ข้อจำกัดด้านงบประมาณ และ กฎหมายว่าด้วยป่าอนุรักษ์ต่างๆ ในพื้นที่ ที่แม้การเดินทางในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงจะมีเส้นทางลาดยาง หรือทางลูกรังเข้าถึงทุกฤดูกาล^{๔๐๘} แต่ก็ยังขาดการให้บริการรถสาธารณะที่ทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ ทำให้การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวจากภายนอกที่มีเวลา แต่ไม่มียานพาหนะส่วนตัว ไม่สามารถมี ทางเลือกมากพอในการเข้ามาท่องเที่ยวในรูปแบบการศึกษาวิถีชีวิตเชิงลึกได้เท่าที่ควร^{๔๐๙} นอกจากนี้ คนในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง ส่วนใหญ่ล้วนมีข้อจำกัดจากที่ไม่สามารถออกแบบผลิตภัณฑ์ทางการ ท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการที่มีพื้นที่ครอบคลุมมากกว่าร้อยละครึ่งของพื้นที่ชุมชน ส่วนใหญ่ได้^{๔๑๐}

^{๔๐๔} สัมภาษณ์, นายศุภเชษฐ์ ปั้นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๐๕} สัมภาษณ์, นางสาวบังอร ดิธธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอนุเคราะห์และการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๐๖} สัมภาษณ์, นายศุภเชษฐ์ ปั้นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๐๗} สัมภาษณ์, นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๐๘} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๐๙} สัมภาษณ์, นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ (พัฒนากร) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ เนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๑๐} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชันทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

จากข้อค้นพบประเด็นสภาพจุดเด่น จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ที่สำคัญต่อการจัดการ ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในมุมมองของภาคเอกชนใน ชุมชน ภาคส่วนผู้นำชุมชน และภาครัฐ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อกำหนด องค์กรประกอบที่สำคัญในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ต่อไปให้ชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้ ผู้วิจัยจึงทำการ วิเคราะห์ SWOT สรุปเป็นตารางวิเคราะห์ จำแนกประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือด้าน เศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ ในเบื้องต้น ได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๘

ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ
ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านเศรษฐกิจชุมชน

วิเคราะห์ (SWOT) สภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติฯ ด้านเศรษฐกิจชุมชน	
จุดเด่น (ภายใน) Strengths	จุดด้อย (ภายใน) Weaknesses
๑. คนในชุมชน ภูมิใจกับความสมบูรณ์ของ ธรรมชาติ แหล่งต้นน้ำลำธาร (ปชช.) ๒. มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา เช่น การ ทอผ้า จักสาน ความรู้ด้านป่าไม้ การเดินเขา (ปชช.) ๓. โฮมสเตย์ เอกชน เน้นการอนุรักษ์ในรูปแบบ การนำความงามทางธรรมชาติเป็นจุดขาย (ปชช.) ๔. มีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายผู้ประกอบการ จัดตั้งเครือข่ายเพื่อเพิ่มรายได้ ให้แก่เครือข่ายใน ระดับชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็น ทางการ (ผน.) ๕. คนอยู่กับป่า โดยไม่ทำลายแต่เกื้อกูลกัน ช่วย เป็นหูเป็นตาไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่า (ผน.) ๖. คนในชุมชนตระหนักรู้ และรวมตัวกัน ร่วมกัน ตรวจสอบ เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจ สอดคล้อง กับความสมบูรณ์และคงเดิมของ ทรัพยากรธรรมชาติ (ผน.) ๗. ความงามตามธรรมชาติของพื้นที่ ป่าไม้ อุดมสมบูรณ์ ทำให้เป็นจุดขายที่ดีทางการ ท่องเที่ยว สามารถมาท่องเที่ยวได้ตลอดปีสำหรับ	๑. ข้อจำกัดพื้นที่ทำมาหากินที่เป็นพื้นที่ภูเขา ทำให้มีการขยายและเกิดการซ้อนทับหรือรुक้าเขต ป่าอนุรักษ์ (ปชช.) ๒. คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ที่ต้องใช้ พื้นที่ทำเกษตรกรรมเป็นหลัก (ปชช.), (ผน.) ๓. ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว ทำให้การจัดการความรู้ยังไม่เป็นระบบ (ปชช.) ๔. บางฤดูกาลการทำเกษตรแบบชาวบ้าน อาจส่งผลกระทบต่อมลภาวะ หมอกควัน เผาไร่ ต่อซึ่ง (ปชช.) ๕. การทำการเกษตรที่หวังผลระยะสั้นที่ต้องดูแล พืชไร่อย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่มีเวลาเรียนรู้องค์ ความรู้ต่างๆ เพิ่มเติม (ผน.) ๖. คนในพื้นที่บางส่วนเป็นเพียงผู้รับจ้างหรือผู้ ให้บริการ ไม่ใช่ผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยว (ผน.) ๗. คนในชุมชนบางส่วน มองว่าเป็นหน้าที่ภาครัฐ อย่างเดียว ไม่มีความสนใจร่วมกันในการแก้ไข ปัญหาผลกระทบในชุมชน เช่น ขยะ หมอกควัน (รก.) ๘. คนในชุมชนบางส่วนสับสนท่าทีในการ

ตารางที่ ๔.๘ (ต่อ)

วิเคราะห์ (SWOT) สภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจชุมชน	
จุดเด่น (ภายใน) Strengths	จุดด้อย (ภายใน) Weaknesses
นักท่องเที่ยวที่มีความต้องการที่หลากหลาย (รก.) ๘. มีกองทุนหมู่บ้านและอื่นๆ ของภาครัฐ ที่สามารถนำไปต่อยอดในธุรกิจภาคบริการในพื้นที่ (รก.) ๙. คนในชุมชนมีการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่คนทั้งในและนอกพื้นที่ สร้างจุดขายได้ (รก.)	แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ซึ่งมีปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และรายได้เข้ามาเกี่ยวข้อง (รก.)๙. อาชีพและแรงบันดาลใจของคนในชุมชน ที่ต่างกัน ส่งผลต่อผลลัพธ์ของโครงการหรือกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐที่พยายามเข้าไปส่งเสริมในพื้นที่ (รก.)
โอกาส (ภายนอก) Opportunities	อุปสรรค (ภายนอก) Threats
๑. หน่วยงานภาครัฐพยายามกำหนดความชัดเจนของขอบเขตพื้นที่รอยต่อป่าอนุรักษ์ (ปชช.) ๒. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่สามารถสืบค้นข้อมูลความรู้ได้โดยไม่จำกัดแพลตฟอร์ม (ปชช.) ๓. โควิด ๑๙ ทำให้คนเปลี่ยนมาท่องเที่ยวเมืองรอง และค้นหาข้อมูลพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จากสื่อออนไลน์ (ปชช.) ๔. หน่วยงานภายนอกพยายามเข้ามาส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างกระแสทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อเนื่อง (ผน.) ๕. การซื้อขายออนไลน์ ทำให้เกิดการผลิตและส่งสินค้าจากผู้ผลิตหัตถกรรมชุมชน ถึงผู้บริโภคได้โดยตรง (ผน.) ๖. ความพยายามในการยกระดับทุ่งแสลงหลวงให้เป็นมรดกโลกของยูเนสโก๗. สื่อออนไลน์สมัยใหม่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารและจัดการความรู้ ๘. หน่วยงานต่างๆ พยายามสนับสนุนชุมชน ออกแบบผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในพื้นที่	๑. โควิด ๑๙ ทำให้คนบางส่วนในชุมชนไม่สามารถประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการภาคการท่องเที่ยว หันไปขายพื้นที่การทำการเกษตรรุกที่ป่า (ปชช.) (รก.) ๒. ไม่มีหน่วยงานลงงบประมาณ เชิงการจัดการแลกเปลี่ยน ความรู้ ที่เป็นระบบ ในพื้นที่ (ปชช.) ๓. ต้นทุนในการประกอบธุรกิจขึ้นจากมาตรการต่างๆ ทางสาธารณสุข (ปชช.) ๔. ต้นทุนทางการเกษตรสูงขึ้น จากความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ทำให้มีการใช้สารเคมี ลดต้นทุนเผาต่อชั่ง (ผน.) ๕. กระแสการตลาดเข้ามาส่งเสริมผลิตภัณฑ์สารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรที่ต้องลงทุนสูง (ผน.) ๖. กระแสเที่ยวประหยัด Hitchhike และ Backpacker ทำให้คนในชุมชนไม่ได้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจระยะสั้น (ผน.) ๗. ปัญหาเงินเฟ้อ, การโยกย้ายไปแสวงหารายได้นอกพื้นที่ (รก.)

ตารางที่ ๔.๙

ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ
ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้

วิเคราะห์ (SWOT) สภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติฯ ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้	
จุดเด่น (ภายใน) Strengths	จุดด้อย (ภายใน) Weaknesses
๑. คนในชุมชนมีความตระหนักในประเด็นความชัดเจนของพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เพื่อไม่ให้เกิดความทับซ้อนหรือบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการ (ปชช.) ๒. เป็นชุมชนเครือข่ายที่ส่งต่อองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แลกเปลี่ยนร่วมกัน ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการอย่างสม่ำเสมอ (ปชช.) ๓. คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือการพัฒนาสินค้าใหม่ๆ เพื่อให้บริการทางการท่องเที่ยว (ผน.)๔. มีวัดเป็นศูนย์กลาง เป็นแหล่งเครือข่ายในการส่งต่อองค์ความรู้ในพื้นที่ชุมชน (ผน.) ๕. ในชุมชนมีห้องสมุด เครือข่ายสารสนเทศ ที่สามารถต่อยอดไปสู่การจัดการความรู้ภูมินิเวศที่มุ่งเน้นความยั่งยืนได้ (รก.) ๖. คนในชุมชนส่วนใหญ่ทำการเกษตร และมีความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งดินและน้ำ รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในพื้นที่ ที่มีที่หลากหลาย (รก.)	๑. คนในชุมชนบางส่วนขาดความตระหนักถึงผลกระทบของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในภาพรวม เช่น ภาวะโลกร้อน (ปชช.) ๒. บางส่วนไม่ตระหนักถึงการจัดการความรู้ ไม่ให้ความสนใจกับแหล่งเรียนรู้ บุคคล หรือสถานที่ๆ เป็นศูนย์รวมทางด้านภูมิปัญญา (ปชช.) ๓. บางส่วนยังไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ เพื่อเป็นชุมชนท่องเที่ยว ที่สามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล (ปชช.) ๔. บางส่วนขาดองค์ความรู้ด้านภูมินิเวศที่สามารถนำมาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวได้ (ปชช.) ๕. บางส่วนไม่ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้เกิดความไม่ลงรอยของคนในชุมชนบ้างในบางกรณี (ผน.) ๖. บางส่วนไม่ได้สนใจและตระหนักที่จะเข้ามาสืบต่อภูมิปัญญา เพื่อนำมาเป็นทุนในการต่อยอด สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้เกิดคุณค่าในประเด็นต่างๆ (ผน.) ๗. บางส่วนยังคงขาดความเข้าใจถึงความสำคัญของปราชญ์ชาวบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน (รก.) ๘. ขาดความเข้าใจถึงกระบวนการเครือข่าย ที่คนในชุมชนสามารถเชื่อมโยงบ่งชี้องค์ความรู้ และรวบรวมอย่างเป็นระบบโดยคนในชุมชน (รก.) ๙. ต่างคนต่างเรียนรู้สร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และทำตามผู้ที่ประสบความสำเร็จในชุมชน ที่มีความซ้ำซ้อนและไม่หลากหลาย (รก.)

ตารางที่ ๔.๙ (ต่อ)

วิเคราะห์ (SWOT) สภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติฯ ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้	
โอกาส (ภายนอก) Opportunities	อุปสรรค (ภายนอก) Threats
๑. ข้อจำกัดของการอยู่ในพื้นที่หรือรอยต่อป่าอนุรักษ์ ทำให้คนในชุมชนต้องเรียนรู้กฎระเบียบ บทบาทและหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอ (ปชช.) ๒. การที่มีผู้ประกอบการ หรือกลุ่มทุน พยายามเข้ามาขอสัมปทานในพื้นที่ ทำให้คนในชุมชน ตื่นตัว สร้างเครือข่าย ความรู้ เพื่อปกป้อง ธรรมชาติในชุมชน (ปชช.) (ผน.) ๓. การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ หลากหลาย (ปชช.) ๔. ภาครัฐมีนโยบายเปิดโอกาสให้พื้นที่สำหรับการ เป็นแหล่งเรียนรู้พุทธอุทยานที่สามารถจัดตั้ง ในพื้นที่ป่าได้ตามกฎหมาย โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้มี บทบาท (ผน.) ๕. มีหน่วยงานภายนอก เข้ามาแนะนำ ส่งเสริม การผลิตต่อยอดผลิตภัณฑ์จากหัตถกรรมชุมชน เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม (ผน.) ๖. นโยบายจังหวัดต้นแบบเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) ที่สามารถสามารถต่อยอด เชื่อมโยงกับภูมินิเวศธรรมชาติและวัฒนธรรม ๗. เป้าหมายการพัฒนาจังหวัด ให้เป็นเมือง ท่องเที่ยว ๓ ธรรม ๔ แยกกระเปียงเศรษฐกิจ จุด เชื่อมต่อระหว่างภูมิภาค	๑. การเดินทาง และเทคโนโลยี ค่านิยมส่งบุตร หลานไปศึกษาออกชุมชน และโยกย้ายไป ประกอบอาชีพสร้างครอบครัวนอกพื้นที่ ทำให้ ขาดความผูกพันกับพื้นที่ (ปชช.) ๒. การเข้ามาซื้อที่ดินที่อยู่อาศัยจากคนนอกพื้นที่ บางส่วนขาดความเชื่อมโยงกับคนในพื้นที่ที่อยู่มา ดั้งเดิม (ปชช.) ๓. นายทุนนอกพื้นที่สร้างผลิตภัณฑ์การให้บริการ ทางการท่องเที่ยวโดยไม่ได้คำนึงถึงอัตลักษณ์ ชุมชน (ปชช.) ๔. หน่วยงานมาทำโครงการส่งเสริมฯ ระยะสั้น ไม่เกิดความยั่งยืนในเชิงการเรียนรู้ (ผน.) ๕. การส่งต่อข้อมูลข่าวปลอม (เฟคนิวส์) ออนไลน์ ทำให้ความเข้าใจของคนในชุมชน คลาดเคลื่อน เกิดความไม่เข้าใจกันในทางปฏิบัติ เมื่อมีการเรียนรู้ร่วมกัน (ผน.) ๖. ชุมชนชนบทกลายเป็นชุมชนท่องเที่ยว การ เข้ามาอยู่อาศัยของคนนอกชุมชน เป็นอุปสรรค ในแง่การเรียนรู้ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (รก.) ๗. การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่ทั่วถึง อาจมีชุดความ เข้าใจจากสื่อต่างๆ ที่อาจไม่เป็นไปในทิศทาง เดียวกัน (รก.) ๘. บางหน่วยงานมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว เฉพาะบางฤดูกาล ทำให้มีปัญหาในด้านการ รองรับไม่ทั่วถึง (รก.)

ตารางที่ ๔.๑๐

ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่
ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้

วิเคราะห์ (SWOT) สภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติฯ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้	
จุดเด่น (ภายใน) Strengths	จุดด้อย (ภายใน) Weaknesses
๑. คนในชุมชนได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาวิถีชีวิตในรูปแบบการพึ่งพิงกับทรัพยากรธรรมชาติ ส่งต่อมาจากบรรพบุรุษ จึงเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืน (ปชช.) ๒. มีความภูมิใจในภูมินิเวศธรรมชาติที่สวยงามในชุมชนของตน และตระหนักถึงปัญหาการจัดการภูมินิเวศ (ปชช.) ๓. คนในชุมชนแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อสร้างศักยภาพ ในด้านการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนในกลุ่มอย่างเป็นไม่เป็นการ (ปชช.) ๔. ผู้นำชุมชน มีการส่งต่อความรู้จากผู้นำชุมชนด้วยตนเอง เพื่อปฏิบัติให้สอดคล้องกับระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ (ผน.) ๕. ศาสนสถานในพื้นที่ มีบทบาทโดยตรงเป็นศูนย์รวมในการแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้ในชุมชน (ผน.) ๖. ชาวบ้านในชุมชนสามารถเป็นองค์ความรู้ในตัวคน ที่นำมาเชื่อมโยงเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ (ผน.) ๗. คนในชุมชนมีการส่งต่อความรู้ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น (รก.) ๘. คนในชุมชนมีการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนของตน (รก.) ๙. มีเครือข่ายในชุมชน ที่ส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่งดงาม มาเป็นต้นทุนทางการท่องเที่ยว (รก.)	๑. องค์ความรู้ด้านการทำการเกษตรที่ทับซ้อนกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (ปชช.) ๒. ความรู้บางส่วน มีลักษณะที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่มีการทดแทน (ปชช.) (ผน.) (รก.) ๓. บางส่วนไม่ทราบถึงการมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของตัวเอง (ปชช.) ๔. การส่งต่อองค์ความรู้ในเครือข่ายเฉพาะกลุ่ม ทำให้คนในชุมชนบางส่วนไม่สามารถเข้ามารับทราบการส่งต่อองค์ความรู้ (ปชช.) ๕. การจัดการความรู้ ภูมิปัญญา เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ กระจัดกระจาย (ผน.) ๖. ศาสนสถานในพื้นที่ไม่ได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ทางการสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ (ผน.) ๗. การส่งต่อองค์ความรู้ในระบบ เมื่อผู้ได้รับความรู้สำเร็จการศึกษา ก็ออกจากชุมชน ทำให้ไม่มีความต่อเนื่อง (รก.) ๘. การส่งต่อความรู้ในรูปแบบไม่เป็นทางการ ไม่มีการรวบรวมองค์ความรู้ไว้อย่างเป็นระบบเพียงพอ (รก.) ๙. การจำกัดคนเข้าร่วมเครือข่ายทางการท่องเที่ยว ไม่สามารถส่งเสริมการแลกเปลี่ยนไปยังประชาชนทั่วไป (รก.)

ตารางที่ ๔.๑๐ (ต่อ)

วิเคราะห์ (SWOT) สภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้	
โอกาส (ภายนอก) Opportunities	
๑. หน่วยงานต่างๆ พยายามเข้ามาทำโครงการ ป้องกันการบุกรุก เรียนรู้มาตรการทางกฎหมาย ในพื้นที่ชุมชน (ปชช.) ๒. การบังคับใช้กฎหมายของพื้นที่ป่าอนุรักษ์ อย่างเข้มงวดในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงในจังหวัด ช่างเคียง ทำให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวเรียนรู้ (ปชช.) ๓. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด การ เรียนรู้ร่วมกันจากผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ (ปชช.) ๔. ผู้ศรัทธาในพื้นที่ เข้ามานิยามสร้าง ความรู้ทางความเชื่อร่วมสมัยผ่านสื่อ เช่น ถ้ำวังบาดาล พญานาค (ผน.) ๕. หน่วยงานในพื้นที่ เข้ามาทำกิจกรรมด้าน การอนุรักษ์ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ (ผน.) ๖. การเข้ามาพัฒนาศาสนสถานในชุมชนของผู้ ศรัทธาในพื้นที่ (ผน.) ๗. โครงการภาครัฐ เช่น จิตอาสา ปลูก และดูแล รักษาต้นไม้ (รก.) ๘. เคยมีหน่วยงาน เข้ามากระตุ้นรวบรวมองค์ ความรู้ เพื่อให้เกิดค่านิยมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (รก.) ๙. หน่วยงานต่างๆ เข้ามาจัดโครงการส่งเสริม และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ให้แก่ชุมชน (รก.)	๑. หน่วยงานเน้นส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ไม่เน้นองค์ความรู้ด้านวิถีวัฒนธรรม ทำให้ภูมิ ปัญญา วิถีชีวิต ในชุมชนไม่ได้รับความสำคัญ (ปชช.) ๒. บางช่วงมีนักท่องเที่ยวมาก เกิดปัญหาการ สัมผัส การจัดการขยะ (ปชช.) ๓. เทคโนโลยี ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ สามารถ ค้นหาข้อมูลต่างๆ ด้วยตัวเอง ผู้นำชุมชนมี บทบาทแนะนำแนวทางแบบเดิมได้ยาก (ผน.) ๔. กระแสค่านิยมส่งบุตรหลานไปเรียนโรงเรียน นอกพื้นที่ ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญของ ความรู้ในพื้นที่ (ผน.) ๕. หน่วยงานฯ ยังไม่มีการจัดการบ่งชี้ความรู้ที่ผูก โยงกับวัดหรือศาสนสถานในพื้นที่เท่าที่ควร (ผน.) ๖. ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจและค่าครองชีพ ทำ ให้การเรียนรู้ของคนในชุมชนไม่ต่อเนื่อง ๗. การโยกย้ายไปประกอบอาชีพที่อื่นหลังสำเร็จ การศึกษา ทำให้วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในชุมชนขาดความต่อเนื่อง ๘. การขาดงบประมาณ ไม่มีริทธาธารณะ ที่ เพียงพอ ที่จะเอื้อให้คนนอกมาศึกษาองค์ความรู้ ในพื้นที่ได้สะดวก ๙. คนในชุมชนมีข้อจำกัดจากที่ไม่สามารถ ออกแบบการท่องเที่ยวใหม่ได้มากนัก เพราะป่า อนุรักษ์ของทางราชการครอบคลุมมากกว่าร้อยละ ครึ่งของพื้นที่ชุมชนส่วนใหญ่

๔.๒.๕ องค์ประกอบศักยภาพ ที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย (๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์ แนวทางการพัฒนา การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก) เมื่อผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อค้นหาองค์ประกอบด้านศักยภาพ ที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก หลังจากดำเนินการวิเคราะห์ SWOT แล้ว เพื่อกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติฯ ต่อไปให้ชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้ จำเป็นที่จะต้องทำการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญหรือกลยุทธ์ (Strategy formulation) ซึ่งเป็นการค้นหาการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อใช้เป็นทางเลือก โดยใช้ TOWS Matrix (Generating Alternative Strategy Using Threats-Opportunities Weakness-Strengths Matrix) หรือกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่คาดว่าจะดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เป็นขั้นตอน ต่อจากการวิเคราะห์องค์ประกอบด้านศักยภาพ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก หรือ SWOT ที่ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เบื้องต้นในหัวข้อ ๔.๒.๔ โดยต้องพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินสถานภาพของสภาพแวดล้อม ภายใน (จุดแข็งและจุดอ่อน) และผลการประเมินสถานภาพของสภาพแวดล้อมภายนอก (โอกาสและอุปสรรค) เพื่อออกแบบองค์ประกอบด้านศักยภาพ ที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่เหมาะสมและใช้ได้จริงในทางปฏิบัติต่อไป

โดยแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก และ TOWS matrix เพื่อหาแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญต่อ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ขั้นตอนที่ ๒ องค์ประกอบที่สำคัญๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก และ SWOT Matrix และขั้นตอนที่ ๓ ผลการตรวจสอบความเหมาะสม องค์ประกอบที่สำคัญต่อ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๔.๒.๕.๑ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก และ TOWS matrix เพื่อหาแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก และ TOWS matrix เพื่อหาแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ ต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มีรายละเอียด ดังนี้

๑) ผลการวิเคราะห์ TOWS matrix ด้านเศรษฐกิจชุมชน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก และ TOWS matrix ด้านเศรษฐกิจชุมชน เพื่อหาแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบด้านศักยภาพ ที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๑

แสดงการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก และ TOWS matrix ด้านเศรษฐกิจชุมชน

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (Strengths = S) ๑. คนในชุมชน ภูมิใจกับความสมบูรณ์ของธรรมชาติ แหล่งต้นน้ำลำธาร ๒. มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา เช่น การทอผ้า จักสาน ความรู้ด้านป่าไม้ การเดินเขา ๓. โฮมสเตย์ เอกชน เน้นการอนุรักษ์ในรูปแบบการนำความงามทางธรรมชาติ เป็นจุดขาย ๔. ความงามตามธรรมชาติของพื้นที่ เป็นจุดขายที่ดีทางการท่องเที่ยว สามารถมาท่องเที่ยวได้ตลอดปี	จุดอ่อน (Weaknesses =W) ๑. ข้อจำกัดพื้นที่ทำมาหากินที่เป็นพื้นที่ภูเขา ทำให้มีรูล้ำเขตป่าอนุรักษ์ ๒. บางฤดูกาลการทำเกษตรแบบชาวบ้านอาจส่งผลกระทบต่อมลภาวะ หมอกควัน เฝ้าไร่ต่อซัง ๓. การเกษตรที่หวังผลระยะสั้นต้องดูแลพืชไร่อย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่มีเวลาเรียนรู้องค์ความรู้ต่างๆ เพิ่มเติม ๔. คนในพื้นที่บางส่วนเป็นเพียงผู้รับจ้างหรือผู้ให้บริการ ไม่ใช่ผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยว
โอกาส (Opportunities =O) ๑. หน่วยงานภาครัฐพยายามกำหนดความชัดเจนของขอบเขตพื้นที่รอยต่อป่าอนุรักษ์ ๒. โควิด ๑๙ ทำให้คนเปลี่ยนมาท่องเที่ยวเมืองรอง และค้นหาข้อมูลพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จากสื่อออนไลน์ ๓. การซื้อขายออนไลน์ ทำให้เกิดการผลิตและส่งสินค้าจากผู้ผลิต หัตถกรรมชุมชน ถึงผู้บริโภคได้โดยตรง ๔. ความพยายามในการยกระดับทุ่งแสงหลวงให้เป็นมรดกโลกของยูเนสโก	SO Strategies ๑. หน่วยงานต่างๆ ประชาสัมพันธ์การยกระดับทุ่งแสงหลวงให้เป็นมรดกโลกของ UNESCO โดยเน้นการมีส่วนร่วม และความเป็นเจ้าของของชุมชนโดยรอบ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ (๑,๔/๑,๓,๔) ๒. ภาครัฐ เร่งจัดทำชุมชนพื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone) ให้เป็นชุมชนนักรักป่าที่ป่ามรดกโลก มีการกำหนดระดับชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก มอบรางวัลฯ เพื่อเสริมแรงจูงใจ (๑,๔/๑) ๓. ชุมชนสร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนอนุรักษ์มรดกโลกฯ (๑,๓,๔/๒,๓,๔) ๔. ภาครัฐเสริมทักษะให้คนในชุมชน ในการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ความรู้ การท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของชุมชน ผ่านแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือ (๒,๓/๒,๓)	WO Strategies ๑. ส่งเสริมเกษตรกรและผู้ประกอบการที่เป็นชุมชนต้นแบบด้านการรักษาพื้นที่รอยต่อ บูรณาการกับการทำเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก (๑,๒,๔/๑) ๒. จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึก ตั้งทีมงานผู้ประสานงาน เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วม เครือข่ายจิตอาสา เฝ้าระวังมลภาวะป่าอนุรักษ์ทุ่งแสงหลวง (๑,๒/๑,๔) ๓. จัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ ตัวอย่างผู้ประกอบการ เกษตรปลอดภัย การท่องเที่ยวในชุมชนต้นแบบ ที่สามารถเข้าถึง และเรียนรู้ได้ในทุกชุมชน (๒,๓/๒,๓,๔)
อุปสรรค (Threats =T) ๑. โควิด ๑๙ ทำให้คนบางส่วน หันไปขยายพื้นที่การทำเกษตรรุกที่ป่า ๒. ต้นทุนในการประกอบการสูงขึ้นจากมาตรการต่างๆ ทางสาธารณสุข ๓. กระแสการตลาดเข้ามาส่งเสริมผลิตภัณฑ์สารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรที่ต้องลงทุนสูง ๔. ปัญหาเงินเฟ้อ, การโยกย้ายไปแสวงหารายได้นอกพื้นที่	ST Strategies ๑. ท้องถิ่นจัดกิจกรรมจิตอาสา ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติ เช่น ปลูกป่าปีละต้น ต้นไม้ประจำตัว การดูแลไม้ที่ปลูกระยะยาว (๑/๑,๓) ๒. ภาครัฐจัดทำโครงการส่งเสริมชุมชนไร้สารเคมี ผลผลิตปลอดภัย โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการ (๒/๒) ๓. ชุมชนสำรวจพื้นที่ เพื่อสร้างและประชาสัมพันธ์ เส้นทางการท่องเที่ยวธรรมชาติในพื้นที่ให้ครบทุกฤดูกาล (๑,๔) ๔. ชุมชนส่งเสริมกิจกรรมสำนึกรักบ้านเกิด เพื่อรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่น ในรูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้โซเชียลมีเดีย (๔/๑-๔)	WT Strategies ๑. ภาครัฐเร่งดำเนินการปักหลักเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชน รอยต่อรับทราบโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน เช่น กิจกรรมบวชป่า ปักเขตมรดก (๑/๑) ๒. ท้องถิ่นจัดกิจกรรมให้ความรู้การทำเกษตรปลอดภัย การเกษตรยั่งยืน ไร่นาป่าผสมหรือวนเกษตร (Agro Forestry) (๑,๒,๓/๑,๓,๔) ๓. มีกิจกรรมอาสา มอบรางวัลชุมชนไร้ควัน (ไม่เผาต่อซัง) เพื่อสร้างแรงจูงใจลดมลภาวะหมอกควันในพื้นที่ (๑,๒/๒,๓) ๔. ชุมชนรวมตัวแบ่งปันแนวทางการประกอบอาชีพ SME ผ่านการสร้างศูนย์หรือเครือข่ายต้นกล้าผู้ประกอบการทุ่งแสงหลวง (๓,๔/๓,๔)

จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก TOWS Matrix ในด้านเศรษฐกิจชุมชน จากตารางข้างต้น มาจัดทำเป็นองค์ประกอบด้านศักยภาพที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศ ธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก สามารถทำการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ การใช้จุดแข็งแสวงหาโอกาส (SO Strategies) การลดจุดอ่อนและแสวงหาโอกาส (WO Strategies) การหลบอุปสรรคและใช้จุดแข็ง (ST Strategies) และการลดจุดอ่อนและหลบอุปสรรค (WT Strategies) ได้องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

๑.๑) ผลการวิเคราะห์ TOWS matrix ด้านเศรษฐกิจชุมชน
โดยการใช้จุดแข็งแสวงหาโอกาส (SO Strategies)

การกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ การใช้จุดแข็งแสวงหาโอกาส (SO Strategies) ได้องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบสำคัญ (กลยุทธ์)

๑.) หน่วยงานต่างๆ ประชาสัมพันธ์การยกระดับทุ่งแสงหลวงให้เป็นมรดกโลกของ UNESCO โดยเน้นการมีส่วนร่วม และความเป็นเจ้าของของชุมชนโดยรอบ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๑,๔/สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๑,๓,๔)

๒.) ภาครัฐ เร่งจัดทำชุมชนพื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone) ให้เป็นชุมชนนักรักษ์ว่าที่ ป่ามรดกโลก มีการกำหนดระดับชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก มอบรางวัลฯ เพื่อเสริมแรงจูงใจ (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๑,๔ /สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๑)

๓.) ชุมชนสร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนอนุรักษ์มรดกโลกฯ (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๑,๓,๔ /สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๒,๓,๔)

๔.) ภาครัฐเสริมทักษะให้คนในชุมชน ในการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ความรู้ การท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของชุมชน ผ่านแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือ (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๒,๓ /สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๒,๓)

ซึ่งองค์ประกอบสำคัญดังกล่าวได้จากสภาพที่เป็นจุดแข็งและโอกาส ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๒

แสดงด้านเศรษฐกิจชุมชนจากสภาพที่เป็นจุดแข็งและโอกาส

จุดแข็ง (S)	โอกาส (O)
๑. คนในชุมชน ภูมิใจกับความสมบูรณ์ของ ธรรมชาติ แหล่งต้นน้ำลำธาร	๑. หน่วยงานภาครัฐพยายามกำหนดความชัดเจน ของขอบเขตพื้นที่รอยต่อป่าอนุรักษ์
๒. มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา เช่น การ ทอผ้า จักสาน ความรู้ด้านป่าไม้ การเดินเขา	๒. โควิด ๑๙ ทำให้คนเปลี่ยนมาท่องเที่ยวเมือง รรอง และค้นหาข้อมูลพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จากสื่อ ออนไลน์
๓. โฮมสเตย์ เอกชน เน้นการอนุรักษ์ในรูปแบบ การนำความงามทางธรรมชาติเป็นจุดขาย	๓. การซื้อขายออนไลน์ ทำให้เกิดการผลิตและส่ง สินค้าจากผู้ผลิตหัตถกรรมชุมชน ถึงผู้บริโภคได้ โดยตรง

ตารางที่ ๔.๑๒ (ต่อ)

จุดแข็ง (S)	โอกาส (O)
๔. ความมั่งคั่งตามธรรมชาติของพื้นที่ เป็นจุดขายที่ดีทางการท่องเที่ยว สามารถมาท่องเที่ยวได้ตลอดปี	๔. ความพยายามในการยกระดับทุ่งแสงหลวงให้เป็นมรดกโลกของยูเนสโก

๑.๒) ผลการวิเคราะห์ TOWS matrix ด้านเศรษฐกิจชุมชน

โดยการลดจุดอ่อนและแสวงหาโอกาส (WO Strategies)

การกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ การลดจุดอ่อนและแสวงหาโอกาส (WO Strategies) ได้องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบสำคัญ (กลยุทธ์)

๑.) ส่งเสริมเกษตรกรและผู้ประกอบการที่เป็นชุมชนต้นแบบด้านการรักษาพื้นที่รอยต่อบูรณาการกับการทำเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๑,๒,๔ /สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๑)

๒.) จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึก ตั้งทีมงานผู้ประสานงาน เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมเครือข่ายจิตอาสา ใฝ่ระวังมลภาวะป่าอนุรักษ์ทุ่งแสงหลวง (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๑,๒ /สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๑,๔)

๓.) จัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ ตัวอย่างผู้ประกอบการ เกษตรปลอดภัย การท่องเที่ยวในชุมชนต้นแบบ ที่สามารถเข้าถึง และเรียนรู้ได้ในทุกชุมชน (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๒,๓ /สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๒,๓,๔)

ซึ่งองค์ประกอบสำคัญดังกล่าวได้จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและโอกาส ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๓

แสดงด้านเศรษฐกิจชุมชน จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและโอกาส

จุดอ่อน (W)	โอกาส (O)
๑. ข้อจำกัดพื้นที่ทำมาหากินที่เป็นพื้นที่ภูเขา ทำให้มีรูล้ำเขตป่าอนุรักษ์	๑. หน่วยงานภาครัฐพยายามกำหนดความชัดเจนของขอบเขตพื้นที่รอยต่อป่าอนุรักษ์
๒. บางฤดูกาลการทำเกษตรแบบชาวบ้านอาจส่งผลกระทบต่อเกิดมลภาวะ หมอกควัน เผาไร่ต่อซัง	๒. โควิด ๑๙ ทำให้คนเปลี่ยนมาท่องเที่ยวเมืองรอง และค้นหาข้อมูลพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จากสื่อออนไลน์
๓. การเกษตรที่หวังผลระยะสั้นต้องดูแลพืชไร่อย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่มีเวลาเรียนรู้องค์ความรู้ต่างๆ เพิ่มเติม	๓. การซื้อขายออนไลน์ ทำให้เกิดการผลิตและส่งสินค้าจากผู้ผลิตหัตถกรรมชุมชน ถึงผู้บริโภคได้โดยตรง

ตารางที่ ๔.๑๓ (ต่อ)

จุดอ่อน (W)	โอกาส (O)
๔. คนในพื้นที่บางส่วนเป็นเพียงผู้รับจ้างหรือผู้ให้บริการ ไม่ใช่ผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยว	๔. ความพยายามในการยกระดับทุ่งแสงหลวงให้เป็นมรดกโลกของยูเนสโก

๑.๓) ผลการวิเคราะห์ TOWS matrix ด้านเศรษฐกิจชุมชน โดยการหลอบอุปสรรคและใช้จุดแข็ง (ST Strategies)

การกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ การหลอบอุปสรรคและใช้จุดแข็ง (ST Strategies) ได้องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบสำคัญ (กลยุทธ์)

๑.) ท้องถิ่นจัดกิจกรรมจิตอาสา ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติ เช่น ปลูกป่าปีละต้น ต้นไม้ประจำตัว การดูแลไม้ที่ปลูกระยะยาว (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑ / สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๑,๓)

๒.) ภาครัฐจัดทำโครงการส่งเสริมชุมชนไร้สารเคมี ผลผลิตปลอดภัย โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการ (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๒ /สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๒)

๓.) ชุมชนสำรวจพื้นที่ เพื่อสร้างและประชาสัมพันธ์ เส้นทางการท่องเที่ยวธรรมชาติในพื้นที่ให้ครบทุกฤดูกาล (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑ /สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๔)

๔.) ชุมชนส่งเสริมกิจกรรมสำนึกรักบ้านเกิด เพื่อรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่นในรูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๔ / สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๑-๔)

ซึ่งองค์ประกอบสำคัญดังกล่าวได้จากสภาพที่เป็นอุปสรรคและจุดแข็ง ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๔

แสดงด้านเศรษฐกิจชุมชน จากสภาพที่เป็นอุปสรรคและจุดแข็ง

อุปสรรค (T)	จุดแข็ง (S)
๑. โควิด ๑๙ ทำให้คนบางส่วน หันไปขยายพื้นที่ทำการเกษตรรุกที่ป่า	๑. คนในชุมชน ภูมิใจกับความสมบูรณ์ของธรรมชาติ แหล่งต้นน้ำลำธาร
๒. ต้นทุนในการประกอบการสูงขึ้นจากมาตรการต่างๆ ทางสาธารณสุข	๒. มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา เช่น การทอผ้า จักสาน ความรู้ด้านป่าไม้ การเดินเขา
๓. กระแสการตลาดเข้ามาส่งเสริมผลิตภัณฑ์สารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรที่ต้องลงทุนสูง	๓. โฮมสเตย์ เอกชน เน้นการอนุรักษ์ในรูปแบบการนำความงดงามทางธรรมชาติเป็นจุดขาย

ตารางที่ ๔.๑๔ (ต่อ)

อุปสรรค (T)	จุดแข็ง (S)
๔. ปัญหาเงินเฟ้อ, การโยกย้ายไปแสวงหารายได้นอกพื้นที่	๔. ความมั่งคั่งตามธรรมชาติของพื้นที่ เป็นจุดขายที่ดีทางการท่องเที่ยว สามารถมาท่องเที่ยวได้ตลอดปี

๑.๔) ผลการวิเคราะห์ TOWS matrix ด้านเศรษฐกิจชุมชน

โดยการลดจุดอ่อนและหลบอุปสรรค (WT Strategies)

การกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ การลดจุดอ่อนและหลบอุปสรรค (WT Strategies) ได้ องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบสำคัญ (กลยุทธ์)

๑. ภาครัฐเร่งดำเนินการปักหลักเขตพื้นที่ป่านุรักษ์ และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรอยต่อรับทราบโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน เช่น กิจกรรมบวชป่า ปักเขตมรดก (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑ /สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๑)

๒. ท้องถิ่นจัดกิจกรรมให้ความรู้การทำเกษตรปลอดภัย การเกษตรยั่งยืน ไร่นาป่าผสมหรือวนเกษตร (Agro Forestry) (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑,๒,๓ /สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๑,๓,๔)

๓. มีกิจกรรมอาสา มอบรางวัลชุมชนไร้ควัน (ไม่เผาตอซัง) เพื่อสร้างแรงจูงใจลดมลภาวะหมอกควันในพื้นที่ (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑,๒ /สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๒,๓)

๔. ชุมชนรวมตัวแบ่งปันแนวทางการประกอบอาชีพ SME ผ่านการสร้างศูนย์หรือเครือข่ายต้นกล้าผู้ประกอบการทุ่งแสงหลวง (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๓,๔ /สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๓,๔)

ซึ่งองค์ประกอบสำคัญดังกล่าวได้จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็ง ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๕

แสดงด้านเศรษฐกิจชุมชน จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรค

จุดอ่อน (W)	อุปสรรค (T)
๑. ข้อจำกัดพื้นที่ทำมาหากินที่เป็นพื้นที่ภูเขา ทำให้มีรูก้าเขตป่านุรักษ์	๑. โควิด ๑๙ ทำให้คนบางส่วน หันไปขยายพื้นที่การทำเกษตรรุกที่ป่า
๒. บางฤดูกาลการทำเกษตรแบบชาวบ้านอาจส่งผลกระทบต่อมลภาวะ หมอกควัน เผาไร้ตอซัง	๒. ต้นทุนในการประกอบการสูงขึ้นจากมาตรการต่างๆ ทางสาธารณสุข

ตารางที่ ๔.๑๕ (ต่อ)

จุดอ่อน (W)	อุปสรรค (T)
๓. การเกษตรที่หวังผลระยะสั้นต้องดูแลพืชไร่อย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่มีเวลาเรียนรู้องค์ความรู้ต่างๆ เพิ่มเติม	๓. กระแสการตลาดเข้ามาส่งเสริมผลิตภัณฑ์สารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรที่ต้องลงทุนสูง
๔. คนในพื้นที่บางส่วนเป็นเพียงผู้รับจ้างหรือผู้ให้บริการ ไม่ใช่ผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยว	๔. ปัญหาเงินเฟ้อ, การโยกย้ายไปแสวงหารายได้นอกพื้นที่

๒) ผลการวิเคราะห์ TOWS matrix ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก และ TOWS matrix ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อหาแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบด้านศักยภาพ ที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๖

แสดงการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก และ TOWS matrix ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (Strengths = S) คนในชุมชนมีความตระหนักในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ไม่ทับซ้อนหรือบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการ เป็นชุมชนเครือข่ายที่ส่งต่อองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แลกเปลี่ยนร่วมกัน ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการอย่างสม่ำเสมอ มีวัดเป็นศูนย์กลาง เป็นแหล่งเครือข่ายในการส่งต่อองค์ความรู้ในพื้นที่ชุมชน (ผน.) ในชุมชนมีห้องสมุด เครือข่ายสารสนเทศ ที่สามารถต่อยอดไปสู่การจัดการความรู้ภูมิเเวศที่มุ่งเน้นความยั่งยืนได้	จุดอ่อน (Weaknesses =W) บางส่วนไม่ให้ความสนใจกับแหล่งเรียนรู้ บุคคล หรือสถานที่ๆ เป็นศูนย์รวมทางด้านภูมิปัญญา บางส่วนยังไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อเป็นชุมชนท่องเที่ยว ที่สามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล บางส่วนไม่ได้สนใจและตระหนักที่จะเข้ามาสืบทอดภูมิปัญญา เพื่อนำมาเป็นทุนในการต่อยอด สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้เกิดคุณค่าในประเด็นต่างๆ ขาดความเข้าใจถึงกระบวนการเครือข่าย ที่คนในชุมชนสามารถเชื่อมโยงบ่งชี้องค์ความรู้ และรวบรวมอย่างเป็นระบบโดยคนในชุมชน
โอกาส (Opportunities =O) มีผู้ประกอบการ หรือกลุ่มทุน พยายามเข้ามาขอสัมปทานในพื้นที่ ทำให้คนในชุมชนตื่นตัว สร้างเครือข่าย ความรู้ เพื่อปกป้องธรรมชาติในชุมชน นโยบายรัฐ แหล่งเรียนรู้พุทธอุทยาน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาท นโยบายจังหวัดต้นแบบเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) ที่สามารถสามารถต่อยอดเชื่อมโยงกับภูมิเเวศธรรมชาติและวัฒนธรรม เป้าหมายการพัฒนาจังหวัด ให้เป็นเมืองท่องเที่ยว ๓ ธรรม ๔ แยก ระเบียบเศรษฐกิจ จุดเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาค	SO Strategies จัดกิจกรรมเสริมพลังแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการอนุรักษ์ปกป้องมรดกธรรมชาติทั้งในนอกพื้นที่ เป็นประจำทุกปี (๑/๑) กำหนดองค์ความรู้ที่จำเป็นในการขับเคลื่อนแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ประวัติ ธรณีวิทยา ภูมิปัญญา ปรากฏ ศิลปะ วัฒนธรรม กลุ่มผลิตอาหาร การแต่งกาย (๒,๓,๒,๓,๔) ภาครัฐส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ใช้พื้นที่วัดให้เกิดประโยชน์สำหรับคนทุกวัย (๒,๓/๓,๔) จัดกิจกรรมอบรมสร้างเครือข่ายมัคคุเทศก์ ไกด์ชุมชน ด้านภูมิเเวศธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งออฟไลน์และออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงได้จากทุกพื้นที่ (๓,๔/๒,๔)	WO Strategies อปท.จัดกิจกรรมสำรวจรวบรวมร่วมกับชุมชน และภาครัฐส่งเสริมการขึ้นทะเบียนนามสงเคราะห์ ปรากฏ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (๑/๑) ภาครัฐเข้ามาจัดโครงการชุมชนต้นแบบ บุคคลต้นแบบด้านภูมิปัญญา การท่องเที่ยว มีการมอบรางวัลเพื่อเสริมแรงจูงใจ (๓/๒,๓) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดโครงการสร้างเครือข่ายความรู้ ในพื้นที่ โดยใช้รูปแบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ (๑,๓/๓,๔) ทุกหน่วยงานใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับกิจกรรมทางศาสนาตลอดทั้งปี (๑-๔/๑,๒,๔)
อุปสรรค (Threats =T) ค่านิยามศึกษาออกชุมชน และโยกย้ายไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ การสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวโดยไม่ได้คำนึงถึงอัตลักษณ์ชุมชน การส่งต่อข้อมูลข่าวปลอม (เฟคนิวส์) เกิดความไม่เข้าใจกันในทางปฏิบัติเมื่อมีการเรียนรู้ร่วมกัน บางหน่วยงานมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเฉพาะบางฤดูกาล ทำให้มีปัญหในด้านการรองรับไม่ทั่วถึง	ST Strategies ผู้นำชุมชนตั้งเครือข่ายออนไลน์คนแสดงหลงไม่ลืมถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำด้านองค์ความรู้ และการรักษาภูมิปัญญา (๑,๒,๓/๑,๒,๔) สถานศึกษาภาคบังคับในพื้นที่เพิ่มหลักสูตรเยาวชนรักบ้านเกิด ศึกษาประวัติศาสตร์จากผู้บุกเบิก ปรากฏชุมชน (๑/๑,๒) ผู้นำชุมชนจัดทำพงศาวลี เพื่อสร้างจิตสำนึกและสามัคคีของคนในชุมชน (๑,๒,๓/๒,๔) หน่วยงานจัดให้สถานที่เหมาะสมในวัดเป็นห้องสมุดชุมชน เป็นจุดบูรณาการต้อนรับนักท่องเที่ยว ที่สามารถศึกษาความรู้ ข้อมูล อัตลักษณ์ชุมชนได้ตลอดทั้งปี (๒,๔/๓,๔)	WT Strategies ภาครัฐ จัดทำโครงการต้นกล้าผู้สืบสานภูมิปัญญาทุ่งแสลงหลวง มีการประกวดและมอบรางวัลยกย่องเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ (๑/๑,๓) ท้องถิ่น ทำการประชาสัมพันธ์ ขึ้นทะเบียน บุคคล สถานที่ ผู้ประกอบการ ที่สืบสานภูมิปัญญา มอบเกียรติบัตร รวมถึงออกแบบตราสัญลักษณ์สำหรับมอบให้ติดในผลิตภัณฑ์ เพื่อยืนยันมาตรฐานคุณค่าและความตั้งใจที่นำเสนอ (๒,๓/๑,๓) ผู้นำชุมชน ใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น อสม. ประธานคุ้มบ้าน ฯลฯ เป็นผู้นำในการเชื่อมโยงซึ่งรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญา (๒,๓/๑,๔) ใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูล ในกระบวนการเครือข่าย การเสริมทักษะความรู้ในด้านต่างๆ ที่ผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว รวมถึงการอนุรักษ์ (๒,๔/๑,๒,๔)

จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก TOWS Matrix ในด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ จากตารางข้างต้น มาจัดทำเป็นองค์ประกอบด้านศักยภาพที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศ ธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก สามารถทำการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ การใช้จุดแข็งแสวงหาโอกาส (SO Strategies) การลดจุดอ่อนและแสวงหาโอกาส (WO Strategies) การหลบอุปสรรคและใช้จุดแข็ง (ST Strategies) และการลดจุดอ่อนและหลบอุปสรรค (WT Strategies) ได้องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

๑.๑) ผลการวิเคราะห์ TOWS matrix ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้
โดยการใช้จุดแข็งแสวงหาโอกาส (SO Strategies)

การกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ การใช้จุดแข็งแสวงหาโอกาส (SO Strategies) ได้องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบสำคัญ (กลยุทธ์)

๑. จัดกิจกรรมเสริมพลังแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการอนุรักษ์ปกป้องมรดก ธรรมชาติทั้งในนอกพื้นที่ เป็นประจำทุกปี (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๑ สังเคราะห์จาก ประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๑)

๒. กำหนดองค์ความรู้ที่จำเป็นในการขับเคลื่อนแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ประวัติ ธรณีวิทยา ภูมิปัญญา ปราชญ์ ศิลปะ วัฒนธรรม กลุ่มผลิตอาหาร การแต่งกาย (สังเคราะห์จาก ประเด็นโอกาส ข้อที่ ๒,๓, สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๒,๓,๔)

๓. ภาครัฐส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ใช้พื้นที่วัดให้ เกิดประโยชน์สำหรับคนทุกวัย (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๒,๓ สังเคราะห์จากประเด็นจุด แข็ง ข้อที่ ๓,๔)

๔. จัดกิจกรรมอบรมสร้างเครือข่ายมัคคุเทศก์ ไกด์ชุมชน ด้านภูมินิเวศธรรมชาติและ วัฒนธรรม ทั้งออฟไลน์และออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงได้จากทุกพื้นที่ (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๓,๔ สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๒,๔)

ซึ่งองค์ประกอบสำคัญดังกล่าวได้จากสภาพที่เป็นจุดแข็งและโอกาส ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๗

แสดงด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ จากสภาพที่เป็นจุดแข็งและโอกาส

จุดแข็ง (S)	โอกาส (O)
๑. คนในชุมชนมีความตระหนักในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ไม่ทับซ้อนหรือบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการ	๑. มีผู้ประกอบการ หรือกลุ่มทุน พยายามเข้ามาขอสัมปทานในพื้นที่ ทำให้คนในชุมชนตื่นตัวสร้างเครือข่าย ความรู้ เพื่อปกป้องธรรมชาติในชุมชน
๒. เป็นชุมชนเครือญาติ ที่ส่งต่อองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แลกเปลี่ยนร่วมกัน ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการอย่างสม่ำเสมอ	๒. นโยบายรัฐ แหล่งเรียนรู้พุทธอุทยาน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาท

ตารางที่ ๔.๑๗ (ต่อ)

จุดแข็ง (S)	โอกาส (O)
๓. มีวัดเป็นศูนย์กลาง เป็นแหล่งเครือข่ายในการส่งต่อองค์ความรู้ในพื้นที่ชุมชน (ผน.) ๔. ในชุมชนมีห้องสมุด เครือข่ายสารสนเทศ ที่สามารถต่อยอดไปสู่การจัดการความรู้ภูมิเเวศที่มุ่งเน้นความยั่งยืนได้	๓. นโยบายจังหวัดต้นแบบเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) ที่สามารถสามารถต่อยอดเชื่อมโยงกับภูมิเเวศน์ธรรมชาติและวัฒนธรรม ๔. เป้าหมายการพัฒนาจังหวัด ให้เป็นเมืองท่องเที่ยว ๓ ธรรม ๔ แยกกระเปียงเศรษฐกิจ จุดเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาค

๑.๒) ผลการวิเคราะห์ TOWS matrix ด้านสังคมแห่งการ

เรียนรู้ โดยการลดจุดอ่อนและแสวงหาโอกาส (WO Strategies)

การกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ การลดจุดอ่อนและแสวงหาโอกาส (WO Strategies) ได้องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบสำคัญ (กลยุทธ์)

๑. อปท.จัดกิจกรรมสำรวจรวบรวมร่วมกับชุมชน และภาครัฐส่งเสริมการขึ้นทะเบียนนามสงเคราะห์ ประชาญ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๓ สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑)

๒. ภาครัฐเข้ามาจัดโครงการชุมชนต้นแบบ บุคคลต้นแบบด้านภูมิปัญญาฯ การท่องเที่ยว ๆ มีการมอบรางวัลเพื่อเสริมแรงจูงใจ (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๓ สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๒,๓)

๓. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดโครงการสร้างเครือข่ายความรู้ในพื้นที่ โดยใช้รูปแบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๑,๓ สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๓,๔)

๔. ทุกหน่วยงานใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับกิจกรรมทางศาสนาตลอดทั้งปี (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๑-๔ สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑,๒,๔)

ซึ่งองค์ประกอบสำคัญดังกล่าวได้จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและโอกาส ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๘

แสดงด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและโอกาส

จุดอ่อน (W)	โอกาส (O)
๑. บางส่วนไม่ให้ความสนใจกับแหล่งเรียนรู้ บุคคล หรือสถานที่ๆ เป็นศูนย์รวมทางด้านภูมิปัญญา ๒. บางส่วนยังไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ เพื่อเป็นชุมชนท่องเที่ยว ที่สามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล ๓. บางส่วนไม่ได้สนใจและตระหนักที่จะเข้ามา สืบต่อภูมิปัญญาๆ เพื่อนำมาเป็นทุนในการต่อยอด สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้เกิดคุณค่าใน ประเด็นต่างๆ ๔. ขาดความเข้าใจถึงกระบวนการเครือข่าย ที่คน ในชุมชนสามารถเชื่อมโยงบ่งชี้องค์ความรู้ และ รวบรวมอย่างเป็นระบบโดยคนในชุมชน	๑. มีผู้ประกอบการ หรือกลุ่มทุน พยายามเข้ามา ขอสัมปทานในพื้นที่ ทำให้คนในชุมชนตื่นตัว สร้างเครือข่าย ความรู้ เพื่อปกป้องธรรมชาติใน ชุมชน ๒. นโยบายรัฐ แหล่งเรียนรู้พุทธอุทยาน โดยมี พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาท ๓. นโยบายจังหวัดต้นแบบเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) ที่สามารถสามารถต่อยอด เชื่อมโยงกับภูมิวัฒนธรรมชาติและวัฒนธรรม ๔. เป้าหมายการพัฒนาจังหวัด ให้เป็นเมือง ท่องเที่ยว ๓ ธรรม ๔ แยกกระเปียงเศรษฐกิจ จุด เชื่อมต่อระหว่างภูมิภาค

๑.๓) ผลการวิเคราะห์ TOWS matrix ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้

โดยการหลอบอุปสรรคและใช้จุดแข็ง (ST Strategies)

การกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ การหลอบอุปสรรคและใช้จุดแข็ง (ST Strategies) ได้องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบสำคัญ (กลยุทธ์)

๑. ผู้นำชุมชนตั้งเครือข่ายออนไลน์คนแสดงหลวงไม่ลืมหูลืมตา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือให้คำแนะนำด้านองค์ความรู้ และการรักษาภูมิปัญญา (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑,๒,๓ สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๑,๒,๔)

๒. สถานศึกษาภาคบังคับในพื้นที่เพิ่มหลักสูตรเยาวชนรักบ้านเกิด ศึกษาประวัติศาสตร์ จากผู้บุกเบิก ประชาชนชุมชน (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑ สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๑,๒)

๓. ผู้นำชุมชนจัดทำพงศาวลี เพื่อสร้างจิตสำนึกและสามัคคีของคนในชุมชน (สังเคราะห์ จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑,๒,๓ สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๒,๔)

๔. หน่วยงานจัดให้สถานที่เหมาะสมในวัดเป็นห้องสมุดชุมชน เป็นจุดบูรณาการต้อนรับ นักท่องเที่ยว ที่สามารถศึกษาความรู้ ข้อมูล อัตลักษณ์ชุมชนได้ตลอดทั้งปี (สังเคราะห์จากประเด็น อุปสรรค ข้อที่ ๒,๔ สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๓,๔)

ซึ่งองค์ประกอบสำคัญดังกล่าวได้จากสภาพที่เป็นอุปสรรคและจุดแข็ง ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๙

แสดงด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ จากสภาพที่เป็นอุปสรรคและจุดแข็ง

อุปสรรค (T)	จุดแข็ง (S)
๑. ค่านิยมศึกษานอกชุมชน และโยกย้ายไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ ๒. การสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวโดยไม่ได้คำนึงถึงอัตลักษณ์ชุมชน ๓. การส่งต่อข้อมูลข่าวปลอม (เฟคนิวส์) เกิดความไม่เข้าใจกันในทางปฏิบัติเมื่อมีการเรียนรู้ร่วมกัน ๔. บางหน่วยงานมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเฉพาะบางฤดูกาล ทำให้มีปัญหาในด้านการรองรับไม่ทั่วถึง	๑. คนในชุมชนมีความตระหนักในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ไม่ทับซ้อนหรือบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการ ๒. เป็นชุมชนเครือข่ายที่ส่งต่อองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แลกเปลี่ยนร่วมกัน ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการอย่างสม่ำเสมอ ๓. มีวัดเป็นศูนย์กลาง เป็นแหล่งเครือข่ายในการส่งต่อองค์ความรู้ในพื้นที่ชุมชน (ผน.) ๔. ในชุมชนมีห้องสมุด เครือข่ายสารสนเทศ ที่สามารถต่อยอดไปสู่การจัดการความรู้ภูมิโนเวคที่มุ่งเน้นความยั่งยืนได้

๑.๔) ผลการวิเคราะห์ TOWS matrix ด้านสังคมแห่งการ

เรียนรู้ โดยการลดจุดอ่อนและหลบอุปสรรค (WT Strategies)

การกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ การลดจุดอ่อนและหลบอุปสรรค (WT Strategies) ได้ องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบสำคัญ (กลยุทธ์)

๑. ภาครัฐ จัดทำโครงการต้นกล้าผู้สืบสานภูมิปัญญาทุ่งแสลงหลวง มีการประกวดและมอบรางวัลยกย่องเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑ สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๑,๓)

๒. ท้องถิ่น ทำการประชาสัมพันธ์ ขึ้นทะเบียน บุคคล สถานที่ ผู้ประกอบการ ที่สืบสานภูมิปัญญา มอบเกียรติบัตร รวมถึงออกแบบตราสัญลักษณ์สำหรับมอบให้ติดในผลิตภัณฑ์ เพื่อยืนยันมาตรฐานคุณค่าและความดั้งเดิมที่น่าสนใจ (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๒,๓ สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๑,๓)

๓. ผู้นำชุมชน ใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น อสม. ประธานคุ้มบ้าน ฯลฯ เป็นผู้นำในการเชื่อมโยงบ่งชี้รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาฯ (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๒,๓ สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๑,๔)

๔. ใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูล ในกระบวนการเครือข่าย การเสริมทักษะความรู้ในด้านต่างๆ ทั้งผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว รวมถึงการอนุรักษ์ (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๒,๔ สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๑,๒,๔)

ซึ่งองค์ประกอบสำคัญดังกล่าวได้จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็ง ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๐

แสดงด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรค

จุดอ่อน (W)	อุปสรรค (T)
๑. บางส่วนไม่ให้ความสนใจกับแหล่งเรียนรู้ บุคคล หรือสถานที่ๆ เป็นศูนย์รวมทางด้านภูมิปัญญา ๒. บางส่วนยังไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ เพื่อเป็นชุมชนท่องเที่ยว ที่สามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล ๓. บางส่วนไม่ได้สนใจและตระหนักที่จะเข้ามา สืบต่อภูมิปัญญาฯ เพื่อนำมาลงทุนในการต่อยอด สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้เกิดคุณค่าใน ประเด็นต่างๆ ๔. ขาดความเข้าใจถึงกระบวนการเครือข่าย ที่คน ในชุมชนสามารถเชื่อมโยงบ่งชี้องค์ความรู้ และ รวบรวมอย่างเป็นระบบโดยคนในชุมชน	๑. ค่านิยมศึกษานอกชุมชน และโยกย้ายไป ประกอบอาชีพนอกพื้นที่ ๒. การสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวโดยไม่ได้ คำนึงถึงอัตลักษณ์ชุมชน ๓. การส่งต่อข้อมูลข่าวปลอม (เฟคนิวส์) เกิด ความไม่เข้าใจกันในทางปฏิบัติเมื่อมีการเรียนรู้ ร่วมกัน ๔. บางหน่วยงานมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว เฉพาะบางฤดูกาล ทำให้มีปัญหาในด้านการ รองรับไม่ทั่วถึง

๒) ผลการวิเคราะห์ TOWS matrix ด้านความรู้และการถ่ายทอด

ความรู้

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก และ TOWS matrix ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้เพื่อหาแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบด้านศักยภาพ ที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๑

แสดงการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก และ TOWS matrix ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (Strengths = S) คนในชุมชนได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาวิถีชีวิตต่อมาจากบรรพบุรุษ ศาสนสถานในพื้นที่ มีบทบาทโดยตรงเป็นศูนย์รวมในการแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้ในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนสามารถเป็นองค์ความรู้ในตัวคน ที่นำมาเชื่อมโยงเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ มีเครือข่ายในชุมชน ที่ส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่งดงาม มาเป็นต้นทุนทางการท่องเที่ยว	จุดอ่อน (Weaknesses =W) ความรู้บางส่วน มีลักษณะที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่มีการทดแทน การส่งต่อองค์ความรู้ในเครือข่ายเฉพาะกลุ่ม ทำให้คนในชุมชน บางส่วนไม่สามารถเข้ามารับทราบการส่งต่อองค์ความรู้ (ปชช.) การจัดการความรู้ ภูมิปัญญา เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ กระจัดกระจาย (ผน.) ศาสนสถานในพื้นที่ไม่ได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ทางการสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ
โอกาส (Opportunities =O) การบังคับใช้กฎหมายของพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างเข้มงวดในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงในจังหวัดข้างเคียง ทำให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวเรียนรู้ นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด การเรียนรู้ร่วมกันจากผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ ผู้ศรัทธาในพื้นที่ เข้ามานิยามสร้างความรู้ทางความเชื่อร่วมสมัย ผ่านสื่อ เช่น ถ้ำวังบาดาล พญานาค โครงการภาครัฐ เช่น จิตอาสา ปลูก และดูแลรักษาต้นไม้	SO Strategies จัดทำคู่มือชุมชนภูมิปัญญาป่านุรักษ์ (KM) เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญขององค์ความรู้ในชุมชน (๑/๑,๓) ส่งเสริมให้ใช้วัดหรือศาสนสถานที่มีต้นทุนทางภูมิเวศนในชุมชนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านการถ่ายทอดความรู้ของหน่วยงานต่างๆ (๓/๒,๔) หน่วยงานใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น จิตอาสา อสม. ฯลฯ ในการเสริมพลังการรับรู้และส่งต่อข้อมูลด้าน การท่องเที่ยว การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในพื้นที่ (๒,๔/๓,๔) ชุมชนรวบรวมจัดทำเอกสาร ฐานข้อมูล ความเชื่อร่วมสมัย สำหรับการเผยแพร่ และรักษาองค์ความรู้ในพื้นที่ (๓/๓)	WO Strategies จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ๒ จังหวัด การปลูกจิตสำนึก (๑,๒/๑) ท้องถิ่นจัดระบบองค์ความรู้เป็นชุดความรู้ด้านต่างๆ รวมถึงถอดบทเรียนผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จเผยแพร่ในฐานข้อมูลออนไลน์ของท้องถิ่น (๒/๒,๓) กำหนดวาระการปรับปรุงข้อมูล โดยชุมชน วัด ผู้ประกอบการในพื้นที่ มีส่วนร่วมกันปรับปรุงชุดความรู้ให้เป็นปัจจุบัน เพื่อลงในฐานข้อมูลออนไลน์ของท้องถิ่น (๒,๓/๒,๓,๔) หน่วยงานต่างๆ ตั้งทีมงานผู้ประสานงาน KM ท่องเที่ยวโดยชุมชน มัคคุเทศก์ ไกด์ชุมชน ที่พัก โฮมสเตย์ บริการ ผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้บุคลากรในพื้นที่ ทั้งรูปแบบออนไลน์ และอาสาสมัคร (๒,๔/๒,๓,๔)
อุปสรรค (Threats =T) หน่วยงานภายนอกเน้นส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ไม่เน้นองค์ความรู้ด้านวิถีวัฒนธรรม ทำให้ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ในชุมชนไม่ได้รับความสำคัญ หน่วยงานฯ ยังไม่มีการจัดการองค์ความรู้ที่ผูกโยงกับวัดหรือศาสนสถานในพื้นที่เท่าที่ควร การโยกย้ายไปประกอบอาชีพที่อื่นหลังสำเร็จการศึกษา ทำให้วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนขาดความต่อเนื่อง การขาดงบประมาณ ไม่มีรถสาธารณะ หรือสถานที่รองรับที่เพียงพอ ที่จะเอื้อให้คนนอกมาศึกษาองค์ความรู้ในพื้นที่ได้สะดวก	ST Strategies ประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อร่วมกันออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวชุมชน ที่บูรณาการธรรมชาติกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาวิถีชีวิต (๑,๒/๓) ใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์บูรณาการข้อมูลชุมชนนำเที่ยวป่านุรักษ์เพื่อการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนสู่การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ (๑,๒,๔/๑,๒,๓,๔) ส่งเสริมจัดทำการเรียนรู้รูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย “คนทุ่งแสลงหลวงรับบ้านเกิด” สร้างการตระหนักรู้ถึงข้อมูลเรื่องราว ตำนาน วิถีชีวิต ความผูกพัน ในชุมชน (๑,๓/๑,๓) ท้องถิ่นจัดทำงบประมาณ เพื่อพัฒนาป้ายสื่อความหมายให้ศูนย์บูรณาการข้อมูลชุมชน สร้างการเรียนรู้เส้นทางแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ (๑,๒,๔/๒,๔)	WT Strategies ผู้นำชุมชนร่วมกันจัดทำข้อสรุปความรู้ที่จำเป็น หลัก และรองที่ต้องการ สำหรับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาภูมิเวศนธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในแต่ละชุมชน (๑,๒/๑,๓) ตั้งกรรมการคนทุ่งฯจิตอาสาพัฒนา KM โดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม โดยใช้วัดเป็นศูนย์บูรณาการฯ (๑/๒,๓,๔) ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนองค์ความรู้ ให้กรรมการฯ KM เพื่อช่วยประมวลผล กลับกรองเป็นต้นแบบ (model) สู่การปฏิบัติได้จริง (๑,๒/๒,๓) จัดทำคู่มือ/ ฐานข้อมูล สำหรับการเผยแพร่ และรักษาองค์ความรู้ KM ชุมชน ผ่านระบบออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่าย (๒,๓,๔/๒,๓)

จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก TOWS Matrix ในด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ จากตารางข้างต้น มาจัดทำเป็นองค์ประกอบด้านศักยภาพที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก สามารถทำการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ การใช้จุดแข็งแสวงหาโอกาส (SO Strategies) การลดจุดอ่อนและแสวงหาโอกาส (WO Strategies) การหลบอุปสรรคและใช้จุดแข็ง (ST Strategies) และการลดจุดอ่อนและหลบอุปสรรค (WT Strategies) ได้องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

๑.๑) ผลการวิเคราะห์ TOWS matrix ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ โดยการใช้จุดแข็งแสวงหาโอกาส (SO Strategies)

การกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ การใช้จุดแข็งแสวงหาโอกาส (SO Strategies) ได้องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบสำคัญ (กลยุทธ์)

๑. จัดทำคู่มือชุมชนภูมิปัญญาป่านุรักษ์ (KM) เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญขององค์ความรู้ในชุมชน (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๑ สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๑,๓)

๒. ส่งเสริมให้ใช้วัดหรือศาสนสถานที่มีต้นทุนทางภูมิเวศน์ในชุมชนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านการถ่ายทอดความรู้ของหน่วยงานต่างๆ (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๓ สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๒,๔)

๓. หน่วยงานใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น จิตอาสา อสม. ฯลฯ ในการเสริมพลังการรับรู้และส่งต่อข้อมูลด้าน การท่องเที่ยว การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในพื้นที่ (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๒,๔ สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๓,๔)

๔. ชุมชนรวบรวมจัดทำเอกสาร ฐานข้อมูล ความเชื่อมร่วมสมัย สำหรับการ เผยแพร่ และรักษาองค์ความรู้ในพื้นที่ (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๓ สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๓)

ซึ่งองค์ประกอบสำคัญดังกล่าวได้จากสภาพที่เป็นจุดแข็งและโอกาส ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๒

แสดงด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ จากสภาพที่เป็นจุดแข็งและโอกาส

จุดแข็ง (S)	โอกาส (O)
๑. คนในชุมชนได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาวิถีชีวิตต่อมาจากบรรพบุรุษ	๑. การบังคับใช้กฎหมายของพื้นที่ป่านุรักษ์อย่างเข้มงวดในพื้นที่ทุ่งแสงหลวงในจังหวัดข้างเคียง ทำให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวเรียนรู้
๒. ศาสนสถานในพื้นที่ มีบทบาทโดยตรงเป็นศูนย์รวมในการแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้ในชุมชน	๒. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด การเรียนรู้ร่วมกันจากผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ
๓. ชาวบ้านในชุมชนสามารถเป็นองค์ความรู้ในตัวคน ที่นำมาเชื่อมโยงเพื่อการส่งเสริมการ	๓. ผู้ศรัทธานอกพื้นที่ เข้ามานิยามสร้างความ

ตารางที่ ๔.๒๒ (ต่อ)

จุดแข็ง (S)	โอกาส (O)
ท่องเที่ยวได้ ๔. มีเครือข่ายในชุมชน ที่ส่งเสริมให้ใช้ ทรัพยากรธรรมชาติที่งดงาม มาเป็นต้นทุน ทางการท่องเที่ยว	รับรู้ทางความเชื่อร่วมสมัยผ่านสื่อ เช่น ถ้าวัง บาดาล พญานาค ๔. โครงการภาครัฐ เช่น จิตอาสา ปลุก และดูแล รักษาต้นไม้

๑.๒) ผลการวิเคราะห์ TOWS matrix ด้านความรู้และการถ่าย

ถอดความรู้ โดยการลดจุดอ่อนและแสวงหาโอกาส (WO Strategies)

การกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ การลดจุดอ่อนและแสวงหาโอกาส (WO Strategies)
ได้องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบสำคัญ (กลยุทธ์)

๑. จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ๒ จังหวัด การปลูกจิตสำนึก
(สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๑,๒ สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๑)

๒. ท้องถิ่นจัดระบบองค์ความรู้เป็นชุดความรู้ด้านต่างๆ รวมถึงถอดบทเรียน
ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จเผยแพร่ในฐานข้อมูลออนไลน์ของท้องถิ่น (สังเคราะห์จาก
ประเด็นโอกาส ข้อที่ ๒ สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๒,๓)

๓. กำหนดวาระการปรับปรุงข้อมูล โดยชุมชน วัด ผู้ประกอบการในพื้นที่ มีส่วนร่วมกัน
ปรับปรุงชุดความรู้ให้เป็นปัจจุบัน เพื่อลงในฐานข้อมูลออนไลน์ของท้องถิ่น (สังเคราะห์จากประเด็น
โอกาส ข้อที่ ๒,๓ สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๒,๓,๔)

๓. หน่วยงานต่างๆ ตั้งทีมงานผู้ประสานงาน KM ท่องเที่ยวโดยชุมชน มัคคุเทศก์ ไกด์
ชุมชน ที่พัก โฮมสเตย์ บริการ ผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้บุคลากรในพื้นที่ ทั้งรูปแบบออนไลน์ และ
อาสาสมัคร (สังเคราะห์จากประเด็นโอกาส ข้อที่ ๒,๔ สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๒,๓,๔)

ซึ่งองค์ประกอบสำคัญดังกล่าวได้จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและโอกาส ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๓

แสดงด้านความรู้และการถ่ายถอดความรู้ จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและโอกาส

จุดอ่อน (W)	โอกาส (O)
๑. ความรู้บางส่วน มีลักษณะที่ใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่มีการทดแทน ๒. การส่งต่อองค์ความรู้ในเครือข่ายเฉพาะกลุ่ม ทำให้คนในชุมชนบางส่วนไม่สามารถเข้ามา รับทราบการส่งต่อองค์ความรู้ (ปชช.)	๑. การบังคับใช้กฎหมายของพื้นที่ป่าอนุรักษ์ อย่างเข้มงวดในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงในจังหวัด ข้างเคียง ทำให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวเรียนรู้ ๒. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด การ เรียนรู้ร่วมกันจากผู้ประกอบการที่ประสบ ความสำเร็จ

ตารางที่ ๔.๒๓ (ต่อ)

จุดอ่อน (W)	โอกาส (O)
๓. การจัดการความรู้ ภูมิปัญญา เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ กระจัดกระจาย (ผน.)	๓. ผู้ศรัทธานอกพื้นที่ เข้ามานิยามสร้างความรับรู้ทางความเชื่อร่วมสมัยผ่านสื่อ เช่น ถ้ำวังบาดาล พญานาค
๔. ศาสนสถานในพื้นที่ไม่ได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ	๔. โครงการภาครัฐ เช่น จิตอาสา ปูปลูก และดูแลรักษาต้นไม้

๑.๓) ผลการวิเคราะห์ TOWS matrix ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ โดยการหลอบอุปสรรคและใช้จุดแข็ง (ST Strategies)

การกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ การหลอบอุปสรรคและใช้จุดแข็ง (ST Strategies) ได้องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบสำคัญ (กลยุทธ์)

๑. ประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อร่วมกันออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวชุมชน ที่บูรณาการธรรมชาติกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาวิถีชีวิต (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑,๒ สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๓)

๒. ใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์บูรณาการข้อมูลชุมชนนำเที่ยวปอาอนุรักษ์เพื่อการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนสู่การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑,๒,๔ สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๑,๒,๓,๔)

๓. ส่งเสริมจัดทำการเรียนรู้รูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย “คนทุ่งแสงหลวงรักบ้านเกิด” สร้างการตระหนักรู้ถึงข้อมูลเรื่องราว ตำนาน วิถีชีวิต ความผูกพัน ในชุมชน (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑,๓ สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๑,๓)

๔. ท้องถิ่นจัดทำงบประมาณ เพื่อพัฒนาป้ายสื่อความหมายให้ศูนย์บูรณาการข้อมูลชุมชน สร้างการรับรู้เส้นทางแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑,๒,๔ สังเคราะห์จากประเด็นจุดแข็ง ข้อที่ ๒,๔)

ซึ่งองค์ประกอบสำคัญดังกล่าวได้จากสภาพที่เป็นอุปสรรคและจุดแข็ง ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๔

แสดงด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ จากสภาพที่เป็นอุปสรรคและจุดแข็ง

อุปสรรค (T)	จุดแข็ง (S)
๑. หน่วยงานภายนอกเน้นส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ไม่เน้นองค์ความรู้ด้านวิถีวัฒนธรรม ทำให้ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ในชุมชนไม่ได้รับความสำคัญ ๒. หน่วยงานฯ ยังไม่มีการจัดการบ่งชี้ความรู้ที่ผูกโยงกับวัดหรือศาสนสถานในพื้นที่เท่าที่ควร ๓. การโยกย้ายไปประกอบอาชีพที่อื่นหลังสำเร็จการศึกษา ทำให้วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนขาดความต่อเนื่อง ๔. การขาดงบประมาณ ไม่มีรถสาธารณะ ที่เพียงพอ ที่จะเอื้อให้คนนอกมาศึกษาองค์ความรู้ในพื้นที่ได้สะดวก	๑. คนในชุมชนได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาวิถีชีวิตต่อมาจากบรรพบุรุษ ๒. ศาสนสถานในพื้นที่ มีบทบาทโดยตรงเป็นศูนย์รวมในการแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้ในชุมชน ๓. ชาวบ้านในชุมชนสามารถเป็นองค์ความรู้ในตัวคน ที่นำมาเชื่อมโยงเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ ๔. มีเครือข่ายในชุมชน ที่ส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่งดงาม มาเป็นต้นทุนทางการท่องเที่ยว

๑.๔) ผลการวิเคราะห์ TOWS matrix ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้

โดยการลดจุดอ่อนและหลบอุปสรรค (WT Strategies)

การกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ การลดจุดอ่อนและหลบอุปสรรค (WT Strategies) ได้ องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบสำคัญ (กลยุทธ์)

๑. ผู้นำชุมชนร่วมกันจัดทำข้อสรุปความรู้ที่จำเป็น หลัก และรองที่ต้องการ สำหรับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาภูมิโนเวศน์ธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในแต่ละชุมชน (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑,๒ สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๑,๓)

๒. ตั้งกรรมการคนทุ่งฯจิตอาสาพัฒนา KM โดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม โดยใช้วัดเป็นศูนย์บูรณาการฯ (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑ สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๒,๓,๔)

๓. ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนองค์ความรู้ให้กรรมการฯ KM เพื่อช่วยประมวลผล กลั่นกรองเป็นตัวแบบ (model) สู่การปฏิบัติได้จริง (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๑,๒ สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๒,๓)

๔. จัดทำคู่มือ/ ฐานข้อมูล สำหรับการเผยแพร่ และรักษาองค์ความรู้ KM ชุมชน ผ่านระบบออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่าย (สังเคราะห์จากประเด็นอุปสรรค ข้อที่ ๒,๓,๔ สังเคราะห์จากประเด็นจุดอ่อน ข้อที่ ๒,๓)

ซึ่งองค์ประกอบสำคัญดังกล่าวได้จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็ง ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๕

แสดงด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ จากสภาพที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรค

จุดอ่อน (W)	อุปสรรค (T)
๑. ความรู้บางส่วน มีลักษณะที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่มีการทดแทน ๒. การส่งต่อองค์ความรู้ในเครือข่ายเฉพาะกลุ่ม ทำให้คนในชุมชนบางส่วนไม่สามารถเข้ามารับทราบการส่งต่อองค์ความรู้ (ปชช.) ๓. การจัดการความรู้ ภูมิปัญญา เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ กระจัดกระจาย (ผน.) ๔. ศาสนสถานในพื้นที่ไม่ได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ	๑. หน่วยงานภายนอกเน้นส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ไม่เน้นองค์ความรู้ด้านวิถีวัฒนธรรม ทำให้ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ในชุมชนไม่ได้รับความสำคัญ ๒. หน่วยงานฯ ยังไม่มีการจัดการบ่งชี้ความรู้ที่ผูกโยงกับวัดหรือศาสนสถานในพื้นที่เท่าที่ควร ๓. การโยกย้ายไปประกอบอาชีพที่อื่นหลังสำเร็จการศึกษา ทำให้วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนขาดความต่อเนื่อง ๔. การขาดงบประมาณ ไม่มีรถสาธารณะ ที่เพียงพอ ที่จะเอื้อให้คนนอกมาศึกษาองค์ความรู้ในพื้นที่ได้สะดวก

๔.๓ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๔.๓.๑ ผลการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เมื่อผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อทำการวิเคราะห์ และเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ แล้วจึงนำมาทำแบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ จากการวิเคราะห์ SWOT ปัจจัยภายในและภายนอก และสังเคราะห์ TOWS matrix สุดท้ายจึงนำผลการศึกษานั้นมาตั้งเป็นหัวข้อสัมมนาเชิงปฏิบัติการ โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control) ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย หรือ stakeholders ซึ่งผู้วิจัยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุปจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง จากแนวทางการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ รูปแบบ และตรวจสอบความพร้อมของชุมชนในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน ซึ่งได้ข้อค้นพบจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการในรูปแบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้ข้อสรุปเพื่อการจัดลำดับสภาพที่ควรมีการปรับปรุงพัฒนา ประยุกต์ตามขั้นตอนหลักของกระบวนการจัดการ

ความรู้ ๗ ขั้นตอน ที่เหมาะสมต่อการนำไปจัดทำแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

๔.๓.๑.๑ ความเหมาะสมขององค์ประกอบ และหลักธรรมที่สอดคล้องด้านการบ่งชี้ความรู้

ด้านการบ่งชี้ความรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๑๐ ท่าน ได้ให้ความเห็นว่างค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการบ่งชี้ความรู้ประกอบด้วย ๘ กลยุทธ์/องค์ประกอบ มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงกลยุทธ์ว่า เนื่องจากชุมชนทุ่งแสลงหลวง เป็นชุมชนใกล้เคียงในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการ ที่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด ทำให้มีความจำเป็นของคนในพื้นที่ ที่จะต้องทำความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของคนในชุมชนที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของส่วนรวม^{๔๑๑} สิ่งสำคัญคือการบ่งชี้ หรือการทราบกรอบองค์ความรู้ในด้านต่างๆ รวมไปถึงบ่งชี้เป้าหมายในการพัฒนาการจัดการความรู้ (Knowledge Mapping) ให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม ที่สามารถเป็นไปได้ในทางปฏิบัติสำหรับการนำไปพัฒนาต่อยอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๑๒}

ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นควรในองค์ประกอบ ส่งเสริมเกษตรกรและผู้ประกอบการที่เป็นชุมชนต้นแบบด้านการรักษาพื้นที่รอยต่อ บูรณาการกับการทำเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก เนื่องจากปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการทำให้คนบางส่วนในพื้นที่ไม่เห็นความสำคัญ ดังนั้นการใช้วิธีการสร้างแรงจูงใจด้วยการส่งเสริมชุมชนที่ทำหน้าที่ช่วยกันดูแลรักษาพื้นที่รอยต่อป่าอนุรักษ์ ด้วยการสร้างคุณค่าให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ชุมชนรอยต่อมรดกชาติ หรือมรดกโลก จะช่วยให้คนในชุมชนเข้าใจและช่วยกันทำหน้าที่ได้เป็นอย่างดี^{๔๑๓} และได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน ว่าหน่วยงานต่างๆ ประชาสัมพันธ์การยกระดับทุ่งแสลงหลวงให้เป็นมรดกโลกของ UNESCO โดยเน้นการมีส่วนร่วม และความเป็นเจ้าของของชุมชนโดยรอบ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ จะทำให้เกิดการบ่งชี้และกระตุ้นให้คนในพื้นที่ที่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีความภาคภูมิใจในฐานะเจ้าบ้านหรือเจ้าของมรดกทางธรรมชาติของชุมชนของตนเอง^{๔๑๔} องค์ประกอบ ภาครัฐจัดทำโครงการส่งเสริมชุมชนไร้สารเคมี ผลผลิตปลอดภัย โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการ^{๔๑๕} ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า จะก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ที่คนใน

^{๔๑๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายสรวิชัย ทิมปาตี้ว พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๑๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุธาทิพย์ สังข์สี, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๑๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางอัมพร อยู่เจริญ, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๑๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวธนากร น้อยพันธ์, ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๑๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายสายทอง ทาสี, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวภูมิเวศในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

ชุมชนได้เรียนรู้ที่จะนำภูมิปัญญาของตนเองมาใช้ในการลดต้นทุน ลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ^{๑๖} สอดคล้องกับ องค์ประกอบ ท้องถิ่นจัดกิจกรรมให้ความรู้การทำเกษตรปลอดภัย การเกษตรยั่งยืน ไร่นาป่าผสมหรือวนเกษตร (Agro Forestry) ซึ่งจะเน้นการทำเกษตรที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติ หรือฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมที่ถูกบุกรุกให้กลับมาเป็นป่าไม้แหล่งต้นน้ำลำธาร และตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้ไปพร้อมกัน^{๑๗} ในด้าน กำหนดองค์ความรู้ที่จำเป็นในการขับเคลื่อนแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ประวัติ ธรณีวิทยา ภูมิปัญญา ปรากฏศิลปะ วัฒนธรรม กลุ่มผลิตอาหาร การแต่งกาย ได้แสดงให้เห็นไปในทิศทางเดียวกัน ว่าการบ่งชี้องค์ความรู้ที่จำเป็นจะช่วยให้ชุมชนมุ่งเน้นไปในประเด็นที่มีความจำเป็นและสามารถต่อยอดให้เกิดคุณค่าในเชิงเศรษฐกิจ สังคมได้^{๑๘} โดยสอดคล้องกับ ในองค์ประกอบด้าน การจัดทำคู่มือชุมชนภูมิปัญญาป่านุรักษ์ (KM) เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญขององค์ความรู้ในชุมชน ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า เป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้นเนื่องจากคนในชุมชนบางส่วนอาจยังไม่ทราบวิธีปฏิบัติเพื่อช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ หรือการอนุรักษ์ภูมินิเวศ^{๑๙} สอดคล้องกับองค์ประกอบ ประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อร่วมกันออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวชุมชน ที่บูรณาการธรรมชาติกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาวิถีชีวิต จะทำให้เกิดการพัฒนาในแง่ของการสร้างคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ และทำให้คนในชุมชนมีการต่อยอดไปในเชิงสร้างสรรค์ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ได้ต่อไป^{๒๐} เป็นไปตามองค์ประกอบที่ ผู้นำชุมชนร่วมกันจัดทำข้อสรุปความรู้ที่จำเป็น หลัก และรองที่ต้องการ สำหรับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาภูมินิเวศธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในแต่ละชุมชน ผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องในทุกข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเนื่องจากมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เนื่องจากการกำหนดบ่งชี้องค์ความรู้ที่มีความจำเป็นในทางปฏิบัติ จะทำให้คนในชุมชนรับทราบไปในแนวทางเดียวกัน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ และรับรู้ช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมและทำให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป^{๒๑}

ในด้านหลักธรรมที่สอดคล้องในการพัฒนา ด้านการบ่งชี้ความรู้ ผู้เชี่ยวชาญเสนอว่า ควรใช้หลักฉันทธรรม ในอิทธิบาทธรรม ๔ ประการ เป็นเบื้องต้น ในการนิยามปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ เพื่อการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดย หลักธรรมอิทธิบาท ๔ นั้น มีความหมายในเบื้องต้นว่า คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จตามประสงค์ ดังนั้น ฉันทะในอิทธิบาท จึงหมายถึง ความต้องการที่จะทำสิ่งนั้นๆ

^{๑๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บุญญิตี), เจ้าคณะอำเภอนิคมบ่งพร่าง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางอัมพร อยู่เจริญ, ตัวแทนราษฎรชุมชนด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บุญญิตี), เจ้าคณะอำเภอนิคมบ่งพร่าง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุธาทิพย์ สังข์, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

โดยทั่วไปในทางหลักธรรมพระพุทธศาสนาแล้ว คำว่าฉันทะนี้ หมายถึงกุศลฉันทะ หรือธรรมฉันทะ คือความปรารถนากระทำในสิ่งที่ดี หรือ กัตตุกัมยตาฉันทะ คือ ความต้องการที่จะทำหรือความอยากทำความดี แตกต่างจาก ตณหาฉันทะ ในฝ่ายอกุศล ที่เป็นความอยากได้เพื่อตัวเอง ไม่ใช่เพื่อชุมชน สังคม สอดคล้องกับการที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง เป็นชุมชนใกล้เคียงในพื้นที่ปอานุรักษ์ของทางราชการ ที่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด คนในพื้นที่ จึงควรนิยามกำหนดกรอบในการบ่งชี้ความรู้ในด้านที่สอดคล้องกับนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของส่วนรวม^{๔๒๒} ด้วยเหตุนี้ อธิปไตย ๔ ในขั้นตอนนี้ จึงสามารถนำมาเสริมในการอธิบายได้อย่างชัดเจนตามวัตถุประสงค์การวิจัย

อย่างไรก็ดี ผู้เชี่ยวชาญเสนอเพิ่มเติมว่า ในด้านกระบวนการจัดการความรู้ในประเด็นต่างๆ สามารถนำหลักธรรมผละ ๕ มาเสริมการนิยามอธิบายการพัฒนาได้ โดยด้านกระบวนการ ใช้หลักของศรัทธา คือความตั้งใจที่จะลงมือทำมาเสริมการพัฒนา ด้านการจัดการความรู้ ควรใช้ วิริยะ มามุ่งเน้นให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยดีและประสบความสำเร็จ ส่วนในด้านกระบวนการของชุมชนในพื้นที่ มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ สติ เป็นกรอบในการดำเนินงานเพื่อให้คนทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ในด้านการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้หลักของ สมานี คือความตั้งใจมั่นมาช่วยขับเคลื่อนให้การดำเนินการเป็นไปตามกรอบและเป้าประสงค์ที่คนในชุมชนกำหนดไว้ ส่วน ด้านการจัดลำดับความสำคัญของแนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ ต้องใช้ ปัญญา มาพิจารณาให้รอบด้านเพื่อให้การจัดการความรู้เป็นไปได้อย่างตรงต่อความต้องการจำเป็นของชุมชน และสามารถตอบสนองต่อพลวัตรที่เปลี่ยนไปของบริบทสังคม และเศรษฐกิจ ตลอดจนถึงกฎและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างเท่าทันสถานการณ์^{๔๒๓}

๔.๓.๑.๒ ความเหมาะสมขององค์ประกอบ และหลักธรรมที่สอดคล้องด้านการสร้างและแสวงหาความรู้

ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๑๐ ท่าน ได้ให้ความเห็นว่า องค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ประกอบด้วย ๗ กลยุทธ์/องค์ประกอบ มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงกลยุทธ์ว่า เมื่อได้ทำการบ่งชี้ทิศทางของการจัดการความรู้ทุ่งแสงหลวงในเชิงอนุรักษ์ และพัฒนาต่อยอดไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางภูมินิเวศธรรมชาติแล้ว สิ่งสำคัญต่อไปก็คือการดำเนินการแสวงหาและสร้างตัวองค์ความรู้ขึ้นมา ซึ่งองค์ความรู้ในชุมชนทุ่งแสงหลวงอาจอยู่ทั้งในตัวบุคคล กระบวนการ หรือกิจกรรม เนื่องจากชุมชนทุ่งแสงหลวงเป็นชุมชนที่พึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติ หรือแม้จะไม่พึ่งพิงโดยตรงก็มีภูมินิเวศธรรมชาติเป็น

^{๔๒๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๒๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

ส่วนหนึ่งของชุมชน^{๒๒๔} ดังนั้นการรวบรวมองค์ความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่มีอยู่กระจัดกระจาย ทั้งภายในหรือภายนอกชุมชน มาประมวลเข้าไว้ด้วยกัน ด้วยการจัดการให้เหมาะสมและตรงต่อเป้าหมายในการพัฒนาที่มุ่งเน้นความยั่งยืนเป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้น^{๒๒๕}

ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นควรในองค์ประกอบ ภาครัฐ เร่งจัดทำชุมชนพื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone) ให้เป็นชุมชนนักรักษ์ว่าที่ป่ามรดกโลก มีการกำหนดระดับชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก มอบรางวัลฯ เพื่อเสริมแรงจูงใจ จะสามารถทำให้คนในชุมชนได้มีองค์ความรู้เพื่อการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ โดยผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน ว่าชุมชนควรมีการสำรวจพื้นที่ เพื่อสร้างและประชาสัมพันธ์ เส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติในพื้นที่ให้ครบทุกฤดูกาล เพื่อนำองค์ความรู้ที่ชุมชนมีอยู่มาใช้ให้เกิดคุณค่าและประโยชน์ในทางปฏิบัติ และสามารถเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจชุมชนได้อีกทางหนึ่ง^{๒๒๖} ซึ่งต้องสอดคล้องกับ องค์ประกอบ ภาครัฐเร่งดำเนินการปกหลังเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรอยต่อรับทราบโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน เช่น กิจกรรมบวชป่า ปักเขตมรดก ที่จะเป็นการทำให้เกิดการชัดเจนในทางปฏิบัติสำหรับชุมชนที่จะเข้าใจร่วมกันในการทำงานด้านการอนุรักษ์ภูมินิเวศน์ธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง^{๒๒๗} ในส่วนภูมิปัญญานั้น ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า การที่ อปท.จัดกิจกรรมสำรวจรวบรวมร่วมกับชุมชน และ ภาครัฐส่งเสริมการขึ้นทะเบียนนามสงเคราะห์ ประชาญ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเป็นการทำให้เกิดคุณค่าในทางปฏิบัติสำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่คนในชุมชนรวมถึงนอกชุมชนสามารถสืบค้นและแสวงหาความรู้ได้อย่างสะดวก^{๒๒๘} นอกจากนี้ยัง สอดคล้องกับ องค์ประกอบ สถานศึกษาภาคบังคับในพื้นที่เพิ่มหลักสูตรเยาวชนรักบ้านเกิด ศึกษาประวัติศาสตร์จากผู้บุกเบิก ประชาญ์ชุมชน จะเป็นการวางรากฐานทางด้านองค์ความรู้ที่จะเสริมพลังให้แก่การต่อยอดองค์ความรู้ให้แก่คนในชุมชน^{๒๒๙} ในด้านผู้นำชุมชนจัดทำพงศาวลี เพื่อสร้างจิตสำนึกและสามัคคีของคนในชุมชน และองค์ประกอบ ชุมชนรวบรวมจัดทำเอกสาร ฐานข้อมูล ความเชื่อร่วมสมัย สำหรับการ เผยแพร่ และรักษาองค์ความรู้ในพื้นที่ จะทำให้สอดคล้องกับการจัดการองค์ความรู้ให้เป็นระบบ ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ได้ต่อไป^{๒๓๐}

^{๒๒๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายสรวิทย์ ทิมป่าตี๋ พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ดิธธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอนุบาลและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางอัมพร อยู่เจริญ, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายศุภเชษฐ์ ปั่นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายสายทอง ทาสี, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวภูมินิเวศในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางอัมพร อยู่เจริญ, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

ในด้านหลักธรรมที่สอดคล้องในการพัฒนา ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ ผู้เชี่ยวชาญเสนอว่า ควรใช้หลักจริยธรรม ในอิทธิบาทธรรม ๔ ประการ เป็นเบื้องต้น ในการนิยามปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ เพื่อการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติด้านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดย หลักจริยธรรม ในอิทธิบาทธรรม นั้น หมายถึงความพยายามลงมือดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จตามความประสงค์ เทียบกับการอธิบายอิทธิบาทธรรมในทางพระพุทธศาสนาแล้ว จริยธรรม คือหลักธรรมที่สำคัญยิ่งต่อการบำเพ็ญเพียรทางจิต เพื่อให้เกิดการรู้แจ้ง หรือปัญญาในอริยมรรค อริยผล อย่างไรก็ตาม ในการนำจริยธรรม มาประยุกต์กับการจัดการความรู้ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ นั้น ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเห็นตรงกันสอดคล้อง เนื่องจากองค์ความรู้ในชุมชนทุ่งแสลงหลวงนั้น มีอยู่อย่างกระจัดกระจายทั้งในตัวบุคคล กระบวนการ หรือกิจกรรม การที่จะดำเนินการให้การจัดการความรู้ในชุมชนทุ่งแสลงหลวงประสบผลสำเร็จได้ ความพยายามของภาคส่วนทุกฝ่าย ในการลงมือทำให้ครบถ้วนในทุกชุมชน หรือตามประเด็นองค์ความรู้ที่จำเป็นนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะสามารถทำให้การจัดการความรู้ในชุมชนทุ่งแสลงหลวงประสบผลสำเร็จได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ หลักจริยธรรม ในอิทธิบาทธรรม จึงสามารถนำมาเสริมในการอธิบายได้อย่างชัดเจน^{๔๓๑}

๔.๓.๑.๓ ความเหมาะสมขององค์ประกอบ และหลักธรรมที่สอดคล้องด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ

ด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๑๐ ท่าน ได้ให้ความเห็นว่า องค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติด้านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ ประกอบด้วย ๕ กลยุทธ์/องค์ประกอบ มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติด้านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงกลยุทธ์ว่า เมื่อได้มีการบ่งชี้และแสวงหาองค์ความรู้แล้ว สิ่งที่สำคัญต่อมาคือการจัดรวบรวมความรู้ให้เป็นระบบ เป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวก รวดเร็วต่อการสืบค้น และนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสังคมปัจจุบันที่คนมีความสนใจสิ่งต่างๆ รอบตัว และมีความใฝ่รู้ จากการเข้ามาโดยทั่วถึงของเทคโนโลยีการสื่อสาร การจัดรวบรวมองค์ความรู้ทุ่งแสลงหลวงให้เป็นระบบอาจจะทำให้คนที่สนใจสามารถเข้าถึงและศึกษาองค์ความรู้ และนำไปต่อยอด ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ก่อให้เกิดคุณค่าในทางปฏิบัติ^{๔๓๒}

ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นควรในองค์ประกอบ ชุมชนสร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนอนุรักษ์มรดกโลกฯ โดยได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน ว่าองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนทั้งที่อยู่ในตัวคน หรือแหล่งเรียนรู้ แม้จะมีมากมาย แต่ถ้าหากกระจัดกระจาย ลำบากต่อการสืบค้น ก็จะทำให้องค์ความรู้ที่มีอยู่ไม่มีความหมาย ดังนั้นการที่ชุมชนสร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญา

^{๔๓๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบัตมจิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๓๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ดิธธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอนุรักษระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

ท้องถิ่นขึ้นมา จะทำให้ง่ายต่อการศึกษา และต่อยอดได้ต่อไป^{๔๓๓} ดังนั้น องค์กรประกอบ ชุมชนส่งเสริมกิจกรรมสำนึกรักบ้านเกิด เพื่อรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่น ในรูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย^{๔๓๔} ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า จะเป็นสิ่งที่ทำให้องค์ความรู้ที่ไหลออกนอกชุมชน เช่น คนวัยทำงานที่ไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ ได้มีช่องทางในการร่วมกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์กับคนในชุมชน สร้างความผูกพันระยะไกล รวมถึงเป็นช่องทางแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่คนที่มิถิ่ฐานานทุ่งแสลงหลวงได้มีความรักและสามัคคีกลมเกลียวแม้จะอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ด้วยการประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์มาเป็นจุดเชื่อมโยง^{๔๓๕} สอดคล้องกับ องค์กรประกอบ หน่วยงานจัดให้สถานที่เหมาะสมในวัดเป็นห้องสมุดชุมชน เป็นจุดบูรณาการต้อนรับนักท่องเที่ยว ที่สามารถศึกษาความรู้ ข้อมูล อัตลักษณ์ชุมชนได้ตลอดทั้งปี ก็จะเป็นส่วนสำคัญในฐานะหมุดหมาย หรือฐานสำหรับการเรียนรู้ รวมตัวกันของคนที่น่าสนใจในอัตลักษณ์ทุ่งแสลงหลวงในฐานะชุมชนรอยต่อป่าอนุรักษ์^{๔๓๖} ในด้าน ผู้นำชุมชน ใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น อสม. ประธานคุ้มบ้าน ฯลฯ เป็นผู้นำในการเชื่อมโยงบ่งชี้รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาฯ ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ว่าเป็นกุญแจสำคัญในความสำเร็จเพราะระบบเครือข่ายจัดตั้งของราชการ ส่วนใหญ่ผูกพันตามระบบการบริหาร และมีลำดับขั้นชัดเจน และสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการเชื่อมโยงการค้าและจัดการความรู้ภูมิปัญญาชุมชนได้อย่างดียิ่ง^{๔๓๗} และเมื่อได้องค์ความรู้แล้ว สิ่งสำคัญต่อมาคือ องค์กรประกอบ การจัดทำคู่มือ/ ฐานข้อมูล สำหรับการเผยแพร่ และรักษาองค์ความรู้ KM ชุมชน ผ่านระบบออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่าย ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ควรเกิดขึ้นเพื่อให้การนำองค์ความรู้สู่การปฏิบัติสามารถเป็นไปได้จริง^{๔๓๘}

ในด้านหลักธรรมที่สอดคล้องในการพัฒนา ด้านการจัดความรู้ให้เป็นระบบ ผู้เชี่ยวชาญเสนอว่า ควรใช้หลัก จิตตะ ในอิทธิบาทธรรม ๔ ประการ เป็นเบื้องต้น ในการนิยามปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ เพื่อการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดย หลักจิตตะ ในอิทธิบาทธรรม นั้น หมายถึงความเอาใจใส่ฝึกฝนในการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ไม่ฟุ้งซ่าน เลื่อนลอยไปผิดวัตถุประสงค์ เทียบกับการอธิบายอิทธิบาทธรรมในทางพระพุทธศาสนาแล้ว จิตตะ คือหลักธรรมที่สำคัญยิ่งต่อการบำเพ็ญเพียรทางจิต เพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถบำเพ็ญเพียรทางจิต มุ่งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน ชัดช่ายไปตามอารมณ์อันน่าใคร่ปรารถนาที่ผิดวัตถุประสงค์ของการบำเพ็ญเพียรเพื่อให้เกิดการรู้แจ้ง หรือปัญญาในอริยมรรคอริยผล อย่างไรก็ดีในการนำหลักจิตตะ ในอิทธิบาทธรรม มาประยุกต์นียมกับการจัดการความรู้ด้าน

^{๔๓๓} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอนนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๓๔} สทนากลุ่มเฉพาะ นางอัมพร อยู่เจริญ, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๓๕} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บุญญิติ), เจ้าคณะอำเภอนนมะปราง อำเภอนนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๓๖} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๓๗} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวธนกร น้อยพันธ์, ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านมุง อำเภอนนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๓๘} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

การจัดความรู้ให้เป็นระบบ นั้น ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเห็นตรงกันสอดคล้อง เนื่องจาก การจัดรวบรวมองค์ความรู้ให้เป็นระบบ เป็นหมวดหมู่ ต้องดำเนินการให้ถูกต้องและไม่มีผิดพลาด เพื่อให้สะดวกต่อผู้สนใจในการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ และการจัดรวบรวมองค์ความรู้ที่มุ่งแสดงผลงให้เป็นระบบ อาจจะทำให้คนที่สนใจสามารถเข้าถึงและศึกษาองค์ความรู้ และนำไปต่อยอด ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ก่อให้เกิดคุณค่าในทางปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นตรงกันว่า หลักจิตตะ ในอิทธิบาทธรรม จึงสามารถนำมาเสริมในการอธิบายในขั้นตอนนี้ได้^{๔๓๙}

๔.๓.๑.๔ ความเหมาะสมขององค์ประกอบ และหลักธรรมที่สอดคล้องด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้

ด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๑๐ ท่าน ได้ให้ความเห็นว่า องค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาตินี้ ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ที่มุ่งแสดงผลง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้ ประกอบด้วย ๕ กลยุทธ์/องค์ประกอบ มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาตินี้ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ที่มุ่งแสดงผลง จังหวัดพิษณุโลก และได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงกลยุทธ์ว่า การกลั่นกรองความรู้เกิดจากการประมวลองค์ความรู้ที่ได้ทำการศึกษา มาให้เป็นระบบและเข้าใจได้ง่าย ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องทำให้การเข้าถึงองค์ความรู้ที่จัดระบบแล้วเป็นไปได้โดยสะดวกและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงการจัดการเสริมพลัง เสริมทักษะ ให้แก่คนในชุมชนได้สามารถเข้าใจได้ไปในทิศทางเดียวกันอีกด้วย^{๔๔๐}

ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นควรในองค์ประกอบ ภาครัฐเสริมทักษะให้คนในชุมชน ในการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ความรู้ การท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของชุมชน ผ่านแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือ ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน ว่าเป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้นเพราะคนในชุมชนมีที่มาหลากหลาย ทั้งอาชีพ การดำรงชีวิต และวิถีชีวิต ความแตกต่างอาจทำให้คนในชุมชนไม่สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ที่นำมาจัดการอย่างเป็นระบบได้ การที่ภาครัฐมีกิจกรรมเสริมทักษะให้แก่คนในชุมชน จะเป็นการไขกุญแจความรู้ และให้คนในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ได้อย่างทั่วถึง^{๔๔๑} องค์ประกอบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดโครงการสร้างเครือข่ายความรู้ในพื้นที่ โดยใช้รูปแบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะคนในชุมชนมีความสนใจที่แตกต่างกัน และมีความจำเป็นในการประกอบอาชีพ และข้อจำกัดมากมาย ทำให้การดำเนินงานส่งเสริมการจัดการความรู้ที่มุ่งแสดงผลงไม่ต่อเนื่อง การที่ภาครัฐจะเข้ามาสนับสนุนในด้านนี้ เป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้น ในฐานะพี่เลี้ยงและให้คำแนะนำ

^{๔๓๙} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบัตติ (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๔๐} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๔๑} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอนุบาลและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง^{๔๔๒} สอดคล้องกับ องค์ประกอบ ท้องถิ่น ทำการประชาสัมพันธ์ ชี้้น ทะเบียน บุคคล สถานที่ ผู้ประกอบการ ที่สืบสานภูมิปัญญา มอบเกียรติบัตร รวมถึงออกแบบตรา สัญลักษณ์สำหรับมอบให้ติดในผลิตภัณฑ์ เพื่อยืนยันมาตรฐานคุณค่าและความดั้งเดิมที่น่าสนใจ จะ เป็นการหนุนเสริมให้ความสนใจในการจัดการความรู้เป็นไปในทิศทางบวก และเกิดความมีส่วนร่วม ของชุมชน และสร้างการยอมรับให้แก่คนในชุมชนจากมาตรฐานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน^{๔๔๓} ใน ด้าน ส่งเสริมจัดทำกรเรียนรู้รูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย “คนทุ่งแสลงหลวง รักบ้านเกิด” สร้างการตระหนักรู้ถึงข้อมูลเรื่องราว ตำนาน วิถีชีวิต ความผูกพัน ในชุมชน ได้แสดง ความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ว่าเป็นสิ่งที่จะทำให้คนในชุมชนจากทุกสาขาอาชีพได้มีพื้นที่แสดง ความรักและสามัคคี ก่อให้เกิดความผูกพันและมุ่งมั่นในการพัฒนาชุมชนทุ่งแสลงหลวง^{๔๔๔} โดย สอดคล้องกับ ในองค์ประกอบด้าน ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนองค์ความรู้ ให้มีการรวมการฯ KM เพื่อช่วย ประมวลผล กลั่นกรองเป็นตัวแบบ (model) สู่การปฏิบัติได้จริง ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า เป็นสิ่งที่ จะหนุนเสริมและเติมพลังให้แก่การจัดการความรู้ โดยการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐหรือหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง เป็นการเติมเต็มแนวคิดและวิธีการปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในการจัดการความรู้ได้อย่าง ต่อเนื่อง^{๔๔๕}

ในด้านหลักธรรมที่สอดคล้องในการพัฒนา ด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้ ผู้เชี่ยวชาญเสนอว่า ควรใช้หลัก วิมังสาธรรม ในอิทธิบาทธรรม ๔ ประการ เป็นเบื้องต้น ในการนิยาม ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ เพื่อการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดย หลักวิมังสา ในอิทธิบาทธรรม นั้น หมายถึง การหมั่น ใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เทียบกับการอธิบายอิทธิบาทธรรมในทาง พระพุทธศาสนาแล้ว วิมังสา คือหลักธรรมที่สำคัญประการหนึ่งต่อการบำเพ็ญเพียร เพื่อให้ผู้ปฏิบัติ ธรรมสามารถบำเพ็ญเพียรทางจิต ได้พิจารณาตรวจสอบ ใคร่ครวญด้วยปัญญา รู้จักแก้ไขปรับปรุงการ กระทำที่ผิดพลาด เพื่อให้กลับมาสู่หนทางของการปฏิบัติที่ถูกต้อง และสอดคล้องกับแนวทางแห่งการ รู้แจ้ง หรือปัญญาในอริยมรรค อริยผล อย่างไรก็ตามในการนำหลักวิมังสา ในอิทธิบาทธรรม มาประยุกต์ นิยามกับการประมวลและกลั่นกรองความรู้ นั้น ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเห็นตรงกันสอดคล้อง เนื่องจาก การดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการจัดการความรู้ ในขั้นของการกลั่นกรองความรู้ จำเป็นที่ จะต้องประมวลองค์ความรู้ที่ได้ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ผิดพลาดจากวัตถุประสงค์ร่วมกันของ คนในชุมชน รวมถึงการจัดการเสริมพลัง เสริมทักษะ ให้แก่คนในชุมชนได้สามารถเข้าใจได้ไปใน

^{๔๔๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางอัมพร อยู่เจริญ, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บ้าน มุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๔๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวธนกร น้อยพันธ์, ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๔๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บัญญัติ), เจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๔๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุธาทิพย์ สังข์สี, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

ทิศทางเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นตรงกันว่า หลักวิมิงสา ในอิทธิบาทธรรม จึงสามารถนำมาเสริมในการอธิบายในขั้นตอนนี้ได้อย่างชัดเจน^{๔๔๖}

๔.๓.๑.๕ ความเหมาะสมขององค์ประกอบ และหลักธรรมที่สอดคล้องด้านการเข้าถึงความรู้

ด้านการเข้าถึงความรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๑๐ ท่าน ได้ให้ความเห็นว่า องค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติด้านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการเข้าถึงความรู้ ประกอบด้วย ๗ กลยุทธ์/องค์ประกอบ มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติด้านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงกลยุทธ์ว่า การเข้าถึงความรู้เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการจัดการความรู้ในพื้นที่ชุมชนชนบท ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ในชุมชนทุ่งแสลงหลวง จากข้อจำกัดของการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ และความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจโดยรวม ทำให้การจัดการเพื่อให้คนในชุมชนและนอกชุมชนเข้าถึงความรู้ที่ดำเนินการจัดการไว้อย่างเป็นระบบสามารถเกิดประโยชน์สูงสุดได้นั้น ต้องคำนึงถึงการส่งข้อมูลความรู้ที่จัดการแล้วให้ผู้สนใจรับข้อมูล และการให้โอกาสให้ผู้รับข้อมูลสามารถพิจารณาเลือกข้อมูลองค์ความรู้ตามที่ต้องการได้อย่างเป็นระบบและพอเพียงต่อความต้องการ^{๔๔๗}

ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นควรในองค์ประกอบ การจัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ ตัวอย่างผู้ประกอบการ เกษตรปลอดภัย การท่องเที่ยวในชุมชนต้นแบบ ที่สามารถเข้าถึง และเรียนรู้ได้ในทุกชุมชน จะเป็นสิ่งที่ทำให้คนในชุมชนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบตรงต่อความต้องการสามารถตอบสนองต่อความจำเป็นในทางปฏิบัติได้ ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกันว่า ภาครัฐควรเข้ามามีบทบาทส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ใช้พื้นที่วัดให้เกิดประโยชน์สำหรับคนทุกวัย เพราะวัดหรือศาสนสถานในชุมชนทุ่งแสลงหลวง เป็นศูนย์กลางของชุมชนที่มีกิจกรรมต่อเนื่องและสามารถบูรณาการกับศาสนสถานให้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดการองค์ความรู้เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะเกิดประโยชน์แก่ชุมชนทุ่งแสลงหลวงได้^{๔๔๘} องค์ประกอบ ทุกหน่วยงานใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับกิจกรรมทางศาสนาตลอดทั้งปี จึงเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้จริง เพราะกิจกรรมทางศาสนาในทางปฏิบัติเกิดขึ้นต่อเนื่อง เช่น การเข้าวัดทำบุญในวันพระ มีเป็นประจำทุกสัปดาห์ มีการรวมตัวกันของคนในชุมชนที่สนใจในทางศาสนา สามารถใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้^{๔๔๙} ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า หาก

^{๔๔๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบัมชิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๔๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๔๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บัญญัติ), เจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๔๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบัมชิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

เป็นไปได้ การที่หน่วยงานใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น จิตอาสา อสม. ฯลฯ ในการเสริมพลังการรับรู้ และส่งต่อข้อมูลด้าน การท่องเที่ยว การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในพื้นที่ จะเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้ เครือข่ายมีความเข้มแข็งและสามารถสร้างองค์ความรู้เพื่อนำมาจัดการให้เกิดประโยชน์ได้^{๔๕๐} สอดคล้องกับ องค์ประกอบ ท้องถิ่นจัดระบบองค์ความรู้เป็นชุดความรู้ด้านต่างๆ รวมถึงถอดบทเรียน ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จเผยแพร่ในฐานข้อมูลออนไลน์ของท้องถิ่น จะสามารถเข้าถึงได้ง่าย สำหรับผู้สนใจทั้งในและนอกพื้นที่^{๔๕๑} ในด้าน กำหนดวาระการปรับปรุงข้อมูล โดยชุมชน วัด ผู้ประกอบการในพื้นที่ มีส่วนร่วมกันปรับปรุงชุดความรู้ให้เป็นปัจจุบัน เพื่อลงข้อมูลออนไลน์ ของท้องถิ่น จะสามารถเติมเต็มและพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน โดยเป็นการเสริมบทบาทให้ชุมชนหรือศาสนสถาน และผู้ประกอบการได้มีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมใน การจัดการความรู้ได้อย่างแท้จริง^{๔๕๒} ในองค์ประกอบด้าน ท้องถิ่นจัดทำงบประมาณ เพื่อพัฒนาป้าย สื่อความหมายให้ศูนย์บูรณาการข้อมูลชุมชน สร้างการรับรู้เส้นทางแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ผู้เชี่ยวชาญให้ ความเห็นว่า เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ควรเกิดขึ้น เนื่องจากการสร้างสัญลักษณ์ให้คนในชุมชนรับรู้ร่วมกัน ถึงการมีอยู่ของชุมชนแหล่งเรียนรู้ที่สามารถจับต้องได้ และสร้างความรู้สึกร่วมและเป็นเจ้าของใน แหล่งเรียนรู้ที่ตกผลึกมาจากการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนนั้นๆ เอง^{๔๕๓}

ในด้านหลักธรรมที่สอดคล้องในการพัฒนา ด้านการเข้าถึงความรู้ ผู้เชี่ยวชาญเสนอว่า ควรใช้หลักจินตามยปัญญา ในการนิยามปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ เพื่อการพัฒนาภูมิวิเวค ธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดย หลักธรรม จินตามยปัญญา นั้น หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณาหาเหตุผล ตาม วัตถุประสงค์นั้นๆ เทียบกับในทางพระพุทธศาสนาแล้ว จินตามยปัญญา คือปัญญาในขั้นต้นๆ หลังจากที่ได้ลงศึกษาเรียนรู้สิ่งต่างๆ และนำมาขบคิดพิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการ คือการพิจารณา อย่างแยบคาย เป็นเหตุเป็นผล ตามความทรงจำที่ได้เรียนศึกษา เป็นปัญญาเริ่มต้นในการปฏิบัติ ในทางพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ดีในการนำจินตามยปัญญา มาประยุกต์นิยามกับการจัดการความรู้ ด้านการเข้าถึงความรู้ นั้น ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเห็นตรงกันแล้ว มีความสอดคล้องและสามารถนำมา นิยามได้ชัดเจน เนื่องจากการเข้าถึงความรู้ในกระบวนการจัดการความรู้ นั้น เป็นการส่งข้อมูลความรู้ที่ จัดการแล้วให้ผู้สนใจรับข้อมูล และให้โอกาสให้ผู้รับข้อมูลสามารถพิจารณาเลือกข้อมูลองค์ความรู้ ตามที่ต้องการได้อย่างเป็นระบบและพอเพียงต่อความต้องการที่ตั้งไว้เบื้องต้น ด้วยเหตุนี้ จิน ตามยปัญญาจึงสามารถนำมาเสริมในการอธิบายได้อย่างชัดเจนตามวัตถุประสงค์การวิจัย^{๔๕๔}

^{๔๕๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายศุภเชษฐ์ ปิ่นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๕๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายศุภเชษฐ์ ปิ่นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๕๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๕๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บุญญิตฺติ), เจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๕๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

๔.๓.๑.๖ ความเหมาะสมขององค์ประกอบ และหลักธรรมที่สอดคล้องด้านการ แบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้

ด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๑๐ ท่าน ได้ให้ความเห็นว่า องค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติด้านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ประกอบด้วย ๙ กลยุทธ์/องค์ประกอบ มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติด้านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงกลยุทธ์ว่า การแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการจัดการความรู้ในชุมชนทุ่งแสลงหลวงให้มีความยั่งยืน เนื่องจากองค์ความรู้ต่างๆ มีการพัฒนาปรับปรุงตลอดเวลา ทั้งในด้าน กฎ ระเบียบ หรือการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้คนในชุมชนจัดการความรู้ ต้องมีการอัปเดต หรือการปรับปรุงข้อมูลความรู้ของชุมชนตนเองให้เป็นปัจจุบันเสมอๆ ดังนั้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับชุมชนทุ่งแสลงหลวงที่เหมาะสมในทางปฏิบัติ สามารถเป็นได้ทั้งลักษณะ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ Community of Practice ที่ทุกคนมีส่วนร่วมเรียนรู้ร่วมกัน หรือระบบพี่เลี้ยง Mentoring System ที่อาจมีหน่วยงานภายนอกเข้ามาช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดการความรู้เป็นไปได้อย่างเป็นปัจจุบัน โดยเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ Knowledge Forum ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนทุ่งแสลงหลวงและชุมชนอื่นๆ ได้อย่างเป็นระบบ^{๔๕๕}

ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นควรในองค์ประกอบ การจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึก ตั้งทีมงานผู้ประสานงาน เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วม เครือข่ายจิตอาสา ฝักระวังมลภาวะป่าอนุรักษ์ทุ่งแสลงหลวง จะช่วยให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและทำให้คนในชุมชนเกิดความรักและห่วงใยในการดำเนินการจัดการความรู้ในชุมชนของตนเอง^{๔๕๖} โดยผู้เชี่ยวชาญ ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน การที่ชุมชนรวมตัวแบ่งปันแนวทางการประกอบอาชีพ SME ผ่านการสร้างศูนย์หรือเครือข่ายต้นกล้าผู้ประกอบการทุ่งแสลงหลวง ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบพี่เลี้ยง ที่ทำให้คนในชุมชนได้ต่อยอดแนวทางการประกอบกิจการไปพร้อมกับการอนุรักษ์ทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติดังกล่าว^{๔๕๗} ในขณะที่ องค์ประกอบ การจัดกิจกรรมเสริมพลังแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการอนุรักษ์ปกป้องมรดกธรรมชาติทั้งในนอกพื้นที่ เป็นประจำทุกปี การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ๒ จังหวัด การปลูกจิตสำนึก ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า จะสามารถทำให้คนในชุมชนเกิดความตื่นตัวในการทำงานด้านการอนุรักษ์และเสริมพลังในการจัดการความรู้ให้มีองค์ความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอจากบทเรียนชุมชน

^{๔๕๕} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ดิธธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านม่วง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๕๖} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุธาทิพย์ สังข์สี, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านม่วง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๕๗} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บุญญ์ดี), เจ้าคณะอำเภอนิคมบ่งพร่าง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

ต้นแบบอื่นๆ นอกพื้นที่^{๔๕๘} สอดคล้องกับ การที่ผู้นำชุมชนตั้งเครือข่ายออนไลน์คนแสดงหลวงไม่ลืมถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำด้านองค์ความรู้ และการรักษาภูมิปัญญา จะเป็นการช่วยกันรักษาองค์ความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนให้สามารถนำมาต่อยอดเพื่อการพัฒนาได้อย่างเป็นระบบ โดยที่องค์ประกอบ ใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูล ในกระบวนการเครือข่าย การเสริมทักษะความรู้ในด้านต่างๆ ทั้งผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว รวมถึงการอนุรักษ์ ก็จะเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้การแลกเปลี่ยนมีที่ทางในชุมชน โดยใช้ศาสนสถานในทางศาสนาเป็นแหล่งศูนย์รวมในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน^{๔๕๙} ในด้าน หน่วยงานต่างๆ ตั้งทีมงานผู้ประสานงาน KM ท่องเที่ยวโดยชุมชน มัคคุเทศก์ ไกด์ชุมชน ที่พัก โฮมสเตย์ บริการ ผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้บุคลากรในพื้นที่ ทั้งรูปแบบออนไลน์ และอาสาสมัคร เป็นอีกวิธีที่จะทำให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีวิถีในการเข้าร่วมในการจัดการความรู้ได้ โดยใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์บูรณาการข้อมูลชุมชนนำเที่ยวป่าอนุรักษ์เพื่อการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนสู่การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งในขั้นสุดท้าย การตั้งกรรมการคนทุ่งแสดงหลวงจิตอาสาพัฒนา KM โดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม โดยใช้วัดเป็นศูนย์บูรณาการการจัดการความรู้ จะเป็นวิธีที่สำคัญที่จะทำให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จได้โดยคนในชุมชนเอง^{๔๖๐}

ในด้านหลักธรรมที่สอดคล้องในการพัฒนา ด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ผู้เชี่ยวชาญเสนอว่า ควรใช้หลักสุตมยปัญญา ในการนิยามปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ เพื่อการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติด้านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสดงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดย หลักธรรม สุตมยปัญญา นั้น หมายถึงปัญหาเกิดจากการสตับ การเล่าเรียน ศึกษา สืบค้น และแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านกระบวนการต่างๆ เพื่อการทรงจำ ก่อนนำไปประยุกต์ใช้ตามวัตถุประสงค์นั้นๆ เทียบกับในทางพระพุทธศาสนาแล้ว สุตปัญญา คือปัญญาในขั้นรองหลังจากที่ได้ลงมือพิจารณาค้นหาความรู้และจัดเป็นระบบ เป็นส่วนปัญญาแห่งการรู้แจ้งในขั้นต้น อย่างไรก็ตาม การนำสุตมยปัญญา มาประยุกต์นิยามกับการจัดการความรู้ด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ นั้น ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเห็นตรงกันสอดคล้อง สามารถนำมาเสริมในการอธิบายได้อย่างชัดเจนตามวัตถุประสงค์การวิจัย เนื่องจากการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ คือการนำความรู้ที่ได้รับจากขั้นตอนเบื้องต้น ที่ได้จากการคิดวิเคราะห์พิจารณาจัดระบบแล้ว มาทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการส่งต่อองค์ความรู้ไปยังผู้สนใจทั้งภายในหรือภายนอก ผ่านการใช้สื่อต่างๆ ที่จะทำให้องค์ความรู้ได้รับการถ่ายทอดต่อไปยังผู้สนใจในวงกว้าง ในประเด็นการจัดการความรู้^{๔๖๑}

^{๔๕๘} สันทนากลุ่มเฉพาะ นางนิธิญา บุญสว่าง, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๕๙} สันทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวธนกร น้อยพันธ์, ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๖๐} สันทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๖๑} สันทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

๔.๓.๑.๗ ความเหมาะสมขององค์ประกอบ และหลักกรรมที่สอดคล้องด้านการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้

ด้านการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๑๐ ท่าน ได้ให้ความเห็นว่า องค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ ประกอบด้วย ๖ กลยุทธ์/องค์ประกอบ มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงกลยุทธ์ว่า การนำความรู้ไปใช้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการดำเนินการทั้งหมด ซึ่งในชุมชนทุ่งแสลงหลวง จะเกิดการนำความรู้ไปใช้ได้จากการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และสร้างแรงจูงใจ ให้การจัดการความรู้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และคนในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ โดยที่ไม่รู้สึกแปลกแยกจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ให้พื้นที่ชุมชนที่คนอยู่อาศัย เป็นส่วนหนึ่งที่ประสานสัมพันธ์กับทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติ สิ่งสำคัญที่ควรเกิดขึ้นในชุมชนทุ่งแสลงหลวงก็คือการเปิดโอกาสให้ทุกคนเป็นเจ้าของ ได้เข้ามาเรียนรู้ และต่อยอดความรู้ แบ่งปัน และต่อยอดความรู้ต่างๆ อย่างต่อเนื่อง โดยคนในชุมชนเอง จะทำให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จได้อย่างแท้จริง จากการเกิดวงจรแห่งการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องไม่สิ้นสุด^{๔๖๒}

ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นควรในองค์ประกอบ ท้องถิ่นจัดกิจกรรมจิตอาสา ปลุกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติ เช่น ปลูกป่าปีละต้น ต้นไม้ประจำตัว การดูแลไม้ที่ปลูกระยะยาว ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน ว่าการสร้างจิตสำนึกเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้นักในชุมชนมีส่วนร่วมรู้สึกรัก ผูกพัน และเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้นๆ เช่น การปลูกต้นไม้ที่ต้องมีการดูแล ไม่ใช่การปลูกแล้วปล่อยให้ตาย แต่เป็นการปลูกจิตสำนึก และมีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ จะทำให้นักในชุมชนตั้งแต่เยาวชนจนถึงผู้ใหญ่ มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับการจัดการความรู้^{๔๖๓} องค์ประกอบ มีกิจกรรมอาสา มอบรางวัลชุมชนไร่คว้น (ไม่เผาต่อซัง) เพื่อสร้างแรงจูงใจลดมลภาวะหมอกควันในพื้นที่ ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า เป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้น จากการที่การแก้ปัญหาในปัจจุบันเน้นการปราบปรามหรือใช้อำนาจบังคับตามกฎหมาย แต่หากปรับมุมมองทัศนคติให้มาเป็นเชิงบวก ก็อาจทำให้นักในชุมชนได้เรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้^{๔๖๔} นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมอบรมสร้างเครือข่ายมัคคุเทศก์ ไกด์ชุมชน ด้านภูมินิเวศธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งออฟไลน์และออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงได้จากทุกพื้นที่ ก็สามารถนำมาดำเนินการเพื่อทำให้ชุมชนเกิดเครือข่ายความรู้และผู้สนใจด้านความรู้ที่เข้าถึงได้อย่างไม่จำกัด ส่งผลให้เกิดการต่อยอดความรู้ชุมชนทุ่งแสลงหลวงไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดได้^{๔๖๕} ในด้าน ภาครัฐเข้ามาจัดโครงการชุมชนต้นแบบ

^{๔๖๒} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอนนทบุรี จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๖๓} สทนากลุ่มเฉพาะ นายสรวิทย์ ทิมป่าตี๋ พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๖๔} สทนากลุ่มเฉพาะ นายศุภเชษฐ์ ปิ่นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนนทบุรี จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๖๕} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอนุรักษะและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนนทบุรี จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

บุคคลต้นแบบด้านภูมิปัญญาฯ การท่องเที่ยวฯ มีการมอบรางวัลเพื่อเสริมแรงจูงใจ ภาครัฐ จัดทำโครงการต้นกล้าผู้สืบสานภูมิปัญญาทุ่งแสลงหลวง มีการประกวดและมอบรางวัลยกย่องเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้คนในชุมชนเกิดความภูมิใจและตระหนักรู้ถึงความสำคัญของชุมชนตนเอง^{๔๖๖} รวมถึง ในองค์ประกอบด้าน ส่งเสริมให้ใช้วัดหรือศาสนสถานที่มีต้นทุนทางภูมิเนเวศน์ในชุมชนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านการถ่ายทอดความรู้ของหน่วยงานต่างๆ ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดวงจรการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง เพราะวัดหรือศาสนสถานเกิดขึ้นโดยคนในชุมชน และเมื่อวัดในชุมชนได้มีบทบาทสำคัญแก่ทุกคนในพื้นที่ คนในชุมชนก็จะร่วมกันดูแล รักษา และต่อยอดให้แหล่งเรียนรู้ในวัด และชุมชนเป็นศูนย์กลางของวงจรการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง^{๔๖๗}

ในด้านหลักธรรมที่สอดคล้องในการพัฒนา ด้านการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ ผู้เชี่ยวชาญเสนอว่า ควรใช้หลักภวามยปัญญา ในการนิยามปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ เพื่อการพัฒนาภูมิเนเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดย หลักธรรม ภวามยปัญญา นั้น หมายถึงปัญญาเกิดจากการฝึกอบรมลงมือปฏิบัติจนประสบผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์นั้นๆ เทียบกับในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ภวามยปัญญา คือปัญญาในขั้นสุดท้ายหลังจากที่ได้ลงมือปฏิบัติ เป็นปัญญาแห่งการรู้แจ้ง หรือปัญญาในอริยมรรค อริยมผล อย่างไรก็ดีในการนำภวามยปัญญา มาประยุกต์นิยามกับการจัดการความรู้ด้านการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ นั้น ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเห็นตรงกันสอดคล้อง เนื่องจากการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้คือการนำความรู้ที่ได้รับการตกผลึกจากการลงมือค้นหาสืบค้นจัดระบบ มาสู่การลงมือปฏิบัติจนสำเร็จผล และขยายผลการปฏิบัติไปสู่ชุมชนต่างๆ ในประเด็นการจัดการความรู้ นั้น ๆ ด้วยเหตุนี้ ภวามยปัญญาจึงสามารถนำมาเสริมในการอธิบายได้อย่างชัดเจนตามวัตถุประสงค์การวิจัย^{๔๖๘}

๔.๓.๒ องค์ประกอบการพัฒนาภูมิเนเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากการวิเคราะห์ SWOT ปัจจัยภายในและภายนอก และสังเคราะห์ TOWS matrix เพื่อหาแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการการพัฒนาภูมิเนเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก สามารถนำมาจัดทำเป็นกลยุทธ์ หรือองค์ประกอบที่สำคัญๆ ได้ ๗ ด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความเป็นไปได้ และความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญ ในรูปแบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕ ณ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช อ.เมือง จ.พิษณุโลก โดยจัดลำดับการนำเสนอตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากเทคนิคการสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดลำดับความจำเป็นใน

^{๔๖๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายสายทอง ทาสี, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวภูมิเนเวศในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนนทบุรี จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

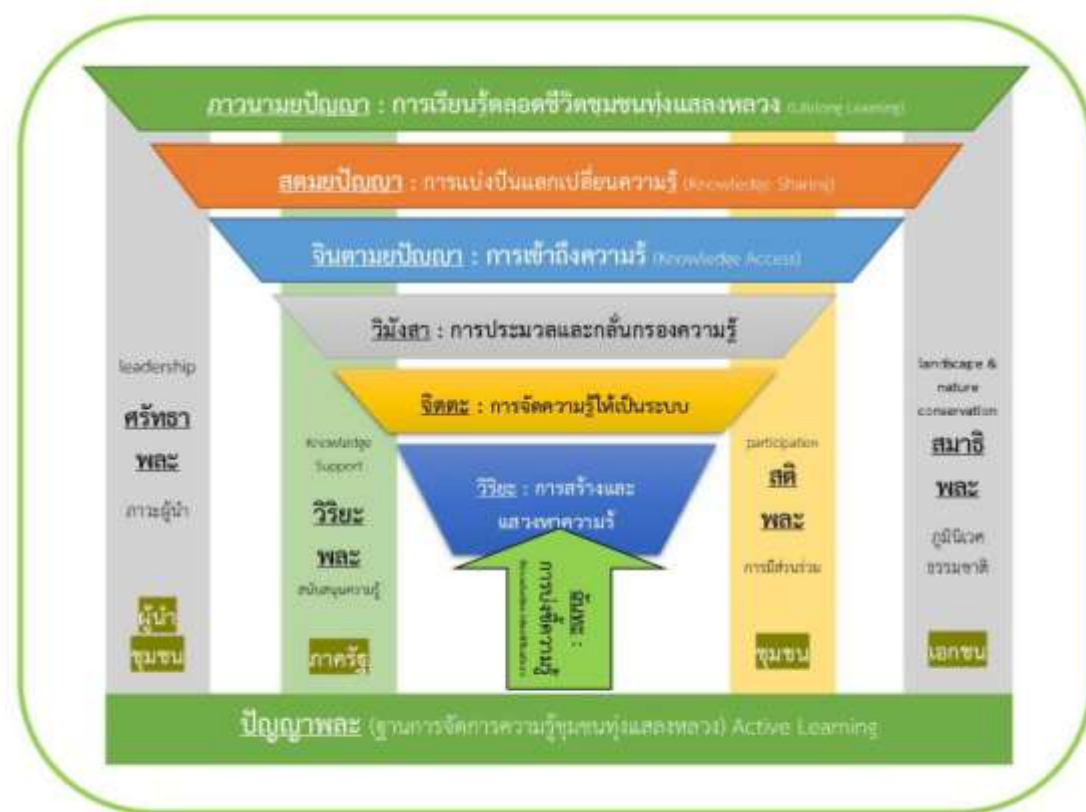
^{๔๖๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอุตุธรรมสาร (บุญญิต), เจ้าคณะอำเภอนนทบุรี อำเภอนนทบุรี จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๔๖๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนนทบุรี จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

การนำไปปฏิบัติ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ๑.) การบ่งชี้ความรู้ ๒.) การสร้างและแสวงหาความรู้ ๓.) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ ๔.) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ ๕.) การเข้าถึงความรู้ ๖.) การเข้าถึงความรู้ และ ๗.) การเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ (ดังปรากฏในบทที่ ๕)

และได้จัดทำร่างแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก (ดังปรากฏในภาคผนวก)

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ โมเดลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ตามแนวพระพุทธศาสนา ตามผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์ SWOT ปัจจัยภายในและภายนอก และสังเคราะห์ TOWS matrix เพื่อหาแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ และตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญในการประชุมสนทนากลุ่ม ซึ่งยังคงต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับ

การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ **พละ ๕ อิทธิบาทธรรม ๔ และปัญญา ๓**

บูรณาการสอดคล้องกับการจัดการความรู้ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ตามผลการวิจัยที่ศึกษาแนวทางที่เหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติ และตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ปัญญาพละ หมายถึงการใช้ฐานการจัดการความรู้ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในรูปแบบ Active Learning ที่คนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติ เพื่อเป้าหมายของการบูรณาการภูมินิเวศธรรมชาติชุมชนทุ่งแสลงหลวง ให้สามารถตอบโจทย์ด้านเศรษฐกิจ สังคมการเรียนรู้ รวมถึงการท่องเที่ยวธรรมชาติ ไปพร้อมกันในขั้นแรก

จากนั้นการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จะต้องเริ่มพัฒนาโดยใช้ ๔ แกนเสาหลัก (๔ Pillar) เน้นบทบาทร่วมของ **สี่ภาคส่วนพัฒนา** คือผู้นำชุมชน ภาครัฐ คนในชุมชน รวมถึงผู้ประกอบการภาคเอกชน โดยมีภาคส่วนชุมชนเป็นผู้ร่วมพัฒนาและได้รับประโยชน์สูงสุดจากการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ตามลำดับ โดยใช้หลักการของหลักธรรมสำคัญคือพละ ๕ หรืออินทรี ๕ ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญเป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคงในการปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งเริ่มต้นจากแกนเสาหลักแห่งการพัฒนาอันดับแรกคือ **ศรัทธาพละ** ที่หมายถึงความเชื่อหรือศรัทธาในการดำเนินงานในการจัดการความรู้ให้ประสบผล โดยภาคส่วนสำคัญในขั้นนี้คือผู้นำชุมชน ที่จะต้องมีความเชื่อมั่น มีภาวะผู้นำ leadership ในการดำเนินการร่วมกับภาคส่วนต่างๆ เสาหลักประการต่อมาคือ **วิริยะพละ** หมายถึงความเพียรในการดำเนินการ ภาคส่วนสำคัญคือภาครัฐ ต้องมีความต่อเนื่อง ในการดำเนินนโยบายเพื่อการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน ทำหน้าที่เป็นองค์กรที่จะคอย Knowledge Support ให้การสนับสนุนองค์ความรู้เติมเต็มที่ชุมชนขาด ให้การจัดการความรู้มีความครอบคลุมประเด็นที่ควรแก่การจัดการให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนได้ ดังนั้นสิ่งที่ชุมชนจะต้องมีคือ **สติพละ** คือเสาหลักของการที่คนในชุมชนต้องมีความตระหนักที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการของการจัดการความรู้ ในฐานะที่เป็น Knowledge participation เพื่อให้การแบ่งปันและรวบรวมองค์ความรู้จากคนในชุมชนมีความครอบคลุมและสามารถนำไปจัดการให้เกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ดังนั้นในส่วนของภาคส่วนผู้ประกอบการภาคเอกชน จึงจำเป็นต้องมี **สมาธิพละ** หรือเสาหลักแห่งความตั้งใจที่มั่นคง ในการจัดการเพื่อให้การประกอบการภาคธุรกิจชุมชนทุ่งแสลงหลวง ที่เป็นพื้นที่ใกล้เคียงหรือรอยต่อป่าอนุรักษ์ เป็นการประกอบการสีเขียว โดยใช้ landscape & nature conservation คือการอนุรักษ์ภูมินิเวศน์ รักษาภูมิทัศน์ ธรรมชาติ ไปพร้อมกัน โดยแกนเสาหลักพละทั้ง ๕ ของทุกภาคส่วนนี้จำเป็นที่จะต้องดำเนินไปพร้อมกัน ในโมเดลอธิบายนี้จึงได้จัดวางปัญญาพละเป็นฐานเสาของการจัดการความรู้ชุมชนทุ่งแสลงหลวงที่ทุกภาคส่วนต้องมี Active Learning เรียนรู้ในทางปฏิบัติไปพร้อมกัน ในขณะที่ภาคส่วนทั้ง ๔ เสาหลัก ต้องมีองค์ประกอบจำแนกไปตามความจำเป็นจากผลการวิจัย เพื่อให้การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เกิดขึ้นได้ตามโมเดลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย และเพื่อทำความเข้าใจในโครงสร้างของกระบวนการจัดการความรู้ใน

โมเดลดังกล่าวต่อไป จึงต้องทำความเข้าใจในสัญลักษณ์แต่ละองค์ประกอบในโมเดล เพื่อความเข้าใจร่วมกันตามกรอบโมเดล ดังนี้

๔ เสาหลัก ค้ำยัน ให้เกิด “ต้นไม้แห่งการเรียนรู้ ๗” บนแนวหลักธรรมอิทธิบาทธรรม ๔ และปัญญา ๓ ในการพัฒนาภูมิวิเวคธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ลูกศรสีเขียวด้านล่าง ที่ตั้งอยู่บนฐานปัญญาพละ คือ

ฉันทะ ความรักและตั้งใจในการปฏิบัติ ใช้นิยามแทนความหมายของการบ่งชี้ความรู้ (Knowledge Identification) ที่ทุกภาคส่วนควรให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะการมีธรรมะในข้อฉันทธรรมในอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นธรรมขั้นต้นของการทำกิจการทุกอย่างให้ประสบผลสำเร็จ ต้องเริ่มมาจากความเห็นพ้องต้องกัน มีความปรารถนาไปในทางหนึ่งทางเดียวกัน ที่จะดำเนินการให้เกิดการจัดการความรู้ในชุมชนทุ่งแสลงหลวงได้ เมื่อทุกฝ่ายมาร่วมมือกันภายใต้ฉันทธรรม อันเป็นฝ่ายกุศล ที่จะก่อให้เกิดความฉลาดทางปัญญาแล้ว จึงไปสู่ขั้นตอนของ

วิริยะ คือการสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการจัดการความรู้ ซึ่งแสดงด้วยเครื่องหมายรูปสี่เหลี่ยมคางหมู แทนรูปโคนต้นไม้ และสีน้ำเงินที่แทนความหมายของความขยันหมั่นเพียร โดยเป็นการสร้าง แสวงหา รวบรวมความรู้ทั้งภายใน ภายนอก ของชุมชนทุ่งแสลงหลวงเพื่อการจัดการอย่างเป็นระบบ ที่ทุกภาคส่วนต้องมีความตั้งใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้การแสวงหาความรู้เป็นไปโดยครอบคลุมและเกิดประโยชน์ ซึ่งแสดงด้วยขั้นตอนของ

จิตตะ คือการจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) ที่ดำเนินการหลังได้แสวงหาความรู้มาแล้ว ต้องทำการกำหนดโครงสร้างความรู้ แบ่งชนิด ประเภท เพื่อให้สืบค้น เรียกคืน และใช้งานได้ง่าย แสดงในส่วนนี้ด้วยสี่เหลี่ยม เปรียบเสมือนการใช้พื้นที่ของศาสนสถานในชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในการเป็นพื้นที่ในการดำเนินงาน จากผลการวิจัย ที่จะทำให้การจัดการความรู้ตรงต่อความจำเป็นและประสบความสำเร็จ จากนั้นจึงดำเนินการ

วิมังสา คือการประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) ปรับปรุงเนื้อหาองค์ความรู้ที่รวบรวมมาให้ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยแทนด้วยสี่เหลี่ยม ซึ่งเป็นสี่เหลี่ยมที่มีความหนักแน่น โดยการดำเนินการกลั่นกรองความรู้ต้องใช้หลักและวิธีการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบทางวิชาการ จากนั้นจึงดำเนินการสู่ขั้นตอนของเผยแพร่ ทำให้แพร่หลายด้วย

จินตามยปัญญา คือการเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) ซึ่งเป็นการทำให้คนในชุมชนหรือผู้ที่สนใจสามารถความรู้เข้าถึงองค์ความรู้ที่ต้องการได้สะดวก แทนความหมายด้วยสี่ฟ้าอันเป็นสีแห่งความน่าสนใจ สีของท้องฟ้า ที่มีความหมายเปิดกว้างสำหรับทุกภาคส่วนที่จะเข้ามาเรียนรู้องค์ความรู้ในชุมชน จากนั้นไปสู่ขั้นตอนของ

สุตมยปัญญา คือ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) ด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการประชุม แลกเปลี่ยน เอกสาร หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ การใช้ระบบสื่อสารออนไลน์ ที่เข้าถึงง่าย แทนความหมายด้วยสี่ส้ม อันเป็นสีของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความหมายถึงการเผยแพร่และบริบทของศูนย์การเรียนรู้บูรณาการที่ควรเกิดขึ้นในศาสนสถานในชุมชนทุ่งแสลงหลวง และขั้นสุดท้ายอันอยู่สูงสุดคือ

ภาวนามยปัญญา คือ เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตชุมชนทุ่งแสงหลวง (Lifelong Learning) ที่คนในชุมชนทุกภาคส่วนทุกเพศวัย ได้เกิดความสนใจใฝ่เรียนรู้ศึกษา ต่อยอด องค์ความรู้ ในทุกด้านของภูมิเวชนในชุมชนทุ่งแสงหลวง ซึ่งแทนด้วยสี่เหลี่ยมของใบไม้ที่ครอบคลุมให้ร่มเงาแก่ ภาคส่วนต่างๆ ที่สามารถเข้ามาใช้ประโยชน์จากฐานองค์ความรู้ที่ทางการพัฒนาภูมิเวชนธรรมชาติ ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่จัดการอย่างเป็น ระบบ และต่อยอดไปสู่การปฏิบัติได้จริงต่อไป

สรุปองค์ประกอบที่สำคัญต่อ แนวทางการพัฒนา การจัดการความรู้ภูมิเวชนธรรมชาติ ในพื้นที่ ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก และ TOWS matrix เพื่อกำหนด องค์ประกอบ โดยใช้การใช้จุดแข็งแสวงหาโอกาส (SO Strategies) การลดจุดอ่อนและแสวงหาโอกาส (WO Strategies) การหลบอุปสรรคและใช้จุดแข็ง (ST Strategies) และการลดจุดอ่อนและหลบ อุปสรรค (WT Strategies) ทำให้ได้องค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมิเวชนธรรมชาติ ใน พื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในเบื้องต้น ดังนั้น เพื่อให้สะดวกต่อการตรวจสอบความ เหมาะสม องค์ประกอบที่สำคัญต่อ การจัดการความรู้ภูมิเวชนธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้เหมาะสมต่อการนำไปจัดทำแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) การพัฒนาภูมิเวชนธรรมชาติ ของชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัด พิษณุโลก ได้ต่อไป ผู้วิจัยได้ทำการจัดลำดับสภาพที่มีควรมีการปรับปรุงพัฒนา ประยุกต์ตามขั้นตอน หลักของกระบวนการจัดการความรู้ของคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิต แห่งชาติ ๗ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การบ่งชี้ความรู้

๑.๑ ส่งเสริมเกษตรกรและผู้ประกอบการที่เป็นชุมชนต้นแบบด้านการรักษาพื้นที่ รอยต่อ บูรณาการกับการทำเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก

๑.๒ หน่วยงานต่างๆ ประชาสัมพันธ์การยกระดับทุ่งแสงหลวงให้เป็นมรดกโลกของ UNESCO โดยเน้นการมีส่วนร่วม และความเป็นเจ้าของของชุมชนโดยรอบ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว ในพื้นที่

๑.๓ ภาครัฐจัดทำโครงการส่งเสริมชุมชนไร้สารเคมี ผลผลิตปลอดภัย โดยใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาบูรณาการ

๑.๔ ท้องถิ่นจัดกิจกรรมให้ความรู้การทำเกษตรปลอดภัย การเกษตรยั่งยืน ไร่นาป่า ผสมหรือวนเกษตร (Agro Forestry)

๑.๕ กำหนดองค์ความรู้ที่จำเป็นในการขับเคลื่อนแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ประวัติ ธรณีวิทยา ภูมิปัญญา ปรากฏการณ์ ศิลปะ วัฒนธรรม กลุ่มผลิตอาหาร การแต่งกาย

๑.๖ จัดทำคู่มือชุมชนภูมิปัญญาป่าอนุรักษ์ (KM) เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึง ความสำคัญขององค์ความรู้ในชุมชน

๑.๗ ประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อร่วมกันออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว เส้นทาง ท่องเที่ยวชุมชน ที่บูรณาการธรรมชาติกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาวิถีชีวิต

๑.๘ ผู้นำชุมชนร่วมกันจัดทำข้อสรุปความรู้ที่จำเป็น หลัก และรองที่ต้องการ สำหรับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาภูมิวัฒนธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในแต่ละชุมชน

๒ การสร้างและแสวงหาความรู้

๒.๑ ภาครัฐ เร่งจัดทำชุมชนพื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone) ให้เป็นชุมชนนักรักว่าที่ปามรดกโลก มีการกำหนดระดับชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก มอบรางวัลฯ เพื่อเสริมแรงจูงใจ

๒.๒ ชุมชนสำรวจพื้นที่ เพื่อสร้างและประชาสัมพันธ์ เส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติในพื้นที่ให้ครบทุกฤดูกาล

๒.๓ ภาครัฐเร่งดำเนินการปักหลักเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรอยต่อรับทราบโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน เช่น กิจกรรมบวชป่า ปักเขตมรดก

๒.๔ อปท. จัดกิจกรรมสำรวจรวบรวมร่วมกับชุมชน และภาครัฐส่งเสริมการขึ้นทะเบียนนามสงเคราะห์ ปราชญ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๕ สถานศึกษาภาคบังคับในพื้นที่เพิ่มหลักสูตรเยาวชนรักบ้านเกิด ศึกษาประวัติศาสตร์จากผู้บุกเบิก ปราชญ์ชุมชน

๒.๖ ผู้นำชุมชนจัดทำพงศาวลี เพื่อสร้างจิตสำนึกและสามัคคีของคนในชุมชน

๒.๗ ชุมชนรวบรวมจัดทำเอกสาร ฐานข้อมูล ความเชื่อร่วมสมัย สำหรับการเผยแพร่ และรักษาองค์ความรู้ในพื้นที่

๓. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ

๓.๑ ชุมชนสร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนอนุรักษ์มรดกโลกฯ

๓.๒ ชุมชนส่งเสริมกิจกรรมสำนึกรักบ้านเกิด เพื่อรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่น ในรูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย

๓.๓ หน่วยงานจัดให้สถานที่เหมาะสมในวัดเป็นห้องสมุดชุมชน เป็นจุดบูรณาการต้อนรับนักท่องเที่ยว ที่สามารถศึกษาความรู้ ข้อมูล อัตลักษณ์ชุมชนได้ตลอดทั้งปี

๓.๔ ผู้นำชุมชน ใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น อสม. ประธานคุ้มบ้าน ฯลฯ เป็นผู้นำในการเชื่อมโยงบ่งชี้รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาฯ

๓.๕ จัดทำคู่มือ/ ฐานข้อมูล สำหรับการเผยแพร่ และรักษาองค์ความรู้ KM ชุมชนผ่านระบบออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่าย

๔. การประมวลและกลั่นกรองความรู้

๔.๑ ภาครัฐเสริมทักษะให้คนในชุมชน ในการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ความรู้ การท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของชุมชน ผ่านแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือ

๔.๒ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดโครงการสร้างเครือข่ายความรู้ ในพื้นที่ โดยใช้รูปแบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

๔.๓ ท้องถิ่น ทำการประชาสัมพันธ์ ขึ้นทะเบียน บุคคล สถานที่ ผู้ประกอบการ ที่สืบสานภูมิปัญญา มอบเกียรติบัตร รวมถึงออกแบบตราสัญลักษณ์สำหรับมอบให้ติดในผลิตภัณฑ์ เพื่อยืนยันมาตรฐานคุณค่าและความดั้งเดิมที่น่าสนใจ

๔.๔ ส่งเสริมจัดทำการศึกษาเรียนรู้รูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย “คนทุ่งแสงหลวงรักบ้านเกิด” สร้างการตระหนักรู้ถึงข้อมูลเรื่องราว ตำนาน วิถีชีวิต ความผูกพัน ในชุมชน

๔.๕ ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนองค์ความรู้ ให้กรรมการฯ KM เพื่อช่วยประมวลผล กลั่นกรองเป็นตัวแบบ (model) สู่การปฏิบัติได้จริง

๕ การเข้าถึงความรู้

๕.๑ จัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ ตัวอย่างผู้ประกอบการ เกษตรปลอดภัย การท่องเที่ยว ในชุมชนต้นแบบ ที่สามารถเข้าถึง และเรียนรู้ได้ในทุกชุมชน

๕.๒ ภาครัฐส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ใช้พื้นที่ วัดให้เกิดประโยชน์สำหรับคนทุกวัย

๕.๓ ทุกหน่วยงานใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ สอดคล้องกับกิจกรรมทางศาสนาตลอดทั้งปี

๕.๔ หน่วยงานใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น จิตอาสา อสม. ฯลฯ ในการเสริมพลังการ รับรู้และส่งต่อข้อมูลด้าน การท่องเที่ยว การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในพื้นที่

๕.๕ ท้องถิ่นจัดระบบองค์ความรู้เป็นชุดความรู้ด้านต่างๆ รวมถึงถอดบทเรียน ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จเผยแพร่ในฐานข้อมูลออนไลน์ของท้องถิ่น

๕.๖ กำหนดวาระการปรับปรุงข้อมูล โดยชุมชน วัด ผู้ประกอบการในพื้นที่ มีส่วน ร่วมกันปรับปรุงชุดความรู้ให้เป็นปัจจุบัน เพื่อลงในฐานข้อมูลออนไลน์ของท้องถิ่น

๕.๗ ท้องถิ่นจัดทำงบประมาณ เพื่อพัฒนาป้ายสื่อความหมายให้ศูนย์บูรณาการข้อมูล ชุมชน สร้างการรับรู้เส้นทางแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่

๖. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้

๖.๑ จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึก ตั้งทีมงานผู้ประสานงาน เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วม เครือข่ายจิตอาสา เฝ้าระวังมลภาวะป่าอนุรักษ์ทุ่งแสงหลวง

๖.๒ ชุมชนรวมตัวแบ่งปันแนวทางการประกอบอาชีพ SME ผ่านการสร้างศูนย์หรือ เครือข่ายต้นกล้าผู้ประกอบการทุ่งแสงหลวง

๖.๓ จัดกิจกรรมเสริมพลังแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการอนุรักษ์ปกป้องมรดก ธรรมชาติทั้งในนอกพื้นที่ เป็นประจำทุกปี

๖.๔ ผู้นำชุมชนตั้งเครือข่ายออนไลน์คนแสงหลวงไม่ลืมถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือให้คำแนะนำด้านองค์ความรู้ และการรักษาภูมิปัญญา

๖.๕ ใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูล ในกระบวนการเครือข่าย การเสริมทักษะ ความรู้ในด้านต่างๆ ทั้งผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว รวมถึงการอนุรักษ์

๖.๖ จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ชุมชนทุ่งแสงหลวง ๒ จังหวัด การปลูกจิตสำนึก

๖.๗ หน่วยงานต่างๆ ตั้งทีมงานผู้ประสานงาน KM ท่องเที่ยวโดยชุมชน มัคคุเทศก์ ไกด์ชุมชน ที่พัก โฮมสเตย์ บริการ ผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้บุคลากรในพื้นที่ ทั้งรูปแบบออนไลน์ และ อาสาสมัคร

๖.๘ ใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์บูรณาการข้อมูลชุมชนนำเที่ยวปาอนุรักษ์เพื่อการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนสู่การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

๖.๙ ตั้งกรรมการคนทุ่งฯจิตอาสาพัฒนา KM โดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม โดยใช้วัดเป็นศูนย์บูรณาการฯ

๗. การเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้

๗.๑ ท้องถิ่นจัดกิจกรรมจิตอาสา ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติ เช่น ปลูกป่าปีละต้น ต้นไม้ประจำตัว การดูแลไม้ที่ปลูกระยะยาว

๗.๒ มีกิจกรรมอาสา มอบรางวัลชุมชนไร่คว้น (ไม่เผาตอซัง) เพื่อสร้างแรงจูงใจลดมลภาวะหมอกควันในพื้นที่

๗.๓ จัดกิจกรรมอบรมสร้างเครือข่ายมัคคุเทศก์ ไกด์ชุมชน ด้านภูมินิเวศธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งออฟไลน์และออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงได้จากทุกพื้นที่

๗.๔ ภาครัฐเข้ามาจัดโครงการชุมชนต้นแบบ บุคคลต้นแบบด้านภูมิปัญญาฯ การท่องเที่ยวฯ มีการมอบรางวัลเพื่อเสริมแรงจูงใจ

๗.๕ ภาครัฐ จัดทำโครงการต้นกล้าผู้สืบสานภูมิปัญญาทุ่งแสงหลวง มีการประกวดและมอบรางวัลยกย่องเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ

๗.๖ ส่งเสริมให้ใช้วัดหรือศาสนสถานที่มีต้นทุนทางภูมินิเวศในพื้นที่ชุมชนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านการถ่ายทอดความรู้ของหน่วยงานต่างๆ

จากผลการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยได้เลือกใช้ลำดับข้อมูลประยุกต์ตามขั้นตอนหลักของกระบวนการจัดการความรู้ทั้ง ๗ ขั้นตอน ดังกล่าว เพื่อประมวลประเด็นนำไปกำหนดกรอบในการนำไปปฏิบัติ จากผลวิเคราะห์ห้องค์ประกอบที่สำคัญต่อ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก และ TOWS matrix เพื่อหาแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญต่อ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อสามารถนำเสนอ แผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) แนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้ในขั้นตอนต่อไป

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ๒) เพื่อวิเคราะห์ แนวทางการพัฒนา การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และ ๓) เพื่อเสนอ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยการวิจัยครั้งนี้ได้มุ่งศึกษาเพื่อค้นหากระบวนการที่เหมาะสม ในการจัดการความรู้ของเครือข่ายตัวแทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อหาองค์ประกอบปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการ เสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้จัดการความรู้ที่ยั่งยืน ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษาระเบียงเอกสาร (documentary research) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) และเทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เนื่องจากรูปแบบแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งเหมาะสมกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อยืนยันองค์ประกอบที่สำคัญต่อ การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ที่ศึกษาได้ และสามารถที่จะสนับสนุนให้ข้อมูลเชิงคุณภาพมีความถูกต้องน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น สำหรับการหาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion)

จากผลการศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ ในการกำหนดกรอบแนวคิด การศึกษา แนวทางการพัฒนา การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่เหมาะสมในปัจจุบัน ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ โดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติผู้มีส่วนได้เสียเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย แบ่งเป็น ผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนทั้งโดยพฤตินัยและนิตินัย ในลักษณะของผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ ประชาชนที่มีบทบาทในชุมชน และองค์กรภาครัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนในพื้นที่ และมีกระบวนการส่งเสริมการทำงานในลักษณะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชน ในเขตพื้นที่ ๗ หากการวิจัย โดยกำหนดผู้แทนเครือข่ายตัวแทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง พัฒนาชุมชนอำเภอ ศูนย์การเรียนรู้

ชุมชน หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ สถานศึกษา ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และภาคประชาชน ได้แก่ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว กลุ่มองค์กร และเครือข่ายเอกชน ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และผู้มีส่วนได้เสียในด้านต่างๆ ยังได้ให้ข้อมูลที่ มีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ยิ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งนอกจากข้อมูลต่างๆ แล้ว ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านยังให้คำแนะนำในเรื่อง ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ขอบเขตการศึกษาการจัดการ ความรู้ ความสัมพันธ์ และความสอดคล้องของเกณฑ์การจัดการความรู้ที่นำมาศึกษา จากการศึกษา ระดับสภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และยังได้พบอีกว่า องค์ประกอบด้านศักยภาพที่สำคัญต่อ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ภายใต้กรอบการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ เชิงภูมินิเวศธรรมชาติ ในทุกด้าน ทั้งการบ่งชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและ กลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การเข้าถึงความรู้ และการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ ควรได้รับการ พัฒนาเพิ่มเติม และควรได้รับการบูรณาการเข้ากับหลักธรรมสำคัญในทางพระพุทธศาสนา โดย ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารและนักวิชาการผู้มีความเชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และได้ให้ข้อมูลสำคัญๆ รวมไปถึงผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีความเชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ในพื้นที่ๆ ทำการศึกษา ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ได้กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบการวิจัย ควรดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบัน และศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักธรรมที่สอดคล้อง และสุดท้าย รูปแบบที่ได้มาควรมีตัวชี้วัด หรือมีแนวทางแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) ของชุมชน ที่จับต้องได้ในเชิงรูปธรรม จากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อ รอมรับคำว่า การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลง หลวง จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวม โดยท่านเหล่านี้ ได้เสนอว่า การวิจัยที่มุ่งพัฒนาเพื่อสังเคราะห์ และปรับประยุกต์การพัฒนาระบบการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลง หลวง จังหวัดพิษณุโลก ชั้นแรกจะต้องมีการกำหนดองค์ประกอบด้านกรอบการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้ง ๓ ด้าน โดยบูรณาการกับแนวทางกระบวนการจัดการความรู้คู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตาม ความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วจึงนำมาสร้างโมเดลการพัฒนาระบบการจัดการความรู้ภูมินิเวศ ธรรมชาติ ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นที่ยอมรับ และตรงต่อความต้องการ จำเป็นในบริบทปัจจุบันและอนาคตได้

ความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาระบบการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยเครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย แบบ สัมภาษณ์ วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางโดย ผู้ที่รับผิดชอบในพื้นที่ทั้งโดยพฤตินัยและนิตินัย ใน ลักษณะของผู้นำชุมชนตามธรรมชาติ ผู้ประกอบการภาคเอกชน ประชาชนที่มีบทบาทในชุมชน และ องค์กรภาครัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ และมี กระบวนการส่งเสริมการทำงานในลักษณะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความ เกี่ยวเนื่องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในเขตพื้นที่ๆ ทำการวิจัย จำนวน ๓๐ รูป/คน และ การสนทนากลุ่มเฉพาะจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๐ รูป/คน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาระบบการ จัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และจาก

วัตถุประสงค์การวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้เก็บข้อมูลทำการวิเคราะห์และประมวลผลการศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ พร้อมทั้งนำเสนอผลสรุปการวิจัยและอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งผู้วิจัย ได้แบ่งการนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยดังนี้

๕.๑ สรุปผลการศึกษา

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการศึกษา

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ จำนวน ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ๒) เพื่อวิเคราะห์ แนวทางการพัฒนา การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และ ๓) เพื่อเสนอ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการวิจัย

การเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยมุ่งตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง ๓ ข้อ ตามลำดับ โดยผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

ตอนที่ ๑ สภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบัน

๑. สภาพทั่วไปด้าน ความเป็นมา ประเภท การกระจายตัว และบริบท ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

ความเป็นมา พื้นที่ทุ่งแสงหลวงเป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นอุทยานแห่งชาติที่ได้รับการประกาศจัดตั้ง เป็นลำดับที่ ๓ ของประเทศ สภาพพื้นที่ทางด้านภูมิศาสตร์ของชุมชนทุ่งแสงหลวง อยู่ในจุดรอยต่อระหว่างจังหวัดพิษณุโลก กับจังหวัดใกล้เคียง ปรากฏขอบเขตในปัจจุบันครอบคลุม ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น ตำบลชมพู ตำบลบ้านม่วง ตำบลไทรย้อย อำเภอวังทอง ตำบลหนองกะท้าว ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และตำบลน้ำซุน ตำบลแคมป์สน อำเภอหล่มสัก ตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ตำบลวังโป่ง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยพื้นที่ทุ่งแสงหลวงและใกล้เคียง ได้มีพลวัตในการอนุรักษ์ และใช้พื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ ในการตอบสนองนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุผลทางการเมืองและความจำเป็นของรัฐ เช่น ความจำเป็นทางยุทธศาสตร์ในการปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์ หรือการผ่อนคลายมาตรการในการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัย เป็นหมู่บ้านหรือตำบล มีความทับซ้อนกับพื้นที่ของรัฐที่สงวนไว้ในการอนุรักษ์

ประเภท ของชุมชนตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยอาจแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ, ชุมชนในพื้นที่รอยต่อ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ซึ่งมีเอกสารกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และอยู่ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติ, ชุมชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ โดยรอบอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ซึ่งอาจเป็นเขตพื้นที่ผ่อนปรนให้ราษฎรอยู่อาศัยทำกินได้ตามมติคณะรัฐมนตรี

หรือไม่ก็ได้ และชุมชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ได้รับอนุญาต เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัย ตามความในมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ

การกระจายตัว และบริบท พื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ที่ทำการวิจัยในครั้งนี ครบคลุมพื้นที่ ๓ อำเภอ ในอำเภอนครไทย อำเภอวังทอง และอำเภอเนินมะปราง มีชุมชนที่ตั้งอยู่ แบ่งตามประเภทของป่าอนุรักษ์ของทางราชการ ๒ ประเภท คือ ชุมชนในพื้นที่ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ๑ แห่ง ชุมชนในพื้นที่ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ๔ แห่ง โดยตำบลห้วยเสี้ย อำเภอนครไทย มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ป่าสงวนแห่งชาติป่าเนินเพิ่ม ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขากระยาง และป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำแซ็ก ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง และป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำแซ็ก ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง (เดิมคืออำเภอวังทอง) มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง และตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง โดยแต่ละตำบลมีชุมชนจำแนกตามประเภทการแบ่งเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง พ.ศ. ๒๕๖๕ ทั้งประเภทชุมชนในเขตกิจกรรมพิเศษ ประเภท ๑ก ที่อยู่อาศัยในแหล่งต้นน้ำชั้น ๑ และชั้น ๒ และเขตกิจกรรมพิเศษ ประเภท ๑ข พื้นที่เป็นประเภทที่อยู่อาศัยนอกแหล่งต้นน้ำชั้น ๑ และชั้น ๒ มีเพียงตำบลแก่งโสภา ที่ไม่มีชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง แต่ทุกตำบลล้วนมีเขตพื้นที่ที่อยู่ในหรือใกล้เคียงกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงทั้งสิ้น

๒. สภาพทั่วไปของ นโยบาย กฎหมาย และปัจจัยทางสังคม ของภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

นโยบาย พบว่านโยบายของภาครัฐในระดับชาติ ที่มีเหตุผลความจำเป็นทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจ ได้ส่งผลกระทบต่อการจัดการบริหาร ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ทำให้อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ซึ่งมีความเก่าแก่เป็นอันดับที่ ๓ และมีขนาดใหญ่ที่สุดเป็นอันดับที่ ๓ ของประเทศไทย มีความซับซ้อนด้วยปัจจัยนานาประการ เช่น การสู้รบกันระหว่างทหารไทยกับผู้ก่อการคอมมิวนิสต์ (ผกค.) การออกคำสั่งที่ 66/2523 นโยบายของ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ตามคำสั่งที่ 64/2557 และ 66/25573 ในเรื่องการปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน โครงการพัฒนาลุ่มน้ำคลองชมพู เพื่อก่อสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำชมพู ในปี พ.ศ. 2536 นโยบายสำรวจเพื่อกำหนดแหล่งหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ ต.บ้านมุง อ.เนินมะปราง พิษณุโลก ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นต้น

กฎหมาย พบว่า แม้บางชุมชนที่อยู่โดยรอบอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงจะไม่มีเอกสารกรรมสิทธิ์แสดงความเป็นเจ้าของ แต่ก็มีกรรมสิทธิ์ในฐานะผู้ร่วมกันพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดังปรากฏเหตุการณ์คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงในอำเภอเนินมะปราง ร่วมกันสร้างเครือข่ายเพื่อต่อต้านโครงการขนาดใหญ่ของรัฐในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ที่อาจทำลายทรัพยากรธรรมชาติในหรือโดยรอบชุมชนให้มีความเปลี่ยนแปลง และก่อเกิดการตื่นตัวและร่วมกันผลักดันการจัดการภูมินิเวศ

ธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง ในชุมชนของตนเอง ให้เกิดความรับรู้ จนทำให้หน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับส่วนราชการในระดับจังหวัดและในส่วนกลาง ต่างเห็นความสำคัญของการส่งเสริมให้บริเวณพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง ในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวในมิติภูมินิเวศธรรมชาติ ผ่านการสร้างนโยบายและจัดกิจกรรมสร้างสรรค์และหลากหลาย รวมถึงการออกกฎหมายเพื่อพยายามผ่อนคลายนข้อจำกัดในพื้นที่อำเภอเนินมะปรางซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ให้การท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ สามารถทำได้อย่างถูกต้องภายใต้การกำกับควบคุมอย่างเป็นระบบ และเพื่อเอื้อให้กับหน่วยงานราชการในพื้นที่เช่น เทศบาลตำบล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล สามารถเข้ามามีบทบาททอกรนโยบายและสร้างแผนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนสนับสนุนทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้อย่างหลากหลายและครอบคลุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเห็นได้ว่านโยบายของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระยะหลังล้วนมุ่งเน้นการจัดการอย่างยั่งยืนโดยไม่ทำลายป่าไม้และสิ่งที่มีอยู่เดิม ทั้งในบริบทสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมวิถีชีวิต เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่กับชุมชนทุ่งแสงหลวงได้อย่างยั่งยืนนั่นเอง

ปัจจัยทางสังคม พบว่า นอกจากจากการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคม ที่เกี่ยวข้องกับจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบันแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า พื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวงมีสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยภูมินิเวศธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ แหล่งต้นน้ำลำธาร และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ซึ่งในอดีตผู้คนสามารถใช้องค์ความรู้ในการยังชีพจากทรัพยากรธรรมชาติ ตามปกติวิสัย ทั้งการทำเกษตรกรรม และการจับสัตว์ป่าต่างๆ และอยู่ดำรงชีวิตโดยพึ่งพิงกับความอุดมสมบูรณ์ทางภูมินิเวศธรรมชาติภายใต้องค์ความรู้ที่สืบทอดในชุมชน ที่ผสมกับความเชื่อวิถีชีวิต หล่อหลอมเป็นแนวคิดทัศนคติของคนในชุมชนรอบทุ่งแสงหลวง ซึ่งหากขาดความอุดมสมบูรณ์จากป่าและน้ำ ผู้คนก็ไม่สามารถยังชีพอยู่ได้ การประกาศให้พื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง เป็นเขตอนุรักษ์ทั้งประเภทป่าสงวนแห่งชาติ หรืออุทยานแห่งชาติ เป็นการอนุรักษ์สิ่งต่างๆ ทางภูมินิเวศธรรมชาติ ให้คงอยู่ จากการขยายตัวของชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงไปทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะหลัง ที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การทำลายป่าไม้สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพจากเครื่องมือทันสมัย และความต้องการในการเข้ามาใช้พื้นที่ในการตอบสนองประโยชน์ของกลุ่มทุน ทำให้วัตถุประสงค์ของทางราชการในการอนุรักษ์ทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติ และวัตถุประสงค์ของการรักษา สืบทอดองค์ความรู้ทางภูมินิเวศธรรมชาติ ของคนในชุมชน สอดคล้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เมื่อมีความพยายามที่จะเข้ามาหยิบใช้ประโยชน์จากทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติในชุมชนของคนนอกชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่มีที่มาจากทางหน่วยงานทรัพยากรธรรมชาติที่คนในชุมชนช่วยกันมีส่วนร่วมรักษามาตั้งแต่บรรพบุรุษ กระบวนการทางวัฒนธรรม การเคลื่อนไหว การถ่ายทอดและส่งต่อองค์ความรู้ ทั้งหมดส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง และเป็นสิ่งที่สามารถใช้เพื่อรักษาบริบททางภูมินิเวศธรรมชาติ ในการเฝ้าระวัง ป้องกันการบุกรุก ช่วยรักษา และสามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการ ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลกได้

๓. สภาพทั่วไปด้าน ปัญหา ของภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

พบว่า ปัญหาพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง ส่วนใหญ่แม้จะมีสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยภูมินิเวศธรรมชาติ แต่ประเด็นปัญหาที่คล้ายคลึงกันในทุกชุมชน คือการที่คนในชุมชนชุมชนทุ่งแสงหลวง บางส่วนไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน หรือในมุมมองทางกฎหมาย คือบุกรุกครอบครอง หรือเข้าไปใช้ประโยชน์โดยมิได้รับอนุญาต และบางส่วนที่ได้รับอนุญาต ก็เป็นไปโดยใช้ออวโหลมของกฎหมาย เพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ ลดแรงปะทะทางสังคม และให้ผู้คนในชุมชนอยู่ร่วมกับป่าไม้ได้ตามนโยบายที่เปลี่ยนไปของภาครัฐ นอกจากนี้ปัญหาที่ดินแล้ว ยังมีปัญหาด้านการจัดการขยะ การจัดการแหล่งน้ำในชุมชนที่มากเกินไปในฤดูน้ำหลาก แต่น้อยเกินไปในฤดูแล้ง การมีข้อจำกัดของกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ที่ทำให้คนที่อยู่กับป่ากลายเป็นส่วนเกิน และการที่ผู้คนส่วนเกินของป่าในมุมมองของภาครัฐ กลายมาเป็นส่วนสำคัญในการรวมตัวเพื่ออนุรักษ์ให้ภูมินิเวศธรรมชาติคงเดิม การศึกษาเพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จึงควรพิจารณาสภาพปัญหาทั่วไปด้านภูมินิเวศธรรมชาติ เป็นไปในทางเดียวกันกับปัญหาของคนในชุมชน ซึ่งจะสามารถจัดการให้กระบวนการทางวัฒนธรรม การเคลื่อนไหว การถ่ายทอดและส่งต่อองค์ความรู้ ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง และเป็นสิ่งที่สามารถใช้เพื่อรักษาบริบททางภูมินิเวศธรรมชาติ ในการเฝ้าระวัง ป้องกันการบุกรุก ช่วยรักษา และสามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการ ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลกได้อย่างดีต่อไป

๔. สภาพทั่วไปด้าน การจัดการความรู้ ภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

พบว่า แนวคิดศักยภาพของระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืน ใน ๓ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติของชุมชน เป็นกรอบสำคัญในการศึกษาสภาพการจัดการความรู้ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อถอดบทเรียน และสร้างแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

สภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในบริบทของการจัดการพื้นที่ด้านเกษตรกรรมเพื่อสร้างรายได้จากภาคการเกษตร ที่อาจยังมีการทับซ้อนกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยการจัดการความรู้เป็นไปในลักษณะของการทำความเข้าใจเรื่องกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้คนในชุมชนเข้าใจถึง การแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย ในพื้นที่ ซึ่งการจัดการที่ก่อให้เกิดรายได้อีกส่วนหนึ่งนั้น ยังคงเน้นในเรื่องของการจัดการความรู้เพื่อเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชนในบริบทภูมินิเวศธรรมชาติ ที่มีจุดเริ่มต้นมาจากการตระหนักในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่คนในชุมชนผูกพัน จึงก่อให้เกิดการจัดการในรูปแบบขององค์กรชุมชน การช่วยกันสงวนรักษาภูมินิเวศธรรมชาติภายใต้หลักคิดด้านความภาคภูมิใจที่ชุมชนของตนมีภูมินิเวศธรรมชาติที่งดงามและน่าค้นหา เพื่อพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยว ที่จะนำรายได้เข้ามาสู่คนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

สภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เกิดจากการตระหนักรู้และเห็นความสำคัญของคนในชุมชน และบางส่วนเกิดจากภาครัฐหรือหน่วยงานภายนอกพยายามเข้ามาสร้างการรับรู้การอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติ แต่สิ่งสำคัญคือการสานต่อและกระบวนการในการจัดกิจกรรมและสร้างเครือข่ายของคนในชุมชนที่มุ่งเน้นการเป็นสังคมแห่งการแบ่งปันข้อมูล ความรู้ ได้ทำให้ชุมชนทุ่งแสงหลวงบางชุมชนได้กลายเป็นพื้นที่ต้นแบบที่น่าสนใจในการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ และปรับเปลี่ยนทรัพยากรธรรมชาติ ให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ไปพร้อมกับการสร้างความภาคภูมิใจและจิตสำนึกอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติในชุมชนได้เป็นอย่างดี

และ สภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ในนิเวศธรรมชาติของชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มีทั้งการจัดการความรู้ ที่ชุมชนทุ่งแสงหลวงมีอยู่ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ และส่งเสริมการท่องเที่ยวไปพร้อมกัน ซึ่งการจัดการความรู้ในชุมชนทุ่งแสงหลวง มีทั้งการจัดการความรู้ที่เป็นทางการ เช่นในระบบสถานศึกษา การจัดการโดยองค์กรภาครัฐ กิจกรรม โครงการ และไม่เป็นทางการ ซึ่งทำร่วมกันระหว่างคนในและคนนอกชุมชน โดยมุ่งเน้นการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ภายใต้ศักยภาพของระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืนเป็นประเด็นสำคัญ

๕. สภาพทั่วไปด้าน ความต้องการของชุมชน ใน การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

ความต้องการของชุมชน ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในขอบข่ายของความต้องการด้านพื้นที่ การมีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิจ และความมั่นคงทางด้านพื้นที่ ซึ่งจะต่อยอดไปในด้านความผูกพันของคนรุ่นใหม่ในชุมชน ที่จะรับรองความรู้และสานต่อการจัดการความรู้ที่มีอยู่ตามบริบทในแต่ละชุมชน โดยที่ความต้องการในด้านการจัดการทางด้านเศรษฐกิจเน้นความต้องการด้านองค์ความรู้ในการจัดการ จากหน่วยงานภายนอก การสานต่อกิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจยั่งยืนให้แก่คนในชุมชนอย่างทั่วถึง รวมไปถึงในแง่ของการตั้งเครือข่ายเพื่อให้เกิดองค์กรชุมชนที่คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

ความต้องการของชุมชน ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในขอบข่ายของความต้องการด้านพื้นที่การมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน ตลอดถึงการยกระดับไปสู่การมีแพลตฟอร์ม (Platform) ช่องทางบนโลกออนไลน์ ที่รวบรวมข้อมูลต่างๆ ของชุมชนทุ่งแสงหลวงในมิติต่างๆ เพื่อสื่อสารและจัดการข้อมูลร่วมกัน ตลอดไปถึงการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคนในชุมชนและองค์กรภายนอก เพื่อแลกเปลี่ยนและส่งเสริมการจัดการความรู้ของคนในชุมชนทุ่งแสงหลวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความต้องการของชุมชน ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในขอบข่ายของความต้องการที่จะให้มีความรู้ในประเด็นด้านกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ การอนุรักษ์ทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติ การปลูกฝัง

จิตสำนึก การตั้งกลุ่มผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อให้เกิดการยกย่อง และการส่งต่อถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้สนใจ

ตอนที่ ๒ วิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อ แนวทางการพัฒนา การจัดการความรู้ภูมิ นิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

ผู้วิจัยสรุปและสังเคราะห์ จากข้อค้นพบประเด็นสภาพจุดเด่น จุดอ้อย โอกาส และอุปสรรค ที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในมุมมองของภาคเอกชนในชุมชน ภาคส่วนผู้นำชุมชน และภาครัฐ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำไปกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่ชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยในขั้นตอนนี้ได้ทำการวิเคราะห์ SWOT สรุปเป็นตารางวิเคราะห์ จำแนกประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ สรุปได้ดังนี้

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชน มีจุดแข็ง (Strengths = S) คือ คนในชุมชน ภูมิใจกับความสมบูรณ์ของธรรมชาติ แหล่งต้นน้ำลำธาร มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา เช่น การทอผ้า จักสาน ความรู้ด้านป่าไม้ การเดินเขา มีโฮมสเตย์ เอกชน เน้นการอนุรักษ์ในรูปแบบการนำความงามทางธรรมชาติเป็นจุดขาย และมีความงามตามธรรมชาติของพื้นที่ เป็นจุดขายที่ดีทางการท่องเที่ยว สามารถมาท่องเที่ยวได้ตลอดปี ส่วนจุดอ่อน (Weaknesses =W) คือข้อจำกัดพื้นที่ทำมาหากินที่เป็นพื้นที่ภูเขา ทำให้มีรุกป่าเขตป่าอนุรักษ์ บางฤดูกาลการทำเกษตรแบบชาวบ้านอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หมอกควัน เผาไร่ต่อซัง การเกษตรที่หวังผลระยะสั้นต้องดูแลพืชไร่อย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่มีเวลาเรียนรู้องค์ความรู้ต่างๆ เพิ่มเติม รวมถึงคนในพื้นที่บางส่วนเป็นเพียงผู้รับจ้างหรือผู้ให้บริการ ไม่ใช่ผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยว ในขณะที่โอกาส (Opportunities =O) คือหน่วยงานภาครัฐพยายามกำหนดความชัดเจนของขอบเขตพื้นที่รอยต่อป่าอนุรักษ์ โควิด ๑๙ ทำให้คนเปลี่ยนมาท่องเที่ยวเมืองรอง และค้นหาข้อมูลพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จากสื่อออนไลน์ การซื้อขายออนไลน์ ทำให้เกิดการผลิตและส่งสินค้าจากผู้ผลิตหัตถกรรมชุมชน ถึงผู้บริโภคได้โดยตรง ความพยายามในการยกระดับทุ่งแสงหลวงให้เป็นมรดกโลกของยูเนสโก และอุปสรรค (Threats =T) คือ โควิด ๑๙ ทำให้คนบางส่วน หันไปขยายพื้นที่การทำเกษตรรุกที่ป่า ต้นทุนในการประกอบการสูงขึ้นจากมาตรการต่างๆ ทางสาธารณสุข กระแสการตลาดเข้ามาส่งเสริมผลิตภัณฑ์สารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรที่ต้องลงทุนสูง และปัญหาเงินเฟ้อ, การโยกย้ายไปแสวงหารายได้นอกพื้นที่

ปัจจัยด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ มีจุดแข็ง (Strengths = S) คือ คนในชุมชนมีความตระหนักในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ไม่ทับซ้อนหรือบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการ เป็นชุมชนเครือข่าย ที่ส่งต่อองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แลกเปลี่ยนร่วมกัน ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการอย่างสม่ำเสมอ มีวัดเป็นศูนย์กลาง เป็นแหล่งเครือข่ายในการส่งต่อองค์ความรู้ในพื้นที่ชุมชน (ผน.) และในชุมชนมีห้องสมุด เครือข่ายสารสนเทศ ที่สามารถต่อยอดไปสู่การจัดการความรู้ภูมินิเวศที่มุ่งเน้นความยั่งยืนได้ ส่วนจุดอ่อน (Weaknesses =W) คือ บางส่วนไม่ให้ความสนใจกับแหล่งเรียนรู้ บุคคล หรือสถานที่ๆ เป็นศูนย์รวมทางด้านภูมิปัญญา บางส่วนยังไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ เพื่อเป็นชุมชนท่องเที่ยว ที่สามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล บางส่วนไม่ได้สนใจและตระหนัก

ที่จะเข้ามาสืบทอดภูมิปัญญา เพื่อนำมาเป็นทุนในการต่อยอด สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้เกิดคุณค่าในประเด็นต่างๆ และขาดความเข้าใจถึงกระบวนการเครือข่าย ที่คนในชุมชนสามารถเชื่อมโยงบ่งชี้องค์ความรู้ และรวบรวมอย่างเป็นระบบโดยคนในชุมชน ส่วนโอกาส (Opportunities =O) คือ มีผู้ประกอบการ หรือกลุ่มทุน พยายามเข้ามาขอสัมปทานในพื้นที่ ทำให้คนในชุมชนตื่นตัว สร้างเครือข่าย ความรู้ เพื่อปกป้องธรรมชาติในชุมชน นโยบายรัฐ แหล่งเรียนรู้พุทธอุทยาน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาท นโยบายจังหวัดต้นแบบเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) ที่สามารถสามารถต่อยอดเชื่อมโยงกับภูมินิเวศน์ธรรมชาติและวัฒนธรรม และเป้าหมายการพัฒนาจังหวัด ให้เป็นเมืองท่องเที่ยว ๓ ธรรม ๔ แยกกระเปียงเศรษฐกิจ จุดเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาค และอุปสรรค (Threats =T) คือ ค่านิยมศึกษานอกชุมชน และโยกย้ายไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ การสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวโดยไม่ได้นำถึงอัตลักษณ์ชุมชน การส่งต่อข้อมูลข่าวปลอม (เฟคนิวส์) เกิดความไม่เข้าใจกันในทางปฏิบัติเมื่อมีการเรียนรู้ร่วมกัน และบางหน่วยงานมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเฉพาะบางฤดูกาล ทำให้มีปัญหาในด้านการรองรับไม่ทั่วถึง

ปัจจัยด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ มีจุดแข็ง (Strengths = S) คือ คนในชุมชนได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาวิถีชีวิตต่อมาจากบรรพบุรุษ ศาสนสถานในพื้นที่ มีบทบาทโดยตรงเป็นศูนย์รวมในการแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้ในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนสามารถเป็นองค์ความรู้ในตัวคน ที่นำมาเชื่อมโยงเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ มีเครือข่ายในชุมชน ที่ส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่งดงาม มาเป็นต้นทุนทางการท่องเที่ยว ส่วนจุดอ่อน (Weaknesses =W) คือ ความรู้บางส่วน มีลักษณะที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่มีการทดแทน การส่งต่อองค์ความรู้ในเครือข่ายเฉพาะกลุ่ม ทำให้คนในชุมชนบางส่วนไม่สามารถเข้ามารับทราบการส่งต่อองค์ความรู้ (ปชช.) การจัดการความรู้ ภูมิปัญญา เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ กระจัดกระจาย (ผน.) และศาสนสถานในพื้นที่ไม่ได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ทางการสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ ส่วนโอกาส (Opportunities =O) คือ การบังคับใช้กฎหมายของพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างเข้มงวดในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงในจังหวัดข้างเคียง ทำให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวเรียนรู้ นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด การเรียนรู้ร่วมกันจากผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ ผู้ศรัทธานอกพื้นที่ เข้ามานิยามสร้างความรู้ทางความเชื่อร่วมสมัยผ่านสื่อ เช่น ถ้ำวังบาดาล พญานาค และโครงการภาครัฐ เช่น จิตอาสา ปลูก และดูแลรักษาต้นไม้ ส่วนอุปสรรค (Threats =T) คือ หน่วยงานภายนอกเน้นส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ไม่เน้นองค์ความรู้ด้านวิถีวัฒนธรรม ทำให้ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ในชุมชนไม่ได้รับความสำคัญ หน่วยงานฯ ยังไม่มีการจัดการบ่งชี้ความรู้ที่ผูกโยงกับวัดหรือศาสนสถานในพื้นที่เท่าที่ควร การโยกย้ายไปประกอบอาชีพที่อื่นหลังสำเร็จการศึกษา ทำให้วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนขาดความต่อเนื่อง และการขาดงบประมาณ ไม่มีรถสาธารณะ หรือสถานที่รองรับที่เพียงพอ ที่จะเอื้อให้คนนอกมาศึกษาองค์ความรู้ในพื้นที่ได้สะดวก

จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก และสังเคราะห์ TOWS matrix สุดท้ายจึงนำผลการศึกษานั้นมาตั้งเป็นหัวข้อสัมมนาเชิงปฏิบัติการ โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control) ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย หรือ stakeholders ซึ่งผู้วิจัยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง จากแนวทางการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หา

ลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ รูปแบบ และตรวจสอบความพร้อมของชุมชนในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน ซึ่งได้ข้อค้นพบจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการในรูปแบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้ข้อสรุปเพื่อการจัดลำดับสภาพที่ควรมีการปรับปรุงพัฒนา ประยุกต์ตามขั้นตอนหลักของกระบวนการจัดการความรู้ ๗ ขั้นตอน ที่เหมาะสมต่อการนำไปจัดทำแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) ตามวัตถุประสงค์การวิจัยในขั้นตอนที่ ๓ ต่อไป

ตอนที่ ๓ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการวิเคราะห์ SWOT ปัจจัยภายในและภายนอก และสังเคราะห์ TOWS matrix หาแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้การใช้จุดแข็งแสวงหาโอกาส (SO Strategies) การลดจุดอ่อนและแสวงหาโอกาส (WO Strategies) การหลบอุปสรรคและใช้จุดแข็ง (ST Strategies) และการลดจุดอ่อนและหลบอุปสรรค (WT Strategies) ทำให้สามารถนำมาจัดทำเป็นกลยุทธ์ ได้องค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้ ๗ ด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญ ในรูปแบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ ทุกองค์ประกอบเหมาะสมต่อการนำไปจัดทำแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้ต่อไป โดยจัดลำดับการนำเสนอตามผลการศึกษา ที่มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากเทคนิคการสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การเข้าถึงความรู้ และการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ ได้ดังนี้

๑. ด้านการบ่งชี้ความรู้

มีองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๘ กลยุทธ์ ดังนี้

๑.๑ ส่งเสริมเกษตรกรและผู้ประกอบการที่เป็นชุมชนต้นแบบด้านการรักษาพื้นที่รอยต่อ บูรณาการกับการทำเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก

๑.๒ หน่วยงานต่างๆ ประชาสัมพันธ์การยกระดับทุ่งแสลงหลวงให้เป็นมรดกโลกของ UNESCO โดยเน้นการมีส่วนร่วม และความเป็นเจ้าของของชุมชนโดยรอบ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในพื้นที่

๑.๓ ภาครัฐจัดทำโครงการส่งเสริมชุมชนไร้สารเคมี ผลผลิตปลอดภัย โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการ

๑.๔ ท้องถิ่นจัดกิจกรรมให้ความรู้การทำเกษตรปลอดภัย การเกษตรยั่งยืน ไร่นาป่าผสมหรือวนเกษตร (Agro Forestry)

๑.๕ กำหนดองค์ความรู้ที่จำเป็นในการขับเคลื่อนแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ประวัติ ธรณีวิทยา ภูมิปัญญา ปราชญ์ ศิลปะ วัฒนธรรม กลุ่มผลิตอาหาร การแต่งกาย

๑.๖ จัดทำคู่มือชุมชนภูมิปัญญาป่าอนุรักษ์ (KM) เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญขององค์ความรู้ในชุมชน

๑.๗ ประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อร่วมกันออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวชุมชน ที่บูรณาการธรรมชาติกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาวิถีชีวิต

๑.๘ ผู้นำชุมชนร่วมกันจัดทำข้อสรุปความรู้ที่จำเป็น หลัก และรองที่ต้องการ สำหรับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาภูมินิเวศน์ธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในแต่ละชุมชน

๒. ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้

มีองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๗ กลยุทธ์ ดังนี้

๒.๑ ภาครัฐ เร่งจัดทำชุมชนพื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone) ให้เป็นชุมชนนันทนาการว่าที่ป่ามรดกโลก มีการกำหนดระดับชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก มอบรางวัลฯ เพื่อเสริมแรงจูงใจ

๒.๒ ชุมชนสำรวจพื้นที่ เพื่อสร้างและประชาสัมพันธ์ เส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติในพื้นที่ให้ครบทุกฤดูกาล

๒.๓ ภาครัฐเร่งดำเนินการปักหลักเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรอยต่อรับทราบโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน เช่น กิจกรรมบวชป่า ปักเขตมรดก

๒.๔ อปท.จัดกิจกรรมสำรวจรวบรวมร่วมกับชุมชน และภาครัฐส่งเสริมการขึ้นทะเบียนนามสงเคราะห์ ปราชญ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๕ สถานศึกษาภาคบังคับในพื้นที่เพิ่มหลักสูตรเยาวชนรักบ้านเกิด ศึกษาประวัติศาสตร์จากผู้บุกเบิก ปราชญ์ชุมชน

๒.๖ ผู้นำชุมชนจัดทำพงศาวลี เพื่อสร้างจิตสำนึกและสามัคคีของคนในชุมชน

๒.๗ ชุมชนรวบรวมจัดทำเอกสาร ฐานข้อมูล ความเชื่อร่วมสมัย สำหรับการเผยแพร่และรักษาองค์ความรู้ในพื้นที่

๓. ด้านการจัดความรู้ให้เป็นระบบ

มีองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๕ กลยุทธ์ ดังนี้

๓.๑ ชุมชนสร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนอนุรักษ์มรดกโลกฯ

๓.๒ ชุมชนส่งเสริมกิจกรรมสำนึกรักบ้านเกิด เพื่อรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่น ในรูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย

๓.๓ หน่วยงานจัดให้สถานที่เหมาะสมในวัดเป็นห้องสมุดชุมชน เป็นจุดบูรณาการต้อนรับนักท่องเที่ยว ที่สามารถศึกษาความรู้ ข้อมูล อัตลักษณ์ชุมชนได้ตลอดทั้งปี

๓.๔ ผู้นำชุมชน ใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น อสม. ประธานคุ้มบ้าน ฯลฯ เป็นผู้นำในการเชื่อมโยงบ่งชี้รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาฯ

๓.๕ จัดทำคู่มือ/ ฐานข้อมูล สำหรับการเผยแพร่ และรักษาองค์ความรู้ KM ชุมชน ผ่านระบบออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่าย

๔. ด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้

มีองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้าง กระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๕ กลยุทธ์ ดังนี้

๔.๑ ภาครัฐเสริมทักษะให้คนในชุมชน ในการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ ความรู้ การท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของชุมชน ผ่านแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือ

๔.๒ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดโครงการสร้างเครือข่ายความรู้ ในพื้นที่ โดยใช้รูปแบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

๔.๓ ท้องถิ่น ทำการประชาสัมพันธ์ ขึ้นทะเบียน บุคคล สถานที่ ผู้ประกอบการ ที่สืบสานภูมิปัญญา มอบเกียรติบัตร รวมถึงออกแบบตราสัญลักษณ์สำหรับมอบให้ติดในผลิตภัณฑ์ เพื่อยืนยันมาตรฐานคุณค่าและความดั้งเดิมที่น่าสนใจ

๔.๔ ส่งเสริมจัดการการเรียนรู้รูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย “คนทุ่งแสลงหลวงรักบ้านเกิด” สร้างการตระหนักรู้ถึงข้อมูลเรื่องราว ตำนาน วิถีชีวิต ความผูกพัน ในชุมชน

๔.๕ ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนองค์ความรู้ ให้กรรมการฯ KM เพื่อช่วยประมวลผล กลั่นกรองเป็นตัวแบบ (model) สู่การปฏิบัติได้จริง

๕. ด้านการเข้าถึงความรู้

มีองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้าง กระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๗ กลยุทธ์ ดังนี้

๕.๑ จัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ ตัวอย่างผู้ประกอบการ เกษตรปลอดภัย การท่องเที่ยว ในชุมชนต้นแบบ ที่สามารถเข้าถึง และเรียนรู้ได้ในทุกชุมชน

๕.๒ ภาครัฐส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ใช้พื้นที่ วัดให้เกิดประโยชน์สำหรับคนทุกวัย

๕.๓ ทุกหน่วยงานใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับกิจกรรมทางศาสนาตลอดทั้งปี

๕.๔ หน่วยงานใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น จิตอาสา อสม. ฯลฯ ในการเสริมพลังการรับรู้และส่งต่อข้อมูลด้าน การท่องเที่ยว การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในพื้นที่

๕.๕ ท้องถิ่นจัดระบบองค์ความรู้เป็นชุดความรู้ด้านต่างๆ รวมถึงถอดบทเรียน ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จเผยแพร่ในฐานข้อมูลออนไลน์ของท้องถิ่น

๕.๖ กำหนดวาระการปรับปรุงข้อมูล โดยชุมชน วัด ผู้ประกอบการในพื้นที่ มีส่วน ร่วมกันปรับปรุงชุดความรู้ให้เป็นปัจจุบัน เพื่อลงในฐานข้อมูลออนไลน์ของท้องถิ่น

๕.๗ ท้องถิ่นจัดทำงบประมาณ เพื่อพัฒนาป้ายสื่อความหมายให้ศูนย์บูรณาการข้อมูล ชุมชน สร้างการรับรู้เส้นทางแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่

๖. ด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้

มีองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๙ กลยุทธ์ ดังนี้

๖.๑ จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึก ตั้งทีมงานผู้ประสานงาน เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมเครือข่ายจิตอาสา เฝ้าระวังมลภาวะป่าอนุรักษ์ทุ่งแสลงหลวง

๖.๒ ชุมชนรวมตัวแบ่งปันแนวทางการประกอบอาชีพ SME ผ่านการสร้างศูนย์หรือเครือข่ายต้นกล้าผู้ประกอบการทุ่งแสลงหลวง

๖.๓ จัดกิจกรรมเสริมพลังแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการอนุรักษ์ปกป้องมรดกธรรมชาติทั้งในนอกพื้นที่ เป็นประจำทุกปี

๖.๔ ผู้นำชุมชนตั้งเครือข่ายออนไลน์คนแสลงหลวงไม่ลืมถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำด้านองค์ความรู้ และการรักษาภูมิปัญญา

๖.๕ ใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูล ในกระบวนการเครือข่าย การเสริมทักษะความรู้ในด้านต่างๆ ทั้งผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว รวมถึงการอนุรักษ์

๖.๖ จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ๒ จังหวัด การปลูกจิตสำนึก

๖.๗ หน่วยงานต่างๆ ตั้งทีมงานผู้ประสานงาน KM ท่องเที่ยวโดยชุมชน มัคคุเทศก์ไกด์ชุมชน ที่พัก โฮมสเตย์ บริการ ผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้บุคลากรในพื้นที่ ทั้งรูปแบบออนไลน์ และอาสาสมัคร

๖.๘ ใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์บูรณาการข้อมูลชุมชนนำเที่ยวป่าอนุรักษ์เพื่อการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนสู่การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

๖.๙ ตั้งกรรมการคนทุ่งฯจิตอาสาพัฒนา KM โดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม โดยใช้วัดเป็นศูนย์บูรณาการฯ

๗. ด้านการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้

มีองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๖ กลยุทธ์ ดังนี้

๗.๑ ท้องถิ่นจัดกิจกรรมจิตอาสา ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติ เช่น ปลูกป่าปีละต้น ต้นไม้ประจำตัว การดูแลไม้ที่ปลูกระยะยาว

๗.๒ มีกิจกรรมอาสา มอบรางวัลชุมชนไร้ควัน (ไม่เผาตอซัง) เพื่อสร้างแรงจูงใจลดมลภาวะหมอกควันในพื้นที่

๗.๓ จัดกิจกรรมอบรมสร้างเครือข่ายมัคคุเทศก์ ไกด์ชุมชน ด้านภูมินิเวศธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งออฟไลน์และออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงได้จากทุกพื้นที่

๗.๔ ภาครัฐเข้ามามีจัดโครงการชุมชนต้นแบบ บุคคลต้นแบบด้านภูมิปัญญาฯ การท่องเที่ยวฯ มีการมอบรางวัลเพื่อเสริมแรงจูงใจ

๗.๕ ภาครัฐ จัดทำโครงการต้นกล้าผู้สืบสานภูมิปัญญาทุ่งแสลงหลวง มีการประกวดและมอบรางวัลยกย่องเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ

๗.๖ ส่งเสริมให้ใช้วัดหรือศาสนสถานที่มีต้นทุนทางภูมินิเวศในชุมชนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านการถ่ายทอดความรู้ของหน่วยงานต่างๆ

๕.๒ อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติ ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นที่สำคัญและมีความน่าสนใจในแง่มุมทางวิชาการ โดยนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

๕.๒.๑ สภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

จากการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า สามารถวิเคราะห์จากสภาพทั่วไปด้าน ความเป็นมา ประเภท การกระจายตัว และบริบท รวมถึงนโยบาย กฎหมาย และปัจจัยทางสังคม ตลอดจนปัญหา และสภาพทั่วไปด้าน การจัดการความรู้ ภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และเมื่อพิจารณาจากผลการวิจัย ทำให้มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ตามประเด็นดังกล่าว ดังนี้

๑. ผลการวิเคราะห์สำหรับการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ความเป็นมา ประเภท การกระจายตัว และบริบท ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า พื้นที่ที่ทำการศึกษา ครอบคลุมพื้นที่ ๓ อำเภอ ในอำเภอนครไทย อำเภอวังทอง และอำเภอเนินมะปราง มีชุมชนที่ตั้งอยู่ แบ่งตามประเภทของป่าอนุรักษ์ของทางราชการ ๒ ประเภท คือ ชุมชนในพื้นที่ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ และตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ทุกตำบลล้วนมีเขตพื้นที่อยู่ในหรือใกล้เคียงกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง โดย สภาพทั่วไปของ นโยบาย กฎหมาย และปัจจัยทางสังคม ของภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า การขยายตัวของชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงไปทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะหลัง ที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การทำลายป่าไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพจากเครื่องมือทันสมัย และความต้องการในการเข้ามาใช้พื้นที่ในการตอบสนองประโยชน์ของกลุ่มทุน ทำให้วัตถุประสงค์ของทางราชการในการอนุรักษ์ทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติ และวัตถุประสงค์ของการรักษาสืบต่อองค์ความรู้ทางภูมินิเวศธรรมชาติ ของคนในชุมชน สอดคล้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่มีที่มาจากการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติที่คนในชุมชนช่วยกันมีส่วนร่วมรักษามาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งสอดคล้องกับ **ชนิษฐนันท์ อภิทรราชกร และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการที่ดินของประเทศไทย กรณีศึกษาปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (มติประชาชน) พบว่า พื้นที่ศึกษาในอำเภอนครไทย อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก อำเภอหล่มเก่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นพื้นที่ที่มีเรื่องร้องเรียนในลำดับต้นของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน การศึกษาได้ศึกษาปัญหาการบุกรุกที่ดินในมิติของประชาชนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พบข้อเสนอแนะให้มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่รัฐให้ชัดเจน โดยใช้เครื่องมือที่ทันสมัย และใช้มาตราส่วนที่เป็นมาตรฐาน รวมถึงสร้างการมีส่วนร่วมของภาครัฐและประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีส่วนได้เสียได้มีส่วนร่วมในทุกมิติ และเน้นการแก้ไข

ปัญหาอย่างบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^๑ ในส่วน สภาพทั่วไปด้าน ปัญหา ของภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า คนในชุมชนชุมชนทุ่งแสงหลวง บางส่วนไม่มี เอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน หรือในมุมมองทางกฎหมาย คือบุกรุกครอบครอง หรือเข้าไปใช้ประโยชน์ โดยไม่ได้รับอนุญาต และบางส่วนที่ได้รับอนุญาต ก็เป็นไปโดยข้อนุโลมของกฎหมาย เพื่อช่วยเหลือผู้ ยากไร้ ลดแรงปะทะทางสังคม ปัญหาด้านการจัดการขยะ การจัดการแหล่งน้ำในชุมชนที่มากเกินไป ในฤดูน้ำหลาก แต่น้อยเกินไปในฤดูแล้ง การมีข้อจำกัดของกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ที่ทำให้คนที่อยู่กับป่า กลายเป็นส่วนเกิน และการที่ผู้คนส่วนเกินของป่าในมุมมองของภาครัฐ กลายมาเป็นส่วนสำคัญในการ รวมตัวสร้างเครือข่ายเพื่ออนุรักษ์ให้ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ทุ่งแสงหลวงให้คงเดิม ซึ่งสอดคล้องกับ **ชาติบัญชา เพชรสุก และกฤษฎวรรณ โฉ่วชินทร์** ได้วิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจและบทบาทของ ชุมชนในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติน้ำพอง พบว่า ผล ของการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติน้ำพองผ่านเครือข่ายชุมชน การที่เครือข่าย ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจะมีผลต่อการบริหารงาน ในระดับมากที่สุด สามารถลดความขัดแย้งระหว่างคนกับป่าได้ มีผลต่อการบริหารการดำเนินงาน ร่วมกันระหว่างชุมชนและอุทยานแห่งชาติจะสามารถช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการ ดำรงชีวิตตามวิถีชุมชนได้^๒

๒. ผลการวิเคราะห์สำหรับการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ สภาพทั่วไปด้าน การจัดการความรู้ ภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสง หลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า แนวคิดศักยภาพของระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืน ใน ๓ ด้าน คือ ด้าน เศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ในนิเวศธรรมชาติของ ชุมชน เป็นกรอบสำคัญในการศึกษาสภาพการจัดการความรู้ โดย การจัดการความรู้ภูมินิเวศ ธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจชุมชน เพื่อเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชนในบริบทภูมินิเวศธรรมชาติ ที่มี จุดเริ่มต้นมาจากการตระหนักในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่คนในชุมชนผูกพัน จน ก่อให้เกิดการจัดการในรูปขององค์กรชุมชน การช่วยกันสงวนรักษาภูมินิเวศธรรมชาติ ภายใต้หลักคิด ด้านความภาคภูมิใจที่ชุมชนของตนมีภูมินิเวศธรรมชาติที่งดงามและน่าค้นหา เพื่อพร้อมต้อนรับ นักท่องเที่ยว ที่จะนำรายได้เข้ามาสู่คนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ **เมตตา เก่งชูวงศ์ และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปลาบู่ตำบลหนองแสง อำเภอลำปาง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ชุมชนบ้านปลาบู่มีศักยภาพทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ศักยภาพด้านการบริหารจัดการองค์กร และศักยภาพ ด้านการเรียนรู้ โดยรูปแบบควรเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศและสุขภาพ โดยให้ความสำคัญกับ สุขภาพและความงามที่เน้นธรรมชาติบำบัด และได้ใช้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปลาบู่เป็น แนวทางในการวางกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยว^๓ ส่วน การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ

^๑ ขนิษฐนันท์ อภิทธิราชกร และคณะ, “การบริหารจัดการที่ดินของประเทศไทย : กรณีศึกษาปัญหาการบุกรุกที่ดิน ของรัฐ (มิติประชาชน)”, รายงานการวิจัย (สถาบันผู้ตรวจการแผ่นดินศึกษา : สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, ๒๕๖๕).

^๒ กมลทิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอรอบนอก จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี. ๑๒(๒๘) (๒๕๖๑): ๑๖๓-๑๗๖.

^๓ เมตตา เก่งชูวงศ์ และคณะ, (๒๕๖๒), ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปลาบู่ตำบลหนองแสง อำเภอลำปาง จังหวัดมหาสารคาม, (รายงานการวิจัย), มหาสารคาม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ด้านการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สิ่งสำคัญคือการสานต่อและกระบวนการในการจัดกิจกรรมและสร้างเครือข่ายของคนในชุมชนที่มุ่งเน้นการเป็นสังคมแห่งการแบ่งปันข้อมูล ความรู้ ได้ทำให้ชุมชนทุ่งแสลงหลวงบางชุมชนได้กลายเป็นพื้นที่ต้นแบบที่น่าสนใจในการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์และการจัดการความรู้ ด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ในเวทีธรรมชาติของชุมชน มีทั้งการจัดการความรู้ ที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีอยู่ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ และส่งเสริมการท่องเที่ยวไปพร้อมกัน มุ่งเน้นการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ภายใต้ศักยภาพของระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืนเป็นประเด็นสำคัญสอดคล้องกับ **ธง คำเกิด และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชน ตำบลต้นตาล เป็นกระบวนการตั้งแต่การวางแผน การกำหนดเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน รวมถึงผลลัพธ์ ของการบูรณาการการทำงานร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยโครงสร้างการทำงานของการท่องเที่ยวตำบลต้นตาลมีรูปแบบการทำงานที่มีลักษณะไม่ซับซ้อน^๔

๓. ผลการวิเคราะห์สำหรับการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ สภาพทั่วไปด้านความต้องการของชุมชน ใน การจัดการความรู้ภูมิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลกพบว่า ความต้องการ ด้านเศรษฐกิจชุมชน อยู่ในขอบข่ายความต้องการด้านองค์ความรู้ในการจัดการ จากหน่วยงานภายนอก การสานต่อกิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจยั่งยืนให้แก่คนในชุมชนอย่างทั่วถึง รวมไปถึงในแง่ของการตั้งเครือข่ายเพื่อให้เกิดองค์กรชุมชนที่คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน รวมถึงความต้องการด้านพื้นที่ การมีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน และความมั่นคงทางด้านพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับ **ธนกฤต ลากธนโรจน์**^๕ ได้วิจัยเรื่อง การใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการพื้นที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง พบว่า ผู้วิจัยเสนอแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการพื้นที่ ควรสร้างความตระหนักให้ทุกภาคส่วนปกป้องและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน โดยเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และควรมีการจัดทำแผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสมก่อนการกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับผิดชอบการจัดการพื้นที่อย่างชัดเจน^๖ ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ เน้นการมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน ตลอดถึงการยกระดับไปสู่การมีแพลตฟอร์ม (Platform) ช่องทางบนโลกออนไลน์ ตลอดไปถึงการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคนในชุมชนและองค์กรภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับ **นิสากร ยินดีจันทร์ และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี พบว่า ควรมีเครือข่ายประสานความร่วมมือในการจัดการ ท่องเที่ยวระหว่างชุมชนด้วยกัน ด้านการส่งเสริมการตลาด มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางการสื่อสารที่

^๔ ธง คำเกิด และคณะ, (๒๕๖๔), การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี, (รายงานการวิจัย), คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ,

^๕ ธนกฤต ลากธนโรจน์, (๒๕๖๒), การใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการพื้นที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง, วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม), คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

^๖ ธนกฤต ลากธนโรจน์, (๒๕๖๒), การใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการพื้นที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง, วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม), คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ทันสมัย เช่น เว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว^๗ และด้านความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ เน้นการปลูกฝังจิตสำนึก การตั้งกลุ่มผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อให้เกิดการยกย่อง และการส่งต่อถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้ที่สนใจ ซึ่งสอดคล้องกับ **วิภาวดี พรวุฒิพันธ์** ได้วิจัยเรื่อง นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนใน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการ คือ การให้บริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน สร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์และสร้าง รายได้จากการท่องเที่ยว ส่งเสริมพัฒนาพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว^๘

๕.๒.๒ องค์ประกอบที่สำคัญต่อ แนวทางการพัฒนา การจัดการความรู้ภูมิ นิเวศ ธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการความรู้ภูมิ นิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก สามารถจัดลำดับตามความจำเป็น จำแนกประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ **ปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชน** มีจุดแข็งคือ คนในชุมชน ภูมิเฝ้ากับความสมบูรณ์ของธรรมชาติ แหล่งต้นน้ำลำธาร มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา เน้นการ อนุรักษ์ในรูปแบบการนำความงามทางธรรมชาติเป็นจุดขาย และมีความงามตามธรรมชาติของ พื้นที่ เป็นจุดขายที่ดีทางการท่องเที่ยว สามารถมาท่องเที่ยวได้ตลอดปี โดยแนวทางที่ควรเกิดขึ้นเพื่อ ส่งเสริมในด้านเศรษฐกิจชุมชน คือภาครัฐ เร่งจัดทำชุมชนพื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone) ให้เป็น ชุมชนนักรักที่ป่ามรดกโลก มีการกำหนดระดับชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก มอบรางวัลฯ เพื่อเสริม แรงจูงใจ เร่งดำเนินการปักหลักเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรอยต่อรับทราบโดย ใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน เช่น กิจกรรมบวชป่า ปักเขตมรดก เพื่อส่งเสริมคุณค่าให้เกิดขึ้นทั้งด้านการ ท่องเที่ยวและการใช้พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับ **ปรีดา ศรีเมฆ และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง แนว ทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการบนเกาะเสม็ด อำเภอเมืองจังหวัด ระยอง พบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ด้านนโยบายการท่องเที่ยว ด้าน การวางแผนการใช้พื้นที่ และด้านสิทธิครอบครองที่ดิน มีความเหมาะสมกับเกาะเสม็ดมากที่สุด^๙ **ปัจจัยด้านสังคมแห่งการเรียนรู้** มีจุดแข็งคือ คนในชุมชนมีความตระหนักในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ไม่ทับ ซ้อนหรือบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของทางราชการ เป็นชุมชนเครือข่าย ที่ส่งต่อองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น แลกเปลี่ยนร่วมกัน ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการอย่างสม่ำเสมอ มีวัดเป็น ศูนย์กลาง เป็นแหล่งเครือข่ายในการส่งต่อองค์ความรู้ในพื้นที่ชุมชน (ผน.) และในชุมชนมีห้องสมุด เครือข่ายสารสนเทศ ที่สามารถต่อยอดไปสู่การจัดการความรู้ภูมิ นิเวศที่มุ่งเน้นความยั่งยืนได้ ซึ่ง

^๗ นิสากร ยินดีจันทร์ และคณะ, (๒๕๖๔, มกราคม - เมษายน),การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ๑๑(๑) : ๒๔๘-๒๖๐,

^๘ วิภาวดี พรวุฒิพันธ์, (๒๕๖๕), นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐาน รากอย่างยั่งยืนในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์, วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์, ๓๙(๑) : ๙๗-๑๑๗,

^๙ ปรีดา ศรีเมฆ, จักรชัย สือประเสริฐสิทธิ์ และ ณรงค์ พรมสืบ, (๒๕๖๐, กรกฎาคม - ธันวาคม), แนวทางการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการบนเกาะเสม็ด อำเภอเมืองจังหวัดระยอง, วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและ การเมือง, ๑๐(๒) : ๑๐๙-๑๒๕,

สอดคล้องกับ พระมหาทิวากร ขตติยสิริ ได้วิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองกาย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีรูปแบบการจัดการ โดยชุมชนตั้งคณะกรรมการชุมชนการท่องเที่ยวในแต่ละฝ่าย โดยมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้แก่กลุ่มกรรมการอย่างชัดเจน และวิธีการดูแลรักษาเพื่อการสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืน^{๙๐} และ **ปัจจัยด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้** มีจุดแข็งคือ คนในชุมชนได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาวิถีชีวิตต่อมาจากบรรพบุรุษ ศาสนสถานในพื้นที่ มีบทบาทโดยตรงเป็นศูนย์รวมในการแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้ในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนสามารถเป็นองค์ความรู้ในตัวคน ที่นำมาเชื่อมโยงเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ มีเครือข่ายในชุมชน ที่ส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่งดงาม มาเป็นต้นทุนทางการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ **นรา หัตถสิน และสายรุ้ง ดินโคกสูง** ได้วิจัยเรื่อง ศักยภาพและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ :กรณีบ้านแหลมสวรรค์ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ด้านการพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่พบว่ามีบ้านแหลมสวรรค์มีศักยภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ในระดับมาก เพราะนอกจากจะสามารถเข้าถึงได้สะดวกโดยรถยนต์แล้ว ยังมีทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวได้ ชุมชนสามารถพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว ที่เน้นการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนและสิ่งแวดล้อมผ่านเรื่องเล่า ซึ่งนำเสนอความงดงามตามธรรมชาติของสายน้ำผานกับการนำเสนอวิถีชุมชน^{๙๑}

๕.๒.๓ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

จากผลการวิเคราะห์ SWOT ปัจจัยภายในและภายนอก และสังเคราะห์ TOWS matrix หาแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ และแนวทางการพัฒนาซึ่งได้รับการยืนยันแนวทางจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พบว่า ในการจัดการสร้างกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ทำให้สามารถนำมาจัดทำเป็นกลยุทธ์ ได้องค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๗ ด้าน ๔๗ กลยุทธ์การพัฒนา

โดยแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จะต้องเริ่มพัฒนาโดยใช้ ๔ แกนเสาหลัก (4 Pillar) เน้นบทบาทร่วมของ **สี่ภาคส่วนพัฒนา** คือผู้นำชุมชน ภาครัฐ คนในชุมชน รวมถึงผู้ประกอบการภาคเอกชน โดยมีภาคส่วนชุมชนเป็นผู้ร่วมพัฒนาและได้รับประโยชน์สูงสุดจากการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ตามลำดับ ซึ่งต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ ในรูปแบบ

^{๙๐} พระมหาทิวากร ขตติยสิริ (ชติยะ), (๒๕๖๓), การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองกาย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการพัฒนาสังคม), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

^{๙๑} นรา หัตถสิน และสายรุ้ง ดินโคกสูง, (๒๕๖๐), ศักยภาพและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ :กรณีบ้านแหลมสวรรค์ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี, (รายงานการวิจัย), อุบลราชธานี : คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี,

Active Learning ที่คนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติ เพื่อเป้าหมายของการบูรณาการภูมินิเวศน์ธรรมชาติ ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ให้สามารถตอบโจทย์ด้านเศรษฐกิจ สังคมการเรียนรู้ รวมถึงการท่องเที่ยว ธรรมชาติ ไปพร้อมกัน สอดคล้องกับการวิจัยของ **สมบูรณ์ ธรรมลังกา**^{๑๒} ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัย พบว่า ในบริบททางด้านสังคมของชุมชนที่เข้มแข็งในจังหวัดเชียงราย มีปัจจัยสำคัญคือ กระบวนการ เรียนรู้ของชุมชน ระบบเครือข่าย ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน พื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก สามารถประยุกต์ใช้ตามแนวพระพุทธศาสนา ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีองค์ประกอบ คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับจัดการสร้างศักยภาพ ด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง ได้แก่ ๔ เสาหลัก ค้ำยัน ให้เกิด “ต้นไม้แห่งการเรียนรู้ ๗” บน แนวหลักธรรมอิทธิบาทธรรม ๔ และปัญญา ๓ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการ จัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งสอดคล้องกับ ญัตริวัฒน์ แสงภู เชียง ได้วิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในอำเภอเขาค้อคือจังหวัดเพชรบูรณ์ มีระดับความต้องการของ นักท่องเที่ยวโดยใช้องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านกิจกรรมและกระบวนการ^{๑๓} บูรณาการสอดคล้องกับ การ จัดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติจากผลการวิจัย ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ฉันทะ ความรักและตั้งใจในการปฏิบัติ ใช้ नियาม แทนการบ่งชี้ความรู้ วิริยะ ความขยันหมั่นเพียร ใช้ नियาม แทนการสร้างและแสวงหาความรู้ จิตตะ ความฝึกฝนใส่ใจในงาน ใช้ नियาม แทนการจัดความรู้ให้เป็น ระบบ วิมังสา ความรู้จักปรับปรุงตรวจสอบ ใช้ नियาม แทนการประมวลและกลั่นกรองความรู้ จินตามย ปัญญา ปัญญาจากการคิดพิจารณาด้วยเหตุผล ใช้ नियาม แทนการเข้าถึงความรู้ สุตมยปัญญา ปัญญา จากการเล่าเรียนจากผู้อื่น ใช้ नियาม แทนการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และ ภวานามยปัญญา ปัญญา จากการลงมือปฏิบัติ ใช้ नियาม แทนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ที่คนในชุมชนทุก ภาคส่วนทุกเพศวัย เกิดความสนใจใฝ่เรียนรู้ศึกษา ต่อยอด องค์ความรู้ในทุกด้านของภูมินิเวศน์ใน ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ซึ่งนิยมด้วยสี่เขียวของไปไม้ที่ครอบคลุมให้ร่มเงาแก่ภาคส่วนต่างๆ ที่สามารถ เข้ามาใช้ประโยชน์จากฐานคู่มือองค์ความรู้ของการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการ ความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบดังกล่าว และ สามารถต่อยอดไปสู่การปฏิบัติได้จริงต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ **ภูวดล บัวบางพล** ได้วิจัยเรื่อง แนว ทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี พบว่า มาตรฐาน ในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวประทับใจ และเกิดการ กลับมาเที่ยวซ้ำ ด้านสังคมและวัฒนธรรม คือ การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการ จัดการการท่องเที่ยวภายในอุทยานฯ ให้มากขึ้น รวมถึงจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวเชิง

^{๑๒} สมบูรณ์ ธรรมลังกา, “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัด เชียงราย”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต* สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๖).

^{๑๓} ญัตริวัฒน์ แสงภู เชียง, (๒๕๖๓, กันยายน - ธันวาคม), การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอำเภอเขาค้อ จังหวัด เพชรบูรณ์, *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, ๑๐(๓) : ๒๖๕-๒๗๘,

นิเวศของอุทยานฯ โดยคณะกรรมการกลุ่มประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว และด้านสิ่งแวดล้อม จัดทำคู่มือท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น^{๑๔}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๓.๑.๑ รัฐบาล ควรผลักดันการเสนอให้ทุ่งแสลงหลวงเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ และควรพิจารณาปรับแก้ไขกฎหมายในการดำเนินการป่าอนุรักษ์โดยเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่รอยต่อได้มีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ที่สามารถเสนอนโยบาย หรือแผนในการจัดการความรู้และอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่

๕.๓.๑.๒ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีนโยบายให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ในพื้นที่อนุรักษ์ และมีการนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่สามารถเข้าถึงได้อย่างเป็นสาธารณะมาใช้ เพื่อป้องกันการบุกรุกและเพื่อการตรวจสอบพื้นที่ภูมินิเวศธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ การศึกษา และการท่องเที่ยว

๕.๓.๑.๓ หน่วยงานท้องถิ่น เป็นหน่วยประสานงาน ในการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ สสำรวจ ประชาคม และบรรจุแผนการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนชุมชน ในยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๕.๓.๒.๑ ควรสร้างเครือข่ายการจัดการความรู้ชุมชนทุ่งแสลงหลวงภาคประชาชน โดยส่งเสริมให้เครือข่ายจัดตั้งของชุมชนที่มีอยู่เป็นแกนหลักในการบ่งชี้ สสำรวจ รวบรวม โดยอาจใช้พื้นที่ของวัดในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประสานในระดับชุมชน

๕.๓.๒.๒ ควรมีการร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อให้คนในชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้พัฒนาตนเองด้านการจัดการความรู้ โดยเน้นการนำวิชาการ หรือเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ อย่างสม่ำเสมอ

๕.๓.๒.๓ ควรมีการสร้างเครือข่าย จัดการอบรมพัฒนาให้คนในพื้นที่รู้จักใช้สื่อออนไลน์ ในการรวบรวม เผยแพร่ การจัดการความรู้ภูมินิเวศในพื้นที่ เพื่อสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมของคนทั้งในและนอกพื้นที่ รวมถึงมีการปรับปรุงข้อมูลอย่างเป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๓.๓.๑ จากผลการวิจัยที่ทำให้ได้แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก นั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปอาจนำไปพัฒนาเป็นการวิจัยเชิงพื้นที่ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่ชุมชนต้นแบบ และใช้วิธีวิจัยการทดลองรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

^{๑๔} ภูวดล บัวบางพลู, (๒๕๖๑, พฤษภาคม - สิงหาคม), แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี, วารสารวิจัยรำไพพรรณี, ๑๒(๒) : ๙๑ -๑๐๑,

๕.๓.๓.๒ ควรทำการวิจัยเชิงพัฒนา การสร้างศักยภาพด้านการจัดการความรู้ ร่วมกับชุมชนในพื้นที่บริบทพื้นที่สงวนทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติอย่างยั่งยืน

๕.๓.๓.๓ ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบ หรือวิธีการสร้างเครือข่ายในการ เสริมสร้างขีดความสามารถในการจัดการความรู้เพื่อการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติอย่างยั่งยืน ใน ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปเสริมการสร้างเครือข่ายใน การจัดการความรู้เพื่อการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงอย่างยั่งยืน ให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

๕.๓.๓.๔ ควรประยุกต์ใช้หลักธรรมต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการวิจัย เพื่อแสวงหา แนวทางในการจัดการความรู้เพื่อการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงอย่าง ยั่งยืน เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการเสริมขีดความสามารถในการสร้างศักยภาพ ตามหลักธรรมต่างๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

-

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๒.๑ หนังสือ

คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสถาบันพึงผลผลิตแห่งชาติ. **คู่มือการจัดทำแผนการจัดการความรู้**. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด. ๒๕๔๘.

จุมพล หนิมพานิช. การบริหารและการพัฒนาองค์กร หน่วยที่ ๔. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. ๒๕๔๕.

เจษฎา นกน้อย และคณะ. **นานาทรรศนะการจัดการความรู้และการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: ส. เอเชียเพลส, ๒๕๕๒.

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. **การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๕๐.

ชูวิทย์ ศิริโชคเวชกุล. **การท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ.. ๒๕๔๔.

ดาเกิง โถทอง และคณะ. **เส้นทางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมในประเทศไทยกัมพูชา ลาว**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. ๒๕๕๐.

ธีระ อินทรเรือง. **การวางแผนพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. ๒๕๕๙.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : เพรสแอนด์ ดีไซน์. ๒๕๔๘.

_____. **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : เพรสแอนด์ ดีไซน์. ๒๕๔๘.

บุญดี บุญญากิจ และคณะ. **การจัดการความรู้...จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด. ๒๕๔๙.

ประชุม สุวดีถิ. **การตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์. ๒๕๕๑.

ประเวศ วะสี. **การจัดการความรู้ กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข**. กรุงเทพมหานคร: กรีน-ปัญญาญาณ, ๒๕๕๐.

พจนา สวนศรี. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน Community Based Tourism Handbook**. กรุงเทพมหานคร : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. ๒๕๔๖.

_____. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน Community Based Tourism Handbook**. กรุงเทพมหานคร : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. ๒๕๔๖.

พนิจดา วีระชาติ. **การฝึกอบรมกับการพัฒนาอาชีพ**. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์. ๒๕๔๓.

- ไพโรจน์ ชลารักษ์. การจัดการความรู้: สังกัปทางทฤษฎี. นครปฐม: เพชรเกษมพรินต์ติ้ง กรุ๊ป. ๒๕๕๑.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บั๊คพอยท์. ๒๕๕๓.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. องค์การและการจัดการงานบุคคลหน่วยที่ ๑๑. พิมพ์ครั้งที่ ๖ . นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. ๒๕๕๓.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. ๒๕๔๗.
- วรรณพร วณิชชานุกร. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพมหานคร : กองส่งเสริมและเผยแพร่กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม. ๒๕๔๒.
- วิลาวรรณ รพีพิศาล. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร. ๒๕๕๐.
- _____ . การบริหารทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร. ๒๕๕๐.
- เศกสรรค์ ยงวนิชย์. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน แนวคิดหลักการและการจัดการ. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๕.
- สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร :โอเดียนส์โตร์. ๒๕๔๗.
- สุจิตรา ธนานันท์. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๕๐.
- อนิวัช แก้วจำนง. การจัดการทรัพยากรมนุษย์. สงขลา : บริษัทนำศิลป์โฆษณาจำกัด. ๒๕๕๒ .
- อนุชา เล็กสกุลติลก. กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. การประชุมเรื่องการสร้างความร่วมมือและการวางแผนปฏิบัติงานด้าน Eco-tourism ในเขตภาคเหนือ. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. ๒๕๔๑.
- อารีย์ แผ้วสกุลพันธ์. การจัดการเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ. ๒๕๕๓.
- อุดม เขยกีวงศ์ และคณะ. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว. ๒๕๔๘.

๑.๒.๒ รายงานการวิจัย

๑.๒.๓ บทความ

- กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์. และนรินทร์ สังข์รักษา. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี. ๑๒(๒๘) (๒๕๖๑): ๑๖๓-๑๗๖.
- กฤษณะ ดาราเรือง. ๒๕๖๔. ตุลาคม – ธันวาคม. แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีบ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ ๔(๔) : ๑๐๕-๑๒๒.

- จิรวรรณ อินทรีย์สังวร. การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปี: **กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแพ้ว อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย.** วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. ๒๕๕๒.
- ณัฐวัฒน์ แสงภูเขียว. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. **วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** ๑๐(๓) : ๒๖๕-๒๗๘.
- ธง คำเกิด. อุทุมพร เรืองฤทธิ์. เพียงฤทัย เสี่ยมศิลป์. จิตราภรณ์ เถรวัตร และชิตชนก มากจันทร์. **การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี.** รายงานการวิจัย. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. ๒๕๖๔.
- นรา หัตถสิน และสายรุ้ง ดินโคกสูง. **ศักยภาพและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ :กรณีบ้านแหลมสวรรค์ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี.** รายงานการวิจัย. อุบลราชธานี : คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๖๐.
- นันทิยา หุตานวัตร และณรงค์ หุตานวัตร. **SWOT: การวางแผนกลยุทธ์ธุรกิจชุมชน.** อุบลราชธานี : คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. ๒๕๔๕.
- ปพน บุชยมาลย์ และคณะ. **การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี : กรณีศึกษาตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา.** รายงานการวิจัย. ยะลา : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. ๒๕๖๒.
- ปรีดา ศรีเมฆ. จักรชัย สือประเสริฐสิทธิ์ และ ณรงค์ พรหมสืบ. **แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการบนเกาะเสม็ด อำเภอเมืองจังหวัดระยอง. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง.** ๑๐(๒) (๒๕๖๐) : ๑๐๙-๑๒๕.
- พรชัย จิตชินะกุล. **แนวทางการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดที่ ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด.** วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. ๒๕๕๑.
- พระมหาทิวากร ขตติยสิริ ชติยะ. **การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเมืองเก่า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์นี้พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๓.
- ภูวดล บัวบางพลู. **แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี. วารสารวิจัยรำไพพรรณี.** ๑๒(๒) (๒๕๖๑. พฤษภาคม – สิงหาคม): ๙๑-๑๐๑.
- เมตตา เก่งชูวงศ์. กชธมน วงศ์คำ และธีรดา นามให้. **ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปลาบู่ตำบลหนองแสง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดมหาสารคาม.** รายงานการวิจัย. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๖๒.

- วาสนา อัจฉาสิกรณ. รัชฎาการ วินิจกุล และพิชญ บัญนิยม. ๒๕๖๓. กรกฎาคม – ธันวาคม. ทูทาง วัฒนธรรมกับการส่งเสริมศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีไทด้า บ้านวังน้ำ ตำบล วังยาง อำเภอลองลูง จังหวัดกาแพงเพชร. **วารสารพิกุล** ๑๘(๒) : ๒๖๙-๒๘๗.
- วิภาร์ศมี พรพฤฒิพันธ์. ๒๕๖๕. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการ พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. **วารสาร มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์**. ๓๙(๑) : ๙๗-๑๑๗.
- วิลาวรรณ รพีพิศาล. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตร ทัศน์กร. ๒๕๕๐.
- วิไลพร เสถียรอุดร. **ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี**. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๖๑.
- ศิวาพร พัยคณันท์ และคณะ. ๒๕๖๔. การพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชนผ้าไหมทอมือ ตำบลสวาย อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. **วารสารธรรมศาสตร์** ๔๐(๒) : ๑๓๐- ๑๕๖.
- ศิวาพร พัยคณันท์ และคณะ. การพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชนผ้าไหมทอมือตำบล สวาย อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. **วารสารธรรมศาสตร์** ๔๐(๒) ๒๕๖๔ : ๑๓๐- ๑๕๖.
- หยี่ฟาง แซ่ฟาง. การนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวไปปฏิบัติของบุคลากรองค์การบริหารส่วน จังหวัดแม่ฮ่องสอน. **วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. ๔(๓) : ๘๕๗- ๘๗๓.
- อารีญา บุญทวี. จินดา เนื่องจำนงค์ วชิรพงศ์ มณีนันท์วิวัฒน์. แนวทางการพัฒนาศักยภาพทูทาง วัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา. **วารสาร มนุษยสังคมปริทัศน์** ๒๐๑ (๒๕๖๑. มกราคม – มิถุนายน) : ๖๗-๘๕

๒. ภาษาอังกฤษ

IBooks

- Carla O'Dell and others. **If Only We Knew What We Know :The Transfer of Internal Knowledge and Best Practice**. New York : The Free Press. 1998.
- Cohen. J.M. & Uphoff. N.T. Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. **World Development Elsevier**. 8(3) (1980. March) : 213- 235.
- Edward Barbier. **Sustainable Development: Ecology and Economic Progress**. London : Earthscan Publications. 1990.

ภาคผนวก

ผนวก ก
หนังสือนำ

ที่ ทส ๐๙๑๐.๕๘๐๓/ ๔๓๒๔

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
๖๑ ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว
เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐

๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตเข้าไปทำการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์
(พระครูรัตนสุตาภรณ์, ผศ. ดร. : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

เรียน ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อ้างถึง หนังสือวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่ อว ๘๐๑๖/๒๓ ลงวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เงื่อนไขประกอบการอนุญาตให้เข้าร่วมทำการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์
๒. พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒
๓. ระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ว่าด้วยการเข้าไปในอุทยานแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๖๓

ตามหนังสือที่อ้างถึง แจ้งความประสงค์ขออนุญาตให้ พระครูรัตนสุตาภรณ์, ผศ. ดร. และคณะ
เข้าไปศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เรื่อง “การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการ
จัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง “วิเคราะห์แนวทาง
การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน” และโครงการย่อยที่ ๒ เรื่อง “การพัฒนา
ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน” ณ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง
โดยมี พระครูรัตนสุตาภรณ์, ผศ. ดร. เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย ระยะเวลาศึกษาวิจัย ตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๖
ถึงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖ นั้น

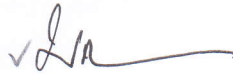
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช พิจารณาแล้ว จึงอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๐
แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
ว่าด้วยการเข้าไปในอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๖ (๓) อนุญาตให้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมี พระครูรัตนสุตาภรณ์, ผศ. ดร. ผู้วิจัย และคณะ เข้าไปศึกษาหรือวิจัย
ทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตามโครงการศึกษาหรือวิจัยดังกล่าว ตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๖
ถึงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖ โดยให้อยู่ในการกำกับ ดูแล ของหัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และจะต้อง
ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และเงื่อนไขที่ส่งมาด้วย ทั้งนี้ ก่อนเข้าไปดำเนินการศึกษาหรือวิจัยในพื้นที่ ขอให้แจ้ง
เป็นหนังสือให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ทราบ ล่วงหน้าอย่างน้อย ๑๕ วัน พร้อมทั้งประสานงาน

ให้หัวหน้า...

ให้หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ทราบ และเมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัยแล้วจะต้องส่งรายงานผลการวิจัย ฉบับสมบูรณ์ จำนวน ๕ เล่ม พร้อมแผ่นบันทึกข้อมูล จำนวน ๑ แผ่น ให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาแจ้งผู้ได้รับอนุญาตเข้าทำการศึกษาวิจัยทราบ และถือปฏิบัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงกุฏ ขาวทอง)

นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ

ผู้อำนวยการส่วนจัดการทรัพยากร

รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักอุทยานแห่งชาติ

ปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

สำนักอุทยานแห่งชาติ

โทร. ๐ ๒๕๖๑ ๐๗๗๗ ต่อ ๑๗๒๐, ๑๗๒๒

โทรสาร ๐ ๒๕๖๒ ๐๗๕๙

แบบเงื่อนไขประกอบการอนุญาตให้เข้าร่วมทำการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

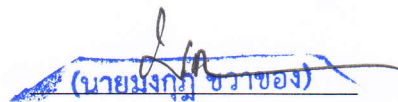
1. ผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมทำการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ต้องปฏิบัติตามนี้
 - (1) ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชทราบ ก่อนเข้าไปดำเนินการในพื้นที่อย่างน้อย 15 วัน และให้แจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ทราบก่อนจึงเข้าไปดำเนินการได้
 - (2) ต้องรายงานความก้าวหน้าของการศึกษาหรือวิจัยตามแบบที่กำหนด ให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จำนวน 3 ชุด พร้อมสำเนาข้อมูลดิบทุกๆ 6 เดือน พร้อมทั้งสรุปผลงานสะสม ตั้งแต่เริ่มโครงการมาด้วย
 - (3) กรณีที่มีการเก็บตัวอย่างเพื่อการศึกษาหรือวิจัย จะต้องจัดส่งตัวอย่างมาเก็บรักษา ไว้ที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช หรือเก็บในสถานที่ที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เห็นชอบ ทั้งนี้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ขอสงวนสิทธิการเป็นเจ้าของในตัวอย่างนั้นๆ การนำตัวอย่าง หรือตัวอย่างหัวเชื้อ (Culture of Isolates) ไปใช้ประโยชน์จะต้องได้รับอนุญาตจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชก่อน
 - (4) เมื่อสิ้นสุดโครงการศึกษาหรือวิจัย ให้ส่งรายงานผลการศึกษาหรือวิจัยฉบับสมบูรณ์ และเอกสารที่นำไปเผยแพร่ในวารสารต่างๆ จำนวนอย่างละ 5 ชุด พร้อมแผ่นบันทึกข้อมูล 1 ชุด ให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชด้วย ทั้งนี้ ให้ถือว่าผลงานดังกล่าวเป็นสิทธิร่วมกันของผู้ได้รับอนุญาต ให้เข้าร่วมศึกษาหรือวิจัยและกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
 - (5) ต้องปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ แผนงาน วิธีการ และเงื่อนไขที่ระบุไว้ใน ข้อตกลงของโครงการศึกษาหรือวิจัยที่กำหนดไว้เท่านั้น
 - (6) ต้องปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง อย่างเคร่งครัด ตลอดจนต้องปฏิบัติตามระเบียบ ข้อกำหนด ประกาศ คำสั่ง วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ใน หนังสืออนุญาต และต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งสั่งการตามอำนาจหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมาย อย่างเคร่งครัด
 - (7) ต้องนำผลการศึกษาหรือวิจัยมานำเสนอในการประชุม/สัมมนา/ฝึกอบรม ที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จัดขึ้น อย่างน้อย 1 ครั้ง เพื่อถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีจากการดำเนินงานศึกษาหรือวิจัยให้เจ้าหน้าที่และสาธารณชนนำไปใช้ประโยชน์ในการคุ้มครองรักษาทรัพยากรต่อไป
 - (8) กรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง หรือ ส่อพฤติกรรมที่อาจจะเป็นภัยต่อสังคมหรือความมั่นคงของประเทศ หรือทำให้เกิดความเสียหาย หรือเป็นอันตราย ต่อสภาพแวดล้อม ต่อชนิดพันธุ์และต่อพันธุกรรมแห่งพืช สัตว์ จุลินทรีย์ หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อาจระงับการอนุญาต และดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
 - (9) ในกรณีมีความจำเป็นต้องขยายเวลาทำการศึกษาหรือวิจัย ให้ยื่นหนังสือ ขอต่อยุ่โครงการต่ออธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ก่อนสิ้นสุดโครงการ ไม่น้อยกว่า 30 วัน พร้อมทั้งชี้แจงเหตุผลความจำเป็น และให้แนบรายงานความก้าวหน้าของผลการศึกษาหรือวิจัยที่ทำมาแล้วเป็น ภาษาไทย จำนวน 5 ชุด มาพร้อมหนังสือขอต่อยุ่โครงการด้วย

(10) ในกรณี...

(10) ในกรณีผู้ได้รับอนุญาตให้ร่วมศึกษาหรือวิจัยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข สถาบันทางวิชาการหรือหน่วยงานราชการในประเทศไทยที่รับรองและร่วมรับผิดชอบโครงการ ต้องรับผิดชอบให้มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขนี้

2. กรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมทำการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ประสงค์จะนำผลการศึกษาหรือวิจัยไปจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา (ลิขสิทธิ์ (Copy Right) หรือทะเบียนสิทธิบัตร (Patent) หรือเครื่องหมายการค้า (Trade Mark) หรือทะเบียนตามกฎหมายอื่น) เพื่อผลิตเป็นอุตสาหกรรมหรือทางการค้า หรือพิมพ์ผลงานเพื่อจำหน่าย ต้องได้รับอนุญาตจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชก่อนจึงจะดำเนินการได้ และให้ถือว่า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และสิทธิตามกฎหมายอื่นนั้น เป็นสมบัติร่วมกันกับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และต้องทำความตกลงการแบ่งปันผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในภายหน้าให้กับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นกรณี ๆ ไป

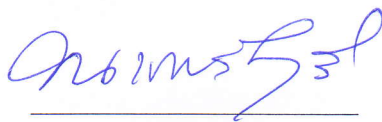
ข้าพเจ้าได้อ่านและเข้าใจข้อความในเงื่อนไขโดยละเอียดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

(ลงชื่อ) (นายมงคล ชิวทอง) ผู้อนุญาต

ตำแหน่ง **นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ**
อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้

(ลงชื่อ)
รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักอุทยานแห่งชาติ
ปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

(ลงชื่อ) _____ ผู้ได้รับอนุญาตให้เข้า
ตำแหน่ง (พระครูรัตนสุตาภรณ์, ผศ.ดร.)
หัวหน้าโครงการ ร่วมศึกษาหรือวิจัย

(ลงชื่อ)
ตำแหน่ง (พระราชรัตนสุธี, รศ.ดร.) สถาบัน/หน่วยงาน
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ที่ให้การรับรองโครงการ

ผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง “แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก”

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
 ตำแหน่ง.....
 สัมภาษณ์วันที่ เวลา..... น.
 สถานที่.....

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้เชี่ยวชาญ โดยมีแนวคำถามในการศึกษาจะมีด้วยกัน ๔ ลักษณะดังนี้

๑. ความเป็นมา ปัญหา อุปสรรค สภาพทางกายภาพ ของการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

๒. จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรค ในด้านด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

๓. แนวทางการพัฒนา ภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อย่างยั่งยืน ควรเป็นอย่างไร

๔. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนา ภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อย่างยั่งยืน มีอะไรบ้าง (ซึ่งเป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ)

**๑. ความเป็นมา ปัญหา อุปสรรค สภาพทางกายภาพ ของการจัดการความรู้ภูมินิเวศ
ธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร**

๑.๑ ความเป็นมา ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

.....
.....

๑.๒ ปัญหา ของภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก
เป็นอย่างไร

.....
.....

๑.๓ สภาพทางกายภาพ ของภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัด
พิษณุโลก เป็นอย่างไร

.....
.....

๑.๔ สภาพ ของ**การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ** ของชุมชน และภาคส่วนที่
เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

.....
.....

๑.๕ อุปสรรค ของ**การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ** ของชุมชน และภาคส่วนที่
เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

.....
.....

๑.๖ ความต้องการของชุมชน ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในปัจจุบัน เป็น
อย่างไร

.....
.....

**๒. จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรค ในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ในการ
จัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร**

**๒.๑ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัด
พิษณุโลก ด้านเศรษฐกิจ**

- จุดเด่น เป็นอย่างไร.....
- จุดด้อย เป็นอย่างไร.....
- โอกาส เป็นอย่างไร.....
- อุปสรรค เป็นอย่างไร.....

**๒.๒ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัด
พิษณุโลก ด้านสังคม**

- จุดเด่น เป็นอย่างไร.....
- จุดด้อย เป็นอย่างไร.....
- โอกาส เป็นอย่างไร.....
- อุปสรรค เป็นอย่างไร.....

๒.๓ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านสิ่งแวดล้อม

- จุดเด่น เป็นอย่างไร.....
- จุดด้อย เป็นอย่างไร.....
- โอกาส เป็นอย่างไร.....
- อุปสรรค เป็นอย่างไร.....

๓. แนวทางการพัฒนา ภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อย่างยั่งยืน ควรเป็นอย่างไร

- กระบวนการ ควรเป็นอย่างไร.....
-
- การจัดการความรู้ ควรเป็นอย่างไร.....
-
- กระบวนการ ของชุมชนในพื้นที่ ควรเป็นอย่างไร.....
-
- การจัดการความรู้ ภูมินิเวศธรรมชาติ ควรเป็นอย่างไร.....
-
- การจัดลำดับความสำคัญ ของแนวทางการพัฒนา ควรเป็นอย่างไร.....
-

๔. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับ การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อย่างยั่งยืน มีอะไรบ้าง (เป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ).....

.....

.....

ขอบพระคุณ/เจริญพรขอบคุณ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน
คณะผู้วิจัย

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรื่อง “แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้
ร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก”

สนทนาวันที่สถานที่.....เวลา.....น.

วัตถุประสงค์การสนทนา

๑. เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันพิจารณาความถูกต้อง ความเหมาะสมของแบบจำลองแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๒. เพื่อนำข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิไปพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้สมบูรณ์แบบ

สถานที่จัดสนทนากลุ่ม

ห้องประชุมฯ

วันเวลาที่จัดสนทนากลุ่ม

วันที่ เดือน พ.ศ. ๒๕๖๖ เวลา น.

ผู้ร่วมการสนทนากลุ่ม

การประชุมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๐ ท่าน ประกอบด้วย

๑. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการส่งเสริมท่องเที่ยวในพื้นที่	จำนวน ๒ รูป/คน
๒. ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นปราชญ์ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่	จำนวน ๒ รูป/คน
๓. ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติในพื้นที่	จำนวน ๒ คน
๔. ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นเครือข่ายภาคเอกชนด้านการท่องเที่ยว	จำนวน ๒ คน
๕. ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้นำท้องที่และผู้นำในภาคส่วนชุมชน	จำนวน ๒ คน

ผู้ดำเนินรายการสนทนากลุ่ม

.....
.....

ผู้รับผิดชอบการสนทนากลุ่ม

.....
.....

ประเด็นในการสนทนากลุ่ม

การจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยสร้างประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม โดยมุ่งหมายให้การทำสนทนากลุ่ม สามารถหาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ความเหมาะสม เป็นไปได้ จากการสังเคราะห์ ร่างแบบจำลองรูปแบบ "แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก" เพื่อนำเสนอได้ต่อไป โดยการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) นั้น ผู้วิจัยตั้งกรอบคำถามเบื้องต้นไว้ ๔ กรอบประเด็นคำถาม ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จใน การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๒ ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ควรมีกระบวนการการส่งเสริมและการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาและการส่งเสริม การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ประเด็นที่ ๔ แนวทางการพัฒนา ภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อย่างยั่งยืน

ผนวก ค
ภาพประกอบ

ผนวก ง
รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

๑. พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนเจ้าอาวาสวัดในพื้นที่ต้นแบบ)
๒. นายสรารุฒิ ทิมป่าตี๋ พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง)
๓. นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง)
๔. นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน)
๕. พระครูอดุลธรรมสาร (บัญญัติ), เจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนผู้นำชุมชนในพื้นที่)
๖. นางสาวธนากร น้อยพันธ์, ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนผู้นำชุมชนในพื้นที่)
๗. นายศุภเชษฐ์ ปั้นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนผู้นำชุมชนในพื้นที่)
๘. นางอัมพร อยู่เจริญ, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนปราชญ์ชุมชนในพื้นที่)
๙. นายสายทอง ทาสี, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวภูมินิเวศในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนปราชญ์ชุมชนในพื้นที่)
๑๐. นางนิธิญา บุญสว่าง, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนปราชญ์ชุมชนในพื้นที่)

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการให้สัมภาษณ์

๑. นายพิษณุชัย ทรงพุดิ, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๒. นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนามุง หมู่ ๑ ตำบลนามุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๓. นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
๔. นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเสี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
๕. นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก
๖. นายวิจิตร หนูาเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเสี้ย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก

๗. นางลำยวง มณีโชติ, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
๘. นายอนันท์ชัย ยงใย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสกา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
๙. นายณรงกรณ์ ดีเยี่ยม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๕ ตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งราย จังหวัดพิษณุโลก
๑๐. นายอนุชิต ศรีมหานาม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
๑๑. พระครูสุภัทริกจิวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอนิคมบ่งราย เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอนิคมบ่งราย จังหวัดพิษณุโลก
๑๒. พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยัพ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสกา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสกา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
๑๓. พระครูวรเขตบดินทิต (สุชาติ) , เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งราย จังหวัดพิษณุโลก
๑๔. พระอธิการไกรสร พุทฺธสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งราย จังหวัดพิษณุโลก
๑๕. พระพิโมกข์ ปภสสโร (ศรีจันทร์) , ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำพระไทรงาม หมู่ ๘ บ้านดงสูงใหม่ ตำบลเนินมะปราง อำเภอนิคมบ่งราย จังหวัดพิษณุโลก
๑๖. แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งราย จังหวัดพิษณุโลก
๑๗. นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งราย จังหวัดพิษณุโลก
๑๘. นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
๑๙. นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งราย จังหวัดพิษณุโลก
๒๐. นายชูชีพ น้อยพันธ์, กรรมการหมู่บ้านบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งราย จังหวัดพิษณุโลก
๒๑. นางสาวกนกวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอนิคมบ่งราย จังหวัดพิษณุโลก
๒๒. นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งราย จังหวัดพิษณุโลก
๒๓. นายศุภเชษฐ์ ปั้นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งราย จังหวัดพิษณุโลก
๒๔. นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งราย จังหวัดพิษณุโลก

๒๕. นายศุภกิจ ชันทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชน
อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๒๖. นางสาวนภาพรรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัด
พิษณุโลก

๒๗. นางสาวธัญพร หล้าชีว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชน
อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๒๘. นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ (พัฒนากร) สำนักงาน
พัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๒๙. นายสรารุฒิ ทิมป่าดัว, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่
สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก

๓๐. นายนครินทร์ สุทัตโต, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อำเภอนครไทย
จังหวัดพิษณุโลก

ผนวก จ
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิกุล, ดร. (สุเทพ ดีเยี่ยม)
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Phrakrupaladsuwattanabuddhikun, Dr.
(Suthep Deeyiam)
๒. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน ๑๓๐๑๕๐๐๐๑๙๖๐๒
๓. ตำแหน่งปัจจุบัน
ประธานหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
ที่อยู่ปัจจุบัน ๙๒/๓ ถนนพุทธบูชา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
สถานที่ทำงาน วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๑๗
หมู่ ๖ ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๙๒-๙๙๓-๙๖๕๖
E-mail suthepdee55@gmail.com
๕. ประวัติการศึกษา
 - ๕.๑ เปรียญธรรม ๖ ประโยค พ.ศ. ๒๕๕๔
 - ๕.๒ พุทธศาสตรบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๖
 - ๕.๓ พุทธศาสตรบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๗
 - ๕.๔ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๐

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) พระราชรัตนสุธี, รศ.ดร. (ขวัญรัก เกษรบัว)
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Phrarajrattanasudhi, Assoc.Prof. Dr.
(Khaunrak Gaesonbau)
๒. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน ๓ ๖๔๐๑ ๐๐๘๔๙ ๗๕๙
๓. ตำแหน่งปัจจุบัน
- ๓.๑ เจ้าคณะจังหวัดพิษณุโลก
- ๓.๒ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๓.๓ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
- ที่อยู่ปัจจุบัน ๙๒/๓ ถนนพุทธบูชา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- สถานที่ทำงาน วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๑๗/๙ หมู่ ๖ ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐
- โทรศัพท์ ๐๘๑-๘๘๘-๖๒๔๘
- E-mail khun83@hotmail.com
๕. ประวัติการศึกษา
- ๕.๑ ปริญญาเอก รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ปี ๒๕๕๘
- ๕.๒ ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยนเรศวร ปี ๒๕๔๘
- ๕.๓ ปริญญาตรี รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา ปี ๒๕๔๖
- ๕.๔ เปรียญธรรม ๙ ประโยค (ป.ธ.๙) ปี ๒๕๓๗

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) พระมหาเทวประภาส วชิรญาณเมธี, ดร. (มากคล้าย)
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Phramaha Tevaprapas Vajiryanamedhi, Dr.
๒. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน ๑๕๓๙๙๐๐๑๔๐๙๘๖
๓. ตำแหน่งปัจจุบัน
๔. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
ที่อยู่ปัจจุบัน ๒๘๕ หมู่ ๔ วัดคู้งตะเภา ตำบลคู้งตะเภา อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์
สถานที่ทำงาน วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๑๗/๙
หมู่ ๖ ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๙๐-๑๙๙-๙๐๒๒
E-mail tevaprapas@gmail.com
๕. ประวัติการศึกษา
 - ๕.๑ เปรียญธรรม ๔ ประโยค พ.ศ. ๒๕๔๕
 - ๕.๒ นิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. ๒๕๕๑
 - ๕.๓ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.)
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ พ.ศ. ๒๕๕๔
 - ๕.๔ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ (พธ.ด.)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๐